



EBS Gümnaasiumi õppekava on kinnitatud
koolipidaja poolt, kehtestatud direktori
29. august 2024. a käskkirjaga nr 12-4/13

EBS GÜMNAASIUMI ÕPPEKAVA

EBS Gümnaasiumi (edaspidi „Kooli“) õppekava on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määruse nr 2 „Gümnaasiumi riikliku õppekava“ (edaspidi „Gümnaasiumi riiklik õppekava“) § 19 lõike 4 alusel.

ÜLDSÄTTED

Kooli õppekava on kooli õppe ja kasvatustegevuse alusdokument, mis on koostatud riiklike õppekavade alusel, milles on eelkõige välja toodud kooli eripärast tulenevad valikud riiklike õppekavade raames. Küsimustes, mis ei ole kooli õppekavas sätestatud, lähtutakse Gümnaasiumi riiklikust õppekavast.

Kooli õppekava koostamisel on lähtutud põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest, riiklikest õppekavadest, haridus- ja teadusministri 12. oktoobril 2011. a määrusest nr 62 „Õpilasuurimuse ja praktilise töö ettevalmistamise ning hindamise tingimused ja kord“.

Kooli õppekava on väljundipõhine õppekava, milles kõrgeim õpiväljund on omandatud üldpädevused, so suutlikkus asjatundlikult, loovalt, ettevõtlikult, vastutustundlikult looduse ja ühiskonna suhtes ja paindlikult toimida teatud tegevusalal või -valdkonnas, perekonnas, tööl, avalikus elus, kultuurikandjana. Üldpädevused on kirjeldatud gümnaasiumi riikliku õppekava § 4 lõikes 3. Üldpädevused on valdkonna- ja aineülesed ja nende kujunemise tagamine õpilastel on kõigi koolis tegutsevate isikute ühine eesmärk.

Väljundipõhises õppes on rõhuasetus õpilaste poolt õppimise kaudu õppeprotsessi lõpuks omandatavate õpitulemuste/pädevuste omandamisel ja nende hindamisel. Õpilastel lastakse demonstreerida õpitulemuste/pädevuste omandatust võimalikult erinevates olukordades tulenevalt õpitulemuse väljundverbist ja antakse soorituste kohta tagasisidet tuues välja õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning andes soovitusi edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpitulemuse/pädevuse omandamist. Kooli õppekavas esitatud õppesisule pühendatakse arvestatav hulk aega, lähenedes õppesisule mitmekesiselt nii, et õpilased õpivad õpitut kasutama erinevates situatsioonides.

Kooli õppekava koosneb üldosast, ainekavadest ja lisadest.

Sisukord

EBS GÜMNAASIUMI ÕPPEKAVA.....	1
ÜLDSÄTTED	1
KOOLI ÕPPEKAVA ÜLDOSA	6
1. KOOLI VÄÄRTUSED JA ERIPÄRA	6
2. KOOLI ÕPPE JA KASVATUSEESMÄRGID.....	6
3. ÕPPEKORRALDUS.....	8
3.1. Õppesuundade kirjeldused ja tunnijaotusplaanid. Kohustuslike kursuste ja kooli pakutavate valikkursuste ning valikõppeainete kirjeldused	9
3.2. Valikkursuste valimise põhimõtted	13
3.3. Läbivad teemad ja nende käsitlemise põhimõtted	14
3.4. Õppimise põhimõtted	16
3.5. Õppeainete vahelise lõimingu põhimõtted	16
3.6. Ülekooliliste ja koolidevaheliste projektide kavandamise põhimõtted	17
4. KOOLI ÕPPEKAVA VÄLISE ÕPPIMISE VÕI TEGEVUSE ARVESTAMINE KOOLIS ÕPETATAVA OSANA	18
5. ÕPILASUURIMUSE JA PRAKTILISETÖÖ KORD EBS GÜMNAASIUMIS	20
6. HINDAMISE KORRALDUS EBS GÜMNAASIUMIS	20
7. ÕPILASTE JUHENDAMISE JA HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA ÕPILASTE ÕPPEKORRALDUSE PÕHIMÕTTED, TUGITEENUSTE RAKENDAMISE KORD	21
8. INDIVIDUAALSE ÕPPEKAVA KOOSTAMINE VÕI MUU TUGISÜSTEEMI MÄÄRAMINE ÕPILASELE, ET AIDATA OMANDADA NÕUTAVAD TEADMISED JA OSKUSED	22
9. ÕPINGUTE ALUSTAMISE TINGIMUSED JA KORD	22
10. ÕPPEETAPPIDE JA KOOLI LÕPETAMISE NÕUDED	24
11. KARJÄÄRIÕPPE, SH KARJÄÄRIINFO JA NÕUSTAMISE KORRALDAMINE	24
12. ÕPILASTE JA LASTEVANEMATE TEAVITAMISE JA NÕUSTAMISE KORRALDUS	25
13. ÕPETAJATE KOOSTÖÖ JA TÖÖ PLANEERIMISE PÕHIMÕTTED	26
14. KOOLI ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD	27
LISAD	29
LISA 1. AINEVALDKOND „KEEL JA KIRJANDUS“	29
1. Üldalused	29
2. Ainekavad	34
2.1. Eesti keel	34
2.2. Kirjandus.....	40
LISA 2. AINEVALDKOND „VÕÕRKEELED“ – INGLISE KEEL (B2/C1 TASEMEL VÕÕRKEEL), VENE KEEL (B1 TASEMEL VÕÕRKEEL), HISPAANIA KEEL (B1 TASEMEL VÕÕRKEEL), EESTI KEEL TEISE KEELENA.....	48
1. Üldalused	48
2. Ainekavad	52

2.3.1. Inglise keel.....	53
2.3.2 Vene keel	60
2.3.3. Hispaania keel	78
LISA 3. AINEVALDKOND „MATEMAATIKA“ - KITSAS MATEMAATIKA, LAI MATEMAATIKA	85
1. Üldalused	85
2. Ainekavad	90
2.1. Kitsas matemaatika	92
2.2. Lai matemaatika.....	96
2.3. Valikkursuste kavad	101
LISA 4. AINEVALDKOND „LOODUSAINED“ – BIOLOOGIA, FÜÜSIKA, GEOGRAAFIA, KEEMIA. VALIKKURSUS: LOODUSTEADUSED, TEHNOLOOGIA JA ÜHISKOND	105
1. Üldalused	105
2. Ainekavad	111
2.1. Bioloogia.....	111
2.2. Füüsika	115
2.3. Geograafia	121
2.4. Keemia.....	125
3. Ainevaldkondade ülesed valikkursused	129
3.1. Valikkursus „Loodusteadused, tehnoloogia ja ühiskond“	129
LISA 5. AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“ - AJALUGU, INIMESEÕPETUS, ÜHISKONNAÕPETUS. VALIKKURSUSED: EUROOPA ÕPINGUD, PÕHJAMAADE KULTUURILUGU, IDAMAADE KULTUURILUGU, PSÜHHOLOOGIA.....	133
1. Üldalused	133
2. Ainekavad	139
2.1. Ajalugu	139
2.2. Inimeseõpetus.....	154
2.3. Ühiskonnaõpetus.....	157
3. Sotsiaalainete valdkonna valikained.....	161
3.1. Valikkursus “Euroopa õpingud”	161
3.2. Valikkursus “Põhjamaade kultuurilugu”	164
3.3. Valikkursus “Idamaade kultuurilugu”	166
3.4. Valikkursus „Psühholoogia“	167
LISA 6. AINEVALDKOND „KUNSTIAINED“ – MUUSIKA, KUNST	172
1. Üldalused	172
2. Ainekavad	178
2.1. Kunst.....	178
2.2. Muusika.....	184
LISA 7. AINEVALDKOND „KEHALINE KASVATUS“	188

1. Üldalused	188
2. Ainekavad	193
2.1. Liikumispädevust kujundav õppeaine (Liikumisõpetus)	193
3. Ainevaldkond „Kehaline kasvatus“ valikkursused	196
3.1. Valikkursus „Kehalised võimed ja liikumisoskused“	196
3.2. Valikkursus „Liikumine välistingimustes“	197
3.3. Valikkursus „Matkamine looduses“	198
LISA 8. VALIKÕPPEAINE „INFORMAATIKA“	202
1. Üldalused	202
2. Informaatika valikkursuste kavad	205
2.1. Arvuti kasutamine uurimistöös	205
2.2. Valikkursus „Programmeerimine“	207
2.3. Valikkursus „Tarkvaraarendus“	208
2.4. Valikkursus „Kasutajakeskne disain ja prototüüpimine“	209
2.5. Valikkursus „Tarkvara analüüs ja testimine“	209
2.6. Valikkursus „Digiteenused“	210
2.7. Valikkursus „Küberkaitse“	211
LISA 9 MAJANDUS- JA ETTEVÕTLUSÕPE VALIKKURSUSED - MAJANDUSÕPETUS, ETTEVÕTLUSÕPETUS, RAHANDUS JA FINANTSVAHENDUS, TURUNDUS JA JUHTIMINE	213
1. Üldalused	213
1.1. Õppe ja kasvatustöö eesmärgid	213
2. Kursuste kavad	218
2.1. Kursus „Majandusõpetus“	218
2.2. Kursus „Ettevõtlusõpetus“	220
2.3. Kursus "Rahandus ja finantsvahendus"	221
2.4. Kursus "Turundus ja juhtimine"	222
LISA 10. FILOSOOFIA VALIKKURSUSED: SISSEJUHATUS FILOSOOFILISSE MÕTLEMISSE, TÄNAPÄEVA FILOSOOFILISED KÜSIMUSED	224
1. Üldalused	224
2. Kursuste kavad	228
2.2. I kursus „Sissejuhatus filosoofilisse mõtlemisse“	228
2.3. II kursus „Tänapäeva filosoofilised küsimused“	230
LISA 11. VALIKÕPPEAINE „USUNDIÕPETUS“	233
1. Üldalused	233
2. Kursuste kavad	236
2.1. Kursus „Eesti usuline maastik“	236
2.2. Kursus „Inimene ja religioon“	238
LISA 12. VALIKÕPPEAINE „RIIGIKAITSEÕPETUS“	242

1. Üldalused	242
2. Kursuste kavad	244
2.1. Kursus „Riigikaitse“	244
2.2. Kursus „Praktiline õpe välilaagris“	250
LISA 13. VALIKÕPPEAINE „KARJÄÄRIÕPETUS“	252
1. Üldalused	252
2. Kursuse kava	256
2.1. Karjääriõpetus	256
LISA 14. VALIKÕPPEAINE „UURIMISTÖÖ ALUSED“	259
1. Üldalused	259
1.5. Hindamine.....	261
1.6. Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted	261
2. Kursuse kava	262
2.1. Uurimistöö alused	262
LISA 15. ÕPPEKAVA LÄBIVATE TEEMADE EESMÄRGID, OODATAVAD TULEMUSED JA KÄSITLEMINE	264
1. Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“	264
2. Läbiv teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng“	264
3. Läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“	265
4. Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“	266
5. Läbiv teema „Teabekeskond ja meediakasutus“	267
6. Läbiv teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“	268
7. Läbiv teema „Tervis ja ohutus“	268
8. Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus“	269
LISA 16. EBS GÜMNAASIUMI KODUKORD	271
LISA 17. EBS GÜMNAASIUMI HINDAMISJUHEND (EBS Gümnaasiumi kodukord lisa 1.)	284
LISA 18. ÕPILASUURIMUSE JA PRAKTILISE TÖÖ ETTEVALMISTAMISE NING HINDAMISE TINGIMUSED JA KORD EBS GÜMNAASIUMIS	290

KOOLI ÕPPEKAVA ÜLDOSA

1. KOOLI VÄÄRTUSED JA ERIPÄRA

Väärtused

Kõik koolitöötajad lähtuvad oma tegevuses gümnaasiumi riikliku õppekava § 2 lõikes 3 sätestatud üldinimlikest ja ühiskondlikest alusväärtustest, milleks on ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu, vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus.

Eripära

Õppetöö kavandamisel ja korraldamisel keskendutakse eelkõige tugeva majandusõppe ja praktilise ettevõtluse õppe läbiviimisele nii eesti kui ka inglise keeles. Olles tugeva ettevõtlus- ja majandussuunitlusega gümnaasium, peame oluliseks, et õpilane omandab gümnaasiumi jooksul lisaks aineteadmistele ka mõttelaadi, mis innustaks ning motiveeriks õpilasel iseseisvalt uusi ideid arendama ning sihikindlalt oma eesmärkide poole liikuma. Õpetajate roll koolis ei ole pelgalt ainetundide läbi viimine, vaid noorte inimeste suunamine, kujundamine, toetamine ja ettevalmistamine nende edasiseks eluteeks. Lähtuvalt kooli eripärast on EBS Gümnaasiumi põhiväärtustena määratletud vabadus ja vastutus, loovus ja ettevõtlikkus ning hoolivus.

2. KOOLI ÕPPE JA KASVATUSEESMÄRGID.

EBS Gümnaasium on erakool, mille peamine eesmärk on anda tänapäeva nõuetele vastavat konkurentsivõimelist üldharidust, st haridust, mis loob eeldused:

- õpingute jätkamiseks nii Eestis ja Välismaal;
- konkurentsivõimeks tööturul, st teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut ning olla enastajuhtiva õppija ja kodanikuna motiveeritud elukestvaks õppeks ja enesetäiendamiseks.

Lõpetades kooli on õpilane omandanud üld-, kooliastme- ja ainevaldkonnapädevused

Õppe- ja kasvatuse aineüleseks eesmärgiks on gümnaasiumi riikliku õppekava § 4 lõikes 3 esitatud üldpädevuste ja gümnaasiumi riikliku õppekava ainevaldkonnakavades esitatud valdkonnapädevuste kujunemine, arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2006. a soovitusel, „Võtmepädevuste kohta elukestvas õppes“, sätestatut.

Lõpetades kooli on õpilane saavutanud riiklikes õppekavades esitatud õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetamisel saavutatavad õpitulemused on kooskõlas kvalifikatsiooniraamistiku 4. tasemel kirjeldatud üldnõuetega: õpilasel, kes lõpetab gümnaasiumi, on ainevaldkonna- ja õppesuunaalased laiaulatuslikud faktilised ja teoreetilised teadmised, õppesuunaalased kognitiivsed ja praktilised oskused konkreetsetele probleemidele lahenduse leidmiseks ning suutlikkus juhtida ise oma õppimist vastavalt juhtnööridele olukordades, mida saab tavaliselt ette näha, kuid mis võivad muutuda, juhendada kaaslaste tavatööd, võtta mõningane vastutus õppimise hindamise ja edendamise eest.

Kool toetab iga õpilase individuaalset arengut

Kool aitab kaasa õpilaste kasvamisele loovateks, mitmekülgseteks isiksusteks, kes suudavad ennast täisväärtuslikult teostada erinevates rollides: perekonnas, tööl ja avalikus elus. Õppija vajadustest ja võimetest lähtuv õpe toetab iga õppija eneseteostust ja toimetulekut eri rollides ning kujunemist demokraatliku ühiskonna vastutustundlikuks ja algatusvõimeliseks liikmeks. Õppijast lähtuv õpe on edukas, kui õppijad on ennastjuhtivad ning saavad valida oma huvidest ja võimetest lähtuva õpitee, mida ei takista barjäärid haridusmaastikul. Gümnaasiumi õpilastele on loodud tingimused, et õpilased omandaksid teadmised, oskused ja väärtushoiakud, mis võimaldavad jätkata tõrgeteta õpiteed.

Õpilased valmistatakse ette toimimiseks loova, mitmekülgse, sotsiaalselt küpse, usaldusväärse ning oma eesmärgi teadvustava ja saavutada oskava isiksusena erinevates eluvaldkondades: partnerina isiklikus elus, oma kultuuri kandja ja edendajana, tööturul erinevates ametites ja rollides ning oma ühiskonna ja looduskeskkonna jätkusuutlikkuse eest vastutava kodanikuna.

Gümnaasiumi õpilane, kes on läbinud kooli õppekava omab iseseisvust, tal on kujunenud oma maailmapilt, adekvaatne enesehinnang, iseseisva õppimise ja koostööoskus, ta on teadlik enda võimekusest ja vastutab oma õppimise eest ning kujundab teadlikult oma õpiteed, et omandada teadmised, oskused ja hoiakud, mis aitavad elus toime tulla ja eesmärgi ellu viia, õpilasel on välja kujunenud kodanikuoskused, -aktiivsus ja -vastutus.

Õpetuses ning kasvatuses pööratakse erilist tähelepanu eesti keele õppele, kuna tulenevalt gümnaasiumi riikliku õppekava § 3 lõikest 5 seisab Eesti kool eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise ja arengu eest. Õpetamine ja kasvatamine lähtub humanismi ja demokraatia põhimõtetest, austusest inimese ja seaduse vastu.

Kooli peamiseks ülesandeks on õpilase arengu toetamine õppe- ja kasvatusprotsessi kaudu. Koolis luuakse positiivne, väärtustest lähtuv ja õppimist soodustav vaimset ja füüsiliselt turvaline ning liikumist soodustava arengukeskkond, kus õpilased ja õpetajad teevad koostööd ühiste eesmärkide saavutamiseks. Osalemist eriilmelistes projektides, olümpiaadidel, konkurssidel, võistlustel käsitletakse õppe- ja kasvatustöö lahutamatu osana. Osavõtt nimetatud tegevustest on õpilastele vabatahtlik ja toimub vastavalt

projekti, olümpiaadi, võistluse või konkursi juhendile ja korrale. Nimetatud tegevust kordineerib juhtkonna poolt kinnitatud pedagoog või õppetoolijuht. Kool toetab igati projektides, olümpiaadides, konkurssidel jm õpilase enesearendamise ja ühtlasi kooli esindamisega seotud tegevust ning osutab igakülgset kaasabi vastavalt võimalustele ja vajadustele.

3. ÕPPEKORRALDUS

1. Õppeaasta koosneb õppe- jaksamiperioodist ning koolivaheaegadest. Õppeaasta algab esimesel septembrikuu nädalal nii, et õppeperioodi jääks vähemalt 175 õppepäeva kuni õppeperioodi lõpuni 31. augustil.
2. Õppetöö võib toimuda nii statsionaarses kui osaliselt mittestatsionaarses õppevormis ja hübriidõppes.
3. Õppeperioodi arvestusühikud on õppetund, õppepäev, õppenädal, kursus ja periood.
4. Õppe- jaksamiperioodi kinnitab igaks õppeaastaks Kooli Nõukogu.
5. EBS Gümnaasiumi õpe on jaotatud 5 võrdseks perioodiks, mis sisaldavad 7 nädalat õppetööd (kokku 35 õppenädalat). Statsionaarses õppes on vähemalt 96 kursust ning ühes õppenädalas on kuni viis õppepäeva.
6. Perioodide, vaheaegade, kooli -ja üleminekueksamite ajad fikseeritakse kooli aastakalendris.
7. Õppetundide arv ja nende järjekord õppepäevas määratakse kooli direktori poolt kinnitatud tunniplaanis. Igal perioodil väljastatakse uus tunniplaan. Perioodi- ja tunniplaani koostamisel jälgitakse ainetevahelist integratsiooni ja ainete omavahelist loogilist järjestust, mis omalt poolt aitab kaasa õppeprotsessi ja õppeainete ladusamale omandamisele.
8. Iga perioodi lõpus koostatakse perioodi õpitulemuste analüüs.
9. EBS Gümnaasiumi tunnid algavad kell 9.00. Õppetunni pikkus on 45 minutit, vahetunni pikkus 10 minutit, söögivahetunni pikkus minimaalselt 30 minutit. Olenevalt õppe spetsiifilistest vajadustest (kunsti-, keele-, muusikaõpe, sport, praktikumid, kontrolltööd ja arvestused) võib tundide kestus muutuda, võimalikud on paaris- ja kolmiktunnid.
10. Õppetunnid toimuvad koolis ja/või väljaspool kooli. Õppimine võib toimuda reaalses ja/või virtuaalses keskkonnas nii rühmatööna kui iseseisvalt.
11. EBS Gümnaasiumis rakendatakse perioodõpet, st et toimub õppeainete perioodiline keskendatud õpe. Õppeaasta jaguneb viieks võrdseks perioodiks, õppekava on liigendatud 35-tunnisteks kursusteks, igal perioodil õpitakse 6-9 õppeainet. Iga kursuse lõpus pannakse välja kursuse kokkuvõttev hinne.

3.1. Õppesuundade kirjeldused ja tunnijaotusplaanid. Kohustuslike kursuste ja kooli pakutavate valikkursuste ning valikõppeainete kirjeldused

Kooli õppekavas on esitatud järgmiste kursuste ainekavad:

- Keel ja kirjandus: eesti keel, kirjandus (LISA 1)
- Võõrkeeled: inglise keel (B2 tasemel võõrkeel), vene keel (B1 tasemel võõrkeel), hispaania keel (B1 tasemel võõrkeel) (LISA 2)
- Matemaatika: kitsas matemaatika, lai matemaatika (LISA 3)
- Loodusained: bioloogia, füüsika, geograafia, keemia. Valikkursused: loodusteadused, tehnoloogia ja ühiskond (LISA 4)
- Sotsiaalsed: ajalugu, inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus. Valikkursused: Euroopa õpingud, Põhjamaade kultuurilugu, Idamaade kultuurilugu, psühholoogia (LISA 5)
- Kunstained: muusika, kunst (LISA 6)
- Kehaline kasvatus: liikumisõpetus, kehalised võimed ja liikumisoskused, liikumine välistingimustes, matkamine looduses (LISA 7)
- Valikõppeaine informaatika (LISA 8)
- Majandus- ja ettevõtlusõpe valikkursused: majandusõpetus, ettevõtlusõpetus, rahandus ja finantsvahendus, turundus ja juhtimine (LISA 9)
- Filosoofia valikkursused: sissejuhatus filosoofilisse mõtlemisse, tänapäeva filosoofilised küsimused (LISA 10)
- Valikõppeaine usundiõpetus – inimene ja religiooni, Eesti usuline maastik (LISA 11);
- Valikõppeaine riigikaitseõpetus – riigikaitse, praktiline õpe välilaagris (LISA 12);
- Valikõppeaine karjääriõpetus (LISA 13)
- Valikõppeaine uurimistöö alused (LISA 14)

Kooli õppekava toetavaks õppeaineks on klassijuhatajatund, mis toimub igale klassile üks kord nädalas.

Kogu kooli prioriteediks on tugev majandus- ja ettevõtlussuund. Õppesuunad erinevad ennekõike õppekeele ja valikainete poolest. Vastavalt kooli põhimäärusele on õppekeelteks eesti keel ja inglise keel. Ettevõtluse ja digitehnoloogia klassis toimub kogu õpe eesti keeles, Ettevõtluse ja Euroopa kultuuriloo klassis suures osas eesti keeles, osaliselt inglise keeles ning Ettevõtluse ja Rahvusvahelise kommunikatsiooni klassis õpitakse suures osas inglise keeles. Omale sobiva õppesuuna (ja koos sellega ka valikkursused) valib õpilane gümnaasiumisse astumisel.

Ettevõtlus ja digitehnoloogia

Ettevõtlus ja digitehnoloogia õppesuund annab teadmised ärist, ettevõtlusest ja digimaailmast. Ettevõtlus- ja digiteadmised tulevad kasuks igas eluvaldkonnas. Enamik organisatsioone sõltub kvaliteetsetest IT-lahendustest ning see vajadus kasvab seoses digitaliseerimise ja andmepõhiste teenuste loomisega.

Sellel suunal õpitakse eesti keeles, kuid inglise keele tunde ja teemasid on rohkem, kui riiklikus õppekavas ette nähtud. Õpitakse laia matemaatikat.

Tunnijaotusplaanis kajastuvad riikliku õppekava kohustuslikud kursused (RÕK) ja kooli valitud kohustuslikud kursused (K), kokku vähemalt 96 kursust kogu gümnaasiumi vältel.

Ettevõtlus ja digitehnoloogia (õpe toimub eesti keeles)												
Õppeaine	10. klass			11. klass			12. klass			KOKKU		
	RÕK	K	kokku	RÕK	K	kokku	RÕK	K	kokku	RÕK	K	kokku
Eesti keel	2	1	3	2	1	3	2	2	4	6	4	10
Kirjandus	2		2	2		2	1	1	2	5	1	6
Inglise keel	2	3	5	2	3	5	1	3	4	5	9	14
B-võõrkeel	2		2	2		2	1	1	2	5	1	6
Matemaatika (lai)	5		5	5		5	4	1	5	14	1	15
Geograafia	2		2	1		1				3		3
Bioloogia	1		1	2		2	1		1	4		4
Keemia	2		2	1		1				3		3
Füüsika	2		2	2		2	1		1	5		5
Ajalugu	2		2	2		2	2		2	6		6
Ühiskonnaõpetus							2		2	2		2
Inimeseõpetus	1		1							1		1
Muusika	1		1	1		1	1		1	3		3
Kunst	2		2							2		2
Kehaline kasvatus	2		2	2		2	1	1	2	5	1	6
Filosoofia					1	1		1	1		2	2
Uurimistöö alused					1	1					1	1
Majandusalused		1	1								1	1
Ettevõtlus ja ringmajandus		1	1								1	1
Valikkursused (minimaalselt 8 kursust)											8	
Arvuti kasutamine uurimistöös		1	1								1	1
Rahandus ja finantsvahendus					1	1					1	1
Turundus ja e-kommunikatsioon					1	1					1	1
Õpilasfirmad ja ESP					1	1					1	1
Karjääriõpetus					1	1					1	1
E-äri alused ja digiteenused					1	1					1	1
Riigikaitse				1		1				1		1
B-võõrkeel		1	1		1	1		1	1		3	3
Õpilase koormus kokku			35			36			26(+1)			97(+1)

Ettevõtlus ja Euroopa kultuurilugu

Ettevõtlus ja Euroopa õppesuunaga klassis omandavad õpilased täiendavalt ettevõtlusega seotud kursuseid ja saavad laiendatud teadmisi sotsiaalainetes ja võõrkeeltes. Süvitsi õpitakse erinevate maade kultuuriloolisi aspekte ja eripärasid. Välja on töötatud euroopaõpingute programm. Euroopa suuna kursuste hulka kuuluvad traditsioonilised õppekäigud Euroopa linnadesse- reisisihtkohtadena on välja töötatud kultuuri- ja õppeprogrammid Londonisse, Berliini ja Prahasse. Ettevõtlus ja Euroopa klassis saab õppida nii kitsast kui ka laia matemaatikat, osa õppetööst toimub inglise keeles.

Tunnijaotusplaanis kajastuvad riikliku õppekava kohustuslikud kursused (RÕK) ja kooli valitud kohustuslikud kursused (K), kokku 96 kursust kogu gümnaasiumi vältel.

Ettevõtlus ja Euroopa kultuurilugu. Inglise keeles toimuvad ained on märgitud oranži taustaga. Lisaks toimub igal õppeaastal üks õppereis Euroopa linnadesse.												
Õppeaine	10. klass			11. klass			12. klass			KOKKU		
	RÕK	K	kokku	RÕK	K	kokku	RÕK	K	kokku	RÕK	K	kokku
Eesti keel	2	1	3	2	1	3	2	2	4	6	4	10
Kirjandus	2		2	2		2	1	1	2	5	1	6
English	2	3	5	2	2	4	1	3	4	5	8	13
B-Võõrkeel	2		2	2		2	1	1	2	5	1	6
Matemaatika (kitsas)	3	2	5	3	2	5	2	2	4	8	6	14
Matemaatika (lai)	5		5	5		5	4	1	5	14	1	15
Geography	2		2	1		1				3		3
Bioloogia	1		1	2		2	1		1	4		4
Keemia	2		2	1		1				3		3
Füüsika	2		2	2		2	1		1	5		5
History	2		2	2		2	2		2	6		6
Civics							2		2	2		2
Inimeseõpetus	1		1							1		1
Muusika	1		1	1		1	1		1	3		3
Kunst	2		2							2		2
Kehaline kasvatus	2		2	2		2	1	1	2	5	1	6
Majandusalused		1	1								1	1
Uurimistöö alused					1	1					1	1
Valikkursused (minimaalselt 8 kursust)											8	
Arvuti kasutamine uurimistöös		1	1								1	1
Filosoofia					1	1		1	1		2	2

Ettevõtlus ja ringmajandus		1	1							1	1
Rahandus ja finantsvahendus					1	1				1	1
Turundus ja juhtimine					1	1				1	1
Õpilaskirjad ja ESP					1	1				1	1
Karjääriõpetus					1	1				1	1
Põhjamaade kultuuri- ja majanduslugu					1	1				1	1
Business English					1	1				1	1
Euroopa õpingud		1	1							1	1
Riigikaitse				1		1				1	1
B- võõrkeel		1	1		1	1		1	1	3	3
Õpilase koormus kokku			36			36		26(+1)			98(+1)

Ettevõtlus ja rahvusvaheline kommunikatsioon

Ettevõtlus ja rahvusvahelise kommunikatsiooni klassis omandavad õpilased täiendavalt ettevõtlusega seotud kursuseid ja saavad süvendatud teadmisi inglise keelest, suur osa kogu õppes toimub inglise keeles. Rahvusvahelises klassis saab õppida nii kitsast kui ka laia matemaatikat. Õpetajateks ja juhendajateks võivad olla teise keele- ja kultuuriruumi esindajad, mistõttu on igapäevaseks töökeeleks inglise keel. Oma ala professionaalidest õpetajad kasutavad tundides rahvusvaheliselt tunnustatud õpetamismetoodikat.

Tunnijaotusplaanis kajastuvad riikliku õppekava kohustuslikud kursused (RÕK) ja kooli valitud kohustuslikud kursused (K), kokku 96 kursust kogu gümnaasiumi vältel.

Ettevõtlus ja rahvusvaheline kommunikatsioon (õpe toimub suures osas inglise keeles)												
Õppeaine	10. klass			11. klass			12. klass			KOKKU		
	RÕK	K	kokku	RÕK	K	kokku	RÕK	K	kokku	RÕK	K	kokku
Eesti keel	2	1	3	2	1	3	2	2	4	6	4	10
Literature (1. year)	2		2	2		2	1	1	2	5	1	6
English	2	3	5	2	1	4	1	3	4	5	8	13
B - võõrkeel	2		2	2		2	1	1	2	5	1	6
Matemaatika (kitsas)	3	2	5	3	2	5	2	2	4	8	6	14
Matemaatika (lai)	5		5	5		5	4	1	5	14	1	15
Geography	2		2	1		1				3		3
Bioloogia	1		1	2		2	1		1	4		4

Keemia	2		2	1	1				3		3
Füüsika	2		2	2	2	1		1	5		5
History	2		2	2	2	2		2	6		6
Civics						2		2	2		2
Perekonnaõpetus	1		1						1		1
Muusika	1		1	1	1	1		1	3		3
Art	2		2						2		2
Uurimistöö alused					1	1				1	1
Kehaline kasvatus	2		2	2	2	1	1	2	5	1	6
Valikkursused (minimaalselt 8 kursust)											8
Philosophy					1	1		1	1		2
Arvuti kasutamine uurimistöös		1	1							1	1
Economics		1	1							1	1
Ettevõtlus		1	1							1	1
Finance and investing					1	1				1	1
Marketing and management					1	1				1	1
Õpilasfirmad ja ESP					1	1				1	1
Intercultural communication					1	1				1	1
Karjääriõpetus					1	1				1	1
Business English					1	1				1	1
Nordic Studies					1	1				1	1
Riigikaitse				1		1			1		1
B - võõrkeel		1	1		1	1		1	1	3	3
Õpilase koormus kokku			35			37		26(+1)			98(+1)

3.2. Valikkursuste valimise põhimõtted

Valikkursused on valitud lähtuvalt kooli õppesuunast ja turu nõudlusest, arvestades õpilaste ja lapsevanemate soove. Sobivad valikkursused valib õpilane gümnaasiumisse astumisel, valides enda eelistustele vastava suuna.

Individuaalne valikkursuste valimine toimub õppeaasta alguses kahe esimese nädala jooksul. Gümnaasiumi poolt pakutud valikkursuste õpe korraldatakse vähemalt 12 soovija olemasolul. Lisaks on igal õpilasel soovi korral võimalik valida oma lemmiklühikursuseid EBS ülikooli poolt pakutavate võõrkeelte ja majandusalaste kursuste hulgast.

3.3. Läbivad teemad ja nende käsitlemise põhimõtted

Valdkonnasisesed ja õppeainete lõimingu võimalused teiste ainevaldkondadega on kirjeldatud riikliku õppekava ainevaldkonna kavades. Õpetaja arvestab nende võimalustega õppetöö planeerimisel ja läbiviimisel.

Läbivate teemade käsitlemiseks ja koordineerimiseks teevad EBS Gümnaasiumi õpetajad koostööd nii omavahel kui ka õpilaste ja vanemate ning teiste organisatsioonidega ning kogu koolikorraldus ja keskkond aitavad kaasa õppe lõimumisele üldpädevuste ja läbivate teemadega.

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed ja ühiskonnas tähtsustatud ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada.

Õpetuses ja kasvatuses käsitletavat läbivad teemad on:

elukestev õpe ja karjääri planeerimine – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema mõistlikke kutsevalikuid. Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutisvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaan.

keskkond ja jätkusuutlik areng – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele. Kujundatakse valmisolekut tegelda 2 keskkonnakaitseküsimustega kriitiliselt mõtleva kodanikuna nii isiklikul, ühiskondlikul kui ka ülemaailmsel tasandil ning rakendada loodussäästlikke ja jätkusuutlikke tegutsemis- ning majandamisviise.

kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele. Peamine on eesmärk kujundada õpilastes vajalikke praktilisi oskusi kohalikul ja riigi tasandil otsustamiseks ning majanduselus osalemiseks.

kultuuriline identiteet – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumistaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis. Õppeprotsess toetab jätkuvalt omakultuuri väärtustamist, huvi ja eelarvamustevaba ning teadlikku suhtumist teistesse kultuuridesse, et suurendada ühiskonna sidusust

teabekeskond – taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab kriitiliselt analüüsida ja kasutada meediamailma sisu ja allikaid, austab intellektuaalset omandit, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärke ja ühiskonnas omaks võetud suhtlemise norme ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskonnas. Õpilane on kursis avalikus ruumis tegutsemise reeglitega ning taunib nende rikkumist. Ta mõistab meediamajanduse rolli ühiskonnas, tutvub globaliseerumise mõjudega meedia sisule ja inimeste meediakasutusharjumustele.

tehnoloogia ja innovatsioon – taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas. Õpilased on teadlikud uute tehnoloogiate arengusuundadest, võimalustest, ohtudest ja kasutusviisidest ning rakendavad tehnoloogiat eesmärgipäraselt eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks;

tervis ja ohutus – taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning osalema tervist edendava keskkonna kujundamises;

väärtused ja kõlblus – taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Läbivate teemade õpe realiseerub eelkõige:

- õppekeskkonna korralduses – Kooli õppekeskkonna kujundamisel arvestatakse ruumikvaliteedi põhimõtetega ning tagatakse õppijatele ja töötajatele vaimselt ja füüsiliselt turvaline ning tervist ja heaolu toetav keskkond mis arvestab läbivate teemade sisu ja eesmärke.
- aineõppes – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlused, näited ja meetodid, viiakse koos läbi aineteüleseid, klassidevahelisi ja ülekoolilisi projekte. Õppeainete roll läbiva teema õppes on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev, olenevalt sellest, kui tihe on ainevaldkonna seos läbiva teemaga;
- läbivatest teemadest lähtuvas või õppeaineid lõimivas uurimus- või praktilises töös, mida tehakse kas iseseisvalt või rühmatööna;
- valikainete valikul – valikained toetavad läbivate teemade taotlusi;
- korraldades võimaluse korral koostöös kooli pidaja, erinevate asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ning kodanikuühendustega klassivälist õppetegevust ja huviringide tegevust ning osaledes maakondlikes, üle-eestilistes ja rahvusvahelistes projektides.

3.4. Õppimise põhimõtted

EBS Gümnaasium lähtub uuest õpikäsitusest, mis seab esiplaanile järgmised aluspõhimõtted:

- 1) konstruktivistlik lähenemine – õppijad omandavad aktiivselt teadmisi ning arendavad ja konstrueerivad arusaamu, toetudes iseenda varasematele kogemustele. Õppijatele lähenetakse individuaalselt ja passiivse õppe asemel eelistatakse õppes osalemise aktiivsust.
- 2) koostööne õpe – tegutsetakse ühise eesmärgi nimel ning oskusi ja teadmisi õpitakse nii üksteiselt kui ka õpetajalt. Õppetöös kasutatakse ka ülesandeid, mille lahendamiseks on vaja koostööd teha; probleemilahendusi, milleni ei saa jõuda iseseisvalt.
- 3) autonoomia – liigutakse tasapisi nii õpetaja kui ka õpilase suurema otsustusõiguse ja tegevusvabaduse suunas, millega luuakse alus ennastjuhtivale õppimisele.

3.5. Õppeainete vahelise lõimingu põhimõtted

Õppetegevus ja selle tulemused kujundatakse tervikuks lõimingu kaudu. Lõiming toetab õpilaste üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist. Õppe lõimimine saavutatakse erinevate ainevaldkondade õppeainete ühisosa järgimisel, õppeainete, koolisiseste projektide ja läbivate teemade ühiste rõhuasetuste, õppeülesannete ning –viiside abil. Lõimingu saavutamiseks korraldatakse koolis õpet ja kujundatakse õppekeskkonda ning õpetajate koostööd viisil, mis võimaldab aineülest käsitust: täpsustades pädevusi, seades õppeeesmärke ning määrates erinevate õppeainete ühiseid probleeme ja mõistestikku. Selle tõhusamaks teostamiseks korraldatakse koolis õpetajatele kooli siseseid koolituspäevi (vähemalt 3 korda õppeaasta jooksul, sisekoolituste kuupäevad kinnitatakse iga õppeaasta algul õppenõukogus).

Lõimingu eesmärgiks on pakkuda õpilastele motiveeritud õppimist, seostada teadmisi õpilasest ja tema huvidest lähtuvalt ning soodustada sellega õpilase aktiivsust. Lõimingu üheks väljundiks on klassi- ja koolivälised üritused, mida kavandatakse kooli üldtööplaanis. Üldtööplaanis kinnitatud tegevused arutatakse läbi õppetoolide koosolekul ning planeeritakse koostööd erinevate aineõpetajatega. Regulaarselt otsitakse uusi võimalusi, planeeritakse ja jälgitakse koostöö tulemuslikkust juhtimismeeskonna koosolekul.

Koolis õpitava seostamine reaalse eluga muudab õppimise tähenduslikumaks ja tulemuslikumaks. Näiteks toimuvad teatri- ja kino ühiskülastused, mille järel käsitletakse sotsiaalseid teemasid läbi erinevate ainevaldkondade ja koostöös erinevate õpetajatega (eesti keel, kirjandus, inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus). Ringmajandusega seotud teemad on läbivad keemia, füüsika, bioloogia ja geograafiatundides.

Oluline on oskus ühe õppeaine tundides saadud teadmisi ja oskusi teise aine tundi üle kanda. Kaasaegne õpikäsitus rõhutab, et oluline on õppija aktiivsus, toetada tuleb õppija arengut, õppima õppimist, analüüsioskust, kriitilist mõtlemist, loovust ja ettevõtlikkust, kirjaliku ja suulise eneseväljendamise ja koostööoskust.

Reaalainete õppimisel on oluline, et õpilane saab õppida vastavalt oma võimetele ja tasemele, arendada loogilist, matemaatilist mõtlemisoskust ning veenduda, et matemaatikas on seosed tegeliku eluga. Tähtis on, et õpilased saavad arendada oma tehnilist taiplikkust läbi jõukohase ja huvitava praktilise tegevuse ning valdkonna spetsialistid näitavad noortele seoseid koolis omandatava ja reaalse maailma vahel.

Majandusõpetusel on tihe integratsioon teiste õppeainetega, tuginedes matemaatika-, geograafia- ja ajaloo teadmistele ning toetades ühiskonna- ja inimeseõpetuse õppimist. Majandusõppes on kõige olulisem teooria sidumine tegeliku eluga. Traditsiooniline loeng jätab õpilase passiivseks ja tähelepanu hajub. Vaja on rohkem diskussiooni, rohkem loovülesandeid, et õpilastel oleks võimalus aktiivselt analüüsida, kriitiliselt mõelda, õppida hinnangut ja tagasisidet andma. Hea võimalus on kontaktide loomine ärimaailmaga suhtlemiseks, ettevõtjate kaasamine loengusse külalisena või ärimentorina, kes osalevad diskussioonis. Päevasündmused loovad uusi teemasid, ajakirjanduses ilmuvad artiklid ja neid käsitletakse õppeprotsessis. Õpilased külastavad ettevõtteid, analüüsivad ja lahendavad rühmatööna ülesandeid, probleeme seoses reaalse eluga. Noori õhutatakse ise välja pakkuma ideid ja aidatakse kooliväliste projektide elluviimisel, näiteks oma tulevase ettevõtte loomisel.

3.6. Ülekooliliste ja koolidevaheliste projektide kavandamise põhimõtted

EBS Gümnaasiumi õppetöös on olulisel kohal koostöö ettevõtjatega, EBS kogukonna liikmetega (vilistlased, üliõpilased, õppejõud). EBS Gümnaasiumi eesmärk on teha koostööd ettevõtjatega ning kaasata ettevõtjaid aktiivselt osalema õppeprotsessis. Olulisel kohal on koostöö erialaliitudega, kes on valmis toetama elukestva õppe strateegiat ning ettevõtlust.

Ülekoolilistele loengutele ja üritustele kaasatakse erinevate valdkondade töötajaid nii era-, avalikust kui kolmandast sektorist. Eesmärk on näidata noortele õppimise olulisust ja võimalikku seost nende tulevase karjääriga. Tihedam koostöö erialaliitudega ja vilistlaskonnaga aitab aktiveerida spetsialistide ja ettevõtlike inimeste kaasamist õppetöösse.

Koostöös Erasmus+ partnerkoolidega, kus õpetatakse süvendatult majandust, toimuvad kohtumised ja ühised loengud, kus õpilased valmistavad ette majandusteemali projekte ning diskuteerivad erinevatel päevakajalistel teemadel.

Üldpädevuste kujundamiseks ja õppekeskkonna mitmekesistamiseks on koolis kavandatud järgmised tegevused, mis kirjeldatakse konkreetsemalt kooli üldtööplaanis.

Kool kavandab ja viib läbi järgmisi tegevusi:

- 1) Õppe-eesmärgilised projektid: ainekesksed ja ainetevahelised projektid ning õppekäigud, mis toetavad ainevaldkonnaülest pädevuste kujunemist, sh viktoriinid ja võistlused. Taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsustega, sealhulgas tegema mõistlikke kutsevalikuid. Koolis viiakse läbi karjäärivaliku loenguid ja külalistunde, õppekäike, töövarjupäevi ning tehakse koostööd erinevate partnerite ja huvigruppidega, sealhulgas ettevõtjate ja vilistlastega.
- 2) Ülekoolilised loengud, mis kavandatakse iga õppeaasta algul kooli üldtööplaanis. Koolis viiakse läbi erinevaid temaloenguid, õpilasevõistlusi ja tehakse praktilisi töid. Samuti osalevad õpetajad ja õpilased erinevates rahvusvahelistes projektides, mis kätkevad ettevõtluse, majanduse ja digipädevuste temaatikat.
- 3) Traditsioonilised ülekoolilised üritused, millega taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonna liikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele. Õpilaste algatusel ja õpilasesinduse eestvedamisel korraldatakse erinevaid projekte. Ühised ettevõtmised toimuvad koostöös EBS üliõpilasesindusega.
- 4) Kooli ja kalendritähtpäevaga seotud üritused, millega taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimese kujunemisel. Toimuvad aktused, õpetajate päeva tähistamisega seotud üritused jms. Õpilasi suunatakse regulaarselt kultuurisündmustele, kirjutatakse referaate ja retsensioone.
- 5) Õppereisid äriettevõtetesse ja kohtumised ettevõtjatega. Ettevõtluse ja Euroopa kultuuriloo õppesuunal toimuvad iga-aastased õppereisid Euroopa erinevatesse linnadesse.

4. KOOLI ÕPPEKAVA VÄLISE ÕPPIMISE VÕI TEGEVUSE ARVESTAMINE KOOLIS ÕPETATAVA OSANA

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §17 lõike 4 kohaselt võib õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul vanema ja direktori või direktori volitatud pedagoogi kokkuleppel kool arvestada kooli õppekava välist õppimist või tegevust, sealhulgas õpinguid mõnes teises üldhariduskoolis koolis õpetatava osana, tingimusel, et see võimaldab õpilasel saavutada kooli või individuaalse õppekavaga määratletud õpitulemusi.

Kooli õppekava välist õppimist või tegevust arvestatakse koolis õpetatava osana juhul, kui õpilane on avaldanud selleks soovi ning on aru saada, millise õppimise põhjal on seda tehtud ja milliste õpitulemuste saavutamisel on kooli õppekava välist õppimist või tegevust arvestatud. Keskne põhimõte on, et lähtutakse õpitu sisust ja õpitulemustest, mitte sellest, kelle juures ja kus õpilane õppis või tegevusi sooritas. Koolil on õigus nõuda täiendavaid materjale, kui tõendusmaterjal pole piisav. Täiendavat materjali ei

küsita selle kohta, kes õpetas või kus õppis. Täiendav materjali vajadus on seotud sellega, et paremini mõista, kas taotletavad õpitulemused on omandatud. Väljundipõhises õppes ei ole keskne küsimus selles, kuidas ja kus mingi pädevus või õpitulemus omandati, vaid pigem selles, kas see pädevus või õpitulemus on olemas ja kuidas selle olemasolu on võimalik hinnata. Kooli õppekava välist õppimist või tegevust ei hinnata mitte kogemuse, vaid sellest toimunud õppimise põhjal. Õpitu peab kokku sobima nende õpitulemustega, mille saavutamist taotletakse. Kindlasti peab õpitu olema määratletav ka tasemega. Gümnaasiumis arvestatakse samal haridustasemel või kõrgemal tasemel omandatud. Gümnaasiumis ei arvestata põhikooli tasemel omandatud õpitulemusi. On oluline, et mujal õpitu oleks sisuliselt sobiv õppekavaga, mille järgi õpilane koolis õpib.

Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamine kooli õppekava osana võimaldab suurendada õpilaste, sealhulgas erivajadustega õpilaste hariduslikku mobiilsust ning avardada võimalusi kooliväliseks õppeks. Mujal õppimine annab paindlikuma võimaluse hariduse omandamiseks ja annab andekamatele õpilastele võimaluse ennast teostada. Kooli õppekavavälise õppe või tegevuse arvestamisel loetakse tulemused samaväärseks õppekava läbimisel saavutatud õpitulemustega.

Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamine kooli õppekava osana on protsess, mis koosneb järgmistest etappidest: taotleja nõustamine, taotluse koostamine ja esitamine direktorile, taotluse hindamine, direktori otsus, (vajadusel) otsuse vaidlustamine ja vaidemenetlus.

Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamisel kooli õppekava osana võivad võimalikud äraütlemised olla seotud:

- 1) tähtajalise aegumisega
- 2) sisulise aegumisega
- 3) teisel (madalamal) õppetasemel läbitud õppe mitte arvestamisega – gümnaasiumiastmel ei arvestata neid õpinguid, mis on läbitud põhikooli tasemel.

Samuti ei arvestata kooli õppekavaväliseid õpinguid või tegevusi seoses kooli lõpetamisega (koolieksami sooritamisel, õpilasuurimuse või praktilise töö sooritamisel).

Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamiseks moodustab direktor taotluse hindamise komisjoni, mis koosneb pedagoogilisest personalist ning mille ülesanne on selgitada, kas kooli õppekavavälised õpingud või tegevused on võimaldanud nõutud õpitulemuste omandamist ning kas õpingute või tegevuste käigus omandatu on ajakohane. Hindamisse kaasatakse vähemalt kaks õpetajat, kes tunnevad terviklikult ja põhjalikult õppekava, kellel on kõrgelt arenenud empaatia- ja üldistusvõime, kes aktsepteerivad, et õppimine võib toimuda ka väljaspool kooli ja õppekava, kes tunnevad kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamise erinevaid hindamise vahendeid ja nende kasutamise võimalusi.

Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamisel tagatakse kvaliteet selle kaudu, et uuritakse õpilase esitatud õpitulemuste omandatuse tõendamist

võimaldavaid materjale ning nende vastavust nende õpitulemustega, mille arvestamist taotletakse. Tüüpiliseks on küsida tõendusmaterjaliks õpitu kirjalikku refleksiooni või analüüsi, dokumenteeritud tõendusmaterjali ja vajadusel teha ka õpilasega vestlus. Hindamisel eristatakse otseseid ja kaudseid tõendeid. Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamise hindamine toetub vaid tõendusmaterjalidele. Tõendusmaterjalideks võivad olla primaarsed tõendusmaterjalid (töönäidised, kirjutatud projektid, uurimistööd, artiklid, kavandid, projekti ja/või uurimistöö aruanded jm, mis otseselt tõestavad taotleja pädevusi või õpitulemusi), sekundaarsed tõendusmaterjalid (õpisoorituste tõend või hinneteleht, juhendaja või kogenuma kolleegi hinnang, õppeaine kava, kus on kirjas õppeaine/kursuse eesmärgid, õpitulemused, sisu lühikirjeldus, maht tundides, tõendus tegevuste sooritamise kohta) või narratiivsed tõendusmaterjalid (igasugused oma õppimise ning tegevuse analüütilised käsitlused, kus taotleja seostab õpitut taotletava õppeaine õpitulemustega, taotleja kogemuse-alane refleksioon). Tavaliselt on tõendusmaterjalid omavahel kombineeritud.

Hindamiskomisjonil on õigus nõuda täiendavaid tõendusmaterjale, kui esitatud tõendusmaterjalidest ei ole piisav õpitulemuse omandatuse tõendamiseks.

Õpilasel või piiratud teovõimega õpilase puhul õpilase vanemal tuleb esitada direktorile avaldus kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamise taotlemiseks. Koos taotlusega esitatakse ka vastav tõendusmaterjal. Tõendusmaterjal võib olla vormistatud õpimapina. Enne taotluse esitamist toimub õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul vanema nõustamine taotluse esitamise ja nõutavate tõendusmaterjalide vormistamise ja esitamise kohta. Nõustamist viib läbi kooli õppealajuhataja.

5. ÕPILASUURIMUSE JA PRAKTILISETÖÖ KORD EBS GÜMNAASIUMIS

EBS Gümnaasiumi Õpilasuurimuse ja praktilise töö ettevalmistamise ning hindamise tingimused ja kord on toodud lisas (LISA 18).

6. HINDAMISE KORRALDUS EBS GÜMNAASIUMIS

Hindamine toimub EBS Gümnaasiumi hindamisjuhendi alusel, mis toetub haridusministri määrusega kehtestatud riiklikule hindamisjuhendile (v.t. LISA 17 EBS Gümnaasiumi hindamisjuhend).

7. ÕPILASTE JUHENDAMISE JA HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA ÕPILASTE ÕPPEKORRALDUSE PÕHIMÕTTED, TUGITEENUSTE RAKENDAMISE KORD

Haridusliku erivajadusega õpilase õppe korraldamisel lähtutakse kaasava õppe põhimõtetest, mille kohaselt üldjuhul õpib haridusliku erivajadusega õpilane tavaklassis.

Direktor määrab haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija (edaspidi „Kordineerija“), kelle ülesandeks on haridusliku erivajadusega õpilase õppe ja arengu toetamiseks vajaliku koostöö korraldamine tugispetsialistide ja õpetajate vahel ning andekate õpilaste korral kaasatakse koostöösse ka andeka õpilase juhendaja.

Kordineerija toetab ja juhendab õpetajat haridusliku erivajaduse väljaselgitamisel ning teeb õpetajale, vanemale ja direktorile ettepanekuid edaspidiseks pedagoogiliseks tööks, koolis pakutavate õpilase arengut toetavate meetmete rakendamiseks või täiendavate uuringute läbiviimiseks, tehes selleks koostööd õpetajate ja tugispetsialistidega.

Direktori või kordineerija otsusel võib haridusliku erivajadusega õpilasele rakendada põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses § 48 sätestatud järgmisi meetmeid, mille rakendamise eeldusena ei ole ette nähtud nõustamiskomisjoni soovitus:

- tugispetsialisti teenus (EBS Gümnaasiumist ja/või väljastpoolt),
- individuaalse õppekava rakendamine,
- täiendav tasuta konsultatsioon aineõpetajalt vähemalt ühe tunni ulatuses nädalas ning tasulised konsultatsioonid vastavalt pooltevahelisele kokkuleppele,
- järeltööd vastavalt kodukorrale,
- tasulised tugikursused.

Kui õpilase hariduslik erivajadus tuleneb tema andekusest, tagatakse talle individuaalse õppekava rakendamine ning vajaduse korral täiendav juhendamine aineõpetajate poolt või teiste vastava valdkonna spetsialistide poolt haridusprogrammide või teiste haridusasutuste kaudu.

Meetme rakendamise perioodil jälgivad õpilasega tegelevad õpetajad ja tugispetsialistid õpilase arengut ja toimetulekut.

Meetmete rakendamise tulemuslikkuse hindamiseks kirjeldavad kõik meetme rakendamisel osalenud õpetajad ja tugispetsialistid vähemalt kord õppeaastas õpilase arengut ja toimetulekut ning esitavad omapoolsed soovitused.

Meetmete rakendamise perioodi lõpul hindab kordineerija koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega meetme tulemuslikkust ning teeb ettepanekud vanemale ja vajaduse korral kooli direktorile edasisteks tegevusteks: meetme rakendamise lõpetamine; meetme rakendamise jätkamine samal või tõhustatud viisil; meetme vahetamine või muu meetme lisamine; täiendavate uuringute teostamine, eriarsti, erispetsialisti või nõustamiskomisjoni poole pöördumise soovitamine.

Erivajaduste väljaselgitamine toimub kindlate põhimõtete järgi:

- Koolis käimise kohustuse täitmine, õpiedukuse jälgimine, mida teostab läbi e-kooli tugisüsteemi õppealajuhataja koostöös klassijuhatajatega
- Arenguestlused klassijuhataja eestvedamisel
- Õpetajate tähelepanekud
- Vestlused lapsevanematega
- Tugisüsteemi koordinaator informeerib vajadusel iganädalaselt klassijuhatajat ja võtab ühendust koduga ning toetab õpilase, aineõpetaja, klassijuhataja ja kodu koostööd

Haridusliku erivajaduse tuvastamiseks läbiviidud pedagoogilis-psühholoogilise hindamise tulemused, õpetajate täiendavad tähelepanekud ja soovitusel õpilase tugevate ja arendamist vajavate külgede kohta, kooli tugispetsialistide soovitusel, testimise ja uuringute tulemused ning nõustamiskomisjoni soovitusel õppe korraldamiseks ja sellest tulenevalt õpilasele rakendatud meetmed dokumenteeritakse haridusliku erivajadusega õpilase arengu ja toimetuleku jälgimiseks koostatud individuaalse arengu jälgimise kaardil. Individuaalse arengu jälgimise kaardi koostamise ja täitmise eest vastutavad isikud koolis määrab direktor.

8. INDIVIDUAALSE ÕPPEKAVA KOOSTAMINE VÕI MUU TUGISÜSTEEMI MÄÄRAMINE ÕPILASELE, ET AIDATA OMANDADA NÕUTAVAD TEADMISED JA OSKUSED

Kui õpilane ei ole tervislikel, ühiskondlikel vm põhjustel suutnud selleks ettenähtud ajal ja mahus omandada mõnel kursusel ettenähtud õpitulemusi, siis võib kool õppenõukogu otsusega määrata õpilasele vastavas aines individuaalse tugikursuse.

Juhul kui õpilasel on mahajäämus suurem (nt õpilane, kes tuleb teisest riigist või teisest koolist), siis kokkuleppel õpilase ja lapsevanemaga koostab kool õpilasele individuaalse õppekava. Individuaalsele õppekava täitmist koordineerib klassijuhataja ja hindab õppenõukogu.

9. ÕPINGUTE ALUSTAMISE TINGIMUSED JA KORD

Kooli sisseastumist taotleb õpilane täites selleks elektroonse taotlusvormi või saadab sellekohase e-maili. Seejärel saadetakse vastu täpsemad juhised, milles on täpsustatud sisseastumise protseduuride toimumise aeg ja koht.

Vastuvõtt EBS Gümnaasiumisse toimub vastuvõtukatsete ja/või põhikooli lõpetamise tulemuste alusel.

Vastuvõtu katsed kõikidesse klassidesse toimuvad järgmistes ainetes:

- eesti keel

- matemaatika
- inglise keel (B1 tase)

Sisseastumistesti tulemused saadetakse õpilasele elektroonselt ja parandatud testiga on võimalik tulla tutvuma Kooli kantseleisse. Testi kaasa ei anta, vaid arhiveeritakse ja hävitatakse kolme aasta möödumisel.

Põhikooli õpitulemuste ja/või sisseastumise testi alusel kutsutakse õpilane vestlusele, mille raames täpsustakse õpilase õpimotivatsiooni ning arenguhuvi ja selgitatakse välja väärtusruumi vastastikune sobivus.

Õpilaskandidaatidest moodustub põhikooli tunnistuse ja/või sisseastumistestide tulemuste alusel pingerida, millest lähtuvalt kandideerivad õpilased kooli ja õppemaksuvabastustele.

Õppemaksuvabastuste rakendamise otsuse sisseastujate osas teeb Kooli Nõukogu. (Põhikirja Lisa 1).

Sisseastumisvestluse järel tehakse hiljemalt ühe kuu jooksul otsus, kas õpilase jaoks on Kool parimaks õppekeskkonnaks ja seejärel kutsutakse vestlema lapsevanem, kellega räägitakse kooli üldisest korraldusest ja tutvustatakse õpilepingu punkte.

Õpilaskandidaat esitab isikut tõendava dokumendi ja põhikooli õpinguid tõendavad dokumendid. Välismaalase puhul põhikooli lõputunnistusega võrdsustatud akadeemilised tõendid, mille vastavust hindab kooli õppealajuhataja.

11. ja 12. klassi võetakse väljaspoolt Kooli õpilasi vabade õpilaskohtade olemasolul, hinnates õpilaskandidaadi varasemate õppesoorituste vastavust Kooli õppekavale, Kooli direktori otsusega. Koolil on õigus paluda õpilaskandidaadil täita täiendavaid ülesandeid, et selgitada välja huvi ja võimekust kohaneda kooli õppekavaga.

Otsus Kooli vastuvõtmise kohta tehakse õpilasele teatavaks hiljemalt 1 kuu jooksul pärast vastuvõtukatsete sooritamist.

Kooli vastuvõtmisel sõlmib kooli pidaja või tema poolt volitatud isik õpilase ja lapsevanemaga lepingu, kus on määratletud vastastikused kohustused ja õigused, õppemaksu suurus ja selle tasumise kord, õppemaksu muutmise tingimused jne.

Õpilepingu lahutamatuks lisaks on õppekava üldosa (v.a ainekavad).

Klassitäituvuse ülempiiriks on 20 õpilast. Juhul, kui õpilaste arv ühes klassis langeb alla 15 õpilase, on Koolil õigus selles klassiastmes klassid liita.

10. ÕPPEETAPPIDE JA KOOLI LÕPETAMISE NÕUDED

1. Õpilase järgmisse klassi üleviimise otsustab õppenõukogu hiljemalt õppeaasta viimasel õppenõukogul.
2. Järgmisse klassi üleviimiseks peavad olema kõik õppeaasta jooksul läbitud kursused ja üleminekuksamid sooritatud vähemalt hindele „rahuldav“.
3. Üleminekuksamid toimuvad eesti keeles, inglise keeles ja matemaatikas.
4. Kui õpilane või lapsevanem soovib vahetada kooli, esitab lapsevanem oma soovi Kooli direktorile kirjalikult. Lapsevanema taotlust menetleb õppenõukogu hiljemalt ühe nädala jooksul ja arwab õpilase õpilasnimekirjast välja.
5. Gümnaasiumi lõputunnistuse annab Kool õpilasele:
 - 5.1. kelle kooliastmehinded on vähemalt rahuldavad või valikkursuste puhul rahuldavad või arvestatud;
 - 5.2. kes on sooritanud õppeaine kohustuslikule mahule vastavad eesti keele või eesti keele teise keelena*, matemaatika ja võõrkeele (inglise keeles) riigieksamid;
 - 5.3. kes on sooritanud vähemalt rahuldavale tulemusele gümnaasiumi koolieksami;
 - 5.4. kes on sooritanud gümnaasiumi jooksul õpilasuurimuse või praktilise töö

* Õpilased, kes on gümnaasiumis õppinud eesti keelt teise keelena, õpilased, kes on lõpetanud põhikooli vene või muu õppekeelega koolis või klassis ja on asunud õppima eesti õppekeelega gümnaasiumisse või gümnaasiumiklassi, ning õpilased, kes on vene või muu õppekeelega gümnaasiumist või gümnaasiumiklassist asunud õppima eesti õppekeelega gümnaasiumisse või gümnaasiumiklassi, võivad valida, kas sooritavad eesti keele või eesti keele teise keelena riigieksami

1. Kooli lõpetajale väljastab Kool, võlgnevuste puudumisel, lõputunnistuse. Vahepealsel perioodil on õpilasel õigus saada õpilasraamatust pitsati ja allkirjaga kinnitatud väljavõte.
2. Juhul kui õpilasel või lapsevanemal on Kooli ees võlgnevusi on Koolil õigus pidada kinni lõpetaja lõputunnistuse või õpilasraamatu väljavõtte kätte andmine kuni võlgnevus Kooli ees on tasutud.

11. KARJÄÄRIÕPPE, SH KARJÄÄRIINFO JA NÕUSTAMISE KORRALDAMINE

Koolis toimub karjääriõpe läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemise kaudu õpetajate poolt. Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ sisu ja eesmärgid arvestatakse kooli õpikeskkonna kujundamisel. Sellest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlelused, näited ja meetodid, viiakse koos läbi aineteüleseid, klassidevahelisi ja ülekoolilisi projekte. Tunnivälise tegevuse käigus saavad õpilased projekti- ja kutsepäevade, õppekäikude jms raames toetust karjääriotsuste ja eneseteostuse planeerimiseks.

EBS Ülikooli karjäärikeskuse spetsialistidega erinevaid nõustamis- ja infotunde. Õpilastel on võimalik osaleda töövarjupäeval või lühiajalisel praktilisel kohalikes

ettevõtetes ja organisatsioonides. Õpilastele tutvustatakse edasisi õppimisvõimalusi nii kodu- kui välismaal. Kooli õppekavas on karjääriõpetuse kursus.

Karjääriõpetuse õpetaja on abiks õpilastele, et:

- 1) toetada nende osalemist erinevates noorteprojektides ja –programmides ning rahvusvahelises suhtluses;
- 2) olla õpilase usaldus- ja kontaktisikuks suhetes täiskasvanute maailmaga;
- 3) vahendada õpilastele vajalikku informatsiooni vabaajategevuse ja kutsesuunitluse alal;
- 4) toetada õpilasi eluaegse õppe põhimõtte väärtustamisel.

Karjääriõppe hulka kuulub ka karjääri- ja tööteemalise kirjanduse soovitamine ning kataloogide tutvustamine edasiõppimise või õppekavavälise õppimise võimaluste kohta. Karjääriõpet toetab veebilehekülg aadressil – www.rajaleidja.ee

Karjääriteenuste kättesaadavus tagatakse:

- 1) ainetundides läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisel;
- 2) valikkursuste kaudu (eelkõige majandus- ja ettevõtlusõpe);
- 3) ürituste kaudu (töövarjupäev, õpilasfirma);
- 4) edasiõppimist tutvustavate õppepäevade kaudu nii koolis kui väljapool kooli; arenguveestlustel.

Koolis korraldatakse õpilaste ja vanemate teavitamist edasiõppimisvõimalustest ja tööturu üldistest suundumustest ning tagatakse õpilastele karjääriteenuste (karjääriõpe, -info või – nõustamine) kättesaadavus.

12. ÕPILASTE JA LASTEVANEMATE TEAVITAMISE JA NÕUSTAMISE KORRALDUS

Õpilaste ja vanemate teavitamine toimub kooli kodukorras sätestatud korra kohaselt (LISA 16).

Klassi- või aineõpetajad jälgivad õpilase arengut ja toimetulekut koolis ning vajaduse korral kohandavad õpet vastavalt õpilase vajadustele. Õpilase võimete ja annete kõrgeimale võimalikule tasemele arendamiseks selgitatakse koolis välja õpilase individuaalsed õpivajadused, valitakse sobivad õppemeetodid ning korraldatakse diferentseeritud õpet. Kool tagab õpilasele, kellel tekib ajutine mahajäämus eeldatavate õpitulemuste saavutamisel, täiendava pedagoogilise juhendamise väljaspool õppetunde (tugikursused).

Koolis nõustatakse vajaduse korral õpilase vanemat õpilase arengu toetamises ja kodus õppimises. Arenguveestlused õpilasega (ja soovi korral lapsevanemaga) vähemalt üks

kord aastas. Iga nädalased klassijuhatajatunnid õpilaste nõustamiseks ja koolielu puudutava info edastamiseks.

Koolis on tagatud õpilasele ning vanematele teabe kättesaadavus õppe ja kasvatuse korralduse kohta ning juhendamine ja nõustamine õppetööd käsitlevates küsimustes. Peamised õppeteemad, vajalikud õppevahendid, hindamise korraldus ja planeeritavad üritused tehakse õpilasele teatavaks iga kursuse alguses (lisaks ka iganädalastes klassijuhataja tundides).

Õpilase õppetöös osalemise ja õpitulemustega saab lapsevanem olla kursis e-kooli kaudu. Vajadusel saab lisainformatsiooni klassijuhatajalt.

13. ÕPETAJATE KOOSTÖÖ JA TÖÖ PLANEERIMISE PÕHIMÕTTED

Õpetajate koostöö eesmärgiks on õppekavas kirjeldatud taotletavate õpitulemusteni / pädevusteni jõudmine õppe- ja kasvatustegevuse kaudu.

Õpetaja töö planeerimine toimub kooli õppekava alusel lähtudes gümnaasiumi riiklikus õppekavas sätestatud üldistest põhimõtetest õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisele ja korraldamisele. Väljundipõhises õppes on õpetaja pädevuses otsustada, mil määral ta soovib enda tegevust kavandades seda kirjeldada taasesitatavas vormis. Iga kursuse alguses esitab õpetaja õpilastele algava kursuse ainekaardi (ainekaardi vorm on kõigile õpetajatele koolisisesealt kättesaadav ja see kinnitatakse iga õppeaasta alguses õppenõukogus). Ainekaardil on kirjas järgmised teemad: Õppeaine nimetus/ainevaldkond; kursuse pealkiri, klass, kursuse toimumise aeg, õpetaja nimi, -kontaktandmed ja konsultatsiooni aeg, kasutatav õppekirjandus, õpitulemused, käsitletavad alateemad ning kuidas täpselt kujuneb kursuse hinne.

Õpilasele õpiväljundite omandamiseks etteantud ajahulk on määratletud õigusaktidega, tunnijaotusplaaniga. Tavapäraselt on õpilase õppetöö koormus on kuni 8 tundi päevas.

Tööd kavandades peab õpetaja teadvustama, et kunagi ei ole nii palju aega, et õpilane võiks selgeks õppida kõik, mida õpetaja tahab talle õpetada. Reaalses elus tuleb teha kompromisse ja leida kesktee olemasoleva aja ja soovitud tulemuste vahel. Sageli tuleb koolis õpiväljundite saavutamiseks sisustada õpiväljund mõistlikult, lähtudes õpiväljundi sõnastusest, muuta hindamist ja õpetamist, sest asjakohatult sisustatud õpiväljundi sõnastuse korral osutuvad õpiväljundid olemasoleva ajaressursiga saavutamatuks ja aega õppetööks reeglina kusagilt juurde võtta ei saa.

Väljundipõhises õppes toimub õppeprotsessi kavandamine selliselt, et esmalt määratletakse eesmärgid, mida õppimise ja õpetamise kaudu soovitakse saavutada, seejärel kavandatakse, kuidas eesmärkide saavutatust hinnata ja alles seejärel konkretiseeritakse õppesisu ja – meetodid.

EBS Gümnaasiumis toimub õpetajate koostöö õppetoolide kaudu. Koolis on kaks õppetooli: reaalarainete õppetool ja humanitaarainete õppetool. Ainekevade arenduse eest vastutavad õppetoolide juhid ning tööprotsessi kaasatakse kõik aineõpetajad.

Juhtkonna muudatusettepanekud jõuavad õpetajateni õppetooli juhtide vahendusel ning neid arutatakse õppetoolide koosolekul. Õpetajate esitatud muudatusettepanekuid arutatakse õppetoolide juhtide ja laiendatud juhtkonna (juhtimismeeskonna) koosolekul.

Õppetoolide juhid koostavad koostöös aineõpetajatega õppetoolide töökavad. Töökava on dokument, mille alusel planeeritakse teemade käsitlemine ja ainetevaheline lõiming

Klassijuhataja töökava koostamise aluseks on kooli üldtööplaan, õppe- ja kasvatustöö üldeesmärgid ja konkreetse klassi kasvatuslikud vajadused. Klassijuhatajate töökavasid kontrollib ja tagasisidestab õppealajuhataja.

14. KOOLI ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

Kooli õppekava muutmise algatamine

Kooli õppekava uuendamine või täiendamine toimub algatustaotluse alusel, mis tuleb esitada direktorile kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis koos ettepanekute ja põhjendustega. Kooli õppekava uuendamist ja täiendamist võib taotleda iga Kooli õpilane õpilasesinduse kaudu või koolitöötaja. Direktor otsustab õppekava uuendamise või täiendamise vajaduse.

Kui kooli õppekava uuendamise või täiendamise vajadus on tingitud muudatustest õigusaktides, siis algatab kooli õppekava muutmise direktor.

Kooli õppekava muudatuste ettevalmistamine

Kui direktor on otsustanud kooli õppekava uuendamise ja täiendamise vajaduse, siis kutsub direktor kokku töörühma, lähtudes gümnaasiumi riikliku õppekava § 19 lõikes 3 esitatud sättest, kes valmistab ette kooli õppekava muudatused.

Kooli õppekava muudatused vormistatakse kooli õppekava uuendamise või täiendamise eelnõuna. Kooli õppekava uuendamise või täiendamise eelnõu peab olema kooskõlas kehtiva õigusega.

Kooli õppekava uuendamise või täiendamise eelnõu esitamine enne selle kehtestamist arvamuse saamiseks kooli nõukogule, õppenõukogule, õpilasesindusele

Direktor esitab kooli õppekava uuendamise või täiendamise eelnõu enne selle kehtestamist arvamuse andmiseks õpilasesindusele ja õppenõukogule. Arvamuse küsimisel lähtub direktor kooli asjaajamiskorras sätestatud korrast.

Direktor vaatab nõukogu, õpilasesinduse ja õppenõukogu arvamused läbi. Kui nõukogu, õpilasesindus või õppenõukogu on leidnud, et kavandatavad õppekava muudatused on vastuolus kehtiva õigusega, siis kutsub direktor kokku töörühma, kes viib kooli õppekava muudatused vastavusse kehtiva õigusega.

Kooli õppekava kinnitamine

Tulenevalt erakooli seadusest §11 lõige 2 kinnitab õppekava kooli pidaja. Tulenevalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 on kooli õppekava kehtestajaks direktor. Kooskõlas põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 71 lõikega, toimub kooli õppekava kehtestamine käskkirjaga.

Kui kooli pidaja jätab kooli õppekava või selle muudatused kinnitamata, siis algab kooli õppekava uuendamise või täiendamise protsess algusest peale.

Kooli õppekava muudatuste avalikustamine

Kool avalikustab, tulenevalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 69 lõikes 1 sätestatud nõudest, kooli õppekava koos muudatustega kooli veebilehel.

Kooli õppekava muudatused esitatakse kooli õppekava terviktekstis, näidates ära õppekava muutused viitega direktori käskkirja numbrile ja kuupäevale, millega õppekava muudeti. Samuti märgitakse muudatuse viite juurde muudatuse jõustumise kuupäev.

LISAD

LISA 1. AINEVALDKOND „KEEL JA KIRJANDUS“

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpetamise eesmärk EBS Gümnaasiumis on kujundada õpilastes keele- ja kirjanduspädevus, mis tähendab suutlikkust mõista keelt ja kirjandust kui rahvusliku, riikliku ja iseenda identiteedi alust ning väärtustada keelt ja kirjandust rahvusliku ning maailmakultuuri osana. Keele- ja kirjanduspädevus hõlmab teadmisi ja oskusi, kujundamaks keele- ja kultuuriteadlikku inimest, kes käitub nii suulises kui ka kirjalikus väljenduses verbaalsele ja sotsiaalsele kontekstile vastavalt. Keele- ja kirjanduspädevus tähendab oskust eri liiki tekste mõista, luua, analüüsida ja kriitiliselt hinnata. Keele- ja kirjandusõpetusega taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks omandab õpilane järgmised valdkonnapädevused:

- 1) väärtustab keelt ja kirjandust kui (rahvus)kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendajat ning mõtlemis- ja tunnetusvahendit, teadvustab keelt identiteedi osana, väärtustab keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- 2) toimib keeleteadlikult, väljendub selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normidele vastavalt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses, märkab ja arvestab keeles toimuvaid muutusi;
- 3) mõistab, analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki tekste ning eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, austab intellektuaalomandit;
- 4) arendab oma loovvõimeid, kirjutab ja esitab eri tüüpi ning eri žanris tekste, kasutab tekstiloomes sobivaid ja asjakohaseid alustekste;
- 5) mõistab keele ja kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuuriväärtust ning tähtsust iseenda arengus;
- 6) väärtustab lugemist, suunab oma lugemust, oskab ise valida kirjandusteoseid jm lugemisvara, arendab lugedes oma tunde-, kogemus- ja mõttemaailma, täiendab enda keele- ja kultuuriteadmisi.

1.2. Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonna õppeained on eesti keel ja kirjandus. Kohustuslikud kursused õppeainete kaupa on järgmised:

- 1) **eesti keel** – 10 kursust, mis jagunevad järgmiselt: 6 riiklikku kursust: „Teksti keel ja stiil“, „Praktiline eesti keel I“, „Meedia ja mõjutamine“, „Praktiline eesti keel II“, „Praktiline eesti keel III“, „Keel ja ühiskond“;

4 kooli õppekava valikkursust: „Tekstiõpetus“, „Argumenteerimine kirjalikus ja suulises tekstis“, „Kõne ja väitlus“, „Eesti keele riigieksami ettevalmistuskursus“;

2) **kirjandus** – 6 kursust, mis jagunevad järgmiselt: 5 riiklikku kursust: „Pärimus ja kirjandus“, „Identiteet ja eesti kirjandus“, „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses I“, „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses II“, „Kirjandus ja ühiskond“; 1 kooli õppekava valikkursus „Eesti kirjandus ja ajalugu“.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Gümnaasiumi keele- ja kirjandusõpetust ühendab eesmärk tundma õppida, osata ja vallata loomulikku keelt, mis on mõtete ja tunnete vahendaja, kultuurilise, riikliku ja iseenda identiteedi kandja ning rahvuskultuuri vundament. Keeleoskus kõnes ja kirjas on inimese mõtlemis- ja tundevõime kujunemise, intellektuaalse arengu ja sotsialiseerumise alus. Keele ja kirjanduspädevus aitab õpilasel eetilisi norme, olusid ja partnerit arvestades suhelda, motiveeritult ja ennastjuhtivalt õppida ning tegutseda. Eesti keele valdamine Eestis on hariduslik vajadus, mis on eduka ja jätkusuutliku õppimise eeldus kõikides õppeainetes. Ainevaldkonnasisese lõimingu põhialus gümnaasiumis on tekstikeskne keele- ja kirjandusõpetus, kus tekstikäsitus hõlmab erinevaid tekste ja tekstitoiminguid. Tekstide kaudu õppides täieneb õpilase tekstikogemus, kujuneb žanri- ja kontekstitunnetus. Tekstitoimingud hõlmavad tekstide funktsionaalset lugemist, nende üle arutlemist ja kriitilist hindamist, keeleliste ja stiililiste väljendusvahendite eritlemist ja analüüsi, nende praktilist rakendamist tekstiloomes ning trükitud ja digitaalsete keeleressursside kasutamist. Keele- ja kirjandusõpetusse lõimitakse audiovisuaalseid väljendusviise (pilt, film, video jm).

Keeleõppes (10 kursust) lõimitakse mitmekülgsed keeleteadmised praktilise keeleoskusega. Keeleteadmisi täiendavad kursused kajastavad ühiskonna ja kultuuri toimimist, inimestevahelist suhtlemist nii kõnes kui ka kirjas, meediavaldkonna funktsioneerimist ja mõju. Keeleõppes valib õpetaja ühiskondlikult olulised autentsed tekstitüübid ja -liigid, mis peegeldavad suhtlustavasid ja -olukordi. Oskust tekste funktsionaalselt lugeda, neid mõista ja luua arendatakse lõimitud aine- ja tekstiõpetuse kaudu, mis seotakse praktilise eesti keele kursustel ortoloogia, grammatika ja leksika õpetamisega. Praktilised keelekursused on keskendatud õpilase suhtlus- ja väljendusoskuse arendamisele, eri liiki tekstide loomisele nii suulises kui ka kirjalikus vormis, vajaliku teabe hankimisele ja kasutamisele. Õigekirja- ja õigekeelsusteemasid korraldatakse kõigi kursuste vältel. Kooli valikkursused võimaldavad süvendatud tekstiõpet, arendavad kriitilist mõtlemist ning suulist ja kirjalikku argumenteerimisoskust. Lisaks on valikkursuste eesmärk toetada õpilaste ettevalmistust eesti keele riigieksamiks. Keelekursuste õppesisu võib ka teisiti liigendada ja kursusi paralleelselt õpetada.

Kirjandusõppes (6 kursust) soodustatakse teksti- ja lugejakeskse lähenemise kaudu õpilase kirjandushuvi, arendatakse tema lugejavõimeid, mõtte- ja tundemaailma, kujundatakse eetilisi tõekspidamisi ja esteetilisi hoiakuid, pööratakse tähelepanu teksti kui terviku mõistmisele, selle analüüsimisele ja tõlgendamisele, vaadeldakse sõnakunsti poeetikat ja kujundikeele olemust, edendatakse väljendusoskust nii kõnes kui ka kirjas. Teksti- ja lugejakeskset kirjanduskäsitlust täiendab kirjanduslooline lähenemisviis, mis

asetab teosed loomisaja ühiskondlik-kultuurilisse konteksti ning avab nende esteetilisi erijooni. Ilukirjandustekstide lugemise ja uurimise eesmärk gümnaasiumis on avardada õpilase elu- ja kultuurikogemust, rikastada tema keeletunnetust, pakkuda inspiratsiooni ning toetada isiksuslikku arengut.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Ainevaldkonnas toetatakse üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt EBS Gümnaasiumi eripärale ja kooli õppekavas sätestatule. Keele ja kirjanduse valdkonna ained lõimuvad valdkonnaüleselt mõlema õppeainetega ja toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades. Keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ja toimetulekuks nii isiklikus kui ka avalikus elus. Kõikide valdkondade õppeained arendavad keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara tundmist ja rakendamist, tekstimõistmist ja -loomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus kujuneb välja eesti keele õppimisele lisaks kõigi õppeainete õppimise tulemusel. Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi ja läbivaid teemasid. Üldpädevusteni jõutakse eri allikatest teavet hankides ja seda kriitiliselt hinnates, eri liiki tekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ja väideldes, erilaadseid tekste funktsionaalselt koostades ja kirjutades. Keele- ja kirjandusõpetuse eriosa on edendada tekstidega süva- ja metatasandil töötamise kaudu õpilaste tekstiteadlikkust. Üldpädevuste kujundamisel kasutatakse erinevaid koostöövorme, õppemeetodeid ja -keskkondi, sh digivahendeid ja -võtteid, veebi- ja e-õppekeskkondi, analüüsitakse ja lahendatakse elulisi probleemolukordi ja väärtuskonflikte, arvestatakse õpilaste isikupära ja andelaadi.

Läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine toetab tema suutlikkust oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades rakendada, väärtusnorme, -hoiakuid ja -hinnanguid kujundada ning võimaldab luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust. Läbivad teemad kui ühiskonnas tähtsustatud aineteülesed valdkonnad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade vahelise lõimingu vahendiks. Läbivate teemade käsitlemist toetavad projekt- ja probleemõpe, uurimis- ja loovtegevused, lugemis-, kirjutamis- ja suhtlusülesanded ning mitmekülgne info- ja digikirjaoskus.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Valdkondlikku õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üld- ja valdkonnapädevustest, gümnaasiumi sihiseadest, gümnaasiumi lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) toetatakse lõimingut valdkonna sees, õppeainete vahel ja õppekava läbivate teemadega, arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid;
- 4) rakendatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi;
- 5) arvestatakse õpilaste individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud sisu ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;
- 6) taotletakse mõõdukat ja ühtlaselt jaotuvat õpikoormust, mis soodustab motivatsiooni ning jätab aega puhkuseks ja huvitegevuseks;
- 7) tegeldakse probleemikeskselt ja kogemuspõhiselt eluliste nähtuste ja inimsuhetega, seostatakse õpitavat igapäevaelu, jätkuõpingute ja tulevase tööeluga;
- 8) loetakse ja käsitletakse eri tüüpi ja liiki tekste ea- ja jõukohasuse, valikulisuse ja huvidele vastavuse põhimõttel ning ühise identiteedi kujundamise eesmärgil;
- 9) kujundatakse õpilase keeleteadlikkust, metakeele valdamist, suhtlus- ja väljendusoskust, keeleressursside ja -allikate teadliku kasutamise oskust;
- 10) kasutatakse digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, arendatakse info-, meedia- ja digikirjaoskust;
- 11) arendatakse eri liigis ning žanris ilukirjandustekstide, sh tervikteoste avatud ja loovat analüüsi-, tõlgendamise- ja mõistmisoskust, ilukirjandusliku poeetika tundmist;
- 12) tegeldakse tekstilooma ja -esitlusega ning omaloomingulise kirjutamisega, kasutatakse selleks ka digivahendeid ja veebikeskkondi.

Õppesisu käsitlemisel ja õppetegevuse kavandamisel teeb aineõpetaja koostöös õpilastega valiku arvestusega, et üld- ja valdkonnapädevused ning kursuste õpitulemused oleksid saavutatavad. Keele- ja kirjandusõpetuses välditakse ühekülseid õppemeetodeid, viiakse läbi nii teadmist, mõistmist, rakendamist, analüüsi, hindamist kui ka loomist toetavaid õppetegevusi ja -ülesandeid.

1.6. Hindamine

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada

seda teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks ja ennastjuhtiva õppija kujundamiseks. Hinnatakse õpitulemuste saavutatust, mis on kooskõlas õppesisu ja -tegevustega ning vastavuses ainealasete teadmiste, oskuste ja hoiakutega. Hoiakute hindamisel (nt mõistab, kujundab, tähtsustab, väärtustab) antakse õpilasele suunavaid ja toetavaid sõnalisi hinnanguid. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Hinnatakse nii õppeprotsessi vältel, õppeteema lõppedes kui ka kursuse lõpus. Kokkuvõtva hindamise kõrval rakendatakse õppeprotsessi käigus kujundavat hindamist, kus õpilasele antakse suulist ja kirjalikku sõnalist tagasisidet tema ainealaste tulemuste, tugevate külgede ja puuduste kohta ning innustatakse ja suunatakse teda edasisel õppimisel. Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi, et ta saaks analüüsida oma õpitegevust ja tagasisidestada kaasõpilaste sooritusi.

Eesti keele õppimisel gümnaasiumiastmes hinnatakse õpilase 1) suulist ja kirjalikku suhtlust, s.o väljendusoskust, 2) eri liiki tekstide, sealhulgas teadus-, meedia- ja tarbetekstide vastuvõttu, s.o analüüsi, mõistmist ja kriitilist hindamist, 3) eri tüüpi ja liiki tekstide loomist, sh arutlevat tekstikirjutust, 4) keeleteadmisi, sealhulgas oskust teha sobivaid ja põhjendatud keelevelikuid enda loodud tekstides.

Kirjanduse õppimisel hinnatakse 1) tervikteoste ja tekstikatkendite lugemist ning esitamist, 2) kirjandustekstide analüüsi, tõlgendamist ja mõistmist, 3) ilukirjandusliku keelekasutuse eripära mõistmist ja valdamist, 4) kirjandusteadmisi, sh kirjandusmõistete kasutamist ja kirjandusloolise konteksti tundmist.

Eesti keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ja hindamise vormid on mitmekesised. Need võivad hõlmata suulisi ja kirjalikke tegevusi, ühe- ja mitmeotstarbelisi sooritusi, nagu individuaalsed, paaris- ja rühmatööd, rakenduslikud testid ja harjutused, ainealased kontrolltööd, analüüsi- ja tõlgendusülesanded, lugemispäeviku pidamine ja õpimapi koostamine. Hindamiseks võib kasutada veel mitmesugused oskusi edendavad sooritusülesanded, nagu avalik esinemine, luule-, proosa- ja draamateksti esitamine, eri žanris tekstide kirjutamine (kõne, arvamus, päevik, arvustus jm), arutleva kirjandi (essee) kirjutamine, uurimusliku teksti kirjutamine, projekti koostamine ja elluviimine, multimodaalse ettekande loomine ja esitlemine. Lugemiskontrollis ei piirduta vaid sisu meenutavate faktiküsimustega, vaid eelistatakse arutlusele suunavaid analüüsi- ja tõlgendusküsimusi, mõttevahetust teksti väärtuste ja sõnumi üle.

Kirjanduse hindamisel (nt loovtöodes ja tekstitõlgendustes) pole alati võimalik täpselt määratleda teadmiste ja oskuste standardit, mistõttu hindamise skaala on siin võrdlemisi paindlik. Hinnates õpilaste omaloomingulisi töid, võib tunnustada idee ja teostuse originaalsust, iseseisvust, üldistavust või muud vaatenurka. Kirjaliku arutluse (essee) puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade veenvust, argumentide ja näidete seostatust, teksti ülesehitust, konteksti sobivat lausestust ja sõnastust, õigekirja ja vormistust. Kõikides kirjalikes töodes parandab aineõpetaja keelevead, kuid arvestab hindamisel soorituse väärtusi vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sättest, hindamise nõuded ja korraldus on täpsustatud kooli õppekava üldosas, hindamisjuhendis ja vastavate kursuste ainekaartides.

1.7. Õppekeskkond

Kool koostöös aineõpetajatega korraldab keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpet:

- 1) viisil, kus luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu;
- 2) ruumis, kus saab kasutada digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, et arendada info-, meedia- ja digikirjaoskust;
- 3) ruumis, kus on võimalik liikumist eeldavateks tegevusteks inventari ümber paigutada (nt rühmatööd, õppemängud, draamaõppe ülesanded);
- 4) väljaspool kooliruume, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesistavaid õppevorme (nt projekt-, õues- ja reisiõpe) ja -tegevusi (nt õppekäik teatrisse, muuseumisse, raamatukokku, kohtumised kirjanike ja tõlkijatega, osavõtt olümpiaadidest ja konkurssidest, valdkondlikud teemapäevad ja -nädalad).

Pädevuste peamiste komponentide – teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisel on kande roll õpetajal, kes loob sobiva õppekeskkonna ja toetab väärtuskasvatust, ning koolil, kus normide, väärtuste, rituaalide, sümbolite ja lugude kaudu edendatakse omanäolist EBS Gümnaasiumi koolikultuuri.

2. Ainekavad

2.1. Eesti keel

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Eesti keele kui õppeaine sisu jaguneb kaheks valdkonnaks: keeleteadmisteks ja praktiliseks keeleoskuseks. Eesti keele kursustega püütakse tekitada õpilastes huvi eesti filoloogia vastu laiemalt ning anda neile baasteadmistega võrdses mahus praktilisi oskusi, samas suunatakse õpilasi väärtustama eesti keelt.

Õppeaines käsitletakse põhjalikult keele funktsioone ühiskonnas, keele toimimist märgisüsteemina, eesti keele ehitust ja iseärasusi, eesti murdeid ning kirjakeele kujunemislugu. Lähemalt vaadeldakse keele varieerumist, eristatakse kirja- ja kõnekeelt, eri allkeeli ja slängi ning nende kasutusvaldkondi. Käsitletakse ka eesti keele arendamise küsimusi ja Eesti keelepoliitikat. Keele ja ühiskonna suhete mõistmine aitab aru saada keelest kui infovahetussüsteemist ning kesksest identiteedi väljendajast.

Süsteemne ülevaade antakse meediast ja mõjutamisest. Käsitletakse reaalsuse konstrueerimist meedia vahendusel ning kuidas ja mis keelevahenditega luuakse samast

nähtusest erinevaid käsitlusi. Ühtlasi selgitatakse ajakirjanduseetikat. Käsitletakse reklaami ja selle mõjutamisvõtteid, elektroonilist meediat ja selles tekkinud uusi suhtlusvõimalusi ning nendega seotud ohte. Meediaõpetusega kujundatakse kriitilist meediatarbijat.

Süvendatult vaadeldakse teksti keele ja stiili küsimusi. Käsitletakse erinevate tekstiliikide kirjutamise võtteid, nende keele- ja stilierinevusi ning nõudeid eri tekstiliikide keelele, vaadeldakse sõnavara kihistusi ja tähendusnüansse. Süstemaatiline ülevaade antakse põhilistest stiilivigadest.

Praktiline eesti keele oskus tähendab keele valdamist lugemisel, vastuvõetu vahendamisel, kirjutamisel, kõnelemisel ja kuulamisel. Lugemisoskuse arendamise avaram eesmärk on kujundada kriitilist teabekasutajat ja mõtlevat inimest, kes suudab mõista ja analüüsida erinevaid tekste, eristada tekstis olulist vähemolulisest ning sõnastada oma mõtted selgelt. Kirjutamisoskust arendatakse erineva eesmärgi ja ülesehitusega tekstide loomise kaudu, õpetades viitama, tsiteerima, refereerima ning kirjutama nii alustekstide põhjal kui ka vabalt oma argumentidele ja näidetele toetudes. Kirjutamispädevuse eeldus on pidev kirjutamispraktika, mis tagab hea õigekirja- ja ladusa sõnastusoskuse, mitmekülgse lausestuse ning selge sõnumiga teksti. Kõnelemisoskus tähendab nii oskust esineda kui ka valida suhtluseesmärgist, -olukorrast ja -partnerist lähtuvalt sobiv toon ja stiil. Kuulamisoskuse arendamise eesmärk on mõista vestluspartnerit ja esinejat, tunda suulistes meediakanalites ära faktiinfo ja arvamus ning mõjutamine ja manipuleerimine; olla valmis esitama täpsustavaid küsimusi ning vastuväiteid.

Kõikide keeleõpetuse põhioskuste keskmes on (tervik)tekstid ja tekstikorpused ning nendega seotud tekstitoimingud. Suhtluspädevuse tagab võimalikult eripalgeline tekstivalik, mida käsitletakse põhjalikult: vaadeldakse tekstide sotsiaalset konteksti ja eesmärki, leitakse ühis- ja erijooni, hinnatakse mõjuvust, rolli ja vastukaja ühiskonnas, pööratakse tähelepanu õigekeelsusele, leksikale ja grammatikale. Keelesüsteemi kirjeldamise asemel keskendutakse keele uurimisele autentsetes tekstides.

Gümnaasiumis läbitakse kümme eesti keele kursust.

Kursusel „Keel ja ühiskond“ vaadeldakse keelesugulust soome-ugri ja Euroopa keelte vahel, eesti keele struktuuri ja muutumist ajas, kirjakeele staatust ja ajalugu, erinevaid allkeeli ja nende kasutusvaldkondi, suulise keele eripära, koha- ja sotsiaalmurdeid ning keeleetiketti. Arendatakse oskust sobivatest allikatest ja keskkondadest infot hankida ja praktikas rakendada.

Kursusel „Praktiline eesti keel I“ arendatakse nii suulist kui ka kirjalikku väljendusoskust, kasutades erinevaid stiilivõtteid ja keelendeid, sest nii kujundatakse oskust suhelda eri keskkondades eetilisel ja konteksti arvestades. Samuti õpitakse kasutama eri teabeallikaid ja hindama nende usaldusväärsust. Tekstide koostamisel tuleb osata kasutada korrektset kirjakeelt ja järgida teadlikult õpitud keelereegleid.

Valikkursus „Tekstiõpetus“ tegeleb süvendatult erinevate tekstide analüüsiga. Kursuse jooksul analüüsitakse ja koostatakse erinevaid tekste, lähtudes nende tüüpidest ja liikidest. Arendatakse ka suulist eneseväljendusoskust. Lisaks korratakse õppeaasta jooksul õpitud õigekeelsusreegleid ning valmistatakse õpilasi ette 10. klassi üleminekuksamiks.

Kursusel „Praktiline eesti keel II“ arendatakse lisaks keelereeglite omandamisele nii esinemis kui ka kirjutamisoskust, keskendutakse tekstide kriitilisele hindamisele ning praktiseeritakse kokkuvõtte, referaadi, arvamuse, arvustuse ja essee kirjutamist. Arutlevate tekstide kirjutamisel järgitakse teksti loogilise ülesehituse, argumentide sõnastamise, põhjenduste ja seoste loomise ning näidete esitamise põhimõtteid.

Kursusel „Meedia ja mõjutamine“ keskendutakse infoühiskonnast arusaamisele, arendatakse eri liiki tekstide mõistmise, fakti ja arvamuse eristamise oskust. Tähtis on osata hankida eri allikatest teavet, analüüsida verbaalset teksti nii visuaalses kui ka audiovisuaalses keskkonnas ja tunda ära meedia mõjutamisvõtted. Samas arendatakse ka oskust kujundada ja väljendada oma arvamusi ja hoiakuid.

Valikkursusel „Argumenteerimine suulises ja kirjalikus tekstis“ keskendutakse asjaliku argumentatsiooni eristamisele demagoogiast ja mõjutusvõtete tuvastamisele. Käsitletakse mainekujunduse ning reklaami erinevusi/sarnasusi ning nende rakendamise võimalusi ettevõtluses. Kursusel tehakse erinevaid riigieksami tüüpi lugemis- ja kirjutamisülesandeid, et õpilased oskaksid luua asjalikku argumentatsiooni ning vältida demagoogiavõtteid.

Kursusel „Praktiline eesti keel III“ keskendutakse suhtlemisoskuse arendamisele, eri liiki tekstide vastuvõtule ja loomisele, sh arutluse, kokkuvõtte ja lühiaurimuse kirjutamisele ning õigekeelsusküsimuste kordamisele.

Kursusel „Teksti keel ja stiil“ arendatakse põhjalikult žanriteadlikkust, käsitletakse erinevate tekstiliikide keele- ja stiilierinevusi nii grammatikas kui ka sõnavaras, selgitatakse kirjutamise võtteid ja tavasid eri tekstiliikide näitel. Antakse süstemaatiline ülevaade suhtlusolukorra teguritest ning suunatakse kirjutama erinevatel eesmärkidel, varieerima ja analüüsima enda tekstides tehtud keelevalikuid ning võrdlema erinevaid tekste.

Valikkursusel „Kõne ja väitlus“ õpitakse erinevate kõneliikide tunnuseid ning tehakse suulise eneseväljenduse harjutusi. Kursusel keskendutakse kõige rohkem väitluskõne loomisele ja esitamisele. Õpitakse looma ja eristama vastuargumenti ning ümberlüket. Arendatakse diskussiooni jälgimise ning asjakohaste küsimuste esitamise oskust.

Valikkursusel „Eesti keele riigieksami ettevalmistuskursus“ valmistatakse õpilasi ette gümnaasiumi riigieksamiks. Kursusel korratakse gümnaasiumi jooksul läbitud õigekeelsusteemasid ning tehakse erinevaid riigieksami lugemis- ja kirjutamisülesannetega seotud harjutusi.

2.1.2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) mõistab eesti keele rolli rahvusliku, riikliku ja individuaalse identiteedi kujundamisel;
- 2) mõistab keele tähendust ühiskonnas, tajub keele ajaloolist kujunemist ja varieerumist, väärtustab keeleoskust, arendab seda lugedes ja kirjutades;
- 3) loeb, analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki tekste, tunneb tekstide mõjutusvahendeid, kasutab sihipäraselt ja eetiliselt teabeallikaid;
- 4) väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normide kohaselt, kasutab keeleallikaid ja andmekogusid;
- 5) koostab etapiviisilise kirjutamisprotsessi käigus eri liiki tekste, teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi ning teeb teadlikke keelevelikuid;
- 6) analüüsib oma kirjutamisoskust ja kasutab seejuures metakeelt.

2.1.3. Õpitulemused

Kursus „Keel ja ühiskond“

Õpilane:

- 1) analüüsib keele rolli, funktsioone ja tähendust ühiskonnas ning suhtluses;
- 2) kirjeldab eesti keele eripära, suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;
- 3) selgitab allkeelte ja keele varieerumise olemust;
- 4) tunneb eesti keeleallikaid ja korpusi ning kasutab neid eesmärgistatult;
- 5) kirjeldab eesti kirjakeele kujunemislugu;
- 6) nimetab eesti keele arenduse peamisi suundi ja põhimõtteid;
- 7) selgitab keelemuutuste olemust;
- 8) analüüsib ajastuomaseid keelenähtusi.

Kursus „Praktiline eesti keel I“

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja selgitab tekstide stiilierinevusi;
- 2) väljendab ennast selgelt ja asjakohaselt nii suulises kui ka kirjalikus tekstis;
- 3) kaitseb argumenteeritult oma seisukohti, arutleb ja annab hinnanguid;
- 4) konspekteerib suulist esitust ja loetud teksti;
- 5) kasutab erinevaid keeleallikaid ja teabekeskondi;
- 6) edastab eri allikaist leitud infot, hindab teabe usaldusväärsust;
- 7) selgitab keelendite tähendusvarjundeid;
- 8) koostab eri liiki tekste, sh arvustuse, referaadi ja essee;
- 9) järgib õpitud keelereegleid, põhjendab oma keelevelikuid;
- 10) arendab loetu toel oma sõnavara, lause- ja tekstimoodustusoskust.

Valikkursus „Tekstiõpetus“

Õpilane:

- 1) tunneb erinevaid tekstitüüpe, oskab neid ise koostada;
- 2) oskab kuuldu loetu põhjal arutleda argumenteerib veenvalt ja selgelt ning kaitseb oma seisukohti suuliselt ja kirjaliku arutleva teksti vormis;
- 3) oskab ühe alusteksti põhjal koostada referaati ja kokkuvõtet, vältides plagiaati;
- 4) tunneb põhilisi elektroonilise infootsingu võimalusi ning kasutab neis leiduvat infot omatekstides;
- 5) oskab kasutada elektroonilisi ja paberil sõnaraamatuid;
- 6) on kinnistanud ja parandanud oma eneseväljendust nii kõnes kui ka kirjas.

Kursus „Praktiline eesti keel II“

Õpilane:

- 1) edastab oma tundeid, mõtteid ja hinnanguid nii isiklikus, avalikus kui ka ametlikus suhtluses;
- 2) argumenteerib selgelt ja veenvalt, kaitseb oma seisukohti aruteludes;
- 3) kuulab avalikku esinemist ning esitab ettekandjale küsimusi;
- 4) kasutab erinevaid teabeotsingu strateegiaid;
- 5) loeb ja hindab kriitiliselt eri liiki meedia- ja tarbetekste;
- 6) teeb eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal kokkuvõtte;
- 7) kirjutab uudise, arvamuse ja arvustuse, koostab koosoleku memo;
- 8) kirjutab mitme allika põhjal referaadi, kasutab viitamissüsteeme ja väldib plagiaati;
- 9) kinnistab ja parandab oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust;
- 10) leiab loetud tekstidest huvitavaid sõnu ja väljendeid;
- 11) selgitab ja põhjendab teksti autori keelevalikuid.

Kursus „Meedia ja mõjutamine“

Õpilane:

- 1) tunneb tänapäevast teabekeskkonda ja selle arengut kujundavaid protsesse, selgitab kommunikatsiooni olemust ja toimumise tingimusi;
- 2) leiab meediatekstist argumendid ja põhilised mõjutamisvõtted, selgitab teksti autori eesmäärke ning motive;
- 3) eristab fakti arvamusest ja usaldusväärset infot küsitavast, kontrollib infoühiku sisu tõesust, sealhulgas tõlgitud info tähendusvälja muutumist;
- 4) analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;
- 5) tunneb meediakanaleid, analüüsib nende erijooni, iseloomustab erinevaid meediažanre;
- 6) analüüsib vahetu ja vahendatud kommunikatsiooni erinevusi ja osalejate taotlusi;
- 7) hindab kriitiliselt meediamanipulatsioone, tunneb ära propaganda, libauudised ja müüdi loome;

- 8) väljendab oma seisukohta loetu, kuuldu ja nähtu kohta ning valib selleks sobivad keelevahendid;
- 9) analüüsib kriitiliselt oma meediakäitumist, sh sotsiaalmeedias, ja kohandab seda vastavalt olukorrale;
- 10) leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab teksti, eristab privaatset ja avalikku informatsiooni.

Valikkursus „Argumenteerimine suulises ja kirjalikus tekstis“

Õpilane:

- 1) teab ja tunneb demagoogiavõtteid ning oskab neid eristada asjalikust argumentatsioonist;
- 2) tajub teksti autori eesmäärke ning motive; eristab fakti arvamusest ning usaldusväärset infot küsitavast;
- 3) tunneb meediatekstis ära argumendid ja põhilised mõjutamisvõtted;
- 4) oskab võrrelda reklaami mainekujundusega;
- 5) oskab väljendada oma seisukohta loetu ja kuuldu kohta ning valida selleks sobivaid keelevahendeid.

Kursus „Praktiline eesti keel III“

Õpilane:

- 1) kasutab keelt vastavalt suhtluseesmärgile ja -kontekstile;
- 2) argumenteerib ning kaitseb oma seisukohti suuliselt ja kirjaliku arutleva teksti vormis;
- 3) koostab levinumaid meediatekste, sh kommentaari ja arvamust;
- 4) kirjutab mitme alusteksti põhjal kindlal eesmärgil kokkuvõtte või resüme;e;
- 5) koostab erinevate alustekstide põhjal kindlasse suhtlusolukorda sobiva arutleva teksti;
- 6) kasutab eri allikatest leitud infot oma tekstides;
- 7) parandab ja kinnistab oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust;
- 8) saab aru keeruka struktuuriga tekstidest;
- 9) loeb erinevaid tekste, arendab oma kirjaoskust ja rikastab sõnavara.

Kursus „Teksti keel ja stiil“

Õpilane:

- 1) analüüsib ja võrdleb keele erinevaid kasutusvaldkondi ja tekstide stiilierinevusi;
- 2) valib keelelisi ja vormilisi väljendusvahendeid suhtlusolukorra ning kõneaine põhjal, järgib stiili- ja etiketinorme;
- 3) väljendub selgelt ja korrektselt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses;
- 4) analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, konteksti, ülesehitust, grammatikat, sõnavara ja stiili;
- 5) tunneb tekstis ära keelelise mõjutamise viise ja vahendeid, hindab tekstidest leitud teavet kriitiliselt ja kasutab seda sihipäraselt;

- 6) koostab eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste, sh kõne, kokkuvõtte ja lühivõtteid;
- 7) loob alustekstide põhjal uusi tekste, refereerib ja tsiteerib, kasutab viitamissüsteeme, väldib plagiaati;
- 8) loeb ja analüüsib ainevaldkonna teadustekste, eristab teaduskeele tunnuseid ja põhjendab teadustekstide keelelisi valikuid;
- 9) korrigeerib ja redigeerib oma teksti, kasutab otstarbekalt keeleallikaid ja teabekeskondi, teeb teadlikke keelevalikuid.

Valikkursus „Kõne ja väitlemine“

Õpilane:

- 1) tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, kõne liike ning avalikule esinemisele esitatavaid nõudmisi;
- 2) argumenteerib veenvalt ja oskab kaitsta oma seisukohti;
- 3) moodustab ja esitab teemakohaseid küsimusi;
- 4) koostab ning esitab eri liiki kõnesid (olmekõne, akadeemiline ja veenmiskõne);
- 5) teeb ettekande näitvahenditega;
- 6) jälgib tolerantselt ja kriitiliselt diskussiooni ning annab tagasisidet.

Valikkursus „Eesti keele riigieksami ettevalmistuskursus“

Õpilane:

- 1) väljendab ennast nii suuliselt kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normide järgi;
- 2) valib suhtluskanaleid ning väljendusvahendeid, lähtudes funktsionaalsetest, eetilistest ja esteetilisest kaalutlustest;
- 3) oskab tekstide loomiseks leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada eri laadi teabeallikaid;
- 4) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi, oskab luua ning analüüsida eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 5) analüüsib ja hindab kriitiliselt avalikke tekste ning tunneb tekstide mõjutusvahendeid;
- 6) oskab kasutada keeleinfoallikaid.

2.2. Kirjandus

2.2.1. Õppeaine kirjeldus

Kirjandus on gümnaasiumis üks keskseid kultuuri- ja kunstiaineid, milles õpilane kujundab oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, rikastab suhtluskultuuri ja väljendusoskust, teadvustab kultuuri eripära ja mitmekesisust ning mõtestab ühiskonna- ja kultuurinähtusi sügavamalt. Kirjandus kui õppeaine suunab õpilast mõistma ja väärtustama nii varasema kui ka praeguse aja kultuuri ning panustama ka ise kultuuri tarbimisse ja loomisse.

Gümnaasiumi kirjandusõpetuses toetub õpilane põhikooli kirjandustundides omandatud. Lugemis- ja tekstitoimingud on jätkuvalt kirjandusõpetuse loomulik ja

vajalik alus, sest kirjandust saab õppida vaid lugedes. Teoseid käsitledes keskendutakse lugeja kaasaloovale rollile, tõstetakse esile tema seisukohti ja hinnanguid, rõhutatakse tekstiga suhtlemise tunnetuslikku ja kogemuslikku külge. Lugeja vastuvõtuvõimet arendades, eri žanris tervikteoseid ja tekstikatkendeid analüüsid ning tõlgendades õpib õpilane tajuma elulisi olukordi ja taustu, lahkama aktuaalseid teemasid ja probleeme ning märkama vaatepunktide erinevust arvamuste ja hoiakute kujunemisel. Lugeja vaatepunkti rõhutavat teosekäsitlemist täiendab kirjandusteadusliku sihiseadega tekstikeskne lähenemisviis, kus metakeele kaudu keskendutakse teose sisemiste seaduspärasuste avastamisele. Kuna sõnakunstiteos põhineb kujundikeelel, siis omandab õpilane lugedes oskuse hinnata ja mõista ilukirjanduse poeetikat selle mõttelis-tundelises ühtsuses ja mitmetähenduslikkuses.

Diakroonilise, s.o kirjandusloolise käsitluse kõrval on eelistatum sünkrooniline, s.o voolule, žanrile ja teemale keskenduv käsitlus, või ka lähenemisviis, kus tekstikeskselt analüüsilt liigutakse tekstiväliste taustade, ülevaadete ja seosteni. Tekstivälist konteksti uurides mõistab õpilane mitmesuguste keele-, ajaloo- ja kultuuriteadmiste olulisust teose kui terviku mõistmisel. Kultuuriloolise tausta kujundamisel märkab õpilane seoseid teiste õppeainetega, nagu ajaloo, inimese- ja ühiskonnaõpetuse, geograafia, muusika, kunsti ja filosoofiaga ning väärtustab kirjandust kultuuriruumi olulise osana.

Õppeaine põhisisu on kirjandusteoste lugemine ja käsitlemine, mis arendab esteetilist tunnetust, ent soodustab ka rahvuskultuurilise teadvuse ja eneseteadvuse arengut. Erilist tähelepanu pööratakse ilukirjandusteose kui terviku mõistmisele ning teksti analüüsile ja tõlgendamisele eri vaatepunktidest. Kirjandus võimaldab õpilasel teadvustada oma mina ja ainulaadsust muutuv maailmas ning soodustab elueesmärkide teadlikku valikut. Kirjanduse käsitlemine gümnaasiumis on suunatud eelkõige sellele, et arendada lugejateadvust ning isiksuslikku – vastutavat ja emotsionaalset suhet kirjandusega.

Kohustuslikud riiklikud kirjanduskursused („Pärimus ja kirjandus“, „Identiteet ja eesti kirjandus“, „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses“ I, „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses“ II, „Kirjandus ja ühiskond“) ja kooli valikkursus „Eesti kirjandus ja ajalugu“ võtavad arvesse õpilase abstraktse mõtlemise võimet, selle arengut ja lugemuse suurenemist. Kursused pakuvad ainesiseseid ja -väliseid lõiminguvõimalusi, nende järgnevus eeldab ja kasutab varem õpitut. Kursuse sees võib õppesisu järjekorda vajaduse korral muuta, lõhkumata seejuures selle sisulist tervikut ja vertikaalset ainelogikat. Kirjandusteoste võrdlev käsitlus, sh eesti ja maailmakirjanduse kõrvutamine on lähenemisviis, mis võimaldab esile tuua teostevahelisi haakumisi ja pörkumisi näiteks voolu, stiili, žanri, teema, sündmustiku, karakterikujutuse või mis tahes muul tasandil.

Kursuste „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses“ I–II käigus saab õpilane ettekujutuse maailmakultuuri kui terviku arengust, mis avaldub paljude Euroopa rahvuskirjanduste mitmekesisuses. Esimene kursus hõlmab ajavahemikku antiigist romantismini ja teine realismist postmodernismini. Kursused toetavad õpilase kultuuriteadvuse ja süsteemsemate kirjandusteadmiste kujunemist. Erinevalt teistest gümnaasiumi kirjanduskursustest on kirjandusloo kursused üles ehitatud kronoloogilisel põhimõttel, mis ei tähenda seda, et võrdse põhjalikkusega peaks käsitlema kõiki ajastuid. Nagu

teistegi kirjanduskursuste puhul jääb õpetajale vabadus valida, millistele teostele, žanritele, vooludele ja ajastutele rohkem keskenduda. Kursused arendavad oskust mõista kirjandusteost mingi ajastu, voolu või žanri kontekstis. Oluliseks oskuseks on märgata tunnuseid, poeetilisi väljendusvahendeid ja leida infot, mille alusel tekste analüüsida ja tõlgendada. Kursustel õpitu aitab näha põhjuslikke seoseid ajaloolise kultuurisituatsiooni ja sellel ajal sündinud loomingu vahel. Õpilasel on kergem mõista kirjandusvoolude tekkepõhjust, erinevusi ja arengut, kui need on esitatud kronoloogilises järgnevuses ja võimaldavad omavahelist võrdlemist. Teoste käsitlemine kirjandusloolises järgnevuses võimaldab õpilasel paremini tajuda kirjandust protsessina, mitte üksikute kirjandusteoste jadana. Ajaloolisi kirjandusžanre tänapäevaste näidetega kõrvutades saab leida põnevaid seoseid.

Valikkursus „Eesti kirjandus ja ajalugu“ käsitleb eesti kirjanduse erinevaid etappe ning seob seda Eesti ajaloo. „Eesti kirjanduse ja ajaloo“ kursuse kaudu on võimalik eesti kirjanduse arengut jälgida ning võrrelda seda erinevate maailmakirjanduse vooludega.

Kursus „Identiteet ja eesti kirjandus“ täiendab valikkursust „Eesti kirjandus ja ajalugu“, keskendudes identiteediloomele, eeskätt sotsiaalse, rahvusliku ja kultuurilise identiteedi kujutamisele eesti kirjanduse näitel. Kursus aitab õpilasel mõista kirjanduse rolli identiteetide peegeldaja ja kujundajana, ühtlasi näidata, kuidas identiteedid ajas ja ruumis dünaamilise ja dialoogilise protsessi käigus muutuvad, samastumist ja eristumist võimaldavad. Kursuse fookuses on rahvusliku identiteediga – eeskätt eestlusega – seotud teemad ja probleemid nii ajaloo kui ka tänapäeva vaatenurgast. Laiemalt käsitletakse mitmesuguseid rahvuskultuurilisi identiteete, mille tuumväärtused avanevad kirjanduslike narratiivide (lugude) ja kujundite (sümbolite) kaudu. Teoste valik suunab õpilast lugema Eesti autorite loomingut ja väärtustama seda kui rahvuskultuurilist identiteeti vahendavat lugemisvara.

„Pärimus ja kirjandus“ kaudu mõistab õpilane kirjanduse mütoloogilisi ja pärimuslikke juuri, kultuuri järjepidevust iidsetest aegadest tänaseni ning iseenda seotust selle lõputult jätkuva ahelaga. Pärimus on kogu kultuuri alus ja ühel ajal nii maailmapildi looja kui ka säilitaja. Õpilane teadvustab pärimusel põhinevat ilukirjandust lugedes, kui suurel määral tugineb kogu kultuur arhetüüpidele ja müütilistele motiividele. Kursuse käigus teadvustab õpilane tänapäeva kirjanduse seoseid näiteks antiikmütide ja eestlaste mütoloogilise maailmapildiga. Euroopa kultuuri mõistmiseks on mõõdapääsmatu tunda ka piiblilugusid, mis väärivad praeguses maailmas rohkem teadvustamist.

Kursus „Kirjandus ja ühiskond“ võimaldab õpilasel kirjanduse kaudu paremini mõista ümbristavat maailma, inimese ja ühiskonna suhteid, aga ka kirjanduse laiemat ühiskondlikku tähendust ja olulisust maailmas toimuvate muutuste märkamisel, teadvustamisel, mõtestamisel ja kujundamisel. Kursus, mis hõlmab olulisi kirjandus- ja mõttevoole ning ühiskonna ja kultuuriga seotud praktikaid, põhineb peamiselt 20. ja 21. sajandi kirjandusel, sest ühiskondlikud muutused on olnud neil ajajärgudel kõige suuremad ning nende tähtsus murranguline. Kursus võimaldab kirjanduse kaudu analüüsida nii mineviku kui ka tänapäeva ühiskonna probleeme. Kursus ei eelda

kronoloogilist lähenemist, vaid võimaldab rakendada kontsentrilist teemaõpet ning eesti ja maailmakirjanduse võrdlevat käsitlemist.

Igal kursusel loeb õpilane läbi kolm kuni neli tervikteost eesti keeles, võimekamad õpilased rohkem. Lugemisvara valikul arvestatakse eesti ja maailmakirjanduse, klassikalise ja tänapäeva kirjanduse ning eri žanre esindavate luule-, proosa- ja draamateoste tasakaalustatud proportsioone ning nais- ja meesautorite esindatust. Kohustuslike tervikteoste valiku teeb õpetaja, arvestades nii EBS Gümnaasiumi eripära kui ka õpilaste huvisid ja võimeid. Valitud lugemistekstid võimaldavad käsitleda kursuste õppesisu ja saavutada õpitulemused ning toetavad üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist. Ülejäänud autorite loomingut tutvustatakse kas ülevaatliselt või lühemaid tekstinäiteid käsitledes.

Gümnaasiumi kirjandusõpetuses innustatakse õpilast lugema suuremat vaimset pingutust nõudvaid tekste, mis aitavad arendada tema lugejaoskusi, rikastada mõttemaailma, avardada tunnetusvälja ja kujundada kirjanduslikku maitsemeelt. Lugemisvõimeid arendades ja väärtkirjandust (sh tüvitekste ja klassikateoseid) tundma õppides eristab õpilane kirjandusvoole ja -žanre, omandab nende analüüsiks vajaliku mõistevaramu ning suudab käsitletud teosed paigutada ajastunähtuste ja mõttevoolude konteksti. Kirjandusmõistete tundmine on omakorda vajalik selleks, et tekste analüüsida ja kirjandusruumis orienteeruda.

Selleks et hoida kultuuri järjepidevust ning kujundada põlvkondlikku ja rahvuslikku ühisteadvust, on gümnaasiumis oluline lugeda ja ühiselt käsitleda eesti kirjanduse klassikuid ja tüvitekste, teiste hulgas A. H. Tammsaare „Tõde ja õigust“ (I osa), A. Gailiti ja J. Krossi loomingut, katkendeid F. R. Kreutzwaldi „Kalevipojast“, samuti B. Alveri, P.-E. Rummo, J. Kaplinski, J. Viidingu ja D. Kareva luulet.

Erinevate kirjanduskursuste lugemisvara interpreteerides mõistab õpilane kirjanduse rolli inimese, rahvuse ja ühiskonna arengu peegeldajana ning väärtustab lugemist elukestva eneseharimisviisina. Lugemiskogemust jagades harjub õpilane väärtustama seda kui vaimset naudingut ja rahuldust pakkuvat suhtlustava. Õpilane leiab endale huvipakkuvat lugemisvara, kasutades erinevaid otsinguvõimalusi (e-kataloogid, lugemisblogid, foorumid, taskuhäälingud), tunneb kirjandusteose vastuvõtu spetsiifika sõltuvust raamatu tehnoloogilisest vormist (trüki-, audio- ja e-raamat) ja valib endale sobiva.

Kirjandustundides tegeldakse ka aime- ja teadustekstidega (nt esseed, arvustused, uurimused), mis on seotud eelkõige kirjanduse ning kirjanike ja teiste kultuurilooliselt tähenduslike isikutega. Kirjanduskriitiliste ja -looliste tekstide kaudu avatakse kirjanikke mõjutanud asjaolusid ning tekitatakse huvi inimese isiksusliku arengu ja kultuuriloo vastu, ühtlasi õpitakse kriitika toel tundma teose kirjanduslikku ja ajaloolist konteksti ning mõistma sügavamalt teose poeetilist aegruumi.

Kirjandusõpetuse oluline osa on mitmekülgne tekstilooime, sh eri tüüpi (nt arutlus, kirjeldus) ning žanri tekstide kirjutamine (nt kiri, kõne, essee, dialoog). Lugemiskogemuse jagamine, oma mõtete ja tunnete verbaalne väljendamine loob eelduse isiklikumaks

suhteks kirjandusega ja kogu õppeprotsessiga ning pakub õpilasele võimaluse olla isikupärane ja loov. Loominguline eneseväljendus kirjanduse õppimisel hõlmab suhtlemist ka veebikeskkondades, info hankimist ja kriitilist hindamist, digitaalse sisu loomist (nt esitlus, veebiartikkel, lühifilm), selle muutmist ja taasesitamist.

Kirjandusõpetuse kaudu suunatakse õpilast mõistma kunstiliikide vahelisi seoseid, avastama viise, kuidas kirjanduslikke süžeesid, karaktereid, teemasid ja motive kasutatakse ning teatris, filmis, muusikas ja kujutavas kunstis edasi arendatakse. Kirjandus lõimub eeskätt keeleõpetusega, aga ka kõikide teiste õppeainetega ning toetab õppesisu ja õpitulemuste kaudu õppekava üld- ja valdkonnapädevuste kujundamist ning läbivate teemade käsitlemist. Kirjandusõpetuse õpitulemuste saavutamist toetavad kirjandusteostel põhinevad mängufilmid ja kirjanike elulugudest ajendatud dokumentaalfilmid, samuti kirjandusteemalised audio- ja videomaterjalid veebikeskkondades, sh raadio- ja telesaated.

Kirjandustundide õppetegevused on mitmekesised, nende kaudu arendatakse erinevaid oskusi, kus õpilane arutleb, analüüsib, seostab ja võrdleb, rakendab teadmisi ja oskusi praktikas, mõtleb ja tegutseb loovalt. Kirjandusõpetust toetavad erinevad õppevormid (nt uurimuslik, projekt- ja reisiõpe) ja -tegevused (nt õppekäik teatrisse, muuseumisse ja raamatukokku, kohtumised kirjanike ja tõlkijatega, osavõtt olümpiaadidest ja konkurssidest, teemapäevade korraldamine). Õpitulemustes pööratakse tähelepanu kirjanduse multifunktsionaalsusele ning kirjandusliku suhtluse mitmesuunalisusele.

2.2.2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) mõistab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist, rahvus- ja maailmakultuurilist tähtsust ning selle rolli individuaalse ja kollektiivse identiteedi kujundamisel;
- 2) arendab ja rakendab oma loovvõimeid, koostab eri laadis ja žanris tekste, väljendab ennast nii suuliselt kui ka kirjalikult, lähtudes eesmärgist, situatsioonist ja kontekstist;
- 3) tunneb mitmekülgsemalt ja sügavamalt kirjandusteose poeetikat, tekstianalüüsi ja -tõlgenduse eri võimalusi, avab kirjanduse põhiliikide suhteid ja vorme;
- 4) mõistab kirjanduskeelet kujundlikkust selle mitmetähenduslikkuses, kujundab kirjanduse kaudu oma esteetilisi ja eetilisi hoiakuid, seostab kirjandust teiste kunstiliikide ja eluvaldkondadega;
- 5) loeb eri laadis ja žanris eesti ja maailmakirjandusteoseid, analüüsib ja tõlgendab neid eri vaatenurkadest, näeb kirjandustekstide kaudu maailma ja iseenda mõistmise võimalusi.

2.2.3. Õpitulemused

Kursus „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses I“

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm tervikteost, analüüsib ja tõlgendab loetud teoseid nii ühisaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes, jagab oma lugemiskogemusi;
- 2) selgitab kirjandusperioodide ajalist järgnevust antiikkirjandusest romantismini ning nende seost ajaloo- ja kultuurikontekstiga;
- 3) leiab kirjandusteosest ajastule või voolule iseloomuliku mõtteviisi ja väärtushinnangute kajastusi;
- 4) eristab tekstinäidete põhjal eri žanre ja kujutamisi, võrdleb vähemalt kahe teose sisu, väljenduslaadi ja ülesehitust;
- 5) kommenteerib loetud tekstikatkendeid ja tervikteoseid nii suuliselt kui ka kirjalikult, arutleb erinevate seisukohtade, peamiste teemade ja probleemide üle;
- 6) analüüsib ja hindab luule-, proosa- ja draamateoste poeetikat, väljendusvahendite mitmekesisust ja tähendust;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

Kursus „Ajastud, voolud ja žanrid kirjanduses II“

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm tervikteost, analüüsib ja tõlgendab loetud teoseid nii ühisaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes, jagab oma lugemiskogemusi;
- 2) selgitab kirjandusperioodide ajalist järgnevust realismist kuni 21. sajandi kirjanduseni ning nende seost ajaloo- ja kultuurikontekstiga;
- 3) leiab kirjandusteosest ajastule või voolule iseloomuliku mõtteviisi ja väärtushinnangute kajastusi;
- 4) eristab tekstinäidete põhjal eri žanre ja kujutamisi, võrdleb vähemalt kahe teose sisu, väljenduslaadi ja ülesehitust;
- 5) kommenteerib loetud tekstikatkendeid ja tervikteoseid nii suuliselt kui ka kirjalikult, arutleb erinevate seisukohtade, peamiste teemade ja probleemide üle;
- 6) analüüsib ja hindab luule-, proosa- ja draamateoste poeetikat, väljendusvahendite mitmekesisust ja tähendust;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

Kursus „Eesti kirjandus ja ajalugu“

Õpilane:

- 1) teab eesti kirjandusloo tähtsamaid arenguhooneid, keskseid autoreid ja teoseid;
- 2) on lugenud katkendeid eesti kirjanduse teostest ning vähemalt kolme teost tervikuna;
- 3) mõistab kirjandustekstide sisu ja eesmärki ning autori ideid, taotlusi ja seisukohti;

- 4) kirjeldab teksti põhjal tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, võrdleb ja vastandab tegelasi, annab neile hinnanguid, otsib nende käitumisele alternatiivi ning võrdleb iseennast mõne tegelasega;
- 5) seostab loetut nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja nähtustega ning iseenda ja üldinimlike probleemidega; suudab teha üldistusi ja kokkuvõtteid ning kujundab oma arvamuse;
- 6) oskab resümeerida ja kommenteerida loetud teosekatkendeid kirjalikult, arutleda erinevate seisukohtade ja peamiste teemade üle;
- 7) mõistab lugedes paremini eestikeelset ilukirjandusteksti ning suudab eesti keeles väljendada oma kirjanduslaseid seisukohti;
- 8) oskab eesti kirjandusajalugu kõrvutada Eesti ajaloo;
- 9) oskab analüüsida Eesti ajaloo mõju eesti kirjandusele ja vastupidi.

Kursus „Identiteet ja eesti kirjandus“

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm proosa- või draamateost ja ühe luulekogu, vahendab oma lugemisja kultuurikogemust nii rühmaaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes;
- 2) analüüsib ja tõlgendab erinevate identiteedivormide kujutamist eri ajajärgude kirjandusteostes, kirjutab loetud teostele tuginedes arutluse;
- 3) kirjeldab ja võrdleb kirjandusteostele tuginedes eestlase kultuurimälu ja väärtusmaailma muutumist eri ajajärgudel;
- 4) arutleb loetud teosele või tekstikatkendile tuginedes ühiskondlike ja kultuuriliste teemade, probleemide ja sündmuste üle ning toob nende kohta tekstist näiteid;
- 5) analüüsib ja tõlgendab loetud proosa- ja draamateoste sisu ja vormivõtete ühtsust: nimetab teema, sõnastab probleemi ja peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelassuhteid ja -kõnet, sündmustikku ja kompositsiooni;
- 6) analüüsib ja mõtestab luuletuste sisu ja vormivõtete ühtsust: nimetab teema ja põhimotiivid, iseloomustab lüürilist aegruumi ja vaatepunkti, seostab kujundiloomet, meetrikat ja stroofikat sisuga, kirjeldab luuletuste meeleolu ning avab nende tähendusi;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

Kursus „Pärimus ja kirjandus“

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm tervikteost, ilukirjandusteoste katkendeid ja kursuse sisuga seotud teabetekste;
- 2) analüüsib ja tõlgendab loetud tekste nii suuliselt kui ka kirjalikult ühisarutelus ja individuaalselt, jagab oma lugemiskogemusi;
- 3) mõtestab pärandkultuuri olemust, funktsioone, väljendusvõimalusi ja tähendust tänapäeva kultuuris ja ühiskonnas ning iseenda kogemuse põhjal;

- 4) nimetab müütide ja arhetüüpsete tegelastega seotud narratiive ning arhetüüpseid müüdimotiive, leiab neid käsitlevatest ilukirjandusteostest;
- 5) analüüsib kirjandusteose teemat, süžeeid, tegelasi ja ideestikku nii müüdimotiividest kui ka eetilistest ning esteetilisest väärtustest lähtuvalt;
- 6) kirjeldab eesti rahvuseepose sünnilugu ja sisu, kultuuri- ja rahvusloolist tähtsust, nimetab eepose arhetüüpseid tegelasi, teemasid ja motiive ning analüüsib nende kasutamist teiste autorite loomingus;
- 7) analüüsib ja hindab luule-, proosa- ja draamateoste poeetikat, väljendusvahendite mitmekesisust ja tähendust;
- 8) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

Kursus „Kirjandus ja ühiskond“

Õpilane:

- 1) loeb läbi vähemalt kolm proosa- või draamateost ja ühe eesti autori luulekogu, analüüsib ja tõlgendab loetud teoseid nii ühisaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes;
- 2) arutleb kirjanduse ja ühiskonna omavaheliste suhete üle, nimetab kirjandusteose loomet ja vastuvõttu mõjutavaid tegureid ja toob nende kohta näiteid;
- 3) iseloomustab põhjalikumalt vähemalt kahe autori loomingut, määrab nende teoste koha ajastus, voolus või rahvuskirjanduses;
- 4) toob loetud teosele või tekstikatkendile tuginedes näiteid ajastu ja inimese kujutamisest, arutleb teoses käsitatud ühiskondlike probleemide ja väärtuste üle;
- 5) analüüsib kirjandusteost mõne 20. või 21. sajandi mõtte- või kirjandusvoolu kontekstis, leiab tekstist iseloomulikke tunnuseid ja näiteid;
- 6) eristab tekstinäidete põhjal eri žanre ja kujutamiskiise, võrdleb vähemalt kahe teose sisu, väljenduslaadi ja ülesehitust;
- 7) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

LISA 2. AINEVALDKOND „VÕÕRKEELED“ – INGLISE KEEL (B2/C1 TASEMEL VÕÕRKEEL), VENE KEEL (B1 TASEMEL VÕÕRKEEL), HISPANIA KEEL (B1 TASEMEL VÕÕRKEEL), EESTI KEEL TEISE KEELENA

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Võõrkeeleeõppe tulemusena kujuneb õpilastel eakohane võõrkeelepädevus vähemalt kahes võõrkeeles, mis tähendab, et õpilane:

- 1) mõistab ja vahendab võõrkeeles esitatut;
- 2) suhtleb eesmärgipäraselt ja olukohaselt nii kõnes kui ka kirjas;
- 3) loob ja esitab nii suuliselt kui ka kirjalikult eri liiki tekste;
- 4) tunneb õpitavat keelt kõnelevate piirkondade/kogukondade kultuuri;
- 5) mõistab oma kultuuri ja teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- 6) väärtustab võõrkeelte oskust ja on motiveeritud keeli õppima;
- 7) kasutab võõrkeelseid veebikeskkondi, teadvustades nende võimalikke ohte;
- 8) omandab edasiseks keelte õppimiseks vajalikud oskused ja kohandab need enda vajadustele vastavaks.

1.2. Ainevaldkonna õppeained ja maht

EBS Gümnaasiumis õpitakse kohustuslikke võõrkeeli B1- või C1-keeleskustasemel. Kooli õppekava kohaselt on õpitavateks võõrkeelteks inglise, hispaania ja vene keel. Õpperühmi moodustades arvestatakse õpilaste keeleskuse taset ja soove ning kooli võimalusi.

C1-keeleskustasemega võõrkeeleks on inglise keel, mida õpilane varasemate õpingute tulemusena valdab kõrgemal keeleskustasemel (nt B1 põhikooli lõpus) ning milles õpilase eesmärk on jõuda C1-keeleskustasemele, sõltumata sellest, kas õpitav keel oli põhikoolis A- või B võõrkeel või on õpilane seda keelt õppinud väljaspool kooli.

B1-keeleskustasemega võõrkeeleks on vene või hispaania keel, mille õppimine algab madalamalt keeleskustasemelt või nullist ja milles õpilase eesmärk on jõuda B1-keeleskustasemele.

Õppeainete kohustuslike kursuste mahud on:

- 1) B1-keeleskustasemega võõrkeeles 6 kursust,
- 2) C1-keeleskustasemega võõrkeeles 10 kursust.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Võõrkeelte ainevaldkonna eesmärk on tagada, et õpilastel kujuneks eri keeltes välja suutlikkus mõista, väljendada ja tõlgendada kontseptsioone, mõtteid, tundeid, fakte ja arvamusi nii suuliselt kui ka kirjalikult (kuulamine, rääkimine, lugemine ja kirjutamine) mitmesugustes ühiskondlikes ja kultuurisituatsioonides, lähtudes enda vajadustest ja soovidest.

Võõrkeeleskus hõlmab suutlikkust mõista kõnet, algatada, jätkata ja lõpetada vestlusi ning lugeda, mõista ja koostada tekste eri tasemetel ja eri keeltes lähtuvalt isiklikest vajadustest.

Mitmekeelsus loob aluse mitmekultuurilise maailma mõistmisele ja väärtustamisele ning laiendab erinevate keelevahendite abil õpilase eneseväljendusvõimalusi. Võõrkeelte õppimine arendab süsteemset mõtlemist. Keeleõppe eesmärk on suurendada inimese keelepagasit, kus ühe võõrkeele oskus ja sellealased teadmised toetavad teis(t)e võõrkeel(t)e omandamist.

Võõrkeelte õppes lähtutakse Euroopa keeleõppe raamdokumendi põhimõtetest ning selle sõsarväljaandes kirjeldatud keeleoskustasemetest. Kõigi võõrkeelte õpitulemusi on raamdokumendile toetudes kirjeldatud ühtsetel alustel. Raamdokumendi põhimõtete rakendamine õppes võimaldab arvestada õppija eripära, lubab erineva edasijõudmisega õpilastel seada endale jõukohaseid õpieesmärke ning anda tagasisidet saavutatu kohta, toetades õpimotivatsiooni ning iseseisva õppija kujunemist. Keeleõpe ei piirdu teatud keeleoskustaseme saavutamise ja mingiks hetkeks. Tähtis on toetada õpilaste motivatsiooni, suunata neid oma oskusi arendama, pakkuda tuge enesekindluse arengule ning võimaldada neile keelekogemusi ka väljaspool kooli, mis kõik loob eelduse elukestvaks õppeks. Keeleõpe on pidev protsess, kus edasimineku tagab ainult järjepidevus.

Võõrkeelte lõiming teiste õppeainetega ning õppimist soodustava õppekeskkonna loomine toetavad suhtluspädevuse omandamise kõrval ka teiste üldpädevuste saavutamist. Õppijad arendavad oskust võrrelda oma keelt ja kultuuri teistega, mõista ja väärtustada nende eripära, olla sallivad ning vältida eelarvamuslikku suhtumist võõrapärasesse. Teiste kultuuride tundmine aitab teadlikumalt tajuda oma keele ja kultuuri spetsiifikat.

Võõrkeeleõpe eeldab avatud ja paindlikku metoodilist käsitust, et kohendada õpet õpilase vajaduste järgi. Õpilaskeskse võõrkeeleõppe tähtsamad põhimõtted on:

- 1) õppija aktiivne osalus õppes, tema teadlik ja loov võõrkeele kasutamine;
- 2) õppija vastutus oma õppeprotsessi juhtimise ja õpitulemuste eest;
- 3) keeleõppes kasutatava materjali sisu autentsus ning vastavus õpilase vajadustele ja huvidele;
- 4) erinevate suhtluspädevust arendavate õppemeetodite kasutamine;

- 5) õpetaja kui õpilase koostööpartner ja nõustaja mitmekeelsuse pädevuse arendamisel;
- 6) vigade käsitlemine õppimise loomuliku osana, nende parandamine vastavalt õppeeesmärgile.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Võõrkeelte õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja - hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel.

Võõrkeeleeõpetuse kaudu saab toetada teadmiste omandamist teistes ainevaldkondades ning ainetevaheliste seoste teadvustamist. Eriti hästi sobivad selleks lõimitud aine- ja keeleõppe (LAK-õppe) kursused.

Ainevaldkonnas toetatakse üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt kooli eripärale. Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

1.5. Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Õpet kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, gümnaasiumi sihiseadest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, gümnaasiumi lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega, toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arengutega, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning koos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et õpilased kujuneksid aktiivseiks ning iseseisvaks õppijaks;
- 4) arvestatakse õpilaste individuaalseid eripärasid ja võimeid, kasutatakse selleks diferentseeritud sisu ja raskusastmega ning sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;

- 5) hoitakse tähelepanu all motivatsiooni ja huvi säilimist ning kasvatamist, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;
- 6) kasutatakse autentset keelematerjali ning nüüdisaegset õppekirjandust, sh digimaterjale ja -vahendeid;
- 7) mitmekesistatakse nii füüsilist kui digiõppekeskkonda mh virtuaalsuhtlusvõrgustikega, võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik.

Õppesisu sätestatakse kooli valdkonnakavas, valiku teeb võõrkeeleeõpetaja koostöös õppijatega arvestusega, et see toetab õpitulemuste, üldpädevuste ja valdkonnapädevuse ning ainepädevuste saavutamist.

1.6. Hindamise põhimõtted

Õpitulemuste hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut, innustada õpilast sihikindlalt õppima, suunata tema enesehinnangu kujunemist, hoida huvi võõrkeelte õppimise vastu ning luua niiviisi alus elukestvatele võõrkeeleeõppele. Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest.

Rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Sõnaline hinnang sisaldab juhiseid edasiseks, annab tagasisidet lisaks õpitulemuste saavutatusele väärtushinnangute ja -hoiakute ning õpioskuste saavutamise kohta ning suunab ennast analüüsima, võttes vajaduse korral abiks nt Euroopa keelemapi või õpimapi.

Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist kui riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Hindamisel lähtutakse EBS gümnaasiumi hindamisjuhendist ja riikliku õppekava üldosa sätetest.

1.7. Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Kool korraldab õppe:

- 1) viisil, kus luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse kõiki õpilase pingutusi ja õpiedu;
- 2) soovitatavalt ruumis, kus on võimalik liikumist eeldavateks tegevusteks (nt rühmatööd, õppemängud) inventari ümber paigutada;
- 3) ruumis, kus saab kasutada digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale;
- 4) kasutades ka kooliväliste füüsiliste ja digiõppekeskkondade võimalusi, nt muuseumid, näitused, teater, kino, kontserdid, õpilasvahetus, õppereisid, kohtumised õpitavat keelt emakeelena kõnelejatega jne, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesistavaid õppevorme (nt projekt- ja reisiõpe) ja -tegevusi.

2. Ainekavad

2.1. Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumis õpitakse võõrkeelt tasemepõhiselt. Õppes kasutatakse kommunikatiivse keeleõppe põhimõtteid ning aktiivõppemeetodeid. Rõhk on interaktiivsel õppimisel ja õpitava keele kasutamisel. Rakendatakse paaris- ja rühmatööd, toetatakse võõrkeelse suhtlus- ja esinemisoscuse väljakujunemist, nt väitlused, referaadid, uurimistööd, esitlused, sh multimeedia, suhtlusportaalid, blogid jne. Õpilasi ergutatakse kasutama keelt ka teiste ainete õppimisel ja väljaspool kooli.

Gümnaasiumi keeletunnis suheldakse õpitavas võõrkeeles.

Teemasid käsitledes peetakse silmas kursuse keeletaset, õpilaste huve ning teemade päevakohasust. Sõnavara ja grammatika omandatakse keelt kontekstis eesmärgipäraselt kasutades ning gümnaasiumi lõpuks jõutakse keelereeglite teadliku rakendamiseni. Kultuuriteadlikkuse kujundamisel juhitakse õpilase tähelepanu emakeeles ja õpitavas võõrkeeles suhtlemise erinevustele ning neid erinevusi selgitavatele kultuurinähtustele. Õppes on endiselt oluline õpioskuste arendamine, mis toetab edasisi võõrkeeleeõpinguid ning paneb aluse elukestvale õppele.

2.2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

B1-sihttasemega võõrkeel	C1-sihttasemega võõrkeel
Gümnaasiumilõpetaja on omandanud võõrkeeleskuse B1-tasemel, mis tähendab, et ta:	Gümnaasiumilõpetaja on omandanud võõrkeeleskuse C1-tasemel, mis tähendab, et ta:

1) saab kuulates aru erinevat tüüpi autentsete tekstide põhisisust ja tuleb igapäevases suhtluses enamasti toime; 2) osaleb ettevalmistuseta suulises vestluses, kui kõneaine on tuttav; väljendab mõtteid võrdlemisi ladusalt, kuid üldsõnaliselt; 3) mõistab lugedes igapäevaelu käsitlevaid faktipõhiseid ja lihtsaid kirjandustekste; 4) kirjutab seotud teksti reaalsest või kujuteldavast sündmusest; 5) kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (tõlkesõnaraamatut, interneti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades; 6) kasutab õpitavat keelt, et tarbida kultuuri (kirjandust, muusikat, filmikunsti, meediat); 7) käitub erinevates olukordades vastava kultuuri suhtlusnormide kohaselt; 8) seab eesmärgi ja hindab nende saavutatuse taset ning valib ja vajaduse korral muudab oma õpistrateegiaid; 9) kasutab võõrkeeleõppes omandatud teadmisi ja oskusi teiste õppeainete omandamisel ja vastupidi.	1) mõistab pingutuseta ka abstraktsetel ja tundmatutel teemadel kuuldu (film, pikem vestlus, vaidlus, jne); hindab kriitiliselt kuuldu sisu ning tõstatatud probleeme; mõistmist võivad raskendada haruldased idioomid, võõras aktsent või släng/murdekeel. 2) loeb kriitiliselt pikki keerukaid erineva registri ja esitluslaadiga tekste, tunneb ära autori hoiakud, suhtumise ja varjatult väljendatud mõtted. Stiilinüanssidest, idiomaatikast ja teksti keerukatest üksikasjadest arusaamine võib nõuda kõrvalist abi (sõnastik, nõuanne, jne). 3) väljendab ennast ladusalt ja spontaanselt, saavutab suhtluseesmärgi; rääkides kasutab tõhusalt prosoodilisi vahendeid (rõhku, intonatsiooni, rütmi) ja järgib õpitava keele maa kultuuri- ja žanrinorme; avaldab raskusteta ja täpselt oma mõtteid ning arvamusi erinevatel teemadel; keelekasutus on paindlik ja loominguine, sõnavara on rikkalik, võib esineda üksikuid vigu sõnade semantilistes seostes, reksioonistruktuurides (ühildumine, eessõnad) ja sõnajärjes. 4) kirjutab loogiliselt üles ehitatud kirjeldavaid, jutustavaid ja arutlevaid tekste, mis tekitavad huvi ning mida on hea lugeda. Koostab põhjaliku ülevaate mitmest kirjalikust allikast saadud teabe põhjal, toimetab kirjalikke tekste. Võib esineda juhuslikke õigekirja- ja interpunktsioonivigu.
--	---

2.3.1. Inglise keel

I kursus (B2)

Õpitulemused

1. Kasutab ja mõistab inimeste välimuse, iseloomu, töö, igapäevarutiiniide, iseenda ja teiste tutvustamiseks, isikliku informatsiooni andmiseks ja küsimiseks ning piltide kirjeldamiseks vajalikku sõnavara.

2. Väljendab, mis on talle meeldiv ning ebameeldiv.
3. Suudab kuulates tuvastada konkreetset infot, ette aimata salvestise sisu, tuvastada rõhulisi silpe ning neid jäljendada.
4. Moodustab tegusõnadest ja nimisõnadest omadussõnu, kasutab oleviku ajavorme.
5. Kasutab oleviku aegu, sh *already, always, yet, never, for, since*
6. Kirjutab mitteametlikus stiilis e-kirja.
7. Kasutab ja mõistab keskkonna, looduse, nendega seotud probleemide ja lahenduste üle arutlemiseks vajalikku sõnavara; erinevate loomaliikide kirjeldamiseks ning võrdlemiseks vajalikku sõnavara.
8. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*must, have to, ought to, should, mustn't, don't, don't have to, needn't; future clauses; time clauses*).
9. Teeb ettepanekuid, otsuseid; väljendab nõustumist ning erimeelsust.
10. Kasutab ajamääruslauseid, tuleviku ajavorme ning moodustab tegusõnadest nimisõnu.
11. Kirjutab essee, pakkudes probleemile lahendusi, kasutades tuumlauseid ja tugilauseid.
12. Teeb Internetiotsingu alusel ettekande.

II kursus (B2)

Õpitulemused

1. Kasutab puhkuse eri vormide, transpordivahendite, hotelliteenuste, reisiprobleemide, reisikogemuste ja piltide kirjeldamiseks ning nendest arutlemiseks vajalikku sõnavara.
2. Väljendab rahulolu, kaastunnet, üllatust; kirjeldab pildidel kujutatud situatsioone ning võrdleb neid.
3. Teeb tekstist kokkuvõtte, kirjutab reisikogemusest ning soovitab vabalt valitud sihtkohta, keskendudes mineviku ajavormidele, omadussõnadele ja määrsõnadele.
4. Kasutab mineviku ajavorme, sh *used to/would*.
5. Arvab loetava teksti sisu, tuvastab lõigu sisu ja leiab tekstist konkreetset infot.
6. Kirjutab tekstist kokkuvõtte, kirjutab festivali või pidustust kirjeldava teksti.
7. Kasutab festivalide, pidustuste, tunnete kirjeldamiseks ning nendest arutlemiseks vajalikku sõnavara.
8. Kasutab grammatilisi konstruktsioone, nagu *relatives; defining & non defining relative clauses; comparatives & superlatives*.
9. Suudab kuuldu põhjal välja tuua nii peaideed kui konkreetseid infokilde.

III kursus (B2)

Õpitulemused

1. Kasutab kuritegevusest ja karistusest rääkimiseks ja nendest arutlemiseks vajalikku sõnavara.
2. Moodustab lauseid, kasutades grammatilisi vorme (*passive, causative, clauses of result*).
3. Toob välja lõigu peaidee ja teksti konkreetsemad infokillud.

4. Kasutab eriolukorrast teatamiseks ja selle kirjeldamiseks, abi palumiseks ning abi andmiseks vajalikku sõnavara.
5. Kirjutab ametlikus stiilis raporti, kasutades siduvaid, vastandavaid ning järelduslikke sidesõnu.
6. Kasutab tehnoloogia ja internetiga seotud sõnavara ja analüüsib, arutleb nende eeliste ning negatiivsete külgede üle.
7. Kasutab grammatilisi konstruktsioone, et väljendada soove ja kahetsusi (*wish/if only*), kasutab tingimuslauseid ja põhjuslikke sidesõnu (*clauses of purpose*),
8. Kirjeldab, võrdleb, arutleb ning spekulereib piltidel kujutatud olukordade üle.
9. Tunneb kuulates ära nii erinevaid konkreetseid infokilde kui ka üldist helisalvestise mõtet.
10. Kirjutab poolt- ja vastuargumentidega essee.

IV kursus (B2)

Õpitulemused

1. Kasutab spordi, spordiväljakute ja areenide, varustuse, tervislike eluviiside ja vormis olekuga seotud sõnavara.
2. Aimab teksti sisu võtmesõnade põhjal, leiab tekstist konkreetseid infokillud, teeb tekstist kokkuvõtte oma märkmete põhjal ning analüüsib tekste.
3. Küsib arvamust, väljendab positiivset/negatiivset arvamust, edastab uudiseid, väljendab üllatust.
4. Moodustab omadus- ja nimisõnadest tegusõnu.
5. Tunneb ära tekstis olevad sidesõnad, kasutab neid ideede sidususel ja kirjutab arvamusesee.
6. Tunneb ära helisalvestisel olevad konkreetsemad infokillud ja üldise mõtte.
7. Moodustab lauseid kasutades grammatilisi konstruktsioone, nagu *infinitive/-ing* ning nende ajavormid; väljendab eelistusi, kasutades *would prefer/would rather/had better*.
8. Kasutab looduse, loomade, looduskatastroofide ning ilma kirjeldamiseks ning probleemidest rääkimiseks vajalikku sõnavara.
9. Kirjeldab piltidel kujutatud olukordade sarnasusi ning erinevusi.
10. Kirjeldab looduskatastroofi, selle tekkimist ning tagajärgi ettekande vormis.
11. Kirjutab loo, kasutades rikkalikku, kirjeldavat sõnavara.
12. Kasutab grammatilisi konstruktsioone, nagu *reported speech (statements, questions, commands)*; *say – tell, reporting verbs; reporting modal verbs*.

V kursus (B2)

Õpitulemused

1. mõistab üksikasjalikult, mida talle vestluses öeldakse;
2. eristab kirjakeelse loengu või ettekande põhiteemat;
3. jälgib keerukat mõttekäiku tuttavatel teemadel selge hääldusega esitatud loengust;
4. mõistab kõneleja seisukohta ja eristab seda esitatud faktidest;
5. mõistab isegi mürarikas keskkonnas normaalse kiirusega edastatud teadaandeid ja sõnumeid;

6. räägib aktiivselt kaasa vabas mõttevahetuses, kui kõneaine on tuttav;
7. esitab, põhjendab ja kaitseb oma arvamust, annab asjakohaseid selgitusi ja kommentaare;
8. võrdleb erinevaid teoseid, nende teemasid, tegelasi ja stseene, tuues välja sarnasusi ja erinevusi ning selgitades nendevaheliste seoste tähtsust;
9. esitab selgeid, üksikasjalikke kirjeldusi ja ettekandeid mitmesugustel teemadel;
10. vajaduse korral kaldub ettevalmistatud tekstist spontaanselt kõrvale ja peatub kuulajaskonda huvitavatel küsimustel;
11. vastab esinemisjärgsetele küsimustele ladusalt, sundimatult ja pingutuseta;
12. kasutab küllalt tõhusalt prosoodilisi vahendeid (rõhku, intonatsiooni, rütmi) oma sõnumi edastamiseks, kuigi kõnes võib märgata teiste keelte mõju;
13. omab suurt aktiivset lugemissõnavara, kuid raskusi võib olla haruldaste idiomide mõistmisega;
14. mõistab kaasaegseid probleemartikleid ja ülevaateid, kus autorid väljendavad lahknevaid hoiakuid ja eriarvamusi;
15. mõistab, kas tekstis esitatakse fakte või püütakse lugejat milleski veenda;
16. loeb erinevaid tekste ajaviiteks suurel määral iseseisvalt, kasutades valikuliselt asjakohaseid teatmeallikaid;
17. kirjutab selgeid, üksikasjalikke kirjeldusi tegelikest või kujuteldavatest sündmustest ja kogemustest. Mõttekäik on selgelt jälgitav ja tekst järgib žanrinõudeid;
18. kirjutab arvamuskirjutisi, esitades põhjendatud poolt- või vastuväiteid ning selgitades võimalike seisukohtade eeliseid ja puudusi;
19. kirjutab argumenteeritud ettekandeid vm tekste, sünteesides eri allikatest pärit infot ja arutluskäike;
20. kirjutab vajaduse korral abimaterjale kasutades piisavalt õigesti, et pidada kirjavahetust ametiasutustega.

VI kursus (B2.2)

Õpitulemused

1. Kasutab erinevate ametite, tööde, raha, elustiilide, iseloomuomaduste, harjumuste ning igapäevarutiinide, tööpäeva ja tulevikuplaanide kirjeldamiseks ja võrdlemiseks vajalikku sõnavara.
2. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*present tenses, future tenses, time clauses, relative, relative clauses*)
3. Kasutab erinevate reisikogemuste, raha, ostlemise, suveniiride kirjeldamiseks ning nende üle arutlemiseks vajalikku sõnavara.
4. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*past tenses; used to – would – be/get; clauses of result, articles, order of adjectives, adverbs, gradable/non gradable adjectives*)
5. Kirjutab tööavalduse, kasutades ametlikku kirjastiili; parandab vigu kirjatükis.
6. Leiab tekstidest konkreetse teabe ja spetsiifilised infokillud.
7. Eristab helisalvestist kuulates konkreetset teavet üldisest.
8. Teeb valikuid ja annab soovitusi.
9. Kirjutab ajurünnaku tulemusel tehtud ideede põhjal rikkalike kirjeldustega jutustava loo.

10. Kasutab oleviku, tuleviku ning mineviku aegu, tagajärgmääruslauseid, *relative clauses*.

VII kursuses (B2.2)

Õpitulemused

1. Kasutab keskkonna- ja sotsiaalsete probleemide, ilma, looduskatastroofide kirjeldamiseks ja nende üle arutlemiseks vajalikku sõnavara.
2. Kasutab grammatilist konstruktsiooni kaudne kõne.
3. Loeb teksti konkreetse teabe saamiseks ning suudab eristada seda üldisest mõttest.
4. Eristab kuulates konkreetset teavet üldisest
5. Võrdleb piltidel olevaid olukordi/probleeme ning vastandab neid.
6. Kirjutab essee, pakkudes probleemile lahendusi, kus kasutab teksti sidususeks vastavaid määruslauseid.
7. Kogub täpset teavet internetist, analüüsib seda ning teeb kokkuvõtte.
8. Kasutab inimese tunnete, kehakeele, eluetappide, meeleolude, hobide, ajaviitetegevuste üle arutlemiseks vajalikku sõnavara.
9. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*modals; invinitive/-ing; tenses of the infinitive/-ing; make deductions*)
10. Väljendab isiklikku arvamust, põhjendavad seda.
11. Kirjutab arvamusessee, kasutades sobivaid sidesõnu.

VIII kursuses (B2.2)

Õpitulemused

1. Kasutab kunsti, filmi, muusika, TV, raadio, meedia ja raamatutega seotud sõnavara.
2. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*passive, causative, reflective/emphatic pronouns*)
3. Arutleb sotsiaalmeedia kasvava tähtsuse üle muude väljaannete hulgas.
4. Kirjutab filmi- või raamatuarvustuse.
5. Kuulab helisalvestiselt konkreetset teavet/sisu.
6. Võrdleb ja vastandab fotodel olevaid olukordi/inimesi/tausta/detaile.
7. Kasutab haiguste, õnnetuste, vigastuste, toidu, toitumise ja terviseprobleemide teemadel arutlemiseks, nende kirjeldamiseks ning nendest rääkimiseks vajalikku sõnavara.
8. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*conditionals, mixed conditionals; wishes*)
9. Loeb tekste konkreetse teabe saamiseks.
10. Kirjutab poolt- ja vastuargumentidega essee.

IX kursuses (B2.2)

Õpitulemused

1. Kasutab müstiliste nähtuste, UFO-de, ehitiste, kosmose ja iidsete tsivilisatsioonide võrdlemisel, nendest arutlemisel vajaminevat sõnavara.
2. Võrdleb inimesi, kultuuriväärtuslikke kohti, asju, tuues välja nende sarnasused ja erisused.

3. Kasutab siduvaid sidesõnu (*not only...but also, barely, scarcely (ever)...when*), vastandavaid sidesõnu (*however, nevertheless, while/whereas, in spite of/despite + the fact that + clause*), ja viisimäärust alustavaid sidesõnu (*as, how, (in) the way (that)*) ning otstarbemääruslauseid alustavaid sidesõnu (*in order + to/so as to + infinitiiv, with a view to + -ing*).
4. Kuulab ja leiab helisalvestiselt konkreetse teabe/infokillu.
5. Kasutab erinevate riikide hariduse, kooliainete, koolielu teemadel arutlemiseks ja nende võrdlemiseks vajaminevat sõnavara.
6. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*modal verbs can/was able to – could/will/would – shall; make deductions/assumptions*)
7. Võrdleb fotodel olevaid olukordi, teemasid, detaile ning toob välja nende erinevused ning sarnasused.
8. Loeb teksti konkreetse teabe saamiseks.
9. Kirjutab raporti ja arvamusessee.

X kursus (B2.2)

Õpitulemused

1. Kasutab edu saavutamiseks, edukate ettevõtete, elukvaliteedi, tavaliste ning ebatavaliste sündmuste tähistamise viiside, puhkuste ja reisimise teemadel arutlemiseks vajalikku sõnavara.
2. Kasutab grammatilisi konstruktsioone *gerund/infinitiv/stative verbs*.
3. Peab läbirääkimisi ja saavutab antud juhiste järgi kokkuleppe.
4. Võrdleb, vastandab ja spekulereib antud fotodel olevate olukordade/detailide üle.
5. Kirjutab ametlikke ja mitteametlike kirju ning e-kirju.
6. Kirjutab reisiarvustuse.
7. Kasutab pereelu, suhete, inimeste, nende iseloomu, isiksuste, eakaaslaste surve, teiste sotsiaalsete mõjude, seaduse (kuritöö ja karistus) ning kodanikuvabaduse teemadel arutlemiseks vajalikku sõnavara.
8. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*passive, causative*).
9. Kirjutab esseesid ja aruandeid.

XI kursus (C1)

Õpitulemused

1. Kasutab pereelu, suhete, isiksuse ja isikuomaduste, harjumuste, rutiinide kirjeldamiseks ja nendest arutlemiseks vajalikku sõnavara.
2. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*present & past tenses; stative verbs; used to – would- be/get used to*)
3. Kirjutab mitteametliku kirja/e-kirja, milles esitab oma arvamuse ja teeb ettepanekuid.
4. Tuvastab kirjades/e-kirjades ära sobiva mitteametliku stiili.
5. Kasutab tehnoloogia ja selle arengu ning bioonika/robotikaga seotud sõnavara.
6. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*future tenses; degrees of certainty; it – there*)
7. Arutleb piltidel olevate sündmuste/olukordade üle, nende erinevusi ning sarnasusi võrreldes.
8. Loeb tekste ja kuulab helisalvestisi ning tuvastab nendes konkreetse teabe.

9. Kirjutab ettepaneku, kus kasutab sobivaid sidesõnu.

XII kursus (C1)

Õpitulemused

1. Kasutab haridusest, kutseõppest, töökohtadest ning nende kõigega seotud probleemidest arutlemiseks vajalikku sõnavara.
2. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*infinitive/-ing, intensifiers*)
3. Loeb tekste ja kuulab helisalvestisi ning tuvastab nendes konkreetse teabe.
4. Kirjutab poolametlikke/ametlikke kirju ja e-kirju.
5. Tunneb ära sobiva poolametliku ja ametliku stiili.
6. Kasutab terviseprobleemide, vigastuste, vormis oleku ja spordiga seotud sõnavara.
7. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*modals of past & present; deductions; phrases expressing modality*)
8. Arutleb võimaluste ning viiside üle püsida terve ning hoida vormi ning põhjendab neid.
9. Teeb tekstidest kokkuvõtteid ning oskab neid parafraseerida.

XIII kursus (C1)

Õpitulemused

1. Kasutab kaasaegsete sotsiaalsete probleemide, kuritegevuse, õiguskaitse, karistuse ja keskkonnaprobleemide teemadel arutlemiseks vajalikku sõnavara.
2. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*passive, causative, personal-impersonal structures, reflective – emphatic pronouns*)
3. Tuvastab helisalvestistelt nii üldist mõtet kui konkreetseid infokilde.
4. Kirjutab kommentaari/vastuse ajaleheartiklile.
5. Kirjutab aruande.
6. Kasutab ostlemise, reklaami, raha, säästmise ning väljaminekutega seotud sõnavara.
7. Kasutab grammatilisi konstruktsioone (*conditionals/mixed conditionals; wishes/unreal past; phrases with hypothetical meaning*).
8. Suudab tekstidest tuvastada autori suhtumise, arvamuse ning leiab konkreetsed infokillud.
9. Uurib allikaid ning kirjutab tulemuste põhjal raporti.
10. Kirjutab poolt- ning vastuargumentidega essee.

XIV kursus (C1)

Õpitulemused

1. Kasutab looduse- ja vabaõhutegevuste, maastike, geograafiliste tunnuste, ekstreemsete ilmastikuolude ja loodusnähtustega seotud sõnavara.
2. Arutleb piltidel olevate olukordade/nähtuste üle ning toob välja nende sarnasused ja erinevused.
3. Kasutab kaudset kõnet kõikides ajavormides, küsimustes, käskudes jne.
4. Kirjutab mitteametliku kirja, kirjeldades isiklikku kogemust.
5. Kirjutab lühijutustuse.
6. Loeb ning tuvastab teksti sidususe ning ühtsuse.
7. Tuvastab helisalvestiselt konkreetse teabe ning üldise mõtte.

8. Kasutab erinevate kunstiliikide, filmide, raamatute, muusikastiilide teemal arutlemiseks vajalikku sõnavara.
9. Kasutab endast rääkides erinevaid grammatilisi konstruktsioone.
10. Arutleb teemaga seotud punkte kirjaliku sisendi põhjal.
11. Teeb plakati kultuuriürituse teemal.
12. Kirjutab filmi- või raamatuarvustuse.
13. Teeb ajurünnaku.
14. Tuvastab tekstis oleva konkreetse infokillu ning teksti üldise mõtte.
15. Tuvastab helisalvestiselt konkreetse teabe ning kuuleb ära autori suhtumise, arvamuse ning üldise mõtte.

2.3.2 Vene keel

I kursus

Õpitulemused

1. Kasutab ja mõistab igapäevast suhtlust ning arutleb erinevatel teemadel vene keeles:

- Oskab kasutada nii ametlikke kui ka mitteametlikke tutvumisväljendeid ning moodustada üleskutseid, kasutades väljendit *давай*.
- Tunneb vene keele tunnis kehtivaid etiketireegleid ja oskab moodustada isanimesisid vastavalt vene keele reeglitele.
- Kirjeldab oma klassi ja koolielu, nimetab erinevaid õppeaineid (täppis- ja humanitaarained).
- Kirjeldab oma perekonda ja lähedasi inimesi ning nende iseloomujooni, oskab kasutada vastavaid fraseologisme; suudab samuti kirjeldada inimese välimust, riideid ja aksessuaare, toetudes piltidele.
- Kirjeldab ilma Eestis ja oma lemmikaastaaega.
- Arutleb rahaga seotud teemade üle, väljendab arvamust raha rolli kohta ühiskonnas ning arutleb tulude ja kulude üle.

2. Arendab ja rakendab vene keele grammatikateadmisi:

- Pöörab tegusõnu (sh enesekohaseid tegusõnu) mineviku, oleviku ja tuleviku vormides ning modaalseid tegusõnu nii olevikus kui ka minevikus. Moodustab tegusõnade käskiva kõneviisi vorme ja kasutab korrektselt tegusõnade lõpetatud ja lõpetamata tegumoode.
- Kasutab õigesti isikulisi asesõnu, sealhulgas omastavaid asesõnu ja asesõna *своѣ*. Rakendab näitavaid asesõnu (*этом, эта, оно, ему*) ning käänab neid õigesti.
- Käänab erinevast soost ainsuse nimisõnu ja omadussõnu. Kasutab vene keele omadussõnade lühivorme ning moodustab omadussõna ja määrsõna keskvärde vorme. Moodustab nimisõnu omadussõnadest, kasutades *-ость* lõppu.

- Rakendab korrektselt eessõna *по* koos daativiga (*Дательный падеж*) (nt *по математике*) ning kasutab õigesti eessõna *через* ja tagasõna *назад*.
 - Kasutab õigesti käänamatuid võõrsõnu ja vene liitsõnu.
3. **Tegeleb heategevusliku projektiga:** Osaleb rühmatöös heategevusliku projekti arendamisel ja elluviimisel ning seda esitleda. Arendab enda meeskonnatöö oskusi.
 4. **Mõistab ja kirjeldab kultuurilisi ning ajaloolisi objekte, sündmusi ja traditsioone, samuti riikide tuntud võtmeisikuid:** Arutleb eesti jõulude ja vene näärde üle. Tutvub vene kultuuri ja teaduse tegelastega ning väljendab oma arvamust nende teemade üle lihtsamas vormis. Oskab tutvustada vene tähestiku ajalugu.
 5. **Suudab leida ja analüüsida infot kuuldu põhjal:** Tuvastab kuulates konkreetset infot, aimab ette salvestise sisu ja jälgendab tuttavaid sõnu ja väljendeid.
 6. **Lugemis-, kirjutamis- ja tõlkeoskuste arendamine:** Arendab lugemis-, suulist ja kirjalikku tõlkimisoskust. Kirjutab annotatsiooni vaadatud filmi põhjal ning koostab kirjandeid teemadel "Parim sõber", "Minu portree" ja "Minu esimene raha ja töökogemus".
 7. **Esitab ettekandeid ja kirjutab kirjandeid erinevatel teemadel:** Teeb internetiotsingu abil ettekandeid kahel läbival teemal omal valikul ning kirjutab mitteametlikus stiilis e-kirja eesti ilma kotha.

II kursus

Õpitulemused

1. **Kasutab ja mõistab igapäevast suhtlust ning arutleb erinevatel teemadel vene keeles:**
 - Arutleb linna ja maapiirkonna plusside ja miinuste üle ning oskab tutvustada Eestit kui metsade ja järvede maad. Toob välja 10 fakti Tallinna ajaloost ja tutvustab linna vaatamisväärsusi. Oskab seletada teed.
 - Kirjeldab maitsvat ja kasulikku toitu ning oskab lugeda menüüd ja retsepte. Kirjeldab oma igapäevarutiini, hobisid ja harrastusi, kasutades sobivat sõnavara. Vestleb teatrist, kinost ja muusikast, väljendades oma eelistusi ja arvamusi.
 - Räägib enesetundest ja tervislikust eluviisist, kirjeldab mõningaid haigusi ja sümptomeid ning oskab pidada lihtsamaid meditsiinilisi dialooge.
 - Arutleb vene lihavõtete traditsioonide üle ja nimetab erinevaid usundeid.
 - Räägib ekskursioonist Peterburi ja kasutab reisimise ning transpordiga seotud sõnavara. Oskab nimetada erinevaid riike vene keeles ja kirjeldab Moskvat kui Venemaa pealinna.
 - Räägib õppeaasta lõpus refleksioonist ja eksamitest ning jagab oma suvepuhkuse plaane.

2. Arendab ja rakendab vene keele grammatikateadmisi:

- Kasutab eituse väljendamiseks sõnu *нет, не* ja *ни*. Rakendab genitiivi (Родительный падеж) korrektset kasutust eituse kontekstis ja kääneb ainsuse omadussõnu ja nimisõnu genitiivis. Kääneb genitiivis numbreid nimisõnadega ja mõistab selle funktsiooni numbriliste väljendite puhul. Rakendab genitiivi mitmuse vorme nimisõnadel ja nende kasutust sõnadega *мало, много, несколько*.
- Kääneb erinevast soost ainsuse ja mitmuse nimisõnu ja omadussõnu. Kasutab õigesti ees-, perekonna- ning isanime käänamist. Kasutab õigesti eessõnu (*без, в, для, за, к, на, о*) vastavalt nende funktsioonidele.
- Kasutab õigesti tegusõnade lõpetatud ja lõpetamata tegumoodi. Moodustab ja rakendab tegusõnade käskiva kõneviisi vorme. Eristab ühesuunalisi ja mitmesuunalisi liiklusverbe, pöörab neid olevikus ja minevikus. Rakendab eesliiteid (*по-, в-, вы-, при-, у-, пере-*) liiklusverbidega.
- Kasutab tegusõna *болеть* erinevates kontekstides.
- Kasutab määrsõnu, mis näitavad asukohta ja suunda (*здесь-сюда, там-туда*) õigesti. Rakendab modaalsõnade (*можно, нельзя, нужно, надо, следует, стоит, придётся*) korrektset kasutust erinevates olukordades. Tunneb venekeelseid nimisõnu, mida kasutatakse ainult ainsuses või ainult mitmuses.

3. Etendab dialooge läbitud teemadel: Etendab dialoogi teemal “Arsti juures”, harjutades meditsiinilise sõnavara kasutamist ja terviseprobleemide kirjeldamist.

4. Mõistab ja kirjeldab kultuurilisi ning ajaloolisi objekte, sündmusi ja traditsioone, samuti riikide tuntud võtmeisikuid: Kirjeldab Aleksander Nevski katedraali ja Aleksander Nevski rolli selles, samuti vene teatri ja balletiga seotud fakte. Võrdleb vene lihavõtete tavasid eesti lihavõtete traditsioonidega. Tutvub Peterburi ajaloo ja Moskva vaatamisväärsustega ning oskab neid kirjeldada.

5. Suudab leida ja analüüsida infot kuuldu põhjal: Tuvastab kuulamise käigus konkreetset infot, ennustab salvestise sisu ning jälgendab tuttavaid sõnu ja väljendeid.

6. Arendab lugemis-, kirjutamis- ja tõlkeoskusi: Arendab lugemis-, suulist ja kirjalikku tõlkimisoskust. Koostab ametliku kirja tööandjale ja analüüsib töökuulutusi.

7. Esitab ettekandeid ja kirjutab kirjandeid erinevatel teemadel: Kirjutab kirjandi teemal “Mulle meeldib elada linnas (maal)”. Koostab vene keelt kõnelevatele inimestele turismibüroo reklaamteksti, milles kirjeldab erinevaid Eestimaa marsruute erinevate sihtrühmade jaoks. Teeb ettekande Eestimaa vaatamisväärsustest ja kirjutab reklaamteksti eesti rahvustoidurestoranile. Kirjutab retsensiooni viimasele etendusele või filmile, mida on vaadanud.

III kursus

Õpitulemused

1. Kasutab ja mõistab igapäevast suhtlust ning arutleb erinevatel teemadel vene keeles:

- Arutleb uue õppeaasta alguse üle, kirjeldab oma päevakava ja nädalakava, oskab öelda kellaaega. Räägib õppeedukusest, õppeainetest ja hinnetest, kasutades sobivat sõnavara.
- Analüüsib internetikeskkonna eeliseid ja puudusi, tutvub vene keele õppimise kasulike allikate ja kodulehtedega, arutleb informatsiooni üledoosi üle digiajastul. Analüüsib säästlikku eluviisi, soodustusi ja liigseid kulutusi, meedia ja reklaami mõju inimese käitumisele ja ühiskonnale.
- Kirjeldab erinevaid ilukirjanduse žanre, räägib lugemisest ja raamatukogust, kasutades vastavat sõnavara.
- Kirjeldab sügise ilmastikku piltide järgi, räägib Eesti loodusest ja loodusesäästlikust käitumisest.
- Arutleb Eesti ja Venemaa pühade üle, tutvub erinevate usundite ja nende traditsioonidega. Räägib jõuludest, kingituste valikust ja jõulukaartidest, väljendab, millised kingitused meeldivad ja millised mitte ning miks. Kirjeldab vene jõulude pühade traditsioone ja tavasid. Kirjeldab Moskva vaatamisväärsusi. Nimetab Euroopa riike, nende elanikke ja keeli.
- Räägib oma kodust ja selle asukohast, kirjeldab mööblit ja interjöörü, tutvustab, kuidas kodu peegeldab elaniku iseloomu. Kirjeldab erinevaid tube piltide järgi ja arutleb maja või korteri disainimise üle.

2. Arendab ja rakendab vene keele grammatikateadmisi:

- Kasutab järgarvsõnu genitiivis ning sõnu *четверть* ja *половина*, samuti eessõnu *без* ja *в* koos vastavate käänetega, et väljendada kellaaega. Käänab erinevast soost ainsuse ja mitmuse nimisõnu ja omadussõnu. Rakendab enesekohase asesõna *себя* käänamist. Õpib järgarvsõnade käänamist erinevates käänetes. Kasutab eessõnu *у, около, рядом с, между, в* koos õigete käänetega asukoha väljendamisel. Kasutab tegusõna *хотеться* daativiga, et väljendada soove ja vajadusi.
- Moodustab omadusõnade keskvõrde ja ülivõrde vorme. Moodustab omadussõnu nimisõnadest, kasutades järelliidet *-ск-* (nt *Эстония - эстонский*).
- Pöörab tegusõnu mineviku, oleviku ja tuleviku vormides ning moodustab käskiva ja tingiva kõneviisi vorme vorme. Eristab tegusõnade *учить, учиться, изучать* sisulist ja käänelist kasutust.
- Kasutab erinevaid küsisõnu (nt *кто, что, когда, где, как*) õigesti vastavalt kontekstile.

3. Etendab rollimänge läbitud teemal: Etendab maakleri tööd loovtöö raames: koostab müüdava kinnisvara kirjelduse ja harjutab maakleri tööks vajalikku keelelist väljendusoskust. Kasutab asjakohast sõnavara ja veenvaid kõneviise.

4. Mõistab ja kirjeldab kultuurilisi ning ajaloolisi objekte, sündmusi ja traditsioone, samuti riikide tuntud võtmeisikuid: Tutvub Vladimir Dali ja tema vene keele sõnaraamatuga. Kirjeldab Moskva vaatamisväärsusi. Arutleb Eesti ja Venemaa riigipühade üle ning võrdleb jõulupühade traditsioone Venemaal ja Eestis.

5. Suudab leida ja analüüsida infot kuuldu põhjal: Tuvastab kuulamise käigus konkreetset infot, ennustab salvestise sisu ning jäljendab tuttavaid sõnu ja väljendeid. Suudab analüüsida kuuldu konteksti ja seoseid.

6. Lugemis-, kirjutamis- ja tõlkeoskuste arendamine: Arendab lugemis-, suulist ja kirjalikku tõlkimisoskust. Kirjutab sõbrale e-kirja vabas vormis Eestimaa ilusatest kohtadest ja annab soovitusi nende külastamiseks, samuti kirjeldab Eestis tähistatavaid pühi, näiteks Jaanipäeva. Koostab ametlikke ja mitteametlikke õnnitlusi.

7. Esitab ettekandeid ja kirjutab kirjandeid erinevatel teemadel: Kirjutab artikli kooliajalehte teemal „Milleks kaasaegsel inimesel on vaja ... (keemiat, bioloogiat vms)“, analüüsides valitud aine olulisust oma ja ühiskonna elus. Koostab kirjandi teemal „Internet minu elus“ ning kirjutab annotatsiooni viimasele loetud raamatule, toetudes etteantud küsimustele ja väljendades oma arvamust raamatu kohta. Kirjutab reklaamteksti oma klassi või kooli kohta ja loob sobiva slogani.

IV kursus

Õpitulemused

1. Kasutab ja mõistab igapäevast suhtlust ning arutleb erinevatel teemadel vene keeles:

- Arutleb tervisliku eluviisi ja spordi teemal, räägib erinevatest spordialadest, arutleb professionaalse spordi plusside ja miinuste üle ning väljendab oma seisukohti füüsilise ja vaimse tervise vahelise seose kohta.
- Arutleb kunsti üle ja väljendab oma arvamust kunsti tähtsuse kohta, kirjeldab näitusi, teatreid ja kontserte ning analüüsib kunsti rolli inimese elus ja ühiskonnas.
- Tutvub Maslenitsa ehk võinädala traditsioonidega Venemaal, kirjeldab pildil toimuvat sündmust ja teab vene pannkoogi retsepti.
- Väljendab eelistusi toitumise osas, arutleb tervisliku toitumise harjumuste ja roogade valiku üle kohvikutes ja restoranides.
- Kirjeldab noorte subkultuure, arutleb enda kuuluvuse üle mõnda subkultuuri, eristab noorte välimuse põhjal nende subkultuuri ning väljendab oma arvamust noorte subkultuuride tekkimise põhjuste kohta.
- Analüüsib miimikat ja emotsioone ning räägib miimika ja emotsioonide tähtsusest inimestevahelises suhtluses ja erinevates kultuurides.
- Arutleb, kuidas muuta elu lõbusaks ja huvitavaks, pakub välja ideid ning lahendusi igapäevase elu mitmekesistamiseks.

- Arendab lojaalsust ja mõistmist, analüüsides inimeste erinevaid arvamusi ja hinnanguid.
- Analüüsib looduskaitse tähtsust kaasaegses ühiskonnas, sealhulgas arutleb “Teeme ära” aktsiooni ning rohepöörde väärtuslike ideede üle.
- Räägib Eesti rollist Euroopa Liidus ja analüüsib Euroopa Liidu tähtsust maailma poliitikas. Arutleb Euroopa päeva tähistamise üle.
- Kirjeldab enda eksamite perioodi, jagab nõu stressi vältimiseks enne eksameid ja eksamite ajal, räägib ebausust tavade, mis on seotud eksamite äratagemisega.
- Räägib tulevase suvepuhkuse plaanidest: arutleb, kuidas veeta suve kasulikult, näiteks osaledes keeletaagrites ning muudes harivates tegevustes.

2. Arendab ja rakendab vene keele grammatikateadmisi:

- Kasutab ja käänab isikulise tegumoe oleviku partitsiipi ehk v-kesksõna (nt *читающий*), isikulise tegumoe mineviku partitsiipi ehk nud-kesksõna (nt *читавший*), umbisikulise tegumoe oleviku partitsiipi ehk tav-kesksõna (nt *читаемый*) ja umbisikulise tegumoe mineviku partitsiipi ehk tud-kesksõna (nt *прочитанный*).
- Moodustab omadussõnade ja kesksõnade lühivorme ning kasutab neid õigesti lausetes. Moodustab ja rakendab määrsõnade keskvärde vorme (nt *лучше, быстрее*).
- Käänab erinevast soost ja arvust nimisõnu, omadussõnu ning isikulisi asesõnu õigesti. Käänab arvsõnu ning rakendab õiget kuupäevade ja aastaarvude käänamist lausetes (nt *первого января, в 2024 году*).
- Pöörab tegusõnu mineviku, oleviku ja tuleviku vormides, sealhulgas kasutab õigesti liiklusverbe (*идти, ехать* jne). Rakendab tegusõnade käskivat kõneviisi, andes korraldusi ja soovitusi (nt *иди, делай*). Kasutab õigesti umbisikulist tegumoodi nii olevikus kui ka minevikus (nt *делается, сделано*). Rakendab tegusõnade lõpetatud ja lõpetamata tegumoodi vastavalt tegevuse kestvusele ja lõppenud seisundile.

3. Osaleb projektitöös: Koostab rühmatööna koolisöökla menüü, kus igaks nädalapäevaks pakutakse maitsvat ja tervislikku toitu. Esitleb menüüd ja põhjendab oma valikuid, kasutades asjakohast toitumise ja tervisliku eluviisi sõnavara.

4. Mõistab ja kirjeldab kultuurilisi ning ajaloolisi objekte, sündmusi ja traditsioone, samuti riikide tuntud võtmeisikuid: Kirjeldab Maslenitsa ehk võinädala tähistamist ja selle tähtsust vene kultuuris. Arutleb Aleksander Puškini sünnipäeva tähistamise üle kuuendal juunil ning tutvub Puškini eluloo ja loomingu tähtsusega vene kirjanduses. Uurib ja võrdleb vene ja eesti kõnekäände ning analüüsib nende tähendusi ja kasutusvõimalusi. Tutvub Euroopa päeva tähistamise traditsioonidega Eestis. Kirjeldab eksamitega seotud ebausust tavaid Venemaal ning arutleb nende mõju üleksamiperioodil. Uurib Lev Tolstoi mõisa ja muuseumi "Jasnaja Poljana" ajalugu ning rolli Venemaa kultuuripärandis.

5. Suudab leida ja analüüsida infot kuuldu põhjal: Tuvastab kuulamise käigus olulist infot ja aimab ette salvestise sisu, kasutades varasemat sõnavara ja väljendeid. Jälgendab kuuldu põhjal tuttavaid fraase ja väljendeid, suudab analüüsida kuuldu sisu ja seoseid.

6. Lugemis-, kirjutamis- ja tõlkeoskuste arendamine: Arendab lugemis-, suulist ja kirjalikku tõlkimisoskust. Eristab erinevate keelelaagrite kuulutuste sisu ja põhjendab oma valikut laagri kasuks. Kirjutab ametliku kirja keelelaagrisse, küsides täiendavat infot programmi ja tingimuste kohta.

7. Esitab ettekandeid ja kirjutab kirjandeid erinevatel teemadel: Koostab ja kirjutab kuulutuse tulevase etenduse või kontserdi kohta ning esitab seda klassikaaslastele, kasutades sobivat reklaamisõnavara. Teeb ettekande Eestis kasutatavate žestide kohta ning arutleb žestide tähtsuse üle erinevates kultuurides. Kirjutab kirjandi oma autoriteetidest, analüüsides nende rolli oma elus ja arengus. Esitleb ettekannet ühe Euroopa Liidu riigi kohta, tuues esile selle kultuuri, poliitika ja ajaloo seotud fakte.

V kursus

Õpitulemused

1. Kasutab ja mõistab igapäevast suhtlust ning arutleb erinevatel teemadel vene keeles:

- Arutleb oma viimase õppeaasta üle gümnaasiumis, kirjeldab kooli korda ja nõudeid õpilastele ja õpetajatele. Kirjeldab, millised omadused iseloomustavad head õpilast ja head õpetajat, ning arutleb nende erinevuste üle.
- Räägib oma tulevikuplaanidest, tutvub erinevate kõrgkoolide ja nende teaduskondadega Eestis ning arutleb edasiõppimise üle nii kodumaal kui välismaal. Väljendab oma mõtteid tulevase elukutse ja eriala valiku kohta ning uurib tudengielu peamisi aspekte. Koostab vene keeles CV ja tutvustab elukestva arengu olulisust karjääris.
- Kirjeldab oma suguvõsa ja juuri, jagab oma pere ajalugu, väärtusi ja traditsioone. Kirjeldab peresiseseid suhteid, sealhulgas konflikte, ning pakub ideid nende lahendamiseks, andes ka kaaslastele nõu.
- Kirjeldab erinevaid välimuse tüüpe ja arutleb, kuidas iseloom võib väljenduda inimese välimuses. Kirjeldab pereliikmete välimust piltide järgi ja arutleb esmamulje tähtsuse üle.
- Arutleb moe ja stiili üle, uurib, kuidas luua oma stiili ning kuidas valida riietust ja aksessuaare erinevateks situatsioonideks.
- Räägib vaba aja veetmise võimalustest, hobidest ja annete arendamisest. Kirjeldab oma huvialasid ja arutleb, kuidas vaba aeg aitab kaasa isiklikule arengule.
- Kirjeldab erinevaid muuseume ja teatreid Eestis ja Venemaal, analüüsib kino ja muusikat kui kunsti ning toob välja erinevate filmide žanrid ja muusikastiile ning

oma kino- ja muusikaeelistused. Väljendab oma arvamust, nõusolekut või mittenõusolekut ja emotsioone seoses kino- ja muusikaelamustega.

- Räägib reisimisest kui hobist, kirjeldab reisi korraldamise ja eesmärkide olulisust. Tutvub erinevate riikide kultuuridega ning arutleb ohutute ja ohtlike reiside üle. Nimetab vene keeles kõige populaarsemad turismisihtkohad maailmas ning kasutab sobivat sõnavara erinevate transpordiliikide kirjeldamiseks.
- Arutleb uue aasta ja jõulude tähistamise üle, kirjeldab peolaua traditsioone ja oskab jagada õnnitlusi erinevateks pühadeks.

2. Arendab ja rakendab vene keele grammatikateadmisi:

- Kasutab väljendit *жаль* koos tegusõnade lõpetamata teguviisiga, et väljendada kahetsust ja kahetsusväärseid olukordi. Rakendab modaalselt väljendit *должен/может быть* koos instrumentaalkäändega (Творительный падеж) kohustuste ja võimaluste väljendamisel. Kasutab eessõna *при* daativiga (Дательный падеж), et väljendada tingimusi ja olukordi kontekstis (nt *при возможности*). Rakendab väljendit *быть похожим* koos eessõna *на* ja akusatiiviga (Винительный падеж), et väljendada sarnasusi (nt *Он похож на отца*).
- Kasutab järgarvsõnu gentiivis, samuti sõnu *четверть* ja *половина*, ning eessõnu *без* ja *в* koos vastavate käänetega, et väljendada kellaaega (nt *без четверти три*). Käänab korrektselt erinevast soost ja arvust nimisõnu, omadussõnu, isikulisi asesõnu, arvsõnu ja järgarvsõnu vastavalt kontekstile. Rakendab arvsõnade käänamist ning kasutab õigeid vorme kuupäevade ja aastaarvude väljendamiseks.
- Moodustab omadussõnade kesk- ja ülivõrde vorme, samuti omadussõnade lühivorme (nt *красивый – красивее – самый красивый; он красив*). Moodustab määrsõnu omadussõnadest, kasutades õigeid lõppe (nt *тихий – тихо*).
- Kasutab õigesti tegusõnade lõpetatud ja lõpetamata tegumoode vastavalt kontekstile, arendades oskust eristada tegevuse lõpetatust ja lõpetamatust. Pöörab tegusõnu, sealhulgas liiklusverbe, mineviku, oleviku ja tuleviku vormides. Rakendab tegusõnade rektsiooni, arvestades kontekstipõhiseid muutusi sõnajärgsetes käänetes. Kasutab liiklusverbe ülekantud tähenduses, laiendades nende semantilist kasutust. Moodustab ja kasutab tegusõnade käskiva kõneviisi vorme erinevates olukordades, arvestades viisakusastmeid ja suhtlusolukordi.

3. Osaleb loovtöös läbitud teemal: Meeskonnatöö raames koostab teavet valitud reisiriigi kohta, sealhulgas planeerib marsruudi ja koordineerib ajakava. Kasutab asjakohast reisi- ja kultuuriteemalist sõnavara. Esitab reisikava valitud klassikaaslastele, tutvustades marsruudi peamisi vaatamisväärsusi ja pakkudes kasulikke nõuandeid riigi kultuuri ja traditsioonide kohta.

4. Mõistab ja kirjeldab kultuurilisi ning ajaloolisi objekte, sündmusi ja traditsioone, samuti riikide tuntud võtmeisikuid: Tutvub Tsarskoje Selo lütseumi ajaloo ja arutleb selle tähtsuse üle Venemaa haridus- ja kultuurielus. Kirjeldab Tugendite päeva tähistamist Venemaal, arutledes selle tähenduse ja traditsioonide üle. Tutvub Pavel

Tretjakovi elulooga ja tema panusega Tretjakovi galerii loomisse ning kunstikultuuri arendamisse. Arutleb Vene draamateatri arengust Eestis ja Venemaal, analüüsides teatri rolli ühiskonnas. Vaatleb ja analüüsib Andrei Tarkovski filmiklassikat „Andrei Rubljov“, sealhulgas filmi kultuurilist ja ajaloolist tähendust. Õpib tundma vene ikoone ja nende sümboolikat ning arutleb nende rolli üle Venemaa kultuuriloos.

5. Suudab leida ja analüüsida infot kuuldu põhjal: Tuvastab kuulamise käigus konkreetset infot, kasutades kuulamistehnikaid, mis aitavad ennustada salvestise sisu. Jälgendab kuulmise põhjal tuttavaid sõnu ja väljendeid ning oskab analüüsida kuuldu seoseid ja konteksti.

6. Lugemis-, kirjutamis- ja tõlkeoskuste arendamine: Arendab lugemisoskust ja tõlkimisoskust erinevatel teemadel, sealhulgas kultuuriliste ja ajalooliste tekstide põhjal. Koostab õnnitluskaardi, arendades oma suulist ja kirjalikku eneseväljendusoskust ametlikes ja mitteametlikes kontekstides.

7. Esitab ettekandeid ja kirjutab kirjandeid erinevatel teemadel: Kirjutab kirjandit oma pere liikmetest ja nende iseloomujoontest, analüüsides perekonnasiseseid suhteid ning pakkudes lahendusi võimalikele konfliktidele. Kirjutab kirjandi hobist või harrastusest, arutledes selle kasulikkuse üle nii isiklikus kui ka ühiskondlikus kontekstis. Kirjutab annotatsiooni ühele eesti näidendile, analüüsides selle sisu ja tähendust ning tutvustades seda klassikaaslastele.

Valikkursus “VI kursus”

Õpitulemused

1. Kasutab ja mõistab igapäevast suhtlust ning arutleb erinevatel teemadel vene keeles:

- Oskab rääkida viisa vormistamisest, reisi planeerimisest, transpordi valikust, piletite ostmise protsessist erinevates transpordijaamades, ööbimiskoha broneerimisest ja piiri ületamisest Venemaale reisimise eesmärgil. Kirjeldab erinevaid turismimarsruute Venemaal, sealhulgas Kuldse Ringiga seotud linnade ajalugu ja vaatamisväärsusi.
- Oskab lugeda erinevaid turismibüroode reisipakkumisi ja valida nendest endale sobivat, kirjeldab linna teenuseid, hotellitoa omadusi ja mööblit piltide järgi, samuti orienteerumist võõras linnas ja teejuhatust. Kasutab vene keeles toidumenüüsid ja kirjeldab vene rahvustoite, samuti suhtleb vene poodides ja kasutab vene valuuta sõnu. Õpib tundma ja räägib tuntud vene suveniiridest ja kultuurilistest objektidest, sealhulgas Nobeli laureaatidest vene kirjanikest. Kasutab vene fraseologisme.
- Räägib gümnaasiumi lõpueksamitest ja nendeks valmistumisest, tutipäeva tähistamisest Eestis, oma gümnaasiumis õppimise mälestustest ja muljetest,

samuti tuleviku plaanidest. Arutleb viimase koolikella ja vabaduse tähtsuse üle inimese elus.

2. Arendab ja rakendab vene keele grammatikateadmisi:

- Pöörab tegusõnu (sh liiklusverbe) mineviku, oleviku ja tuleviku vormides. Kasutab liiklusverbe koos erinevate eesliidete (*в-, вы-, при-, у-, под-, от-, пере-, про-, до-, за-, с-, об-*) ja vastavate eessõnadega (*в, до, к, на, напротив, около, от, перед, с, через*). Rakendab korrektselt tegusõnade lõpetatud ja lõpetamata tegumoodi ning kasutab tegusõnade rektiooni õigesti. Moodustab õigesti tegusõnade käskiva kõneviisi ja kasutab seda sobivates olukordades.
- Moodustab ja kääneb isikulise tegumoe oleviku partitsiibi (*v-kesksõna*, nt *читающий*), mineviku partitsiibi (*nud-kesksõna*, nt *читавший*) ning umbisikulise tegumoe oleviku partitsiibi (*tav-kesksõna*, nt *читаемый*) ja mineviku partitsiibi (*tud-kesksõna*, nt *прочитанный*).
- Moodustab gerundiive tegusõnadest (nt *читать* → *читая, прочитать* → *прочитав*), rakendades neid korrektselt lauses vastavalt tegevuse aspektile.
- Kasutab kohta näitavaid eessõnu (*справа от, слева от, в углу, посередине, за, перед, над, под*) koos erinevate käänetega. Kääneb õigesti erinevast soost ja arvust nimisõnu, omadussõnu, isikulisi asesõnu, arvsõnu ja järgarvsõnu vastavalt kontekstile ja lauseehitusele.
- Kasutab erinevaid küsisõnu õigesti ja vastavalt kontekstile.
- Koostab liitlauseid sidesõnadega *кто, что, который* ja rakendab õigesti liitlauseite grammatika reegleid.

3. Mõistab ja kirjeldab kultuurilisi ning ajaloolisi objekte, sündmusi ja traditsioone, samuti riikide tuntud võtmeisikuid: Tutvub Kuldse ringi linnade ajaloo ja oskab rääkida Ugliši Kremli ajaloost. Arutleb legendaarse restorani Яръ ajaloo ja menüü üle, samuti kuulsast poest Елисеевский ja selle rollist Venemaa kultuuriloos. Tunneb ja kirjeldab kuulsaid vene suveniire, näiteks matroška. Arutleb vene kultuuri ajaloo üle Eestis, sealhulgas vana usuliste kogukonna ja Juri Lotmani tegevuse üle Tartu Ülikoolis. Tutvub Nobeli laureaate vene kirjanike eluloo ja tähtsusega. Võrdleb kooli lõpetamise traditsioone Eestis ja Venemaal, keskendudes sündmustele, nagu viimane koolikell.

4. Suudab leida ja analüüsida infot kuuldu põhjal: Oskab tuvastada kuulates konkreetset infot, teha järeldusi salvestise sisu kohta ning imiteerida kuuldu põhjal tuttavaid sõnu ja väljendeid. Analüüsib kuuldu põhjal kuulnud konteksti ja infot, kasutades ära oma vene keele oskust.

5. Lugemis-, kirjutamis- ja tõlkeoskuste arendamine: Arendab lugemis-, suulist ja kirjalikku tõlkimisoskust, keskendudes ametlikule keelele läbi reisiviisa taotluse täitmise, migratsioonikaardi ja tollideklaratsiooni vormistamise Venemaa piiri ületamiseks. Koostab e-kirja vanematele, kus kirjeldab oma hotellituba ja võrdleb seda oma ideaalse hotellitoaga.

6. Esitab ettekandeid ja kirjutab kirjandeid erinevatel teemadel: Kirjutab kirjandit teemal „Millist inimest pean kultuurseks“, analüüsides kultuurse inimese omadusi ja

käitumist. Kirjutab kirjandit teemal „Minu kõige eredam gümnaasiumi mälestus“, kus väljendab oma isiklikke tundeid ja mõtteid kooliaastate kohta.

Valikkursus „vene keele grammatika A.2-B.1 süvaõpe“

Käesolev kursus on suunatud õppijatele, kes on omandanud algtasemel vene keele grammatika (A1-A2) ja soovivad edasi liikuda iseseisva keelekasutaja tasemele (B1). Programmis keskendutakse vene keele grammatiliste struktuuride põhjalikule ja süstemaatilisele õppele, pakkudes intensiivset praktilist lähenemist. Õppijatele antakse individuaalset juhendamist ja tagasisidet, et arendada sügavamat arusaamist keerukatest grammatilistest teemadest ning valmistuda edasiseks keelekasutuseks akadeemilises või professionaalses kontekstis.

Kursuse eesmärk on anda õppijatele:

- **Sügav arusaam vene keele grammatika kesksetest struktuuridest**, sealhulgas keerulisematest verbivormidest, käänetesüsteemist ning nende rakendamisest erinevates kontekstides.
- **Tugev analüütiline võime grammatika mõistmiseks ja rakendamiseks**, et õppija suudaks eristada ja kasutada õigeid vorme nii kõnes kui kirjas.

Kursuse keskmes on järgmised süvagrammatika teemad:

1. **Verbide aspektid ja aspektipaarid:** Süvitsi käsitletakse kestva (*несовершенный вид*) ja lõpetatud tegevuse infinitiivi (*совершенный вид*) ning nende kasutusreegleid, pöörates tähelepanu aspektipaaride semantilisele eristamisele ja kontekstuaalsetele kasutusviisidele. Erilist rõhku pannakse aspektivalikule erinevates ajavormides, k.a liiklusverbidel.
2. **Käänetesüsteemi keerukus:** Käänete mitmetahuline kasutamine, sealhulgas akusatiivi (*Винительный падеж*) ja genitiivi (*Родительный падеж*) käänete kasutamine erinevate nimisõnade ja omadussõnadega ainsuses ja mitmuses. Süvaõpe hõlmab käänete kasutamist eessõnadega ning rektsiooniliste verbidega, et mõista käänete vaheldumist ja kontekstuaalseid muutusi.
3. **Süntaktilised konstruktsioonid:** Eesmärgiks on õppida keerukamaid lauseehitusi ja nende korrektset kasutamist. Põhjalikult käsitletakse keerulisemate süntaktiliste struktuuride, nagu tingimuslause, põhjuse-tagajärje suhet väljendavatest lausetest ja kaudse kõneviisi kasutamist.
4. **Eessõnad ja nende tähendus:** Kursus keskendub erinevate eessõnade keerulistele tähendustasanditele ja nende kasutamisele koos käänetega. Läbitakse ka mitmetähenduslike eessõnade funktsioonid ning nende roll erinevates grammatilistes konstruktsioonides.

Õpitulemused:

Kursuse lõppedes õppija:

1. Verbide aspektide ja ajavormide kasutamine

- oskab eristada ja kasutada kestva (*несовершенный вид*) ja lõpetatud tegevuse infinitiivi (*совершенный вид*) nii minevikus, olevikus kui tulevikus vastavalt kontekstile, k.a. liiklusverbidega.
- omandab oskuse moodustada ja kasutada aspektipaare ning rakendada neid korrektselt erinevates suhtlussituatsioonides (nt tegevuste lõplikkus, korduvus või kestvus) nii igapäevases kui ka formaalses keeles.

2. Käänete süsteemi süvitsi mõistmine

- omandab võime eristada ja õigesti rakendada erinevaid käänete vorme (Именительный падеж, Родительный падеж, Дательный падеж jne) nii nimisõnade kui ka omadussõnade puhul ainsuses ja mitmuses.
- suudab tuvastada ja rakendada käänete kasutamise reegleid koos erinevate eessõnadega, arvestades semantilisi ja kontekstuaalseid nüansse.
- mõistab käänete vaheldumist ja erandeid erinevate reksiooniliste verbidega ning oskab käänetega adekvaatselt väljendada keerulisemaid suhteid ja olukordi.

3. Süntaktiliste konstruktsioonide korrektne rakendamine

- omandab oskuse moodustada ja kasutada keerukamaid süntaktilisi konstruktsioone, sealhulgas tingimuslaused, kaudset kõneviisi, põhjuse-tagajärje suhet väljendavad laused.
- suudab analüüsida ja toota erinevaid lausekonstruktsioone nii suulises kui ka kirjalikus vormis, tagades grammatiliselt korrektse ja selge väljendusviisi.
- oskab liita kokku ja siduda erinevaid lihtlauseid (*сложносочиненные предложения*) ning keerulisemaid liitlauseid (*сложноподчиненные предложения*), et väljendada nüansirohkemaid mõtteid ja keerulisi suhteid (nt põhjus-tagajärg seosed, võrdlused, erisused).

4. Eessõnade ja nende kasutuse nüansirikkus

- suudab eristada ja kasutada mitmesuguseid eessõnu (/tagasõnu) vastavalt nende tähendusnüanssidele ning õigeid käänete vorme, mida eessõnad nõuavad.
- omandab võime määratleda eessõnade rolli ja tähendust erinevates kontekstides (ruumilised, ajalised, eesmärgipärased ja abstraktsed seosed).
- oskab korrektse käänete ja eessõnade kombinatsiooni abil selgelt ja täpselt väljendada asukohti, suundi, aega ja tingimusi.

5. Iseseisva grammatikaalase analüüsi võime

- suudab iseseisvalt analüüsida oma keelekasutust, tuvastada grammatilisi vigu ning neid parandada, tuginedes süvendatud teadmistele ja oskustele.
- suudab kriitiliselt hinnata keelekasutust erinevates situatsioonides (nt vestlus, kirjalikud tekstid) ja kohandada oma grammatilist väljendusviisi vastavalt kommunikatiivsele vajadusele.
- oskab rakendada erinevaid õpitud grammatikareegleid loovalt ja paindlikult, olles samal ajal võimeline põhjendama oma valikuid grammatiliste printsiipide alusel.

6. Vene keele kasutamine iseseisva keelekasutaja tasemel

- suudab pärast kursuse läbimist enesekindlalt ja grammatiliselt õigesti suhelda igapäevastes ja formaalsetes situatsioonides, kasutades keerukamaid grammatilisi konstruktsioone ja väljendeid.
- omandab võime kirjutada ja rääkida B1 tasemel nii konkreetseid kui abstraktseid mõtteid ning rakendades õpitud grammatikaoskusi sujuvalt ja täpselt.
- suudab oma grammatilisi teadmisi kohandada erinevates kontekstides, sealhulgas ametlikes ja professionaalsetes keskkondades, tagades keele korrektse ja asjakohase kasutamise.

Valikkursus „Vene keele teatripõhine kursus (A.2-B.1)”

Vene keele teatripõhine kursus (A.2-B.1) on loodud keeleõppijatele, kes soovivad oma keeleoskust arendada loomingulise ja praktilise lähenemise kaudu, kasutades teatrikunsti kui vahendit keeleõppeks. Kursus ühendab vene keele õppimise teatrikunsti ja näitlejatehnikatega, pakkudes osalejatele võimalust praktiseerida keelt intensiivselt ja kontekstipõhiselt. Kursuse käigus kasutatakse draama- ja teatrivõtteid, et süvendada keeleoskust, arendada eneseväljendusvõimet ning täiustada hääldust, sõnavara ja grammatikat.

Kursuse eesmärk on:

- Arendada vene keele kõne- ja kuulamisoskust loomulikus ja elulises kontekstis, kasutades rollimänge, improvisatsiooni ja näitlemistehnikaid.
- Tugevdada õppijate suutlikkust vene keeles enesekindlalt ja emotsionaalselt väljenduda, samal ajal parandades keelelist täpsust ja väljendusoskust.
- Edendada kultuurilist mõistmist ja tundlikkust, käsitledes kursuse raames klassikalisi ja kaasaegseid vene kirjandusteoseid, dialooge ja lavastusi.

Kursuse sisu keskendub järgmistele teemadele ja oskustele:

1. **Draama ja keele ühendamine:** Õppijad osalevad näitlemisharjutustes, mille eesmärk on arendada keelelist eneseväljendusoskust. Harjutused keskenduvad keele sujuvusele, intonatsioonile, kehakeelele ja hääldusele.
2. **Rollimäng ja improvisatsioon:** Kursuse käigus omandatakse keeleoskusi erinevates kommunikatiivsetes olukordades, mängides läbi erinevaid stsenaariumeid, kus õppijad võtavad endale rolle. See võimaldab neil katsetada ja kinnistada uusi sõnu ja väljendeid loomulikus suhtlusolukorras.
3. **Tekstianalüüs ja dialoogide esitamine:** Õppijad loevad ja analüüsivad vene kirjanduslikke tekste (sh näidendeid, lühilugusid, sketše, anekdoote, luuletusi, laule vms) ning valmistavad ette ja esitavad dialooge. Erilist tähelepanu pööratakse intonatsiooni, häälduse ja rütmi ja keelekasutuse nüanssidele.
4. **Häälduse ja diktsiooni täiustamine:** Kursusel kasutatakse häälduse ja diktsiooni harjutusi, mis aitavad õppijatel parandada vene keele foneetilist täpsust. Rõhk on õige intonatsiooni, häälduse ja rütmi omandamisel, mis on oluline loomuliku kõneoskuse arendamisel.
5. **Kultuuriline ja kontekstuaalne keeleõpe:** Kursuse raames tutvutakse vene kultuuriliste ja ajalooliste kontekstidega läbi draamatekstide ja lavastuste (sh näidendite, lühilugude, sketšide, anekdootide, luuletuste, laulude vms). Õppijad arendavad kultuurilist tundlikkust ja oskust tõlgendada vene keele kultuurispetsiifilisi tähendusi.

Õpitulemused:

Kursuse lõppedes õppija:

1. Vene keeles enesekindel ja sujuv suhtlemine

- omandab oskuse suhelda vene keeles enesekindlalt ja loomulikult, väljendades end sujuvalt erinevates kommunikatiivsetes olukordades.
- suudab osaleda spontaanseid vastuseid nõudvates dialoogides ja reageerida erinevatele suhtlusolukordadele kiiresti ja sobivalt.
- parandab enda suhtlusoskust nii igapäevases vestluses kui ka keerukamates sotsiaalsetes ja kultuurilistes kontekstides.

2. Keerulisemate vene keele intonatsiooni ja rütmi kasutamine

- omandab oskuse rakendada erinevaid intonatsioonimustreid ja rütmilisi struktuure vastavalt kontekstile, rääkides vene keeles loomulikult ja emotsionaalselt.
- suudab väljendada oma mõtteid ja tundeid sobiva intonatsiooni ja kõnerütmi abil, muutes suhtluse elavaks ja autentseks.

3. Vene keele häälduse ja diktsiooni täiustamine

- arendab oma hääldust, keskendudes keerulisemate vene keele helide ja häälikukombinatsioonide korrektsele artikuleerimisele.
- omandab oskuse selgelt ja täpselt hääldada erinevaid vene keele sõnu ja fraase, vähendades aktsenti ja parandades foneetilist täpsust.
- suudab teadlikult kasutada häälduse ja diktsiooni tehnikaid, mis aitavad endal rääkida vene keeles arusaadavalt ja selgelt erinevates suhtlussituatsioonides.

4. Vene draamatekstide ja dialoogide analüüsimine ning tõlgendamine

- arendab võimet analüüsida vene keele tekste, sealhulgas näidendeid, dialooge, lühilugusid, sketše, anekdoote, luuletusi, laule vms, tuues esile nende keelelisi ja stilistilisi eripärasid.
- suudab mõista ja tõlgendada kirjanduslikke ja draamatekste (sh näidendeid, lühilugusid, sketše, anekdoote, luuletusi, laule vms), osates leida nende sügavamad tähendused ja kultuurilised kontekstid.
- Parandab oma suutlikkust valmistada ette ja esitada keerukamaid dialooge, kasutades õpitud keelelisi struktuure ja teatraalseid võtteid, et luua elavaid ja tähendusrikkaid etteasteid.

5. Improvisatsiooni ja rollimängu oskuste arendamine

- suudab osaleda improvisatsioonilistes tegevustes, arendades võimet loovalt reageerida ootamatutele keelelistele ja situatsioonilistele väljakutsetele.
- omandab oskuse kehastada erinevaid rolle, arendades oma võimet esitada dialooge ja mängida läbi keerukamaid sotsiaalseid ja emotsionaalseid stsenaariumeid.
- suudab rakendada keelelisi ja dramaturgilisi tehnikaid, et luua usutavaid ja dünaamilisi suhtlusmomente nii laval kui ka igapäevaelus.

6. Kultuurilise ja ajaloolise teadlikkuse tõstmine

- omandab sügavama arusaama vene kultuurist ja ajaloost, tutvudes klassikaliste ja kaasaegsete vene näidendite ja tekstidega.
- oskab siduda keeleõpet ja kultuurilisi teadmisi, mõistes vene keele kultuurispetsiifilisi väljendusviise ja tähendusi ning kohandades neid oma suhtlusstiili.
- suudab arutleda vene kultuuriliste ja ajalooliste teemade üle, väljendades oma mõtteid selgelt ja keeleliselt korrektse sõnavaraga.

7. Paranenud koostöö- ja esinemisoskused

- arendab oma koostööoskusi, osaledes grupitöös ja teatraalsetes harjutustes, mis nõuavad ühiste eesmärkide nimel töötamist ja aktiivset panustamist.
- suudab enesekindlalt esineda grupi ees, kasutades õppitud teatrivõtteid, et edastada vene keeles loovaid ja kõitvaid esitlusi ning näitemänge.
- arendab oma võimet tegutseda meeskonnas ja toetada kaasõppijate edusamme, kasutades grupidünaamikat õppeprotsessi rikastamiseks.

8. Vene keele kasutamine loomingulistes ja mitmekesistes kontekstides

- omandab suutlikkuse kasutada vene keelt loomulikes ja mitmekesistes kontekstides, sealhulgas kultuurilistes ja kunstilistes väljundites, nagu näitemängud ja esitlused.
- suudab rakendada oma keeleoskust loominguliselt, luues uusi ja innovaatilisi väljendusviise erinevates draamaprojektides ja ettekannetes.
- parandab oma suutlikkust kasutada vene keelt erinevates suhtlusstiilides, olgu see siis ametlik, mitteametlik, emotsionaalne või neutraalne, sõltuvalt kommunikatiivse olukorra nõuetest.

Valikkursus “Vene keele lugemispõhine kursus (A.2-B.1)”

Vene keele lugemispõhine kursus (A2-B1) on suunatud õppijatele, kes soovivad arendada oma lugemisoskust ja kirjaliku keele mõistmist. Kursuse aluseks on mitmesugused vene kirjandustekstid ja autentset materjalid, pakkudes võimalust tutvuda nii vene kui maailma kirjanduse, ajakirjanduse ja kultuuriga. Läbi tekstide lugemise, analüüsimise ja tõlgendamise arendatakse keelelist täpsust, sõnavara ja grammatikat. Kursus sobib neile, kes soovivad parandada oma lugemisoskust ning süvendada teadmisi vene kirjandusest ja kultuurist.

Kursuse eesmärk on:

- Arendada õppijate vene keele lugemisoskust, sealhulgas keerukamate tekstide mõistmist ja kriitilist analüüsi.
- Suurendada sõnavara, eriti seoses erinevate tekstiliikidega (ilukirjandus, mitte-ilukirjandus, ajakirjandus, teadustekstid jne), ning õpetada strateegiaid tundmatu sõnavara tõlgendamiseks ja mõistmiseks.
- Süvendada õppijate arusaamist vene keele grammatilistest ja stiililistest struktuuridest, arendades samal ajal suutlikkust kirjutada ja väljendada end täpsemalt kirjalikus vormis.

Kursus hõlmab järgmisi teemasid ja oskusi:

1. **Vene keele ilukirjanduslikud tekstid:** Läbitakse valitud vene kohandatud kirjandusteosed, keskendudes nende keelelisele ja stiililisele analüüsile. Õppijad

omandavad oskuse mõista sügavamal tasemel kohandatud kirjanduslike tekstide sisu, narratiivstruktuuri ja keelelisi nüansse.

2. **Ajakirjanduse ja dokumentaaltekstide lugemine:** Õppijad loevad ja analüüsivad ajalehtede ja ajakirjade artikleid, samuti dokumentaaltekste, mis aitavad neil mõista vene kaasaegseid ühiskondlikke ja kultuurilisi kontekste.
3. **Tekstide grammatika ja stiili analüüs:** Kursuse käigus keskendutakse lugemise kaudu grammatilistele konstruktsioonidele ja stiilivõtetele, mis on eri tüüpi tekstides esindatud.
4. **Sõnavara laiendamine ja süstematiseerimine:** Lugemisprotsessi kaudu omandavad õppijad uue sõnavara, sh keerulisemad väljendid ja terminid, mis on seotud eri valdkondade ja žanridega.
5. **Tõlgendamine ja tekstianalüüs:** Õppijad arendavad võimet analüüsida ja tõlgendada vene tekste, pöörates tähelepanu nende sisule, keelelisele ülesehitusele ja kontekstuaalsetele tähendustele. Arutatakse tekstide kultuurilisi ja ajaloolisi aspekte, et süvendada keelelist ja kultuurilist teadlikkust.

Õpitulemused:

Kursuse lõppedes õppija:

1. Keerukamate vene keele tekstide mõistmine ja tõlgendamine

- omandab võime lugeda ja mõista erineva raskusastmega vene keele tekste, sealhulgas ilukirjandust, ajakirjandust ja teaduslikke tekste.
- suudab tuvastada ja analüüsida teksti struktuuri, sisu ja autori kavatsusi, mõistes nii peamisi ideid kui ka varjatud tähendusi.
- omandab oskuse kriitiliselt tõlgendada tekstide kultuurilisi ja ajaloolisi kontekste, tuues esile olulised tähenduskihid ja autoripositsiooni.

2. Sõnavara laiendamine ja tundmatute sõnade mõistmine konteksti kaudu

- arendab oma sõnavara erinevates valdkondades ja žanrites, laiendades nii igapäevast kui ka spetsiifilisemat sõnavara (nt kirjandus, meedia, teadus).
- suudab tundmatuid sõnu ja fraase konteksti kaudu tõlgendada ning rakendada uusi sõnu ja väljendeid loovalt ning täpselt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses.
- omandab oskuse süsteemselt täiendada ja korrastada oma vene keele sõnavara, kasutades tõhusaid strateegiaid sõnade meeldejätmiseks ja kordamiseks.

3. Grammatiliste ja stilistiliste struktuuride süvendatud mõistmine

- omandab võime tuvastada ja analüüsida erinevaid grammatilisi konstruktsioone, mida kasutatakse kirjanduslikes ja mitteilukirjanduslikes tekstides.
- suudab aru saada keerukamate vene keele grammatilistest struktuuridest, sealhulgas keerulistest lausekonstruktsioonidest, verbivormidest, aspektidest ning käändesüsteemi kasutusest.
- arendab oskust eristada erinevaid stiilivõtteid ja mõista, kuidas keeleline stiil mõjutab teksti tähendust ja esteetikat.

4. Kultuurilise ja ajaloolise tausta mõistmine tekstides

- arendab oma teadlikkust vene kultuurist, ajaloost ja traditsioonidest, mis aitavad mõista kirjanduslikke ja ajakirjanduslikke tekste konteksti ja sisuliste allhoovuste kaudu.
- suudab tekstide lugemisel arvestada laiemat kultuurilist ja sotsiaalset konteksti, mis mõjutab autori sõnumit ja tekstide sisu.
- omandab võime arutada tekstide kaudu esilekerkivaid kultuurilisi ja ajaloolisi küsimusi, arendades vene keele kasutamist kriitilise ja kultuuriliselt teadliku suhtluse vahendina.

5. Tekstide kriitiline analüüs ja tõlgendamine

- suudab analüüsida ja tõlgendada erinevat tüüpi vene tekste, sealhulgas kirjandust, ajakirjandust ja erialatekste, tuues välja nende sisu ja keeleliste vahendite funktsiooni.
- omandab oskuse koostada vene keeles tekstide põhjal kriitilisi analüüse ja kirjeldada teksti autoripositsiooni, narratiivi ning selle mõju lugejale.
- arendab iseseisvaid seisukohti ja teeb järeldusi, tuginedes tekstide sisule ja keelelistele väljendusvahenditele.

6. Iseseisvate lugemisoskuste arendamine ja õppimisstrateegiate kasutamine

- omandab oskuse iseseisvalt lugeda ja analüüsida erinevat tüüpi vene tekste, rakendades oma teadmisi grammatika, sõnavara ja stiili kohta.
- suudab kasutada erinevaid lugemisstrateegiaid (nt skaneerimine, detailne lugemine, ennustamine (sisu äraarvamine) ja varasemate teadmiste aktiveerimine, selgitamine, kokkuvõtte tegemine, ebaolulise eraldamine ja tekstikriitilisus, küsimuste koostamine, tagasimineku), et tekste kiiremini ja tõhusamalt mõista.
- omandab oskuse struktureerida oma lugemisprotsessi, seades eesmärgid ja reflekteerides oma edusamme, et süstemaatiliselt arendada oma keeleoskust.

7. Paranenud kirjalik väljendusoskus vene keeles

- arendab suutlikkust kirjutada selgelt ja korrektselt vene keeles, rakendades tekstide kaudu omandatud grammatilisi ja stilistilisi teadmisi.
- omandab oskuse luua selgeid ja loogiliselt üles ehitatud kirjalikke tekste keerulisemate keelekonstruktsioonide ning sõnavara abil.
- suudab väljendada oma mõtteid täpselt ja veenvalt, arvestades teksti eesmärki ja sihtrühma, ning kasutada õpitud keeleliste väljendusvahendite rikkust loovalt ja tõhusalt.

8. Süvendatud teadlikkus vene kirjandusest ja meediast

- arendab laiemat ja sügavamalt läbimõeldud arusaama vene kirjandusest, ajakirjandusest ja teistest tekstiliikidest, suutes neid konteksti paigutada ning nende kohta põhjendatult arutleda.
- omandab võime mõista ja võrrelda erinevate autorite stiile ja temaatikaid, tuues esile tekstide kunstilisi ja ideoloogilisi kihte.
- suudab reflekteerida loetud tekstide sisu ja kultuuriliste tähenduste üle, arendades oskust analüüsida nende konteksti ja seoseid laiema vene kultuuriruumi ning ajalooliste protsessidega.

2.3.3. Hispaania keel

I kursus

Õpitulemused

1. Saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest.
2. Kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks.
3. Suudab esitada ja vastata lihtsatele küsimustele enda kohta. Näiteks: nimi, vanus, päritolu, elukoht.
4. On selgeks õppinud baassõnavara: tervitamine ja hüvastijätt; numbrid, kuud ja aastaajad; värvid; söögid ja joogid.
5. On omandanud esmased teadmised õpitava keele kultuuriruumist (nimi ja perekonnanime moodustamine hispaania kultuuriruumis, tervitamine ja viisakusväljendite kasutamine) ning on tutvunud hispaania keelt kõnelevate riikide mõttemaailmaga.
6. Oskab kasutada kursuse jooksul omandatud sõnavara järgnevates igapäevastes olukordades: enda ja oma pereliikmete tutvustamine; restoranis, kohvikus ja baaris söögi ja joogi tellimine ning arve maksmine.
7. Suudab lugeda ja kirjutada lihtsaid tekste, mis sisaldavad tuttavaid sõnu ja fraase.
8. On omandanud algteadmised grammatikas: kasutab õigesti isikulisi asesõnu, oskab pöörata tegusõnu SER(olema, eksisteerima) ja ESTAR (olema, asuma) ja TENER (omama) ning omab esmateadmisi määrava ja umbmäärase artikli kasutamise kohta ning oskab moodustada nimi- ja omadussõna mitmust.
9. On selgeks õppinud hispaania keele hääldusreeglid.

II kursus

Õpitulemused

1. Oskab ennast esitleda ja vastata küsimustele enda kohta. Näiteks: nimi, rahvus, vanus, perekonnaseis, amet, hobiaid.
2. On võimeline suhtlema igapäevastes olukordades: oskab tervitada, hüvasti jätta, tänada ja vabandada, küsida ja anda juhiseid, rääkida oma koolist, sõpradest, erinevatest ametitest ja vabaaja lemmiktegevustest.
3. On omandanud kursuse jooksul läbi võetud sõnavara: perekond, perekonnaseis, ametid, erinevad eluviisid, igapäeva tegevused, vaba aeg, spordialad ja meelelahutus.
4. Oskab lugeda ja tõlkida lihtsamaid tekste, saab aru lihtsamatest videotest ja suudab koostada kokkuvõtteid tekstide ja videote põhjal.
5. Omab teadmisi hispaania kultuurist (toitumistavad Hispaanias, Hispaania baaride eripära, keelelised erinevused Hispaanias ja Ladina- Ameerika riikides, perekond ja elustiil, Hispaania kuninglik perekond)
6. On omandanud grammatika teemad: omastava käände kasutamine hispaania keeles, määrsõnad, reeglipärased tegusõnad ja nende pööramine, tegusõnade SER, ESTAR, TENER kasutamine.
7. On suuteline mistahes kursuse jooksul läbivõetud teema põhjal vestlema ja etteantud teemal lühiesitluse tegema.

III kursus

Õpitulemused

1. Kasutab ja mõistab igapäeva suhtlust erinevatel teemadel:
 - Arutleb õppeaasta alguse üle, räägib õppeainetest, tunniplaanist, hinnetest ja plaanide tegemisest, kasutades sobivat sõnavara.
 - Oskab kirjeldada oma pereüliiget, kaaslast/sõpra (välimus, iseloom ja hobiaid)
 - Suudab kirjeldada ja võrrelda erinevaid riike ja kultuure, lähtudes riigi asukohast, selle pealinnast, keelest, kultuurilistest eripäradest ja tavadest.
 - Oskab rääkida oma kodulinnast/kodukohast, kirjeldada selle asukohta, plusse ja miinuseid.
2. On omandanud kursuse jooksul läbivõetud sõnavara ja oskab seda nii kirjalikult kui suulises kõnes kasutada: rahvused, riigid, linnas orienteerumine, avalikud asutused, transpordivahendid, tee küsimine ja juhatamine, kellaajad.
3. Suudab vestelda telefoni teel: aru saada, küsida, kokku leppida ja kokkusaamisi planeerida.
4. On omandanud grammatika teemad: ebareeglipäraste tegusõnade pööramine ja kasutamine, erinevad väljendid tegusõnaga HACER (tegema) GUSTAR (meeldima) ja IR (minema, käima, sõitma) ning lähituleviku moodustamine ja kasutamine (IR + A + INFINITIVO)

5. Oskab kaasa rääkida ja arutleda hispaania kultuuri teemadel: hispaania keele sõnade päritolu ja keele mitmekesisus Hispaanias ja Ladina-Ameerika riikides ning teadvustab erinevusi hispaania ja eesti kultuuride vahel.

IV kursus

Õpitulemused

1. Tunneb reisimiseks vajalikku sõnavara: transpordivahendid, hotelliteenused ja reisiprobleemide kirjeldamine.
2. Suudab ennast arusaadavaks teha kriisiolukordades.
3. Kirjeldab piltidel kujutatud olukordi ja oskab ka ise lugu kirjutada, kasutades antud teemale vajalikku sõnavara.
4. Oskab vestelda ja küsimusi esitada hotelli vastuvõtus, taksos, autot rentides, apteegis ja muudes reisisituatsioonides.
5. Arutleb puhkuse teemadel, pakub välja ideid erinevat tüüpi puhkuse veetmiseks, mainides nende plusse ja miinuseid.
6. Oskab soovitada hispaania keelt kõnelevatele Eestit külastavatele inimestele Eestimaa vaatamisväärsusi, on võimeline rääkima lühidalt eesti ajaloost, kultuurist, tavadest ja eesti inimestest. Oskab võrrelda erinevaid rahvaid ja kultuure.
7. Kasutab looduse, loomade ning ilma kirjeldamiseks vajalikku sõnavara.
8. Oskab kasutada kestva olevikku (ESTAR + GERUNDIO) ning grammatilist konstruktsiooni TENER QUE + INFINITIVO ja väljendeid tegusõnaga VENIR.
9. Suudab selgitada järgnevaid hispaania kultuurile omaseid teemasid: SIESTA, CHIRINGUITO, TIRAR DE LAS OREJAS.

V kursus

Õpitulemused

1. Tuleb vähese vaevaga toime lihtsas igapäevasuhtluses.
2. Oskab lihtsal viisil kirjeldada igapäevatoiminguid ja tutvustada inimesi, elu- ja töötingimusi.
3. On motiveeritud kasutama õpitut väljaspool keeletundi (suhtlus, muusika, filmid, ajakirjandus ja internet).
4. Saab õpitud temaatika piires aru eakohastest tekstidest ning mõistab konteksti abil neis esinevaid üksikuid tundmatuid sõnu.
5. Oskab rääkida oma lapsepõlvest, kirjeldada minevikusündmusi, kirjutada inimeste elulugusid kasutades erinevaid grammatilisi minevikuaegu.
6. Arendab ja rakendab hispaania keele grammatikateadmisi: oskab pöörata tegusõnu täisminevikus, lihtminevikus, kestvas minevikus ning kasutada tingivat kõneviisi. Kasutab otsesihitist, kaudset sihitist ning kesk-ja ülivõrret.
7. Oskab kirjeldada hispaania keelt kõnelevate maade pulmakombeid, erinevate maade traditsioone, tantse ja pidustusi.

VI kursus

Õpitulemused

1. Oskab kirjutada mistahes etteantud teemal kirjandi või teha presentatsiooni kasutades kursusel õpitud sõnavara.
2. Suudab abimaterjale kasutades tõlkida raskemat teksti, teha kokkuvõtteid ja esitada põhjendatud poolt- või vastuväiteid ning selgitada võimalike seisukohtade eeliseid ja puudusi.
3. Kirjutab reisikirjelduse (kasutades korrektselt tegusõnu SER, ESTAR, HAY ning erinevaid ajavorme ja omadussõnu).
4. Suudab abimaterjale kasutades lugeda lihtsamaid hispaaniakeelse ajakirjanduse tekste ja teha loetust lühikokkuvõtteid ning avaldada enda seisukoht antud teema kohta.
5. Oskab ümber jutustada uudistes kuulnud infot ning väljendada positiivset/negatiivset arvamust ja/või nõrdimust/ üllatust.
6. Oskab küsimusi esitada, vaielda ja argumenteerida erinevatel teemadel.
7. Suudab kasutada käskivat kõneviisi, mineviku liitaegu, tulevikku ja konstruktsiooni LLEVAR + GERUNDIO.
8. Arutleb piltidel olevate sündmuste/olukordade üle, nende sarnasusi ja erinevusi võrreldes.
9. Oskab rääkida/arutleda/argumenteerida järgnevatel teemadel: tervishoid, haigused ja terviseprobleemid, toitumine ja tervislikud eluviisid, erinevad spordialad.
10. Omab teadmisi järgmistel hispaania kultuuriruumi teemadel: LA DIETA MEDITERRANEA (Vahemeremaade toitumistavad), hispaania kino, hispaaniakeelne kirjandus).

Valikkursus „Hispaania keele vestluskursus B1 tasemele“

Kursuse eesmärk ja sihtgrupp

Kursuse põhirõhk on hispaaniakeelse kõne ja selle mõistmise arendamisel ning grammatikareeglite kinnistamisel. Sõnavara ja ka grammatikat õpitakse ainult rääkides ja kuulates. Tunnis räägitakse ainult hispaania keeles.

Iga õppetund on jagatud kaheks suuremaks osaks:

- 1) arutelu/ väitlus mõnel teemal, mille puhul õpilane tunneb soovi/vajadust oma arvamust väljendada.
- 2) interaktiivne harjutus, kus mängitakse läbi igapäevaelus ja koolis/tööl ettetulevaid situatsioone. Iga tunni lõpus annab õpetaja koju lugemiseks ja õppimiseks artikli/teksti ja sõnavara järgmise tunni aruteluteemal. Kursuse lõpus teeb iga õpilane vabalt valitud teemal lühiettekande, millele järgneb arutelu.

Kursusel saavad osaleda õpilased, kes on hispaania keelt varem õppinud, kuid ei tunne end rääkides kindlalt ja soovivad saada juurde rääkimisjulgust ning kinnistada grammatikareegleid keelt praktikas kasutades.

Õppe eesmärk:

Omandada hispaania keele rääkimisoskus B1 tasemel, mis võimaldab kõnekeelega hispaaniakeelses keskkonnas hakkama saada.

Teemad:

- Erinevad päevakajalised teemad, mis leiavad kajastamist nii eesti kui rahvusvahelises ajakirjanduses
- Interneti ja sotsiaalmeedia mõju: võimalused ja ohud
- Poliitika roll inimese elus
- Tehnoloogia areng – selle kasu inimkonnale ja potentsiaalsed ohud.
- Erinevad rahvused. Kultuurikonfliktid
- Erinevad perekonnamudelid eri kultuurides, minevikus ja tänapäeval
- Naise ja mehe erinevad rollid perekonnas ja ühiskonnas
- Kunstielamus: teatris, näitusel, kinos või kontserdil
- Tulevikuplaanid ja unistused
- Toitumistavad eri kultuurides
- Hobid ja vabaaja veetmise viisid. Puhkuse veetmise viisid. Aktiivne ja passiivne puhkus
- Töö- ja pereelu ühildumine
- kursuse jooksul spontaanselt tekkinud teemad

Õpitulemused:

Kursuse edukalt läbinud õppija :

1. Oskab vestelda paljudel igapäevaelu ja tööd puudutavatel teemadel, saab hispaania keeles suheldes hakkama ka ootamatutes olukordades.
2. Saab aru põhilisest infost selges tavakõnes tuttavatel teemadel: töö, kool, vaba aeg, päevakajalised teemad jne; saab aru raadio-/podcast'i- või telesaadete põhisist.
3. Oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja kavatsusi.
4. Oskab esitada oma vaateid, lühidalt põhjendada ning selgitada oma seisukohti ja plaane, oskab, ehkki veel vigu tehes ja mõnikord sõnu otsides, osaleda argumenteeritud väitluses.
5. Oskab edasi anda jutu, raamatu ja filmi sisu.
6. Saab aru tekstidest, mis koosnevad sagedamini esinevatest või oma töö või huvialadega seotud sõnadest; suudab mõista ajaleheartiklite põhisisu ning seda kokkuvõtvalt edastada.

Õppemeetodid:

Põhiliselt kasutatakse kommunikatiivõppemeetodeid, nagu dialoogid, rollimängud, grupi- ja paaristöö, väitlus jms.

Valikkursus „Hispaania ärikeeles kursused B.1- B.2 tasemele“

Kursuse eesmärk ja sisu

Kursuse eesmärgiks on aidata orienteeruda igapäevases tööalases suhtlemises, ärialases sõnavaras ning arendada suulise ja kirjaliku väljanduse oskust. Hispaania keele ärikursuse fookuses on suuline ärikeeles, telefonikõned ja ärikirjad.

Tähelepanu all on igapäevane äritegevusega seotud funktsionaalne keel: vestluse algatamine ja lõpetamine, viisakus- ja käibefraasid, oma soovide ja vajaduste selgitamine, küsimuste esitamine, saadud infole reageerimine, kuuldu info kinnistamine. Koostöövormid on rühmatöö ja paaristöö, lisaks individuaalsed esitlused.

Teemad

- Töö ja töökohad. Ametid. Töötamise viisid. Tööeetika
- Tööintervjuu
- Oskused ja kvalifikatsioon. Töötasu ja sissetulekud
- Finants- ja raamatupidamisvaldkond. Müük ja kulud
- Probleemid tööl ja nende lahendused
- Tootmine ja teenused
- Aeg ja aja valdamine. Juhtimine ja juhtimisstiilid
- Suuline ja kirjalik ametialane suhtlus: telefonivestlustes vajalikud väljendid
- Kirjalik ametialane suhtlus – e-kirjad
- Koosolekud. Arvamuste avaldamine ja nende põhjendamine. Arutelutehnikad
- Tooteesitus

Õpitulemused

- Mõistab ja oskab kasutada kõnes ja kirjas hispaaniakeelset terminoloogiat läbitud teemade piires;
- Mõistab ja oskab kokku võtta ärialaseid tekste, artikleid, dialooge, kõnesid ja intervjuusid läbitud teemade piires;
- Räägib telefonis ärialastel teemadel ning loeb ja vastab äriteemalistele meilidele, kasutades sobivat sõnavara, stiili ja formaati;
- Tunneb tähtsamat finantsalast sõnavara;
- Tutvustab oma ettevõtet ja tooteid, oskab neid esitleda;
- Kõneleb koosolekutel ja ärikohtumistel.

Valikkursus „Hispaania keele grammatika süvaõpe A. 2-B.1 tasemele“

Kursuse eesmärk ja sisu

Kursus on suunatud õppijale, kes on omandanud algatasemel hispaania keele grammatika (A1-A2) ja soovib edasi liikuda iseseisva keelekasutaja tasemele (B1). Kursusel keskendutakse hispaania keele struktuuride põhjalikule ja süsteemsele õppele, pakkudes intensiivset praktilist lähenemist. Kursuse eesmärk on anda õppijale tugev analüütiline võime grammatika mõistmiseks ja rakendamiseks, et õppija suudaks eristada ja kasutada õigeid vorme nii kõnes kui kirjas.

Teemad:

- Nimisõnade, artiklite, omadussõnade, tegusõnade konstruktsioonide ja määruste koht lauses, isikulised asesõnad ja nende vormid.
- Enesekohased tegusõnad ja isikuliste tegusõnade kasutamise erinevused
- Mineviku ajavormid (*pretérito perfecto, pretérito indefinido, pretérito imperfecto*) ja neile omased ajamäärused, tuleviku ajavorm (*futuro simple*)
- Käskiv kõneviis jaatavas ja eitavas vormis (*imperativo afirmativo y negativo*)
- Isikulised asesõnad kaudse ja otsese sihitise vormis (*pronombres personales de complemento directo e indirecto*),
- Subjunktiivi olevik (*presente de subjuntivo*) tegusõnavormid ja kasutamine.

Õpitulemused:

- Suudab pärast kursust läbimist enesekindlalt ja grammatiliselt õigesti suhelda igapäevastes ja formaalsetes situatsioonides, kasutades keerukamaid grammatilisi konstruktsioone ja väljendeid.
- Omandab võime kirjutada ja rääkida B1 tasemel, väljendades nii konkreetseid kui abstraktseid mõtteid ning rakendades õpitud grammatikaoskusi sujuvalt ja täpselt.
- Suudab oma grammatilisi teadmisi kohandada erinevates kontekstides, sealhulgas ametlikes ja professionaalsetes keskkondades, tagades keele korrektse ja asjakohase kasutamise.

LISA 3. AINEVALDKOND „MATEMAATIKA“ - KITSAS MATEMAATIKA, LAI MATEMAATIKA

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Matemaatikaõpetuse eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilastes eakohane matemaikapädevus, mis annab vahendid ja mõõdikud meid ümbritseva maailma uurimiseks ja kirjeldamiseks. Matemaikapädevus hõlmab nii matemaatika sisemise loogika kui ka sotsiaalse, kultuurilise ja isikliku rolli mõistmist ja väärtustamist. Kõik see on seotud igapäevaeluliste ja teaduslike probleemide lahendamisega ning eeldab probleemilahendamise põhioskuste saavutamist.

Matemaatika õpetusega taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks kujuneks välja vastutustundlik ja enastjuhtiv õppija, kes:

- 1) arutleb ja argumenteerib loogiliselt;
- 2) leiab probleemile matemaatilise lahendustee ja matemaatika vahendid selle lahendamiseks;
- 3) modelleerib probleemi matemaatiliselt, st tõlgib probleemi matemaatika keelde;
- 4) kasutab probleemide lahendamisel ja saadud tulemuste esitlemisel erinevaid matemaatilisi esitusviise ja abivahendeid;
- 5) kasutab oskuslikult matemaatika sümboolikat ja keelt;
- 6) suhtleb matemaatilistel teemadel, selgitab esitatud lahendusi; tõlgendab saadud tulemusi, andes neile ka oma hinnangu.

1.2. Ainevaldkonna õppeaine arvestuslik maht

Ainevaldkonna õppeained on kitsas matemaatika ja lai matemaatika, mille kohustuslikud kursused on järgmised:

Kitsas matemaatika – 10 kursust: „Arvuhulgad. Avaldised”, „Võrrandid ja võrratused”; „Trigonomeetria”; „Vektor tasandil. Joone võrrand”; „Töenäosus ja statistika”; „Funktsioonid. Eksponent- ja logaritmfunksioon.”, „Eksponent- ja logaritm võrrand. Trigonomeetriline võrrand. Aritmeetiline ja geomeetriline jada”; „Funktsiooni tuletis. Tuletise rakendused”, „Planimetria. Integraal”; „Stereomeetria”.

Lisaks kohustuslikele kursustele pakub kool valikkursusi, mis lõimivad matemaatikaõpetust teiste valdkondadega ja/või pakuvad süvenemist võimaldavaid teemakäsitusi.

Kitsa matemaatika valikkursused: „Põhikooli matemaatika kordamine”, „Üldine kordamine - 10. ja 11. klassis läbitud teemad”, „Riigieksami ettevalmistuskursus I”, „Riigieksami ettevalmistuskursus II”.

Lai matemaatika – 14 kohustuslikku kursust: „Avaldised ja arvuhulgad“; „Võrrandid ja võrrandisüsteemid“; „Võrratused. Trigonomeetria I“; „Trigonomeetria II“; „Vektor tasandil. Joone võrrand“; „Töenäosus, statistika“; „Funktsioonid. Arvjadad“; „EkspONENT- ja logaritmfunktsioon“; „Trigonomeetrilised funktsioonid“; „Funktsiooni piirväärtus ja tuletis“; „Tuletise rakendused“; „Integraal. Planimeetria“; „Sirge ja tasand ruumis“; „Stereomeetria“; „Matemaatika rakendused, reaalse protsesside uurimine“.

Lisaks kohustuslikele kursustele pakub kool valikkursusi, mis lõimivad matemaatikaõpetust teiste valdkondadega ja/või pakuvad süvenemist võimaldavaid teemakäsitleisi.

Laia matemaatika valikkursus “Riigieksami ettevalmistuskursus II”.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Matemaatikaõpetuse peamine eesmärk on matemaatikapädevuse kujundamine. Matemaatika valdkond koosneb kahest aineist – kitsast ja laiast matemaatikast. Üldjuhul teeb õpilane kitsa ja laia matemaatika vahel valiku gümnaasiumisse õppima asudes või vastavalt kooli õppekavas seatud korrale.

Lai matemaatika ja kitsas matemaatika erinevad nii sisu kui ka käsitluslaadi poolest. Laias matemaatikas käsitletakse mõisteid ja meetodeid, mida on vaja matemaatikateaduse olemusest arusaamiseks. Rakendusülesannete lahendamise kõrval on tähtsal kohal tõestamine ja põhjendamine. Kitsa matemaatika õpetamise eesmärk on matemaatika rakenduste vaatlemine, et kirjeldada inimest ümbritsevat maailma teaduslikult ning tagada elus toimetulek. Nii kitsa kui ka laia matemaatika eesmärgi saavutamiseks vajalik keskkond luuakse matemaatika mõistete, sümbolite, omaduste ja seoste, reeglite ja protseduuride käsitlemise ning intuitsioonil ja loogilisel arutelul põhinevate mõttekäikude esitamise kaudu.

Nii kitsas kui ka lai matemaatika annavad õpilasele vahendid ja oskused rakendada vajalikke matemaatilisi meetodeid teistes õppeainetes. Õpilased, keda matemaatika rohkem huvitab, võivad kasutada valikainete õpiaega, üleriigilisi süvaõppevorme ja individuaalõpet.

Kitsa matemaatika järgi õppinud õpilastel on õigus üle minna laiale matemaatikale ja laia matemaatika järgi õppinud õpilastel kitsale matemaatikale.

Ülemineku tingimused:

Õpilane esitab avalduse, millega valib 10. klassi alguses, kas ta soovib õppida kitsast või laia matemaikat. 11. klassi alguses on õpilasel võimalik soovi korral minna üle kitsa matemaatika kursusele laia matemaatika kursusele, esitades koolile vastava avalduse ja sooritades 2 lisakursust.

Laia matemaatika järgi õppinud õpilane saab üle minna kitsale matemaatikale avalduse alusel hiljemalt 12. klassi alguses. Üleminek kitsalt matemaatikalt laiale ja vastupidi on võimalik erandkorras ka hiljem individuaalse õppekava alusel ja kokkuleppel kooliga.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Matemaatika õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel. Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaiks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid, võtta vastutust oma õppimise eest ja tulevad toime muutunud olukorras ning on valmis kavandama oma edasist haridusteed. Gümnaasiumis õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust ning lõiminguks teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arengutega, võetakse arvesse kohalikku eripära, muutusi ühiskonnas ja maailmas ning seostatakse neid omavahel;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks, õpilast suunatakse oma õppimist mõtestama ja kavandama ning õpikoormust jagama;
- 4) luuakse võimalus rakendada teatud aja tagant e-õppepäevi või -nädalaid;
- 5) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele ning pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;

- 6) võimaldatakse nii individuaalset kui ka koos teistega õpet, kujundatakse õpiharjumusi ja - oskusi, mõtestatakse ja analüüsitakse õppimist, suunatakse tegema teadvustatud ja teadlikke valikuid, võtma vastutust oma õppimise eest;
- 7) õpilasi kaasatakse õppetegevuste kavandamisse ja juhtimisse, pakutakse võimalusi analüüsida ja mõtestada õppeprotsessi nii enda õppimise ja õpistrateegiate kui ka õpetaja juhitud õppe korraldamise aspektist;
- 8) kavandatakse aeg õpitava tähenduslikkuse, eesmärkide, õpitulemuste ning hindamiskriteeriumide mõtestamiseks ning eneserefleksiooniks, õpitakse andma ja vastu võtma tagasisidet;
- 9) rakendatakse uurivat, probleeme lahendavat ja teaduspõhist õpet, kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja analüüsi soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi mitmekülgset, tutvustatakse näiteid valdkonna teadussaavutustest ja aktuaalsetest probleemidest, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
- 10) rakendatakse ja kasutatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppekeskkondi, -materjale ja -vahendeid, arendatakse info kriitilise otsimise ja hindamise pädevust, arvestades autoriõiguse ja uurijaeetikaga.

Õppetegevuse kavandamisel on õpetajal professionaalne õigus valida koostöös õpilastega käsitletavat õppesisu, lähtudes õpilaste eelnevatest teadmistest ja oskustest ning arvestusega, et taotletavad õpitulemused oleksid saavutatud ning üld- ja valdkonnapädevused kujundatud.

1.6. Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena/abil saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui iseenda pädevuste arendamiseks.

Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil. Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste ja kirjalike hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kursuse kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Õpilane kaasatakse hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite õigele kasutusele ja õigekirjale, mis üldjuhul ei mõjuta tööle antavat hinnangut ja hinnet. Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme, et veenduda õpitulemuste saavutamises.

Selleks et paremini aru saada õpilastel tekkinud raskustest, õpilünkadest või lahendusideedest, saab hindamismeetodina kasutada näiteks tagasiside testi nii paberil kui ka virtuaalses keskkonnas, kontrolltööd, intervjuud, diagnostilist testi, päevikupidamist, õpilaste kirjutist, valjusti mõtlemist (läbirääkimine), ülesannete lahenduste esitlust jmt. Nimetatud meetodite põhjal saab õpilasele anda õppeteema kohta jooksvat tagasisidet aine ning ainevaldkonna teadmiste ja oskuste ning õpilase hoiakute ja väärtuste kohta. Kokkuvõtva hindamismeetodina sobib kirjaliku kontrolltöö või testi kõrvale ka intervjuu vormis teadmiste ja oskuste kontroll. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Õpet kavandades ning sellest tulenevalt ka hinnates võetakse aluseks tunnetuslikud protsessid:

- 1) faktide, protseduuride ja mõistete teadmine (meenutamine, äratundmine, info leidmine, arvutamine, mõõtmine, klassifitseerimine/järjestamine jmt);
- 2) teadmiste rakendamise oskus (meetodite valimine, matemaatilise info eri viisidel esitamine, modelleerimine, rutiinsete ülesannete lahendamine jmt);
- 3) arutlemisoskus (põhjendamine, analüüs, süntees, üldistamine, tulemuste hindamine jmt). Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja EBS Gümnaasiumi hindamisjubendist.

1.7. Õppekeskkond

Õpilast toetava õppekeskkonna kujundamise aluseks on õppekava üldosas sätestatud sotsiaalse, vaimse ja füüsilise õppekeskkonna kujundamise põhimõtted. Matemaatika õpetamisel luuakse õpilastele õppimist väärtustav keskkond, et tekiks positiivne suhtumine õppimisse. Õpilastele tagatakse jõukohased ülesanded ja eduvõimalus.

Õpilastes arendatakse uskumust, et oma võimekuse arendamiseks tuleb pingutada ning ebaõnnestumise korral tuleb rohkem harjutada või kasutada teistsuguseid strateegiaid. Õppekeskkond luuakse selline, kus iga õpilane saab maksimaalselt areneda, arvestades tema individuaalsust ja potentsiaali, oskusi ja huve. Vaimselt ja emotsionaalselt toetavale õppekeskkonnale on omane:

- 1) vastastikune lugupidamine, üksteise aktsepteerimine ja abivalmidus;
- 2) ühised selged eesmärgid, kus nii õpetaja kui ka õpilased teavad, miks ning millisel eesmärgil midagi tehakse, ja on huvitatud nende eesmärkide saavutamisest;
- 3) toetav õhkkond, kus nii õpetajal kui ka õpilasel on lubatud katsetada, eksida ja oma vigu tunnistada; tunnustatakse ideede ja arvamuste paljusust;
- 4) jagatud vastutus, st õpetaja vastutab keskkonna ja õpitingimuste loomise eest ja õpilased õppimise eest.
- 5) Oluline on suunata õpilasi mõtlema teadmiste suhtelisuse üle, et õpilased teadvustaksid õppimist kui teadmiste konstrueerimist, mitte kui faktide päheõppimist. Kool võimaldab:
- 6) õpet lisaks klassiruumile (kus on tahvel ja tahvlile joonestamise vahendid) korraldada ka mujal, nt kooliõues, arvutiklassis, looduses, muuseumides, teaduskeskustes, keskkonnahariduskeskustes, ettevõtetes, asutustes ja virtuaalses õppekeskkonnas;
- 7) vajaduse korral kasutada klassis internetiühendusega IKT vahendeid ning esitlustehnikat, tasandiliste ja ruumiliste kujundite komplekte ning taskuarvutite komplekti.

2. Ainekavad

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Kitsas matemaatika	Lai matemaatika
Õpilane: 1) kasutab õpitud rutiinseid matemaatilisi argumente (teoreemid, valemid, meetodid) ja esitab lihtsamaid arvutustel põhinevaid põhjendusi ja loogilisi järeldusi; 2) esitab igapäevateadmistel põhinevaid loogilisi argumente ja teeb lihtsamaid mitmesammulisi loogilisi järeldusi; 3) leiab lihtsamale matemaatikaülesandele sobiva lahendustee sarnaste õpitud strateegiate seast; 4) leiab lahendustee ja matemaatilised vahendid lihtsamate 1–2sammulist lahendusstrateegiat nõudvate probleemide (ka mittematemaatiliste) lahendamiseks;	Õpilane: 1) kasutab lisaks õpitud rutiinsetele matemaatilistele argumentidele (teoreemid, valemid, meetodid) ka rangeid matemaatilisi põhjendusi ja tõestusi ning esitab neid, arutledes seejuures loogiliselt ja loovaalt; 2) esitab igapäevateadmistel põhinevaid loogilisi argumente, teeb lihtsamaid mitmesammulisi loogilisi järeldusi ja hindab erinevate argumentide tõesust ja kehtivusvaldkondi; 3) leiab lihtsamale matemaatikaülesandele sobiva lahendustee sarnaste õpitud strateegiate seast ning analüüsib ühe ja sama ülesande erinevaid võimalikke lahendusteid, vastavaid matemaatilisi

5) tunneb ära matemaatikas õpitud mudelite abil lahenduvad reaalelulised probleemid ning esitab tuttava reaalelulise situatsiooni matemaatilise mudeli (1–2 sammu); 6) tõlgendab ja hindab saadud matemaatilist tulemust vastavas kontekstis; 7) valmistab ja kasutab matemaatika standardseid esitusvahendeid nii eluliste situatsioonide kirjeldamisel kui ka teistes õppeainetes; 8) valib sobiva esitusviisi ning tõlgendab või muudab antud esitusi arukalt; 9) sooritab elementaarseid lahendus- ja teisenduskäike, kasutades matemaatilisi sümboleid ja valemeid ning digitaalseid ja mittedigitaalseid abivahendeid; 10) sooritab õpitud formaalseid matemaatilisi protseduure ja käsitleb matemaatilisi objekte tuttavas kontekstis; 11) leiab matemaatilise sisuga lühitekstidest vajalikku informatsiooni, kusjuures informatsiooni paigutus tekstis vastab üldjoontes selle matemaatilise töötlemise sammude järjekorrale; 12) suudab arusaadavalt selgitada mitmeetapilisi arutlusi ja lahendusteid ning saadud tulemust; 13) mõistab teiste isikute esitatud matemaatilise sisuga tekste.	protseduure, saadud tulemuse kontrollimise viise ja kasutatud abivahendite kasutuspiire ning -võimalusi; 4) leiab lahendustee ja matemaatilised vahendid mitmeastmelist lahendusstrateegiat nõudva kompleksse probleemi lahendamiseks. Seejuures kasutab ta loovalt samm-sammulist järelaluselt järelalusele liikumist, hüpoteeside püstitamist, põhjendamist ja ümberlõkkamist; 5) tunneb ära matemaatikas õpitud mudelite abil lahenduvad reaalelu probleemid, esitab tuttava reaalelulise situatsiooni matemaatilise mudeli (1–2 sammu); 6) tõlgendab ja hindab saadud matemaatilist tulemust vastavas kontekstis ning kohandab õpitud matemaatilist mudelit loovalt vastavalt muutunud tingimustele; 7) modelleerib kompleksset reaalelulist situatsiooni, määrates selleks vajalikud muutujad ja neile püstitatud tingimused ning valmistab ja kasutab matemaatika standardseid esitusvahendeid nii eluliste situatsioonide kirjeldamisel kui ka teistes õppeainetes; 8) hindab erinevaid esitusvahendeid eesmärgipäraselt ja probleemile vastavalt, käib asjakohaselt ja arusaadavalt ümber mitteusaldatavate/-sobivate esitusvormidega ja arendab kasutatavaid esitusvahendeid probleemile vastavalt; 9) sooritab elementaarseid lahendus- ja teisenduskäike, kasutades matemaatilisi sümboleid ja valemeid ning digitaalseid ja mittedigitaalseid abivahendeid; 10) esitab sisukalt ja täielikult probleemi mitmeetapilise lahendustee või argumentatsiooni (ka digitaalselt) ja käsitleb matemaatilisi objekte tuttavas kontekstis;
--	--

	11) mõistab teiste isikute esitatud matemaatilise sisuga tekste ning leiab matemaatilise sisuga tekstidest vajalikku informatsiooni, kusjuures informatsiooni paigutus tekstis ei pea tingimata vastama selle matemaatilise töötlemise sammude järjekorrale; 12) suudab arusaadavalt selgitada mitmeetapilisi arutlusi ja lahendusteid ning saadud tulemust; 13) võrdleb, hindab ja vajaduse korral korrigeerib teiste inimeste suulisi ja kirjalikke matemaatilise sisuga tekste.
--	--

2.1. Kitsas matemaatika

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Kitsa matemaatika eesmärk on õpetada aru saada matemaatika keeles esitatud teabest, kasutada matemaatikat igapäevaelus esinevates olukordades, tagades sellega sotsiaalse toimetuleku. Kitsa kava järgi õpetatakse kirjeldavalt ja näitlikustavalt, matemaatiliste väidete põhjendamine toetub intuitsioonile ning analoogiale. Olulisel kohal on rakendusülesanded ja IKT tarkvara kasutamine.

2.1.2. Õpitulemused

I kursus „Arvuhulgad. Avaldised“

Õpilane:

- 1) leiab hulkade ühendi, ühisosa ja antud hulga osahulga;
- 2) eristab arvuhulki N ; Z ; Q ; I ja R , selgitab nende kuulumisuseid;
- 3) märgib arvteljel reaalarvude piirkondi;
- 4) eristab võrdust, samasust, võrrandit ja võrratust;
- 5) sooritab tehteid astmete ja juurtega (teine kuni neljas juur), teisendades viimased ratsionaalarvulise astendajaga astmeteks;
- 6) teisendab lihtsamaid (kaks tehet ja sulud) ratsionaal- ja irratsionaalavaldisi.

II kursus „Võrrandid ja võrratused“

Õpilane:

- 1) lahendab ühe tundmatuga lineaar- ja ruutvõrrandeid ning -võrratusi, samuti lihtsamaid murdvõrrandeid (maksimaalselt 2 murdu) ning ühe tundmatuga lineaarvõrratuste süsteeme;

- 2) lahendab lihtsamaid reaalelulise kontekstiga probleeme võrrandite ja võrrandisüsteemide abil.

III kursus „Trigonomeetria“

Õpilane:

- 1) defineerib mis tahes nurga siinuse, koosinuse ja tangensi;
- 2) loeb trigonomeetriliste funktsioonide graafikuid;
- 3) teisendab kraadimõõdus antud nurga radiaanmõõtu ja vastupidi;
- 4) teisendab lihtsamaid trigonomeetrilisi avaldise (rakenduvad maksimaalselt 3 erinevat trigonomeetrilist seost);
- 5) rakendab trigonomeetriat, siinus- ja koosinusteoreemi ning kolmnurga pindala valemeid kolmnurga lahendamisel;
- 6) leiab rööpküliku ja hulknurga pindala, tükeldades need sobivalt kolmnurkadeks;
- 7) arvutab ringjoone kaare kui ringjoone osa pikkuse ning ringi sektori kui ringi osa pindala;
- 8) lahendab lihtsamaid reaalelulise kontekstiga planimeetria probleeme.

IV kursus „Vektor tasandil. Joone võrrand“

Õpilane:

- 1) selgitab vektori mõistet, leiab vektori koordinaadid ja kahe punkti vahelise kauguse tasandil;
- 2) liidab ja lahutab vektoreid ning korrutab vektorit arvuga nii geomeetriliselt kui ka koordinaatkujul;
- 3) leiab vektorite skalaarkorrutise, rakendab vektorite ristseisu ja kollineaarsuse tunnuseid geomeetria probleemide lahendamisel;
- 4) tunneb sirget, ringjoont ja parabooli ning teab nende võrrandeid ja vastastikuseid asendeid tasandil;
- 5) joonestab sirgeid, ringjooni ja parabooli nende võrrandite järgi nii paberil kui ka arvutis;
- 6) koostab sirge võrrandi, kui sirge on määratud punkti ja tõusuga, tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga, kontrollib tehtut arvutis;
- 7) määrab võrranditega antud sirgete vastastikused asendid tasandil, kontrollib tehtut tarkvaraliste lahenduste abil;
- 8) koostab ringjoone võrrandi keskpunkti ja raadiuse järgi;
- 9) leiab kahe joone lõikepunktid (üks joontest on sirge) nii paberil kui ka tarkvaraliste lahenduste abil;
- 10) kasutab vektoreid ja joone võrrandeid geomeetriaprobleemide lahendamisel, kontrollides saadud tulemuste õigsust tarkvaraliste lahenduste abil.

V kursus „Tõenäosus ja statistika“

Õpilane:

- 1) eristab juhuslikku, kindlat ja võimatut sündmust;

- 2) teab sündmuse tõenäosuse mõistet ning oskab leida soodsate ja kõigi võimaluste arvu (loendamine, kombinatoorika), arvutab sündmuse tõenäosuse ja rakendab seda lihtsamaid elulisi ülesandeid lahendades;
- 3) teab juhusliku suuruse jaotuse olemust ning arvkarakteristikute tähendust, kirjeldab ja visualiseerib jaotust histogrammi ning jaotusfunktsiooni abil;
- 4) teab valimi ja üldkogumi mõistet, mõistab statistilise otsustuse usaldatavuse tähendust, teab valimi koostamise ja andmete kogumise reegleid ja oskab andmeid süstematiseerida ning visualiseerida;
- 5) kirjeldab juhuslikku suurust arvkarakteristikute ja diagrammide abil ning teeb nendest järeldusi uuritava nähtuse kohta;
- 6) visualiseerib IKT abil kahe juhusliku suuruse vahelist sõltuvust ja hindab seose iseloomu ning tugevust intuiitselt ja korrelatsioonikordaja (seose tugevuse karakteristiku) abil;
- 7) püstitab uurimisküsimuse, kogub andmestiku ja analüüsib seda IKT abil statistiliste vahenditega;
- 8) analüüsib andmestiku kogumise ja statistiliste otsustega seotud vigu.

VI kursus „Funktsioonid. Eksponent- ja logaritmifunktsioon“

Õpilane:

- 1) selgitab funktsiooni mõistet ja üldtähist ning funktsiooni käigu uurimisega seonduvaid mõisteid;
- 2) skitseerib ainekavaga fikseeritud funktsioonide graafikuid (paberil ning arvutis) ja kirjeldab nende põhjal funktsiooni peamisi omadusi;
- 3) teab, et eksponent- ja logaritmifunktsioon on teineteise pöördfunktsioonid;
- 4) teab arvu logaritmi mõistet ja selle omadusi ning logaritmi ja potentseerib lihtsamaid avaldiseid.

VII kursus „Eksponent- ja logaritmivõrrand. Trigonomeetriline võrrand. Aritmeetiline ja geomeetriline jada“

Õpilane:

- 1) lahendab lihtsamaid eksponent- ja logaritmivõrrandeid astme ning logaritmi definitsiooni ja logaritmi omaduste vahetu rakendamise teel;
- 2) saab aru liitprotsendilise kasvamise ja kahanemise olemusest ning lahendab selle abil lihtsamaid reaalsusega seotud ülesandeid;
- 3) lahendab graafiku abil trigonomeetrilisi põhivõrrandeid etteantud lõigul.
- 4) saab aru arvjada ning aritmeetilise ja geomeetrilise jada mõistest;
- 5) rakendab aritmeetilise ja geomeetrilise jada üldliikme ning n esimese liikme summa valemit, lahendades lihtsamaid elulisi ülesandeid.

VIII kursus „Funktsiooni tuletis. Tuletise rakendused“

Õpilane:

- 1) selgitab funktsiooni tuletise mõistet, funktsiooni graafiku puutuja mõistet ning funktsiooni tuletise geomeetrilist tähendust;
- 2) leiab õppekavakohaste funktsioonide tuletisi;
- 3) koostab funktsiooni graafiku puutuja võrrandi antud puutepunktis ja kontrollib saadut arvutis;
- 4) selgitab funktsiooni kasvamise ja kahanemise seost funktsiooni tuletisega, funktsiooni ekstreemumi mõistet ning ekstreemumi leidmist;
- 5) leiab ühe muutuja polünoomi kujul esitatud funktsioonide nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkonnad, kasvamis- ja kahanemisvahemikud, maksimum- ja miinimumpunktid ning skitseerib nende järgi funktsiooni graafiku ning kontrollib saadut arvutis;
- 6) lahendab lihtsamaid ekstreemumülesandeid.

IX kursus „Planimeetria. Integraal“

Õpilane:

- 1) tunneb ainekavas nimetatud geomeetrilisi kujundeid ja selgitab nende põhiomadusi;
- 2) kasutab elulisi ülesandeid lahendades õpitud geomeetria ja trigonomeetria mõisteid ning põhiseoseid;
- 3) tunneb algfunktsiooni mõistet ja leiab määramata integraale (polünoomidest);
- 4) tunneb ära kõvertrapetsi ning rakendab määratud integraali arvutades Newtoni-Leibnizi valemit;
- 5) arvutab määratud integraali järgi tasandilise kujundi pindala.

X kursus „Stereomeetria“

Õpilane:

- 1) kirjeldab punkti asukohta ruumis koordinaatide abil ning sirgete ja tasandite võimalikke vastastikuseid asendeid ruumis (võrranditeta käsitus);
- 2) selgitab ja rakendab kahe sirge, sirge ja tasandi ning kahe tasandi vahelise nurga mõistet (võrranditeta käsitus);
- 3) tunneb ainekavas nimetatud tahk- ja pöördkehi ning nende omadusi;
- 4) kujutab tasandil ruumilisi kujundeid ning nende lihtsamaid lõikeid tasandiga (näiteks telglõige ja ühe tahuga paralleelne lõige);
- 5) arvutab ainekavas nõutud kehade joonelemendid, pindala ja ruumala;
- 6) rakendab lihtsamaid ruumilisi probleeme lahendades trigonomeetria-, planimeetria- ja stereomeetriaeadmisi.

2.2. Lai matemaatika

2.2.1. Õppeaine kirjeldus

Lai matemaatika annab ettekujutuse matemaatika tähendusest ühiskonna arengus ning selle rakendamisest igapäevaelus, tehnoloogias, majanduses, loodus- ja täppisteadustes ning muudes ühiskonnaelu valdkondades. Selle tagamiseks lahendatakse rakendusülesandeid ja kasutatakse vastavat IKT tarkvara. Tähtsal kohal on tõestamine ja põhjendamine.

2.2.2. Õpitulemused

I kursus „Avaldised ja arvuhulgad“

Õpilane:

- 1) leiab hulkade ühendi, ühisosa ja antud hulga osahulga;
- 2) selgitab naturaalarvude hulga N , täisarvude hulga Z , ratsionaalarvude hulga Q , irratsionaalarvude hulga I ja reaalarvude hulga R omadusi ja nende hulkade kuuluvusseoseid, märgib arvteljel reaalarvude piirkondi;
- 3) esitab arvu juure ratsionaalarvulise astendajaga astmena ja vastupidi;
- 4) sooritab tehteid astmete ning võrdsete juurijatega juurtega;
- 5) teisendab lihtsamaid ratsionaal- ja irratsionaalavaldisi (kaks tehet ja sulud);
- 6) näeb ja lahendab arvutuste ja teisenduste abil lahenduvaid reaalelulisi ja teaduslikke probleeme (sh protsentülesanded). Tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi.

II kursus „Võrrandid ja võrrandisüsteemid“

Õpilane:

- 1) selgitab võrduse, samasuse ja võrrandi, võrrandi lahendi, võrrandi- ja võrratusesüsteemi lahendi ning lahendihulga mõistet;
- 2) selgitab võrrandite ning nende süsteemide lahendamisel rakendatavaid samasusteisendusi;
- 3) lahendab ühe tundmatuga lineaar-, ruut-, murd- ja lihtsamaid juurvõrrandeid (kaks juurt) ning nendeks taanduvaid võrrandeid;
- 4) lahendab lihtsamaid üht absoluutväärtust sisaldavaid võrrandeid; 5) lahendab võrrandisüsteeme;
- 5) tunneb ära õpitud võrrandite/võrrandisüsteemide abil lahenduvad reaalelulised/teaduslikud probleemid;
- 6) leiab või koostab sobiva võrrandi/võrrandisüsteemi probleemi lahendamiseks;
- 7) lahendab ainealase või reaalelulise probleemi võrrandite ja/või võrrandisüsteemide abil ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemust.

III kursus „Võrratused. Trigonomeetria I“

Õpilane:

- 1) selgitab võrratuse omadusi, võrratuse ja võrratusesüsteemi lahendihulga mõistet ning kirjeldab vastavaid lahendihulki arvteljel;

- 2) selgitab võrratuste ning nende süsteemide lahendamisel rakendatavaid samasusteisendusi;
- 3) lahendab lineaar-, ruut- ja murdvõrratusi ning lihtsamaid võrratusesüsteeme;
- 4) kasutab lihtsustamisülesannetes trigonomeetria põhiseoseid ja täienduse nurga trigonomeetrilisi funktsioone;
- 5) leiab digivahendite abil teravnurga trigonomeetriliste funktsioonide väärtused ning nende väärtuste järgi nurga suuruse;
- 6) lahendab täisnurkse kolmnurga;
- 7) tunneb ära probleemid, mis on lahendatavad täisnurkse kolmnurga geomeetria abil. Tõlgib need matemaatika keelde ning lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi.

IV kursuse „Trigonomeetria II“

Õpilane:

- 1) teisendab kraadimõõdus antud nurga radiaanmõõdus olevaks nurgaks ja vastupidi;
- 2) arvutab ringjoone kaare kui ringjoone osa pikkuse ning ringi sektori kui ringi osa pindala;
- 3) defineerib mis tahes nurga siinuse, koosinuse ja tangensi; tuletab ning teab siinuse, koosinuse ja tangensi vahelisi seoseid;
- 4) tuletab nurkade 0° , 30° , 45° , 60° , 90° , 180° , 270° , 360° siinuse, koosinuse ja tangensi täpsed väärtused; rakendab taandamisvalemeid, negatiivse ja täispöörde suurema nurga valemide;
- 5) kasutab digivahendeid trigonomeetriliste funktsioonide väärtuste ning nende väärtuste järgi nurga suuruse leidmisel;
- 6) tuletab kahe nurga summa ja vahe valemid ning kahekordse nurga siinuse, koosinuse ja tangensi valemid;
- 7) teisendab lihtsamaid trigonomeetrilisi avaldiseid valemikogu abil;
- 8) tõestab siinus- ja koosinusteoreemi, lahendab mistahes kolmnurga ning arvutab selle pindala;
- 9) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis on lahendatavad kolmnurga ja ringi kohta õpitut rakendades. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi.

V kursuse „Vektor tasandil. Joone võrrand“

Õpilane:

- 1) selgitab mõisteid vektor, ühik-, null- ja vastandvektor, vektori koordinaadid, kahe vektori vaheline nurk;
- 2) liidab ja lahutab vektoreid ning korrutab vektori arvuga nii geomeetriliselt kui ka koordinaatkujul;
- 3) leiab vektori pikkuse, lõigu keskpunkti koordinaadid, kahe vektori skalaarkorrutise ning rakendab neid geomeetriaprobleemide lahendamisel;
- 4) kasutab vektorite ristseisu ja kollineaarsuse tunnuseid geomeetriaprobleemide lahendamisel; 5) koostab sirge võrrandi (kui sirge on määratud punkti ja sihivektoriga,

- punkti ja tõusuga, tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga) ning teisendab selle üldvõrrandiks, kontrollib tehtut arvutis;
- 5) määrab kahe sirge vastastikuse asendi tasandil, lõikuvate sirgete korral leiab sirgete lõikepunkti ja sirgete vahelise nurga, kontrollib tehtut arvutis;
 - 6) koostab hüperbooli, parabooli ja ringjoone võrrandi; joonestab ainekavas esitatud jooni nende võrrandite järgi nii paberil kui ka arvutis; leiab kahe joone lõikepunktid, kontrollib tehtut arvutis.

VI kursus „Tõenäosus, statistika“

Õpilane:

- 1) eristab juhuslikku, kindlat ja võimatut sündmust; selgitab sündmuse tõenäosuse mõistet ja omadusi;
- 2) selgitab permutatsioonide, kombinatsioonide ja variatsioonide tähendust ning leiab nende arvu;
- 3) selgitab sõltuvate ja sõltumatute sündmuste korrutise ning välistavate ja mittevälistavate sündmuste summa tähendust, arvutab reaalse eluga seotud sündmuste tõenäosusi;
- 4) selgitab juhusliku suuruse jaotuse olemust ning juhusliku suuruse arvarakteristikute (keskväärtus, mood, mediaan, standardhälve) tähendust; kirjeldab binoom- ja normaaljaotust;
- 5) selgitab valimi ja üldkogumi mõisteid ning andmete süstematiseerimise ja statistilise otsustuse usaldatavuse tähendust; teab valimi koostamise põhimõtteid;
- 6) arvutab juhusliku suuruse jaotuse arvarakteristikuid ning teeb nende alusel järeldusi jaotuse või uuritava probleemi kohta;
- 7) selgitab valimist hinnatud arvarakteristiku usalduspiirkonna mõistet, leiab jaotusfunktsiooni abil üldkogumi keskväärtuse usalduspiirkonna;
- 8) koostab IKT vahendite abil tabeleid ja graafikuid andmete ja jaotuse visualiseerimiseks;
- 9) visualiseerib IKT vahendite abil kahe juhusliku suuruse hajuvusdiagrammi, kirjeldab sõltuvuse tugevust korrelatsioonikordaja abil;
- 10) püstib uurimisküsimuse, kogub vajaliku andmestiku, analüüsib seda statistiliste vahenditega IKT abil ja hindab võimalikke statistiliste otsustustega seotud vigu.

VII kursus „Funktsioonid. Arvjadad“

Õpilane:

- 1) selgitab funktsiooni mõistet ja üldtähist ning funktsiooni uurimisega seonduvaid mõisteid;
- 2) kirjeldab graafiliselt esitatud funktsiooni omadusi; skitseerib graafikuid ning joonestab neid nii paberil kui ka arvutis;
- 3) leiab valemiga esitatud funktsiooni määramispiirkonna, nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkonna nii algebraliselt kui ka arvutis; kontrollib, kas funktsioon on paaris või paaritu ja analüüsib arvutipõhiselt nende graafikute sümmeetria omadusi;

- 4) kirjeldab funktsiooni $y = f(x)$ graafiku seost funktsioonide $y = f(x) + a$, $y = f(x + a)$, $y = f(ax)$, $y = af(x)$ graafikutega, visualiseerib vastavaid seoseid arvutis konkreetsete näidetega;
- 5) selgitab arvjada, aritmeetilise ja geomeetrilise jada ning hääbuva geomeetrilise jada mõistet;
- 6) selgitab aritmeetilise ja geomeetrilise jada üldliikme valemeid ning tuletab nende jadade n esimese liikme summa valemid ning hääbuva geomeetrilise jada summa valemi;
- 7) selgitab jada piirväärtuse olemust ning arvutab piirväärtuse; teab arvude π ja e tähendust;
- 8) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis lahenduvad aritmeetilise ja geomeetrilise jada abil. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab, hindab ja esitleb saadud tulemusi.

VIII kursus „Eksponent- ja logaritmfunksioon“

Õpilane:

- 1) selgitab liitprotsendilise kasvamise ja kahanemise olemust;
- 2) lahendab reaalelulisi liitprotsendilise kasvamise ja kahanemise probleeme, hindab kriitiliselt saadud tulemusi;
- 3) kirjeldab eksponentfunksiooni, sh funktsiooni $y = ex$ omadusi;
- 4) selgitab arvu logaritmi mõistet ja selle omadusi; logaritmi ning potentseerib lihtsamaid avaldisi, vahetab logaritmi alust;
- 5) kirjeldab logaritmfunksiooni ja selle omadusi;
- 6) oskab leida eksponent- ja logaritmfunksiooni pöörfunktsiooni;
- 7) joonestab paberil ja tarkvaraliste lahenduste abil eksponent- ja logaritmfunksiooni graafikuid ning loeb graafikult funktsioonide omadusi;
- 8) lahendab lihtsamaid eksponent- ja logaritm võrrandeid ning -võrratusi ($\log_a f(x)$ suurem/väiksem kui $\log_a g(x)$);
- 9) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis on kirjeldatavad ja lahendatavad eksponentsiaalsete ja/või logaritmiliste mudelite abil. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab, hindab ja esitleb saadud tulemusi.

IX kursus „Trigonomeetrilised funktsioonid. Funktsiooni piirväärtus ja tuletis“

Õpilane:

- 1) selgitab funktsiooni perioodilisuse mõistet ning leiab siinus-, koosinus- ja tangensfunktsiooni perioodi;
- 2) joonestab nii paberil kui ka tarkvaraliste lahenduste abil siinus-, koosinus- ja tangensfunktsiooni graafikuid ning loeb graafikutelt nende funktsioonide omadusi;
- 3) leiab algebraliselt lihtsamate trigonomeetriliste võrrandite erilahendid etteantud piirkonnas, kasutades üldlahendi valemit või funktsiooni graafikut;
- 4) selgitab funktsiooni piirväärtuse ja tuletise mõistet ning tuletise füüsikalist ja geomeetrilist tähendust;

- 5) esitab liitfunktsiooni lihtsamate funktsioonide kaudu;
- 6) rakendab funktsioonide summa, vahe, korrutise ja jagatise tuletise leidmise eeskirja, leiab funktsiooni esimese ja teise tuletise ning liitfunktsiooni tuletise, kasutades etteantud tuletiste tabelit.

X kursus „Tuletise rakendused“

Õpilane:

- 1) koostab funktsiooni graafiku puutuja võrrandi etteantud kohal, kontrollib saadud tarkvaraliste lahenduste abil;
- 2) selgitab funktsiooni kasvamise ja kahanemise seost funktsiooni tuletise märgiga, funktsiooni ekstreemumi mõistet ning ekstreemumi leidmist;
- 3) leiab funktsiooni kasvamis- ja kahanemisvahemikud, ekstreemumid, funktsiooni graafiku kumerus- ja nõgususvahemikud ning käänupunkti, kontrollib saadud tarkvaraliste lahenduste abil; 4) uurib ainekavas etteantud funktsioone täielikult ja skitseerib funktsiooni leitud omaduste põhjal selle graafiku, kontrollib saadud tarkvaraliste lahenduste abil;
- 4) leiab funktsiooni suurima ja vähima väärtuse etteantud lõigul;
- 5) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis on kirjeldatavad ja lahendatavad õpitud funktsioonide kui mudelite uurimise abil. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab, hindab ja esitleb saadud tulemusi.

XI kursus „Integraal. Planimeetria“

Õpilane:

- 1) selgitab algfunktsiooni mõistet ning leiab lihtsamate funktsioonide määramata integraale põhiintegraalide tabeli ja integraali omaduste järgi;
- 2) selgitab kõvertrapetsi mõistet ning rakendab määratud integraali leides Newtoni-Leibnizi valemit;
- 3) arvutab määratud integraali abil kõvertrapetsi pindala, mitmest osast koosneva pinnatüki ja kahe kõveraga piiratud pinnatüki pindala ning lihtsama pöördkeha ruumala;
- 4) selgitab geomeetriliste kujundite ja nende elementide omadusi, kujutab vastavaid kujundeid joonisel; uurib IKT vahendite abil geomeetriliste kujundite omadusi ning kujutab vastavaid kujundeid joonisel;
- 5) lahendab planimeetria arvutusülesandeid ja lihtsamaid tõestusülesandeid;
- 6) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis on lahendatavad tasandigeomeetrias õpitud kujundite omadustega. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi.

XII kursus „Sirge ja tasand ruumis“

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja määrab punkti asukoha ruumis koordinaatide abil;

- 2) selgitab ja rakendab ruumivektori mõistet, lineaartehteid vektoritega, vektorite kollineaarsuse ja komplanaarsuse tunnuseid ning vektorite skalaarkorrutist;
- 3) kirjeldab sirge ja tasandi vastastikuseid asendeid;
- 4) arvutab kahe punkti vahelise kauguse, vektori pikkuse ning kahe vektori vahelise nurga;
- 5) määrab kahe sirge, sirge ja tasandi, kahe tasandi vastastikuse asendi ning arvutab nendevahelise nurga stereomeetria ülesannetes;
- 6) tunneb ära ainealased ja -välised probleemid, mis on lahendatavad ruumigeomeetrias õpitud seoste abil. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi.

XIII kursus „Stereomeetria“

Õpilane:

- 1) omab süsteemse ettekujutuse hulktahukate ja pöördkehade liikidest, tuletab nende pindala ja ruumala arvutamise valemeid;
- 2) kujutab joonisel prismat, püramiidi, silindrit, koonust ja kera ning nende lihtsamaid lõikeid tasandiga;
- 3) arvutab kehade pindala ja ruumala ning nende kehade ja tasandi lõike pindala;
- 4) tunneb ära ainealased ja reaalelulised probleemid, mis on mudeldatavad ruumigeomeetrias õpitud kujunditega ja nende omadustega. Tõlgib need matemaatika keelde, lahendab matemaatiliselt ning tõlgendab ja esitleb saadud tulemusi.

XIV kursus „Matemaatika rakendused, reaalsete protsesside uurimine“

Õpilane:

- 1) selgitab matemaatilise modelleerimise ning selle protseduuride üldist olemust;
- 2) tunneb lihtsamate mudelite koostamiseks vajalikke meetodeid ja funktsioone;
- 3) kasutab mõningaid loodus- ja majandusteaduse olulisemaid mudeleid ning meetodeid;
- 4) lahendab tekstülesandeid sobivalt valitud strateegia abil;
- 5) märkab reaalse maailma valdkondade mõningaid matemaatikamudelitega kirjeldatavaid seaduspärasusi ja seoseid;
- 6) koostab kergesti modelleeritavate reaalsuse nähtuste matemaatilisi mudeleid ning kasutab neid tegelikkuse uurimiseks;
- 7) kasutab IKT vahendeid ainealaseid ja -väliseid probleeme lahendades.

2.3. Valikkursuste kavad

Valikkursus „Põhikooli kordamine“

Üldistavad kokkuvõtted, terviku kujundamine koolimatemaatikast, seoste rõhutamine teiste õppeainetega.

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) arvutab ratsionaalarvudega peast, kirjalikult ja taskuarvutil;
- 2) teisendab lihtsamaid ratsionaalavaldisi;
- 3) lahendab lineaar- ja ruutvõrrandeid, lihtsamaid murdvõrrandeid ja kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteeme;
- 4) lahendab lineaarvõrratusi;
- 5) joonestab graagikuid nii lineaarfunktsioonidele kui ka ruutfunktsioonidele;
- 6) lahendab täisnurkseid kolmurki;
- 7) lahendab protsentülesandeid.

Valikkursus „Üldine kordamine - 10. ja 11. klassis läbitud teemad“

Üldistavad kokkuvõtted, terviku kujundamine koolimatemaatikast, seoste rõhutamine teiste õppeainetega.

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) lahendab ühe tundmatuga lineaar-, ruut- ja lihtsamaid murdvõrrandeid ning nendeks taanduvaid võrrandeid;
- 2) sooritab tehteid astmete ja juurtega, teisendades viimased ratsionaalarvulise astendajaga astmeteks;
- 3) teisendab lihtsamaid ratsionaal- ja juuravaldisi;
- 4) lahendab lineaar- ja ruutvõrratusi ning ühe tundmatuga lineaarvõrratuste süsteeme;
- 5) teisendab lihtsamaid trigonomeetrilisi avaldisi;
- 6) rakendab kolmnurga pindala valemeid, siinus- ja koosinusteoreemi;
- 7) lahendab kolmnurki, arvutab kolmnurga, rööpküliku ja hulknurga pindala, arvutab ringjoone kaare kui ringjoone osa pikkuse ning ringi sektori kui ringi osa pindala;
- 8) liidab ja lahutab vektoreid ning korrutab vektorit arvuga nii geomeetriliselt kui ka koordinaatkujul;
- 9) leiab vektorite skalaarkorrutise, rakendab vektorite ristseisu ja kollineaarsuse tunnuseid;
- 10) tunneb sirget, ringjoont ja parabooli ning nende võrrandeid, teab sirgete vastastikuseid asendeid tasandil;
- 11) koostab sirge võrrandi, kui sirge on määratud punkti ja tõusuga, tõusu ja algordinaadiga, kahe punktiga;
- 12) määrab sirgete vastastikused asendid tasandil;
- 13) koostab ringjoone võrrandi keskpunkti ja raadiuse järgi;
- 14) joonestab sirgeid, ringjooni ja parabooli nende võrrandite järgi;
- 15) leiab kahe joone lõikepunktid (üks joontest on sirge);
- 16) skitseerib ainekavaga fikseeritud funktsioonide graafikuid;
- 17) teab arvu logaritmi mõistet ja selle omadusi ning logaritmi ja potentseerib lihtsamaid avaldisi;
- 18) lahendab lihtsamaid eksponent- ja logaritmvõrrandeid astme ning logaritmi definitsiooni vahetu rakendamise teel;
- 19) lahendab ülesandeid liitprotsendilise kasvamise ja kahanemise kohta;
- 20) lahendab aritmeetilise ja geomeetrilise jada ülesandeid;
- 21) leiab funktsioonide tuletisi;
- 22) koostab funktsiooni graafiku puutuja võrrandi antud puutepunktis;

- 23) leiab ainekavas määratud funktsioonide nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkonnad, kasvamis- ja kahanemisvahemikud, maksimum- ja miinimumpunktid ning skitseerib nende järgi funktsiooni graafiku;
- 24) Suudab orienteeruda erinevates seni õpitud teemades, läheneda loovalt erinevetesse ülesannetesse, püstitada probleeme ja leida neile sobivad matemaatilised lahendused.

Valikkursus „Riigieksami ettevalmistuskursus I“

Üldistavad kokkuvõtted, terviku kujundamine koolimatemaatikast, seoste rõhutamine teiste õppeainetega.

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) lahendab ühe tundmatuga lineaar-, ruut- ja lihtsamaid murdvõrrandeid ning nendeks taanduvaid võrrandeid;
- 2) sooritab tehteid astmete ja juurtega, teisendades viimased ratsionaalarvulise astendajaga astmeteks;
- 3) teisendab lihtsamaid ratsionaal- ja juuravaldisi;
- 4) lahendab lihtsamaid, sh tegelikkusest tulenevaid tekstülesandeid võrrandite ja võrrandisüsteemide abil;
- 5) leiab funktsioonide tuletisi;
- 6) koostab funktsiooni graafiku puutuja võrrandi antud puutepunkti;
- 7) leiab ainekavas määratud funktsioonide nullkohad, positiivsus- ja negatiivsuspiirkonnad, kasvamis- ja kahanemisvahemikud, maksimum- ja miinimumpunktid ning skitseerib nende järgi funktsiooni graafiku.

Valikkursus „Riigieksami ettevalmistuskursus II“

Gümnaasiumi matemaatika kursuse kordamine. Üldistavad kokkuvõtted, terviku kujundamine koolimatemaatikast, seoste rõhutamine teiste õppeainetega.

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) oskab arvutada peast, kirjalikult või arvutusvahendite abil, oskab kriitiliselt hinnata arvutustulemusi;
- 2) oskab teisendada algebralisi avaldisi;
- 3) oskab lahendada ainekavaga fikseeritud võrrandeid ja võrrandisüsteeme ning võrratusi ja võrratussüsteeme;
- 4) oskab kasutada õpitud mõõtühikuid ja seoseid nende vahel;
- 5) tunneb ainekavaga fikseeritud ruumilisi kujundeid, oskab neid ja nende tasandilisi lõikeid joonisel kujutada;
- 6) oskab arvutada ainekavaga fikseeritud kehade pindala ja ruumala ning kehade tasandilist lõigete pindala;
- 7) tunneb ainekavaga fikseeritud trigonomeetrilisi seoseid, oskab neid rakendada avaldiste lihtsustamisel, geomeetria ja stereomeetria ülesannete lahendamisel;
- 8) tunneb ainekavaga fikseeritud funktsionaalseid seoseid ja oskab neid kasutada;
- 9) tunneb ainekavaga fikseeritud funktsioonide graafikuid;
- 10) oskab kirjeldada graafikuga esitatud funktsiooni omadusi;
- 11) oskab uurida lihtsamaid tundmatuid funktsioone;

- 12) tunneb ainekavaga määratud tõenäosusteooria ja matemaatilise statistika mõisteid;
- 13) oskab rakendada tõenäosusteoorias õpitut ülesannete ja reaalsuse probleemide lahendamisel;
- 14) oskab koostada tabeleid ja diagramme ning neid analüüsida;
- 15) oskab kasutada arvutusvahendeid, käsiraamatuid, teatmeteoseid, tabeleid, kaasaegseid infotehnoloogiahendaid;
- 16) oskab esemeid ja nähtusi klassifitseerida ühe või mitme tunnuse põhjal;
- 17) saab aru defineerimise vajalikkusest ja oskab ainekavaga fikseeritud mõisteid defineerida;
- 18) oskab liikuda mõttekäikudes üldiselt üksikule ja vastupidi;
- 19) saab aru väidete tõestamise vajalikkusest ja oskab teoreeme teadmiste piires tõestada;
- 20) oskab esitada matemaatiliste sümbolite keeles väljendatud teksti tavakeeles;
- 21) oskab matemaatiliselt kirjeldada ülesannetes esitatud situatsioone ja probleeme ning neid lahendada;
- 22) oskab prognoosida ja analüüsida lahendustulemusi;
- 23) oskab kasutada matemaatilisi teadmisi teistes õppeainetes ja igapäevaelus;
- 24) mõistab matemaatikat kui inimkultuuri osa ja saab aru matemaatika rollist tsivilisatsiooni arengus.

LISA 4. AINEVALDKOND „LOODUSAINED“ – BIOLOOGIA, FÜÜSIKA, GEOGRAAFIA, KEEMIA. VALIKKURSUS: LOODUSTEADUSED, TEHNOLOOGIA JA ÜHISKOND

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Loodusainete õpetamise eesmärk gümnaasiumis on kujundada õpilaste loodusteaduslikku pädevust, et kujuneks vastutustundlik ja ennastjuhtiv õpilane, kes:

- 1) huvitub keskkonnast ja selle uurimisest, mõistab loodusteaduste omavahelisi seoseid;
- 2) kasutab loodusainetes omandatud teadmisi ja oskusi keskkonna objektide, nähtuste ja nende vaheliste põhjuse-tagajärje seoste selgitamiseks ning analüüsimiseks mikro-, makro- ja megatasandil, kasutades loodus- ja täppisteadustele omast keelt ning mudeleid;
- 3) sõnastab uurimisküsimusi ja hüpoteese, kavandab ja korraldab loodusteadusuuringuid, analüüsib ja tõlgendab tulemusi ning teeb kehtivaid järeldusi ja ennustusi;
- 4) lahendab probleeme ja langetab igapäevaeluga seotud põhjendatud otsuseid, rakendades süsteemseid loodusteaduslikke teadmisi ning kasutades loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 5) leiab erinevatest allikatest infot loodusteaduste ja tehnoloogia kohta, hindab seda kriitiliselt; kasutab õppimiseks, andmekogumiseks ning koostööks erinevaid meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab teaduse olemust, olulisust ja piiranguid, loodusteaduste ja tehnoloogia seoseid ning riske;
- 7) väärtustab elurikkust ja jätkusuutlikku arengut, käitub turvaliselt, järgib tervislikke eluviise ning on ühiskondlikult aktiivse hoiakuga;
- 8) teab loodusteaduste ning tehnoloogiaga seotud karjäärivõimalusi, on motiveeritud elukestvaks õppeks.

1.2. Ainevaldkonda kuuluvate õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonna õppeained on bioloogia, füüsika, geograafia ja keemia. Kohustuslikud kursused õppeaineti on järgmised:

- 1) bioloogia 4 kursust: „Rakud ja organismid“, „Molekulaarsed protsessid“, „Pärilikkus ja evolutsioon“, „Inimene ja keskkond“;
- 2) füüsika 5 kursust: „Füüsika meetod. Kinemaatika“, „Dünaamika“, „Elektromagnetism“, „Energia“, „Mikro- ja megamaailma füüsika“;
- 3) geograafia 3 kursust, sealhulgas loodusgeograafias 2 kursust: „Maa kui süsteem“, „Loodusvarade majandamine ja keskkonnaprobleemid“, inimgeograafias 1 kursus: „Rahvastik ja majandus“;
- 4) keemia 3 kursust: „Keemia alused“, „Anorgaanilised ained“, „Orgaanilised ained“.

Kohustuslike kursuste kõrval on kooli õppekavas kirjeldatud valikkursusi, mis lõimivad loodusainete õpetust teiste valdkondadega ja/või pakuvad süvenemist võimaldavaid teemakäsitusi. Valikkursused on valitud gümnaasiumi riikliku õppekava lisades 8–15 esitatud kursuste hulgast.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Loodusteadusliku pädevuse all mõistetakse loodusteaduslikke teadmisi, uurimis- ja probleemi lahendamise oskusi ning jätkusuutlikku arengut väärtustavaid hoiakuid. See aitab märgata igapäevaelu probleeme ning langetada arukaid ja põhjendatud otsuseid, kasutades loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi. Lisaks isiklikus elus hakkamasaamisele võimaldab loodusteaduslik pädevus eneseteostust tööl, sest tööjõuturul kasvab järjest vajadus loodusteaduste ja tehnoloogia valdkonnas töötavate loovate, kriitiliselt mõtleivate ning oma teadmisi ja oskusi pidevalt täiendavate inimeste järele.

Loodusteadusliku pädevuse tuumaks on loodusteaduslik maailmapilt, teaduslik mõtlemisviis ning seda väärtustav suhtumine, mida iseloomustab uudishimu ümbritsevate nähtuste vastu, avatud, kuid kriitiline mõtlemine ning järjekindel pürgimine tõendus põhiste ja erapooletute teadmiste poole.

Kontseptuaalne arusaamine ainekujunest kujuneb siis, kui uued teadmised seotakse olemasolevate teadmiste ja kogemustega ning teistes loodusainetes õpituga. Olulisel kohal on arusaama kujunemine nähtuste põhjuse-tagajärje seostest ning maailma kirjeldamine eri tasandil (mikro-, makro-, mega- ning sümboltasandil). Tähtis on õpitut üldistada ning kanda üle uude konteksti, millele aitavad kaasa loodusteaduslikud mudelid. Mudelite all mõistetakse füüsilisi objekte, jooniseid, kaarte, mõistekaarte, matemaatilisi kujutusviise, analoogiaid ning arvutisimulatsioone. Mudelid aitavad loodusteaduslikke objekte ja nähtusi mõista, uurida ja selgitada ning teha objektide ja süsteemide käitumise kohta järeldusi ning ennustusi. Õpilased koostavad ise mudeleid ning analüüsivad mudelite piiranguid.

Loodusvaldkonna ainete õppimine aitab õpilastel mõista teaduse ja teaduslike teadmiste olemust. See tähendab eelkõige, et teaduslikud teadmised on tõendus põhised ning täpsemate ja kaalukamate uurimistulemuste ilmlemisel ümberlõkatavad – need asjaolud eristavad teaduslikke teadmisi isiklikest, religioossetest, poliitilistest vm tõekspidamistest. Õpilased peaksid mõistma, et teaduslike seisukohtade muutumine ei näita mitte teaduse nõrkust, vaid et teadus on avatud sotsiaalne süsteem, milles ülemaailmne teadlaste kogukond püüdleb maailma järjest täpsema ja objektiivsema kirjeldamise poole. Vaja on aru saada teaduse piirangutest, mis tähendab, et tehtud järeldused kehtivad üksnes korraldatud uurimuse kontekstis. Tulemuste kontekstist väljarebimine ehk liigne üldistamine või lihtsustamine võib viia mittekehtivate järeldusteni. Samuti tuleks kujundada õpilastes arusaama, et teadus ja tehnoloogia ei saa anda kunagi lõplikke vastuseid ühiskonnas esinevatele probleemidele. Kuigi need on

oluline sisend sotsiaalsete ning poliitiliste otsuste langetamisel, tuleb viimaste käigus arvesse võtta mitut ning sageli vastuolulist asjaolu.

Loodusvaldkonna kõigis aineis arendatakse õpilaste uurimisoskusi, mis hõlmavad objektide ning nähtuste vaatlemist, probleemide määratlemist, taustinfo kogumist ja analüüsimist, uurimisküsimuste ja hüpoteeside sõnastamist, katsete kavandamist ning tegemist, usaldusväärsete andmete kogumist, nende analüüsi, tõlgendamist ja kehtivate järelduste sõnastamist. Uurimisoskuste omandamise üldisem eesmärk on nende kasutamine igapäevaelus, aidates õpilastel teha isiklikus elus arukaid ning kaalutletud otsuseid.

Loodusainete tundides arendatakse õpilaste suhtlusoskusi. Infoühiskonnas on järjest olulisemad loodusteaduste kohta info otsimise, sellest arusaamise ning tõlgendamise oskused.

Sotsiaalmeedia ja alternatiivsete infoallikate järjest suureneva kasutuse tingimustes tuleb õpilastel aidata eristada usaldusväärset ning tõenduspõhist infot kellegi isiklikust arvamusest või teabest, mis on mõjutatud majanduslikust või poliitilisest kasusaamisest. Õpilaste eneseväljendusoskused arenevad uurimistulemuste, projektitööde vm suulise esitlemise ja kirjaliku teksti loomise kaudu. Samuti arenevad nende argumenteerimisoskused, st oskus arutleda probleemide üle, põhjendada oma pakutud lahendusi, lähtudes loodusteaduslikest, sotsiaalsetest, majanduslikest, eetilistest jm vaatenurkadest ning tuginedes tõendusmaterjalile ja/või loogikale.

Loodusainete tundides on tähtsal kohal väärtuste mõtestamine, nende üle arutlemine, nende põhjendamine või õigustamine, lähtudes nii õpilase isiklikust kui ka teiste vaatenurgast ning õppides arvestama eri seisukohti. Vaja on kujundada mõistmine, et ühiskond saab jätkusuutlikult areneda ainult siis, kui kõik me panustame elurikkuse säilimisse ja elamisväärsesse elukeskkonda. Kujundatakse õpilaste arusaama akadeemilisest aususest, mida muuhulgas aitab tagada korrektne viitamine.

Selleks, et õpilased sooviksid jätkata õpinguid loodusteaduste ja tehnoloogia erialadel, peaksid nad teadma nende erialade mitmekesisust ja eripära. Olulisel kohal on õpilaste arusaamise kujundamine sellest, milliseid isiklikke eesmärke tuleks tal õppides seada, et ta saaks valitud erialal pärast gümnaasiumi lõpetamist edasi õppida.

Loodusainete omavahelise lõiminguga kujuneb õpilastel arusaam loodus- ja tehiskeskkonnast kui terviküsteemist ning iga loodusaine osast selles tervikus. Loodusaineid lõimitakse kolmel tasandil: loodusteadusliku pädevuse kujundamise, kattuva õppesisu ehk temaatilise lõimumise ning kooli õppekava ja loodusainete õpetajate koostöö kaudu.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Loodusvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut.

Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teiste valdkondade õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi eri olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline aineõpetajate süsteemne ja järjepidev koostöö.

Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ning rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpet kavandades lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, loodusteaduslikust pädevusest ning loodusainete õpitulemustest. Selle kõrval toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega.

Loodusainete õppes saavad õpilased ise mõelda ja tegutseda ning panna oma võimeid proovile. Õpitu mõtestamine aitab kujundada sügavaid teadmisi, oskusi ning hoiakuid, mis kõik koos toetavad õpilase elus hakkamasaamist ning laiemas perspektiivis demokraatliku ning jätkusuutliku ühiskonna toimimist. Sellist õpikäsitus toetab mitmekesiste õppemeetodite kasutamine: arutelud, interaktiivsed loengud, uurimuslikud, sh praktilised tööd, esitlused, loodusteaduslike mudelite uurimine ja koostamine, vastastikune õpetamine, kvalitatiivsete ning kvantitatiivsete probleemülesannete lahendamine, väitlused, projektöpe, rollimängud jne.

Aine sisu õpitakse, oskusi arendatakse ning hoiakuid kujundatakse probleemipõhiselt, mis aitab õpitut ja selle vajalikkust mõtestada. Otsuse tegemise, veaotsingu, strateogia valiku, disaini- või dilemmaprobleemid jms peaksid olema õpilasele isiklikult, ühiskondlikult ja/või globaalselt olulised.

Õppe aluseks on uurimuslik käsitus, kus arvestatakse õpilaste esitatud küsimusi ning toetatakse nende enesealgatust. Kasutatakse õppeülesandeid, mis arvestavad õpilaste eelteadmisi, huve ning võimeid. Erilist tähelepanu väärib õpilaste individuaalne eripära, sh ainealane andekus. Reageeritakse õpi- ja eluraskustele ning pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes.

Rühma- ja paaristööde kaudu kujundatakse õpilaste koostöö- ja plaanimisoskusi, erinevate seisukohtade ja teiste arvestamist ning kriitika talumist. Töid esitledes ja omavahel suheldes arenevad õpilaste eneseväljendusoskused.

Loodusaineid õppides kujuneb õpilase teadlikkus loodusteaduste ja tehnoloogiaga seotud erialadest ning ametitest, mida tutvustatakse igapäevases õppes, ent kutsutakse ka külalislektoreid ning käiakse asutustes. Ülevaade töö sisust, töötingimustest, nõutavatest oskustest ning hariduslikest eeldustest võimaldab õpilasel kaalutleda enda huvide ja võimete sobivust mõne erialaga.

Mitmekesised õppemeetodid, probleemipõhine ja uurimuslik käsitus, koostöine õppimine ning nüüdisaegsete õppekeskkondade kasutamine aitavad suurendada õpilaste õpimotivatsiooni ning kujundada elukestvat õppijat.

1.6. Hindamine

Hindamine on õppe osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase isikupärasest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena saab õppija tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppe kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Õpilast hinnatakse õppimise kestel kujundavalt ning teemade, kursuste ja kooliastme lõpus kokkuvõtvalt. Hindamine peab olema kooskõlas taotletavate õpitulemustega. Seda aitavad tagada mitmekesised hindamismeetodid, et toetada õpilase teadmiste ning eri oskuste ja hoiakute arengut.

Diagnostiliselt hinnates selgitab õpetaja kursuse või teema alguses õpilase tugevad ja nõrgad küljed, sh loodusteaduslikud väärarusaamad ning spetsiifilised õpiraskused, et kavandada edasist õpetamist.

Õppe ajal saab õpilane suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet oma õppimise edenemise kohta. Kirjaliku tagasiside annab õpetaja jooksvalt suuremahulise töö, näiteks õpimapi, essee, uurimistöö jne edasiarendamiseks.

Hindamist kasutatakse õppimise osana, kui õpilased enda või kaaslaste tehtud tööd kokkulepitud kriteeriumide põhjal hindavad. Selle käigus õpivad õpilased oma vigu märkama ja neid analüüsima.

Õpilased arutlevad iseseisvalt, rühmas või koos õpetajaga õppimise üle – mis läks töös hästi ja mida saaks järgmisel korral paremini teha. E-keskkondade, klassiarutelu vms kaudu annavad õpilased tagasisidet õpetajale selle kohta, kuidas neil läheb ning kuidas oleks parem õppida.

Hindamise muudavad läbipaistvaks hindamiskriteeriumid ehk hindamismudelid. Need on eriti vajalikud avatud ja/või loovat mõtlemist nõudvate õppeülesannete edukaks sooritamiseks (uurimistööd, ettekanded, esseed, õpilaste koostatud loodusteaduslikud mudelid jms). Hindamismudelid muudavad õpilasele arusaadavamaks õpetaja ootused, võimaldavad tal enda õppimist juhtida ning anda edasiviivat tagasisidet kaaslastele. Lisaks aitavad need õpetajal panna kokkuvõtvat hinnet, kui töö on valmis, ning õpilane saab paremini aru, kuidas hinne kujunes.

Hindamisviiside ja -vormide valikul arvestatakse seda, et gümnaasiumis suureneb keerukamate ning suuremat pingutust nõudvate teadmiste ja oskuste osakaal. Hinnatakse probleemide lahendamise, analüüsimise, järelduste, üldistuste ja otsuste tegemise ning põhjendamise oskust jms.

Lisaks testidele ja kontrolltöödele hinnatakse esitlust, uurimistöö aruannet, esseed, koostatud loodusteaduslikku mudelit, sh mõistekaarti, kollektsiooni, videot, õpimappi, projektitöö käigus väljatöötatud disaini või lahendust vm. Uurimisioskusi hinnatakse ka osaoskustena, milleks on uurimisküsimuse esitamine või katse kavandamine etteantud situatsiooni või katsevahendite põhjal, järelduste tegemine etteantud andmete alusel, korraldatud katse kvaliteedi ja tulemuste kriitiline hindamine, ettepanekute tegemine katsetulemuste usaldusväärsuse tõhustamiseks ning kehtivate järelduste saamiseks. Hoiakute ning väärtushinnangute kujundamisel on tähtsal kohal õpilase enesehindamine.

Õpilase hoiakud ja väärtushinnangud ei ole otseselt kokkuvõtva hindamise objektiks. Neid hinnatakse õpilase oskuse kaudu väärtusi mõtestada, st nende üle arutleda, neid põhjendada ning õigustada isiklikust või teiste vaatenurgast lähtudes.

Probleemülesannete korral on hindamise kriteeriumid lahenduse otstarbekohasus ja põhjenduste arv ning sotsiaalsete, eetiliste, majanduslike jm aspektide esiletoomine, originaalsus, loogilisus ja korrektse loodusteadusliku sõnavara kasutamise määr.

Loodusteadusessee puhul on hindamise kriteeriumid probleemiseade selgus, näidete ja põhjenduste arv ning loogilisus, korrektsete loodusteaduslike mõistete kasutamise määr, järelduste kehtivus, teksti osade üldine sidusus ning autori mõtete originaalsus.

1.7. Õppekeskkond

Kool tagab innustava, koostööle suunatud ning turvalise õppekeskkonna, kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ning edasiminekut. Sõbralik õhkkond ja üksteise aitamine loovad tingimused, et õpilased saavad pühenduda õppimisele ning tekkinud raskuste ületamisele. Oluline on demokraatlikule ühiskonnale omaste väärtuste kujundamine. Aktsepsitakse eri seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest. Õpilased kaasatakse õppe kavandamisse ning õppele hinnangu andmisse.

Õpitakse võimalikult mitmekesistes keskkondades, sh looduskeskkonnas, muuseumides, looduskoolides, teadushuvihariduskeskustes, ettevõtetes jm. Kasutatakse kõrgkoolide pakutavaid võimalusi, näiteks laborid, kursused jms. Õppes rakendatakse nüüdisaegseid õppematerjale ja digivahendeid ning e-õppekeskkondi, mis toetavad ühtlasi õpilaste digipädevuse arengut.

2. Ainekavad

2.1. Bioloogia

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumi bioloogia tugineb põhikooli bioloogia õppimise ajal omandatud teadmiste, oskuste ja hoiakutele ning seostub gümnaasiumi keemias, geograafias, füüsikas, matemaatikas ja teistes õppeainetes õpitavaga. Selle kaudu omandab õpilane positiivse hoiaku kõige elava ja ümbritseva suhtes ning õpib väärtustama vastutustundlikku ja säästvat eluviisi.

Bioloogias omandatud teadmised, oskused ja hoiakud lõimitult teistes õppeainetes omandatuga on alus sisemiselt motiveeritud elukestvaks õppeks. Bioloogiat õppides saab õpilane probleemülesannete lahendamise kaudu tervikülevaate elu mitmekesisuse, organismide ehituse ja talitluse, pärilikkuse, evolutsiooni, ökoloogia ning keskkonnakaitse ja rakendusbioloogia alustest. Seejuures saab õpilane ülevaate ka bioloogiateaduse peamistest seaduspärasustest, teooriatest ja tulevikusuundumustest ning nendega seotud rakendustest ja erialadest, mis aitab tal valida elukutset.

Bioloogiateadmised ja -oskused omandatakse suurel määral loodusteaduslikule meetodile tuginevate uurimisülesannete kaudu, mille vältel õpilane saab probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise ja katsete või vaatluste plaanimise ning nende tegemise, tulemuste analüüsi ja tõlgendamise oskused. Olulisel kohal on uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine, kaasates otstarbekaid verbaalseid ning visuaalseid esitusvorme. Ühtlasi omandab õpilane igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamise ja pädevate otsuste langetamise oskused, mis suurendavad tema toimetulekut loodus- ja sotsiaalkeskkonnas.

Õppimine on probleemülesannete põhine ja õpilaskeskne ning lähtub õpilase kui individuaalsetest iseärasustest ning tema võimete mitmekülgsest arendamisest. Aktiivõppe põhimõtteid järgiva õppe rõhuasetused on loodusteaduslikule meetodile tuginev uurimuslik käsitus ning loodus-, tehnoloogia- ja sotsiaalkeskkonda siduvate probleemülesannete lahendamine, millega kaasneb õpilase kõrgemate mõtlemistasandite areng. Kõigis õppeetappides kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) võimalusi. Selle käigus saavutab õpilane erinevate, sh elektroonsete teabeallikate rakendamise ning neis leiduva teabe töepärasuse hindamise oskuse. Tähelepanu pööratakse õpilase sisemise õpimotivatsiooni kujunemisele, kasutades mitmekesiseid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, rollimänge, diskussioone, ajurünnakuid, mõistekaartide

koostamist, õuesõpet, õppekäike jne. Kõige sellega kujunevad õpilasel bioloogiateadmised ja -oskused, mis võimaldavad tal erinevaid loodusnähtusi ning protsesse mõista, selgitada ja prognoosida. Seejuures süvendatakse bioloogia kui loodusteaduse ja kultuurinähtuse suhtes positiivset hoiakut, mis võtab igapäevaprobleemide lahendamisel arvesse teaduslikke, majanduslikke, sotsiaalseid ja eetilisi-moraalseid aspekte ning õigusaktides sätestatut.

Kõige selle tulemusel kujuneb õpilasest aktiivne kodanikuühiskonna liige, kes oskab ja tahab keskkonnaprobleeme märgata ning nende lahendamisele adekvaatselt kaasa aidata.

2.1.2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) väärtustab bioloogiateadmisi ja -oskusi ning hoiakuid nüüdisaja loodusteaduste, tehnoloogia ja inseneeria tähtsate komponentidena ning saab aru loovuse ja innovatsiooni osast teaduse ja tehnoloogia arengus, nende omavahelistest seostest, piirangutest ja riskidest ning tähtsusest igapäevaelus;
- 2) on omandanud süsteemse ülevaate eluslooduse peamistest objektidest ja protsessidest ning organismide omavahelistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga, kasutab korrektset bioloogiasõnavara;
- 3) suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustab bioloogilist mitmekesisust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning säästva arengu põhimõtteid;
- 4) rakendab loodusteaduslikku meetodit bioloogiaprobleeme lahendades: oskab sõnastada uurimisküsimusi ja hüpoteese, plaanida vaatlusi ja katseid, ohutusnõudeid silmas pidades korraldada bioloogiaüritusi, analüüsida ja teha korrektseid järeldusi ning esitada saadud tulemusi suuliselt ja kirjalikult;
- 5) oskab langetada loodus- ja sotsiaalkeskkonnaga seotud kompetentseid otsuseid ning prognoosida nende tagajärgi, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele, eetilisi-moraalsetele ja õiguslastele seisukohtadele;
- 6) kasutab bioloogiainfo erinevaid allikaid, analüüsib ja hindab kriitiliselt neis sisalduva teabe tõenduspõhisust, eristab seda pseudoteaduslikest seisukohtadest ja kasutab teadusinfot loodusprotsesse selgitades ning probleeme lahendades;
- 7) on omandanud süsteemse ülevaate nüüdisaja bioloogia arengusuundadest ja sellega seotud elukutsetest ning kasutab bioloogiateadmisi ja -oskusi karjäärivalikul; on motiveeritud elukestvaks õppeks.

2.1.3. Õpitulemused

I kursus „Rakud ja organismid“

Õpilane:

- 1) seostab eluslooduse organiseerituse tasemeid elu tunnustega ning kirjeldab neid uurivaid bioloogiateadusi ja elukutseid;
- 2) kavandab ja teeb eksperimente lähtuvalt loodusteaduslikust meetodist;
- 3) analüüsib loodusteadusliku meetodi rakendamise seotud tekste ning annab neile põhjendatud hinnanguid.
- 4) seostab vee omadusi organismide talitlusega;
- 5) selgitab peamiste katioonide ja anioonide tähtsust organismide ehituses ning talitluses;
- 6) seostab süsivesikute, lipiidide ja valkude ehitust nende ülesannetega;
- 7) võrdleb DNA ja RNA ehitust ning ülesandeid.
- 8) seostab inimese epiteel-, lihas-, side- ja närvikoe rakkude ehitust nende talitlusega ning eristab vastavaid kudesid mikropreparaatidel, mikrofotodel ja joonistel;
- 9) võrdleb ainete aktiivset ja passiivset transporti läbi rakumembraani;
- 10) eristab loomaraku peamisi koostisosi mikrofotodel ja joonistel ning selgitab loomaraku osade ülesandeid raku bioloogilistes protsessides;
- 11) võrdleb looma-, taime- ja seeneraku ehitust ning eristab neid nähtuna mikropreparaatidel, mikrofotodel ja joonistel.
- 12) toob näiteid mitesugulise paljunemise vormide kohta eri organismirühmadel;
- 13) selgitab fotode ja jooniste põhjal mitoosi- ja meiosisfaasides toimuvaid muutusi ning põhjendab nende vajalikkust;
- 14) võrdleb inimese spermatogeneesi ja ovogeneesi ning analüüsib erinevuste põhjusi;
- 15) võrdleb ja toob näiteid otsese ja moondelise arengu kohta eri organismirühmadel;
- 16) selgitab olulisemaid etappe inimese embrüogeneesis;
- 17) analüüsib inimese vananemisega kaasnevaid muutusi raku ja organismi tasandil ning hindab pärilikkuse ja keskkonnategurite mõju elueale.

II kursus „Molekulaarsed protsessid“

Õpilane:

- 1) analüüsib energiavajadust ja energia saamist autotroofidel ja heterotroofidel ning toob sellekohaseid näiteid;
- 2) selgitab ja väärtustab fotosünteesi eesmärgi, tulemust ja tähtsust taimedele, protsessi olulisust teistele organismidele ning kogu biosfäärile;
- 3) selgitab keskkonnategurite osa hingamisetaappide toimumises ning energia salvestamises;
- 4) toob käärmise rakendusbioloogilisi näiteid.
- 5) hindab pärilikkuse ja keskkonnategurite osa organismi tunnuste kujunemisel;
- 6) analüüsib DNA, RNA ja valkude osa päriliku info avaldumises;
- 7) selgitab geneetilise koodi omadusi ning nende avaldumist valgusünteesis;

- 8) hindab geeniregulatsiooni osa inimese ontogeneesi eri etappidel ning väärtustab elukeskkonna mõju geeniregulatsioonile;
- 9) toob näiteid inimese haiguste kohta, mis seostuvad geeniregulatsiooni häiretega.
- 10) iseloomustab viiruste levikut ja paljunemist ning nende organismisest toimet;
- 11) võrdleb bakteriraku ehitust ja talitlust päristuumsete rakkudega;
- 12) seostab inimesel levinumaid viirus- ja bakterhaigusi nende vältimise võimalustega ning väärtustab tervislikke eluviise ja vaksineerimise tähtsust;
- 13) lahendab geenitehnoloogiliste rakenduste dilemmaprobleeme, arvestades teaduslikke, majanduslikke, eetilisi ja seadusandlikke seisukohti;
- 14) toob näiteid bakterite ja viiruste geenitehnoloogiliste kasutusvõimaluste, sellega seotud teadusharude ning elukutsete kohta.

III kursus „Pärilikkus ja evolutsioon“

Õpilane:

- 1) toob näiteid pärilikkuse ja muutlikkuse avaldumise kohta eri organismirühmadel;
- 2) võrdleb mutatsioonilise ja kombinatiivse muutlikkuse tekkepõhjusti ning tulemusi;
- 3) analüüsib modifikatsioonilise muutlikkuse graafikuid;
- 4) seostab Mendeli katsetes ilmnunud fenotüübilisi suhteid genotüüpide rekombineerumisega;
- 5) lahendab geneetikaülesandeid Mendeli seadustest, AB0- ja reesussüsteemi vererühmadest ning suguliitelisest pärandumisest;
- 6) suhtub vastutustundlikult keskkonnategurite rolli inimese puuete ja haiguste tekkes.
- 7) selgitab Darwini evolutsioonikäsitlust;
- 8) toob näiteid loodusteaduste uuringute kohta, mis tõestavad bioevolutsiooni;
- 9) analüüsib ja hindab erinevaid seisukohti elu päritolu kohta Maal;
- 10) võrdleb loodusliku valiku vorme, nende toimumise tingimusi ja tulemusi ning toob nende kohta näiteid;
- 11) analüüsib ning hindab eri tegurite osa uute liikide tekkes, toob selle kohta näiteid;
- 12) selgitab evolutsioonilise mitmekesisustumise, täiustumise ja väljasuremise tekkemehhanisme ning avaldumisvorme ja toob nende kohta näiteid;
- 13) võrdleb inimese eripära inimahvidega ning hindab bioloogiliste ja sotsiaalsete tegurite osa nüüdisinimese evolutsioonis;
- 14) suhtub kriitiliselt bioevolutsiooni pseudoteaduslikesse käsitlustesse.

IV kursus „Inimene ja keskkond“

Õpilane:

- 1) seostab inimese närvisüsteemi osi nende talitlusega;
- 2) selgitab ja analüüsib eri tegurite mõju närviimpulsi tekkes ja levikus;
- 3) seostab närvisüsteemiga seotud levinumaid puudeid ja haigusi nende põhjustega ning väliste ilmingutega;
- 4) seostab sisesekreetsiooninäärmete ja nende eritatavate hormoonide rolli inimese talitluste regulatsioonis ning selgitab selle seost neuraalse regulatsiooniga;

- 5) selgitab inimorganismi kaitsesüsteeme ja vaktsineerimise tähtsust;
- 6) selgitab vere püsiva koostise tagamise mehhanisme ja selle tähtsust;
- 7) analüüsib inimese energiavajadust ning termoregulatsiooni mehhanisme.
- 8) analüüsib abiootiliste ja biootiliste keskkonnategurite mõju graafikuid ning toob näiteid nende rakendusvõimaluste kohta;
- 9) koostab ning analüüsib skemaatilisi jooniseid ja mõistekaarte toitumissuhete kohta ökosüsteemis;
- 10) selgitab iseregulatsiooni kujunemist ökosüsteemis ja seda ohustavaid tegureid;
- 11) toob näiteid organismide kooseluvormide kohta ja analüüsib nende toimimist;
- 12) koostab ja analüüsib ökosüsteemi (nt biosfääri jt) läbiva energiavoo skemaatilisi jooniseid ning lahendab ökopüramiidi reegli ülesandeid.
- 13) analüüsib inimtegevuse osa liikide hävimises ning suhtub vastutustundlikult enda tegevusesse looduskeskkonnas;
- 14) selgitab elurikkuse kaitse olulisust ning väärtustab iga inimese vastutust selle eest, näitab üles ühiskondlikku aktiivsust, mis tugineb loodusteaduslikel teadmistel;
- 15) teadvustab looduse, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning põhjendab kestliku arengu tähtsust isiklikul, kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, teadvustab rohepöörde olulisust;
- 16) selgitab Eesti looduskaitseaduses esitatud kaitstavate loodusobjektide jaotust ning toob nende kohta näiteid;
- 17) lahendab kohalikele näidetele tuginevaid keskkonna dilemmaprobleeme, arvestades teaduslikke, majanduslikke, eetilisi ja seadusandlikke seisukohti.

2.2. Füüsika

2.2.1. Õppeaine kirjeldus

Füüsika kuulub loodusteaduste hulka, olles väga tihedas seoses matemaatikaga. Füüsika paneb aluse tehnika ja tehnoloogia mõistmisele ning aitab väärtustada tehnikaga seotud elukutseid. Füüsikaõppes arvestatakse loodusainete vertikaalse ning horisontaalse lõimimise vajalikkust. Vertikaalse lõimimise korral on ühised teemad loodusteaduslik meetod, looduse tasemeline struktureeritus, vastastikmõju, liikumine (muutumine ja muundumine), energia, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane kirjaoskus, tehnoloogia, elukeskkond ning ühiskond. Vertikaalset lõimimist toetab õppeainete horisontaalne lõimimine.

Gümnaasiumi füüsikaõppe eesmärk on jagada vajalikke füüsikateadmisi tulevasele kodanikule, kujundada temas keskkonna- ja ühiskonnahoidlikke ning jätkusuutlikule arengule orienteeritud hoiakuid. Gümnaasiumis käsitletakse füüsikalisi nähtusi süsteemselt ja holistlikult, arendades terviklikku ettekujutust loodusest ning pidades tähtsaks olemuslikke seoseid tervikpildi osade vahel. Võrreldes põhikooliga tutvutakse sügavamalt erinevate vastastikmõjude ja nende põhjustatud liikumisvormidega ning otsitakse liikumisvormide vahel seoseid. Õpilaste kriitilise ja süsteemmõistelise mõtlemise arendamiseks lahendatakse füüsikaliselt eri aine- ja eluvaldkondades esinevaid probleeme, plaanitakse ning korraldatakse eksperimente, kasutades

loodusteaduslikku uurimismeetodit. Ülesandeid lahendades on lubatud kasutada valemite lehti, pidades olulisemaks valemite füüsikalise sisu mõistmist ja õiges kontekstis rakendamist kui valemite pähetuupimist.

Õppes kujundatakse väärtushinnangud, mis määravad õpilaste suhtumise füüsikasse kui kultuurifenomeni, avavad füüsika rolli tehnikas, tehnoloogias ja elukeskkonnas ning ühiskonna jätkusuutlikus arengus. Gümnaasiumi füüsikaõppes taotletakse koos teiste õppeainetega õpilastel nüüdisaegse tervikliku maailmapildi ja keskkonda säästva hoiaku ning analüüsioskuse kujunemist. Gümnaasiumi füüsikaõppes kujundatavad üldoskused erinevad põhikooli füüsikaõppes saavutatavaist deduktiivse käsitusviisi ulatuslikuma rakendamise ning tehtavate üldistuste laiemalt kehtivuse poolest. Füüsikaõpe muutub gümnaasiumis spetsiifilisemaks, kuid samas seostatakse füüsikateadmised tihedalt ja kõrgemal tasemel ülejäänud õppeainete teadmistega ning põhikoolis õpituga.

Gümnaasiumi füüsikaõpe koosneb viiest kohustuslikust kursusest ning kahest valikkursusest. **Esimeses kursuses „Füüsika meetod. Kinemaatika“** seletatakse, mis on füüsika, mida ta suudab, mille poolest eristub füüsika teistest loodusteadustest ning mil viisil ta nendega seotud on. Süvendatakse loodusteadusliku meetodi rakendamist, avardades teadmisi ja oskusi mõõtmisest kui eksperimentaalteaduste alusest.

Teises kursuses „Dünaamika“ avatakse mehaaniliste mudelite keskne roll loodusnähtuste kirjeldamisel ja seletamisel. Kuna kogu nüüdisaegses füüsikas domineerib vajadus arvestada aine ja välja erisusi, käsitletakse **kolmandas kursuses „Elektromagnetism“** elektromagnetvälja näitel väljade kirjeldamise põhivõtteid ning olulisemaid elektrilisi ja optilisi nähtusi. **Neljandas kursuses „Energia“** vaadeldakse keskkonda energeetilisest aspektist. Käsitletakse alalis- ja vahelduvvoolu ning soojusnähtusi, ent ka mehaanilise energia, soojusenergia, elektrienergia, valgusenergia ja tuumaenergia omavahelisi muundumisi. **Viimasel kursuses „Mikro- ja megamaailma füüsika“** arutletakse füüsikaliste seaduspärasuste ning protsesside üle mastaapides, mis erinevad inimese karakteristikust mõõtmest (1 m) rohkem kui miljon korda.

Kolme viimase kohustusliku kursuse läbimise järjestuse määrab õpetaja. Praktiliste tegevuste loetelus on esitatud üldisemad teemad, millest õpetaja kavandab kas praktelistel töödel, IKT-l, näit- või osaluskatsetel põhinevad tegevused.

Kaks ainekavas kirjeldatud valikkursust võimaldavad omandada eelkõige kahe viimase kohustusliku kursuse õppesisu laiemalt ning sügavamalt. Kumbki kursus sisaldab 15 moodulit, igaüks mahuga 3–6 õppetundi. Nende hulgast valib õpetaja kuni 8 moodulit. Kursus „Füüsika ja tehnika“ süvendab õpilaste teadmisi kohustusliku kursuse „Energia“ temaatikas, tuues esile füüsika tehnilisi rakendusi. Valikkursus „Teistsugune füüsika“ süvendab kohustuslikku kursust „Mikro- ja megamaailma füüsika“.

2.2.2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Füüsika õpetamisega gümnaasiumis taotletakse, et lisaks valdkonnapädevuses kirjeldatud eesmärkidele õpilane:

- 1) väärtustab füüsikat kui looduse põhjuslikke seoseid uurivat teadust, mõistab mudelite tähtsust loodusobjektide uurimisel ning mudelite arengut ja paratamatut piiratust;
- 2) rakendab omandatud füüsikateadmisi ning protsessioskusi igapäevaelu ja tehnoloogiaga seotud probleemülesandeid kvantitatiivselt lahendades ning info usaldusväärsuse ja teaduslikkuse kontrolliks;
- 3) kavandab ja korraldab ohutult uurimusi loodusnähtusi kirjeldavate füüsikaliste mudelite leidmiseks või kontrollimiseks;
- 4) analüüsib graafiliselt, analüütiliselt ja statistiliselt füüsikaliste parameetrite mõõtmistel saadud andmekogumeid;
- 5) mõistab füüsika rolli teiste loodusteaduste seas ning interdistsiplinaarsete uurimissuundade tähtsust teaduses ja tehnoloogias.

2.2.3. Õpitulemused

I kursus „Füüsika meetod. Kinemaatika“

Õpilane:

- 1) selgitab loodusteadusliku meetodi olemust ja teab, et katsetulemusi üldistades jõutakse mudelini;
- 2) põhjendab mõõteseaduse vajalikkust üldaktsepsitavate mõõtmistulemuste saamiseks;
- 3) mõistab mõõdetava suuruse ja mõõtmistulemuse suuruse väärtuse erinevust;
- 4) teab ja rakendab rahvusvahelise mõõtühikute süsteemi (SI) põhisuurusi ning nende mõõtühikuid;
- 5) teab, et korrektne mõõtetulemus sisaldab ka määramatust, ning kasutab mõõtmisega kaasnevat mõõtemääramatust hinnates standardhälvet;
- 6) teab, et keha liikumist iseloomustab kiirus, ning toob näiteid liikumise suhtelisuse kohta;
- 7) eristab skalaarseid ja vektoriaalseid füüsikalisi suurusi ning toob nende kohta näiteid;
- 8) selgitab füüsikaliste suuruste (kiirus, kiirendus, teepikkus ja nihe) tähendusi ning nende suuruste mõõtmise viise;
- 9) uurib ühtlast sirgjoonelist liikumist ja ühtlaselt muutuvat sirgjoonelist liikumist ning analüüsib saadud tulemusi;
- 10) analüüsib teepikkuse, kiiruse ja kiirenduse graafikuid;
- 11) uurib ringliikumist, mõõtes ja arvutades füüsikalisi suurusi: pöördenurk, periood, sagedus, nurkkiirus, joonkiirus ja kesktõmbekiirendus;

- 12) uurib võnkumisi ja kasutab nende analüüsimiseks järgmisi füüsikalisi suurus: hälve, amplituud, periood, sagedus ja faas;
- 13) uurib hälbe, kiiruse, kiirenduse, kineetilise ja potentsiaalse energia muutumist pendli võnkumisel nii graafiliselt kui ka analüütiliselt;
- 14) selgitab resonantsi nähtust ning toob näiteid selle esinemise kohta looduses ja tehnikas;
- 15) kasutab lainenähtuste selgitamisel füüsikalisi suurus (lainepikkus, laine levimiskiirus, periood ja sagedus);
- 16) rakendab imitatsioone lainete peegeldumise, interferentsi ja difraktsiooni uurimiseks ning toob nende kohta näiteid loodusest ning tehnikast;
- 17) rakendab probleemülesandeid lahendades järgmisi seoseid:

$$v = \frac{\Delta x}{\Delta t}; \quad s = x - x_0;$$

$$a = \frac{v - v_0}{t}; \quad x = x_0 + vt; \quad s = v_0 t + \frac{at^2}{2}; \quad s = \frac{v^2 - v_0^2}{2a};$$

$$\omega = \frac{\varphi}{t}; \quad v = \omega r; \quad \omega = \frac{2\pi}{T} = 2\pi f; \quad a = \omega^2 r = \frac{v^2}{r}; \quad v = \frac{\lambda}{T} = \lambda f$$

II kursuse „Dünaamika“

Õpilane:

- 1) kasutab jõudu kui vektorsuurst kehadevahelist vastastikmõju analüüsides, oskab graafiliselt ja analüütiliselt leida kehale mõjuvat resultantjõudu;
- 2) rakendab Newtoni seaduseid probleemülesandeid lahendades ja igapäevaelu situatsioone analüüsides;
- 3) analüüsib orbitaalliikumist, kasutades inertsia ja kesktõmbejõu mõistet;
- 4) kasutab gravitatsiooniseadust ja raskusjõu, keha kaalu ja tooreaktsiooni mõistet probleemülesandeid lahendades;
- 5) kavandab ja teeb katsed jäikuse ja hõõrdeteguri määramiseks ning analüüsib katsete tulemusi;
- 6) rakendab impulsi jäävuse seadust probleemülesandeid lahendades ja igapäevaelu situatsioone analüüsides;
- 7) seostab reaktiivliikumist impulsi jäävuse seadusega; toob näiteid reaktiivliikumise kohta looduses ja rakenduste kohta tehnikas;
- 8) rakendab looduses ja tehnikas toimivate nähtuste selgitamiseks mehaanilise energia jäävuse seadust ning mehaanilise töö, võimsuse ja kasuteguri mõistet;
- 9) rakendab probleemülesandeid lahendades järgmisi seoseid:

$$F = G \frac{m_1 \cdot m_2}{r^2}; \quad F = ma;$$

$$P = m(g \mp a); \quad F = \mu N; \quad F = k\Delta l; \quad E_k = \frac{mv^2}{2}; \quad E_p = mgh;$$

$$E_{meh} = E_k + E_p; \quad \Delta(m_1 \vec{v}_1 + m_2 \vec{v}_2) = 0;$$

III kursus „Elektromagnetism“

Õpilane:

- 1) seostab laetud kehade vastastikmõju elektrostaatilise välja olemasoluga, võrdleb ainet ja välja, kasutab väljatugevuse mõistet elektrostaatilise välja kirjeldamiseks;
- 2) rakendab laengu jäävuse seadust, superpositsiooni printsiipi ja Coulomb'i seadust probleemülesandeid lahendades;
- 3) visualiseerib elektrivälja jõujoonte toel staatilisi elektrivälju ja määrab elektriväljas laenguga kehale mõjuva jõu suuna;
- 4) selgitab pinge mõistet ning rakendab pinge ja väljatugevuse seost probleemülesandeid lahendades;
- 5) selgitab elektri- ja magnetvälja energia salvestamise võimalusi;
- 6) kasutab magnetinduktsiooni mõistet magnetvälja kirjeldamiseks;
- 7) visualiseerib magnetvälja jõujoonte toel magnetvälja ja määrab magnetväljas liikuvale laengule mõjuva Lorentzi jõu suuna;
- 8) rakendab Ampere'i seadust probleemülesandeid lahendades;
- 9) selgitab elektromagnetlainete levimist kasutades elektrivälja ja magnetvälja mõistet;
- 10) oskab liigitada elektromagnetlaineteid ja paigutada neid elektromagnetlainete skaalale;
- 11) kirjeldab joonisel või arvutiimitatsiooniga interferentsi- ja difraktsiooninähtusi optikas ning toob nende rakendamise näiteid;
- 12) seostab polariseeritud valguse omadusi rakendustega looduses ja tehnikas;
- 13) kavandab ja teeb katse läbipaistva aine murdumisnäitaja määramiseks, kirjeldab valguse spektri lahtutamise võimalusi;
- 14) selgitab joonspektri tekkimist ja valguse dualismiprintsiipi ning toob näiteid spektraalanalüüsi rakendamise kohta;
- 15) rakendab Einsteini võrrandit välisfotoefekti kohta ning võrdleb välis- ja sisefotoefekti;
- 16) rakendab probleemülesandeid lahendades järgmisi seoseid:

$$I = \frac{q}{t}; \quad F = k \frac{q_1 \cdot q_2}{r^2};$$

$$F = K \frac{l_1 \cdot l_2}{d} l; \quad E = \frac{F}{q}; \quad U = \frac{A}{q}; \quad \varphi = \frac{E_p}{q}; \quad E = \frac{U}{d}; \quad F_L = qvB \sin \alpha; \quad F = BIl \sin \alpha;$$

$$\Phi = BS \cos \alpha; \quad \varepsilon_i = \frac{\Delta \Phi}{\Delta t}; \quad \frac{\sin \alpha}{\sin \gamma} = n; \quad n = \frac{c}{v}; \quad E = hf; \quad hf = A + \frac{mv^2}{2}$$

IV kursuse „Energia“

Õpilane:

- 1) selgitab elektrivoolu tekkemehhanismi metallides, vedelikes ja gaasides mikrotasemel;
- 2) kavandab ja teeb katse vooluallika elektromotoorjõu ja sisetakistuse määramiseks ning analüüsib tulemusi;
- 3) analüüsib graafiliselt metallide eritakistuse sõltuvust temperatuurist;
- 4) uurib leedlambi takistuse sõltuvust rakendatavast pingest ja polaarsusest ning analüüsib katse tulemusi;
- 5) selgitab pooljuhtseadmete tööpõhimõtet ja rakendusi;
- 6) võrdleb vahelduv- ja alalisvoolu ning analüüsib vahelduvvoolu pinget ja voolutugevuse ajast sõltuvuse graafikuid;
- 7) selgitab trafo ja generaatori toimimispõhimõtet ja rakendusi vahelduvvooluvõrgus ning elektrienergia ülekandes;
- 8) nimetab ideaalgaasi mudeli tunnuseid ning seostab mikro- ja makroparameetreid;
- 9) rakendab ideaalgaasi olekuvõrrandit probleemülesandeid lahendades;
- 10) kasutab isoprotsesside graafikuid termodünaamiliste protsesside analüüsimiseks;
- 11) võrdleb avatud süsteemi ja suletud süsteemi mõistet;
- 12) rakendab termodünaamika I ja II seadust probleemülesandeid lahendades ning seletab kvalitatiivselt entroopia mõistet;
- 13) seostab termodünaamika seadusi soojusmasinate tööpõhimõttega;
- 14) analüüsib taastuvenergiaallikate kasutuselevõttuga seotud probleeme;
- 15) rakendab probleemülesandeid lahendades järgmisi seoseid:

$$I = qnSv; R = \rho \frac{l}{S}; I = \frac{U}{R}; I = \frac{\varepsilon}{R+r}; A = UI\Delta t;$$

$$N = IU = \frac{I_m U_m}{2} = \frac{I_m}{\sqrt{2}} \frac{U_m}{\sqrt{2}}; Q = \Delta U + A; \eta = \frac{T_1 - T_2}{T_1}; E_k = \frac{3}{2} k T; p = nkT; pV = \frac{m}{M} RT$$

V kursuse „Mikro- ja megamaailma füüsika“

Õpilane:

- 1) võrdleb reaalgaasi ja ideaalgaasi mudeleid;
- 2) kasutab küllastunud auru, absoluutse niiskuse, suhtelise niiskuse ja kastepunkti mõistet ning seostab neid ilmastikunähtustega;
- 3) selgitab pindpinevust, märgamist ja kapillaarsust ning toob näiteid nende nähtuste esinemise kohta looduses ja tehnikas;
- 4) kirjeldab aine olekuid, kasutades faasi ja faasisiirde mõistet, ning analüüsib faasidiagrammi toel faasisiirdeid erinevatel rõhkudel ja temperatuuridel;
- 5) selgitab elektronide difraktsiooni, kasutades leiulaine mõistet;
- 6) võrdleb aatomeid ja molekule nanoosakestega ning teab nanotehnoloogia rakendusi;

- 7) analüüsib eriseoseenergia ja massiarvu sõltuvuse graafikut ning selgitab tuumaenergia vabanemist tuumade lõhustumis- ja sünteesireaktsioonide käigus;
- 8) seletab radioaktiivse dateerimise meetodi olemust ning toob näiteid selle meetodi rakendamise kohta;
- 9) seletab tuumareaktorite üldist tööpõhimõtet ning analüüsib tuumaenergeetika eeliseid ja sellega seonduvaid ohte;
- 10) võrdleb ioniseeriva kiirguse liike, analüüsib ioniseeriva kiirguse mõju elusorganismidele ning võimalusi kiirguskaitseks;
- 11) võrdleb Päikesesüsteemi põhiliste koostisosade mõõtmeid ja liikumist;
- 12) selgitab tähtede evolutsiooni ja planeedisüsteemide tekkimist;
- 13) selgitab galaktikate ehitust ja evolutsiooni;
- 14) selgitab universumi tekkimist ja arengut Suure Paugu teooria põhjal;
- 15) rakendab probleemülesandeid lahendades järgmisi seoseid: ; $E_s = \Delta mc^2$

2.3. Geograafia

2.3.1. Õppeaine kirjeldus

Geograafial on oluline panus õpilaste loodusteadusliku kirjaoskuse ning kõigi üldpädevuste arendamisse. Õppes tuginetakse põhikoolis omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele.

Geograafia loob head eeldused nii valdkonnaüleseks õppimiseks kui ka loodus- ja sotsiaallainete lõimimiseks, aidates õpilastel näha seoseid matemaatikas, füüsikas, bioloogias, keemias ning ajaloo ja ühiskonnaõpetuses õpitava vahel.

Geograafiat õppides saavad õpilased süsteemse ülevaate looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ning protsessidest, nende ruumilisest levikust ja vastastikustest seostest. Õpilastel kujuneb arusaam Maast kui tervikust ning keskkonna ja inimtegevuse vastastikustest seostest nii isiklikul, kohalikul kui ka globaalsel tasandil. Maailma eri piirkondadega tutvumine võimaldab õpilastel mõista iga koha unikaalsust ja samas kohtade üleilmset seotust, mis tähendab, et ühed ja samad protsessid võivad eri kohtades toimida erinevalt, sõltudes koha looduslikest, majanduslikest või sotsiaalsetest oludest. Geograafiat õppides arenevad õpilaste ruumilise mõtlemise ja ruumianalüüsi oskused.

Geograafiatundides saavad õpilased arutleda aktuaalsetel ja olulistel ühiskondlikel teemadel, mis aitavad neil oma aineteadmisi mõtestada. See loob eeldused, et kujuneksid aktiivsed ja teadlikud ühiskonnaliikmed, kes märkavad igapäevaelu probleeme ning oskavad neile põhjendatud lahendusi pakkuda. Õpingute käigus areneb oskus hinnata oma otsustuste või tegevuse otseseid ja kaudseid tagajärgi.

Infoühiskonnas on järjest tähtsamad infotehnoloogia kasutamise ja kriitilise mõtlemise oskused. Geograafiatundides õpivad õpilased kasutama eri teabeallikaid, sh kaardirakendusi ja andmeportaale, ning kriitiliselt hindama teabe usaldusväärsust.

Õppes lähtutakse uurimuslikust õppest, mille käigus arenevad õpilaste probleemilahendamis ja uurimisoskused. Õpitakse probleeme nägema, hüpoteese ja uurimisküsimusi sõnastama, uuringut plaanima ja tegema, samuti andmeid koguma vaatlusi, mõõdistamisi, küsitlusi või intervjuusid korraldades, ent ka teisestest allikatest, nagu kaartidelt ja satelliidifotodelt, andmeportaalidest jm. Andmeid töödeldes arenevad õpilaste analüüsimise ning üldistuste ja järelduste tegemise oskused ning uurimistulemusi tõlgendades, esitades ja esitledes kirjalik ning suuline väljendusoskus, sh korrektse loodusteadusteksti koostamine ja ainesõnavara kasutamine.

Geograafiat õppides hakatakse mõistma geograafiateaduse olemust ning olulisust igapäevaelus ja ühiskonna arengus. Õpitakse nägema ruumilisi seoseid ning mõistma nüüdisaegsete tehnoloogiasuundade võimalusi nii loodust kui ka ühiskonnaprotsesse jälgides ja modelleerides ning tulevikutsenaariume luues.

Geograafia panustab õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemisesse. Maailma looduse, rahvastiku ja kultuurigeograafia seostatud käsitlemine on alus mõistvale ning sallivale suhtumisele teiste maade ja rahvaste kultuurisse ning traditsioonidesse. Eesti geograafia õppimine loob aluse kodumaa looduse, ajaloo ja kultuuripärandi väärtustamisele. Nii loodus- kui ka ühiskonnageograafiat õppides areneb õpilaste keskkonnateadlikkus, rõhutatakse elurikkuse, kultuurilise mitmekesisuse ja kestliku majanduse tähtsust ning väärtustatakse säästvat ja vastutustundlikku eluviisi.

Õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemiseks ja hoidmiseks esitatakse õppematerjal võimalikult probleemipõhiselt ning õpilase igapäevaelu ja kodukohaga seostatult. Geograafias on tähtsal kohal välitööd, mis võimaldavad uurida kohalikke olusid ja probleeme ning kaasata õpilasi kogukonna projektidesse, kus õpitakse teoreetilisi teadmisi seostama praktiliste oskustega. Õppes lähtutakse õpilaste individuaalsetest iseärasustest ja võimete mitmekülgsest arendamisest. Kasutatakse mitmekesiseid õppemeetodeid: projektõpet, arutelusid, ajurünnakuid, rollimänge, õuesõpet, õppekäike, muuseumides käimist jne. Kõigis õppeetappides rakendatakse nüüdisaegseid meedia- ja infotehnoloogjavahendeid.

Geograafiaharidus annab hea ettevalmistuse paljude elukutsete ja karjäärivõimaluste jaoks, kus on vaja teadmisi nii loodusest kui ka ühiskonnast, oskust ruumiandmeid analüüsida ning näha vastastikuseid seoseid nende ajalises muutumises.

2.3.2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) tunneb huvi geograafia ning teiste loodus- ja sotsiaalteaduste vastu ning mõistab nende tähtsust igapäevaelus ja ühiskonna arengus;
- 2) rakendab loodusainetes omandatud teadmisi ja oskusi keskkonna objektide, nähtuste ja nendevaheliste põhjuse-tagajärje seoste selgitamiseks ning

analüüsimiseks, kasutades loodusteadustele omast keelt ning loodusteaduslikke mudeleid;

- 3) märkab, sõnastab ja lahendab igapäevaelu probleeme, langetab põhjendatud otsuseid, kasutab loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 4) sõnastab loodusteadustega seotud uurimisküsimusi, kavandab ja korraldab uuringut, järgides ohutusnõudeid, ning teeb tõenduspõhiseid järeldusi;
- 5) leiab geograafiainfo nii eesti- kui ka võõrkeelsetest allikatest ja hindab selle usaldusväärsust; kasutab õppimiseks ning koostööks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab teaduse olemust, olulisust ja piiranguid, loodusteaduste ja tehnoloogia seoseid ning riske;
- 7) väärtustab elurikkust ja kultuurilist mitmekesisust ning jätkusuutlikku arengut;
- 8) on omandanud ülevaate geograafiaga seotud elukutsetest ja karjäärivõimalustest ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

2.3.3. Õpitulemused

I kursus „Rahvastik ja majandus“

Õpilane:

- 1) teab üldjoontes geograafiateaduse arengut, seoseid teiste teadusharudega ning nüüdisaegseid uurimismeetodeid geograafias;
- 2) kavandab ja korraldab geograafiauuringuid, teeb vaatlusi ja mõõdistamisi ning korraldab küsitlusi andmete kogumiseks;
- 3) kasutab eesti- ja võõrkeelseid teabeallikaid, sh kohateabe teenuseid ja geoportaale, et leida infot, analüüsida seoseid ning teha üldistusi ja järeldusi;
- 4) koostab teabeallikatest leitud info põhjal ülevaate mõnest objektist, nähtusest või piirkonnast;
- 5) tõlgendab eri kujutusviisidega kaarte ning määrab kaardi põhjal koha ristkoordinaadid;
- 6) koostab kaardi või mõne muu ruumiinfot edastava mudeli.
- 7) teab rahvastiku-uuringute olulisust, uurimistulemuste kasutamise võimalusi ühiskonnas ja piiranguid;
- 8) analüüsib andmeportaalide andmete põhjal rahvastikuprotsesse ning nende seost ühiskonna arenguga eri riikide näitel;
- 9) seostab riigi rahvastikusituatsiooni demograafilise ülemineku etapiga;
- 10) teab rahvusvaheliste rännete peamisi suundi ning analüüsib mõne piirkonna rännet, seostades selle tõmbe- ja tõuketeguritega ning tagajärgedega lähte- ja sihtriigile;
- 11) teab rahvastikupoliitika meetmeid ja nende mõju ühiskonnale;
- 12) analüüsib teabeallikate põhjal rahvastiku paiknemist ja tihedust maailmas, regioonis või riigis;
- 13) analüüsib linnastumise kulgu maailmas ja eri arengutasemega riikides ning kaasnevaid sotsiaal- ja keskkonnaprobleeme;
- 14) iseloomustab teabeallikate põhjal mõne linna sisestruktuuri.

- 15) seostab tehnoloogia, majanduse ja ühiskonna arengu ning ruumilise korralduse agraar-, industriaal- ja infoajastul;
- 16) võrdleb andmeportaalide näitajate põhjal riikide arengutaset ning arutleb näitajate piiratuse üle;
- 17) selgitab üleilmset tööjaotust ja väärtusahela etappide paigutust mõne tööstusharu näitel ning analüüsib sellega kaasnevaid probleeme;
- 18) arutleb rahvusvaheliste ettevõtete rolli üle maailmamajanduses ning toob näiteid nende mõju kohta eri arengutasemega riikidele;
- 19) analüüsib mõne riigi näitel üleilmastumise eri aspekte ning nende mõju eri eluvaldkondadele;
- 20) analüüsib transpordiliikide arengut ning nende mõju majandusele, ühiskonnale ja keskkonnale;
- 21) analüüsib teabeallikate põhjal mõne riigi transpordisüsteemi, selle seost teiste majandusharudega ja mõju keskkonnale;
- 22) analüüsib teabeallikate põhjal maailma ja mõne riigi turismimajandust, selle seoseid teiste majandusharudega ning mõju keskkonnale ja kultuuriruumile.

II kursus „Maa kui süsteem“

Õpilane:

- 1) on omandanud ettekujutuse geoloogide tööst ja mõistab geoloogiliste uuringute vajalikkust;
- 2) selgitab laamade liikumist ja kaasnevaid geoloogilisi protsesse;
- 3) seostab vulkaani kuju ja purske iseloomu magma omadustega;
- 4) selgitab maavärina teket ja seismiliste lainete levikut, teab maavärina võimsuse määramist;
- 5) teab maavärinate ja vulkanismiga kaasnevaid nähtusi ning nende mõju keskkonnale ja inimtegevusele;
- 6) eristab kivimeid, selgitab nende teket ning seostab kivimiringega;
- 7) selgitab kivimite murenemist eri tegurite mõjul erinevates keskkonnatingimustes, teab murenemise tähtsust looduses.
- 8) iseloomustab ilmakaardi põhjal ilma, seostades ilmanäitajad rõhualade ja frontidega;
- 9) selgitab Maa kiirgusbilanssi ning seostab selle atmosfääri koostise ja ehitusega;
- 10) analüüsib teabeallikate põhjal mõne piirkonna kliimat ning seostab selle kliimat kujundavate tegurite mõjuga;
- 11) teab kliimamuutusi põhjustavaid tegureid;
- 12) arutleb kliimamuutuste võimalike tagajärgede ning kliimamuutustega kohanemise võimaluste üle.
- 13) analüüsib veeringe lülisid maailma eri piirkondades, seostab neid kliimaga ja vee kasutamise võimalustega;
- 14) analüüsib teabeallikate põhjal vee omadusi maailmamere eri osades, seostab neid kliimaga ning teiste teguritega;
- 15) selgitab hoovuste ja loodete teket ning liikumise seaduspära;
- 16) analüüsib maailmameres toimunud muutusi, seostades neid kliimamuutuste ja inimtegevusega;

- 17) selgitab rannikuprotsesse ning analüüsib inimtegevuse mõju rannikule mõne piirkonna näitel;
- 18) selgitab liustike teket, jaotumist ja tähtsust;
- 19) selgitab põhjavee kasutamisega kaasnevaid keskkonnaprobleeme eri piirkondade näidetest.
- 20) analüüsib Maa sfääride vahelisi seoseid;
- 21) toob näiteid sündmuste kohta Maa ajaloos ja nende mõju kohta Maa sfääridele.

III kursus „Loodusvarade majandamine ja keskkonnaprobleemid“

Õpilane:

- 1) arutleb maailma toiduprobleemide ning nüüdisaegse põllumajanduse, sh tehnoloogia võimaluste üle nende lahendamisel;
- 2) selgitab põllumajanduse osa toidutootmisahelas, seost teiste majandusharude ja eluvaldkondadega;
- 3) seostab mullatekke tingimusi mulla koostise, ehituse ja omadustega ning toob näiteid mullatüüpide ja mullaprotsesside kohta eri bioomides;
- 4) arutleb muldade hävimise ja selle peatamise võimaluste üle;
- 5) iseloomustab eri tüüpi põllumajandusettevõtteid maailmas, seostab neid kohalike oludega ja analüüsib nende mõju keskkonnale;
- 6) analüüsib teabeallikate põhjal mõne riigi põllumajandust mõjutavaid tegureid, põllumajanduslikku tootmist ja selle mõju keskkonnale;
- 7) iseloomustab vesiviljelust ja selle mõju veekeskkonnale mõne piirkonna näitel.
- 8) teab kestliku metsamajanduse olemust ja selle olulisust ning selgitab metsamajanduse ja -tööstusega seotud keskkonnaprobleeme;
- 9) teab metsavarude hindamise eri võimalusi;
- 10) teab metsatüüpe ja maailma metsarikkamaid piirkondi ning seostab neid metsa kasutamise võimalustega;
- 11) võrdleb teabeallikate põhjal metsamajandust ja -tööstust eri riikides;
- 12) arutleb ökosüsteemi teenuste üle metsa näitel ja selgitab puidu rolli süsinikuringes.
- 13) arutleb maailma energiamajanduse muutuste üle ning seostab energiamajanduse arengu kliimapolitikaga;
- 14) iseloomustab teabeallikate põhjal energiaallikate paiknemist maailmas ja seostab neid kasutamise võimalustega;
- 15) analüüsib teabeallikate põhjal riikide energiamajandust ning sellega seotud majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaprobleeme;
- 16) arutleb energiamajanduse jätkusuutlikkuse teemadel.

2.4. Keemia

2.4.1. Õppeaine kirjeldus

Keemial on oluline roll õpilaste loodusteadusliku maailmapildi kujunemises. Gümnaasiumi keemiaõpe tugineb põhikoolis omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele ning seostub gümnaasiumi füüsikas, bioloogias, matemaatikas jt õppeainetes

õpitavaga, toetades samaaegu teiste õppeainete õpet. Keemiat õppides areneb õpilastel loodusteaduslik pädevus ning omandatakse positiivne hoiak keemia ja teiste loodusteaduste suhtes ning mõistetakse loodusteaduste tähtsust inimühiskonna majanduse, tehnoloogia ja kultuuri arengus. Õpilastel kujuneb vastutustundlik suhtumine elukeskkonnasse ning õpitakse väärtustama tervislikku ja kestlikku eluviisi. Keemias ning teistes loodusainetes omandatud teadmised, oskused ja hoiakud on aluseks sisemiselt motiveeritud elukestvale õppimisele.

Õpilastel kujuneb gümnaasiumitasemele vastav loodusteaduslik pädevus ning terviklik loodusteaduslik maailmapilt. Nad õpivad tundma aine ehituse põhialuseid ning keemiliste protsesside peamisi seaduspärasusi. Õpilastel kujuneb ülevaade anorgaanilistest ja orgaanilistest ainetest, nende peamistest omadustest ja ainetevahelistest seostest, keemia tulevikusuundumustest ning keemiaga seotud elukutsetest, mis toetab õpilasi edasises karjäärivalikus.

Probleemülesannete lahendamine aitab õpilastel mõista ainete koostise ja ehituse mõju ainete omadustele ning selle kaudu ainete rakendamise võimalustele. Keemiaõpingutes on olulisel kohal uurimisülesanded, mille lahendamisega kujunevad õpilastel probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise ja katsete või vaatluste plaanamise ning nende tegemise, mõõtevahendite kasutamise, tulemuste analüüsimise ja tõlgendamise oskused. Keemia arvutusülesandeid lahendades pööratakse tähelepanu eelkõige käsitletavate probleemide sisulisele mõistmisele, tulemuste analüüsile ning järelduste tegemisele. Tähtsal kohal on teabeallikate kasutamise ja neis leiduva teabe analüüsimise ning kriitilise hindamise oskuse kujundamine, samuti uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine. Kõigis õppeetappides rakendatakse tehnoloogilisi vahendeid ja IKT võimalusi.

Keemiat õppides pööratakse tähelepanu seostele teiste loodusteadustega ning keskendutakse looduses (sh inimeses endas) toimuvatele protsessidele ning inimese suhetele ümbritsevate loodus- ja tehismaterjalidega. Õpitakse omandatud teadmisi ja oskusi rakendama igapäevaelu probleeme lahendades, kompetentseid ja eetilisi otsuseid langetades ning oma tegevuse võimalikke tagajärgi hinnates. Probleemipõhine, õpilaskeskne ja igapäevaeluga seostatud käsitus ning õpilaste individuaalsete iseärasuste arvestamine toetavad õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemist ja püsimist ning võimete mitmekülgset arengut. Selleks kasutatakse erinevaid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, arutelu, ajurünnakuid, õppekäike jms. Aktiivõppe põhimõtteid järgiv õpe toetab õpilaste kõrgemate mõtlemistasandite arengut.

Gümnaasiumi keemiaõpe süvendab põhikoolis omandatud teadmisi, oskusi ja vilumusi. Võrreldes põhikooliga käsitletakse keemilisi objekte ja nähtusi sügavamalt, täpsemalt ning süsteemsemalt, pöörates suuremat tähelepanu seoste loomisele eri nähtuste ja seaduspärasuste vahel. Õppes lisandub induktiivsele käsitlusele deduktiivne käsitus. Õpitakse tegema järeldusi õpitu põhjal, seostama erinevaid nähtusi, eristama olulist ebaolulisest ja rakendama õpitud seaduspärasusi uudsetes olukordades. Keemiat nagu teisi loodusteadusi õppides on tähtis õpilase isiksuse kujunemine: iseseisvuse,

mõtlemisvõime ja koostööoskuse areng ning vastutustunde ja tööharjumuste kujunemine.

2.4.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Keemia õpetamisega gümnaasiumis taotletakse, et lisaks valdkonnapädevuses kirjeldatud eesmärkidele õpilane:

- 1) tunneb huvi keemia vastu, mõistab keemia tähtsust ühiskonna arengus, tänapäeva tehnoloogias ja igapäevaelus;
- 2) kasutab keemiainfo leidmiseks keemiliste elementide perioodilisustabelit, lahustuvustabelit, metallide pingerida ja teisi teabeallikaid, analüüsib saadud teavet ning hindab seda kriitiliselt;
- 3) on omandanud süsteemse ülevaate keemia põhimõistetest ja keemiliste protsesside seaduspärasustest, kasutab korrektselt keemiasõnavara looduses toimuva selgitamiseks;
- 4) rakendab omandatud katsetamisoskusi ainete omaduste ja looduse seaduspärasuste tundmaõppimiseks, kasutab säästlikult ja ohutult aineid nii keemialaboris kui ka igapäevaelus;
- 5) sooritab keemiasisuga arvutusi, hindab arvutustulemuste vastavust reaalsusele;
- 6) kasutab keemias omandatud teadmisi ja oskusi karjääri plaanides.

2.4.3. Õpitulemused

I kursus „Keemia alused“

Õpilane:

- 1) on omandanud ettekujutuse keemia ajaloolisest arengust;
- 2) eristab kvalitatiivset ja kvantitatiivset analüüsi ning füüsikalisi ja keemilisi uurimismeetodeid;
- 3) kirjeldab elektronide paiknemist A-rühmade elementide aatomi välises elektronihis (üksikud elektronid, elektronipaarid);
- 4) põhjendab A-rühmade elementide metallilisuse ja mittemetallilisuse muutumist perioodilisustabelis seoses aatomi ehituse muutumisega;
- 5) määrab A-rühmade elementide maksimaalseid ja minimaalseid oksüdatsiooniastmeid ning koostab elementide tüüpühendite valemeid;
- 6) selgitab tüüpiliste näidete varal kovalentse, ioonilise, metallilise ja vesiniksideme olemust, hindab kovalentse sideme polaarsust;
- 7) seostab ainete füüsikalisi omadusi keemiliste sidemete ja molekulide vastastiktoime mõjuga;
- 8) mõistab, et keemilise reaktsiooni kulgemiseks on tarvis aktiivset pörget, seostab aktiveerimisenergiat keemilise reaktsiooni kiirusega;

- 9) uurib keemiliste reaktsioonide soojusefekte ning selgitab neid, lähtudes keemiliste sidemete tekkimisel ja lagunemisel esinevatest energiamuutustest;
- 10) uurib keemilise reaktsiooni kiirust mõjutavate tegurite toimet ning põhjendab nende mõju, selgitab keemiliste protsesside kiiruse muutmist argielus;
- 11) mõistab, et pöörduvate reaktsioonide puhul tekib vastassuunas kulgevate protsesside vahel tasakaal, uurib keemilise tasakaalu asendi nihutamise võimalusi ning toob sellekohaseid näiteid argielust ja tehnoloogiast;
- 12) kirjeldab lahuste teket ioonilise ja kovalentse sidemega ainetest, eristab tugevaid ja nõrku elektrolüüte ning mitteelektrolüüte, uurib ja võrdleb nende lahuste omadusi;
- 13) selgitab happe ja aluse mõistet protolüütilise teooria põhjal;
- 14) arvutab aine molaarset kontsentratsiooni lahuses;
- 15) uurib ioonidevahelisi reaktsioone lahustes, koostab nende reaktsioonide võrrandeid molekulaarsel ja ioonsel kujul.

II kursus „Anorgaanilised ained“

Õpilane:

- 1) hindab metallide keemilist aktiivsust ja prognoosib keemilisi omadusi, lähtudes vastava elemendi asukohast perioodilisustabelis ja pingereas, koostab selle põhjal reaktsioonivõrrandeid vastava metalli reageerimisest mittemetalliga, veega, lahjendatud hapete ja soolade lahustega;
- 2) uurib ja võrdleb praktiliselt metallide keemilist aktiivsust, kasutades selleks metallide reageerimist veega ning hapete ja soolade lahustega;
- 3) kirjeldab õpitud metallide ja nende sulamite rakendamise võimalusi praktikas, seostades neid materjalide omadustega;
- 4) teab levinumaid metallide looduslikke ühendeid ja nende rakendusi;
- 5) selgitab metallide saamise põhimõtet metalliühendite redutseerimisel ning korrosiooni metallide oksüdeerumisel;
- 6) selgitab korrosiooni ja metallide tootmisreaktsioonide energeetilist efekti, põhjendab nende vastassuunalisust;
- 7) uurib korrosiooni, valib ja põhjendab esemete korrosioonikaitseks sobivaid võimalusi;
- 8) analüüsib metallidega seotud redoksprotsesside toimumise üldisi põhimõtteid elektrolüüsi, korrosiooni ja keemilise vooluallika korral;
- 9) lahendab arvutusülesandeid reaktsioonivõrrandite järgi, arvestades saagise- ja kaoprotsenti ning lisandeid;
- 10) seostab tuntumate mittemetallide ning nende tüüpühendite keemilisi omadusi vastava elemendi asukohaga perioodilisustabelis;
- 11) uurib õpitud mittemetallide ja nende ühendite iseloomulikke omadusi ning koostab vastavate keemiliste reaktsioonide võrrandeid;
- 12) kirjeldab õpitud mittemetallide ja nende ühendite tähtsust looduses ja/või rakendamise võimalusi praktikas, seostades seda vastava keemilise elemendi ja ainete omadustega.

III kursuse „Orgaanilised ained“

Õpilane:

- 1) kasutab erinevaid molekuli koostise ja ehituse kujutamise viise: lihtsustatud struktuurivalem, tasapinnaline ehk klassikaline struktuurivalem, molekuli graafiline kujutis; analüüsib ühendi struktuurivalemis sisalduvat teavet;
- 2) rakendab süstemaatilise nomenklatuuri põhimõtteid alkaanide näitel;
- 3) seostab alkoholide, halogeeniühendite ja primaarsete amiinide süstemaatiliste nimetuste ees- või lõppliiteid vastavate aineklassidega, määrab molekuli struktuuri või nimetuse põhjal ühendi aineklassi;
- 4) hindab aine struktuuri põhjal aine lahustuvust eri lahustites ja keemistemperatuuri;
- 5) võrdleb küllastunud, küllastumata ja aroomaatsete süsivesinike keemilisi omadusi, koostab lihtsamaid reaktsioonivõrrandeid alkaanide, alkeenide ja areenide halogeenimise ning alkeenide hüdrogeenimise ja katalüütilise hüdraatimise reaktsioonide kohta;
- 6) kirjeldab tähtsamate süsivesinike ja nende derivaatide rakendusi argielus ning kasutamisega kaasnevat ohtusid, seostab neid ainete omadustega;
- 7) kujutab alkeenist tekkivat polümeeri lõiku;
- 8) määrab aine struktuuri põhjal aldehüüdi, karboksüülhappe, karboksüülhappe soola, asendatud karboksüülhappe, estri ja amiidi kuuluvuse vastavasse aineklassi;
- 9) kirjeldab olulisemate karboksüülhapete omadusi ja tähtsust argielus ning looduses;
- 10) uurib ja selgitab seost alkoholide, aldehüüdide ja karboksüülhapete vahel;
- 11) uurib karboksüülhapete keemilisi omadusi, võrdleb karboksüülhapete ja anorgaaniliste hapete keemilisi omadusi ning koostab vastavate keemiliste reaktsioonide võrrandeid;
- 12) selgitab alkoholijoobega seotud keemilisi protsesse organismis, analüüsib alkoholi liigtarbimisest põhjustatud sotsiaalseid probleeme;
- 13) võrdleb estrite tekke- ja hüdrolyüsireaktsioone ning koostab vastavate keemiliste reaktsioonide võrrandeid, valmistab lihtsama estri;
- 14) kujutab lähteühendite struktuurivalemite põhjal tekkiva kondensatsioonipolümeeri lõiku;
- 15) selgitab rasvhapete, rasvade, sahhariidide, aminohapete ja valkude ehitust ning uurib nende omadusi

3. Ainevaldkondade ülesed valikkursused

3.1. Valikkursus „Loodusteadused, tehnoloogia ja ühiskond“

3.1.1. Valikkursuse lühikirjeldus

Valikkursus on üles ehitatud õpilastele tähtsate probleemide lahendamisele, mille vältel tehakse põhjendatud ja asjatundlikke otsuseid, arvestades loodusteaduslikke, tehnoloogilisi, majanduslikke, sotsiaalseid ja eetilisi mõõtmelisi. Seejuures hoitakse tasakaalus varem loodusteaduslikes õppeaineis omandatud teadmiste rakendamine uutes kõrgemat järku mõtlemist nõudvates kontekstides ning omandatakse uusi

õppeainete üleseid teadmisi ja oskusi, lähtudes nüüdisaegsete sotsiaalteaduslike probleemide loodusteaduslikust sisust. Jätkusuutlik areng kajastub oskustes ja hoiakutes, mis aitavad kujundada teadlikku ja aktiivset kodanikku, kes oskab hinnata alternatiivseid lahendusi, põhjendada oma valikuid, koostada oma eesmärkide saavutamiseks tegevusplaane ning osaleda nende elluviimises, tuginedes loodusteaduslikele teadmistele.

Kursuse struktuur põhineb kolmeastmelisel mudelil:

- 1) probleemide tuvastamine igapäevaelu olukordades;
- 2) uurimuslikul käsitlusviisil põhinev uute teadmiste omandamine, et lahendada probleeme;
- 3) sotsiaalteadusliku otsuse tegemine ja selle põhjendamine.

Lahutamatu osa on eksperimentaaltööd, mis modelleerivad nii reaalelu situatsioone kui on suunatud ka uute loodusteaduslike teadmiste omandamisele. Esitatakse kuni 15 nelja-viieõppetunnist aineteülest moodulit, millest õpetaja valib õpilaste vajaduste ja oma kompetentsuse põhjal õpetamiseks vähemalt kuus. Moodulite sisu uuendatakse pidevalt tänapäeva teaduse ja tehnoloogia arengu ning teadmiste põhise ühiskonna vajaduste järgi ning koostöös õpetajate ja teadlastega koostatakse uusi mooduleid. Kõik moodulid seostavad kolme valdkonda: ühiskonda, tehnoloogiat ja loodusteadusi, lõimudes teiste õppeainetega, sh sotsiaالainetega.

Moodulid esitatakse õpilastele õppematerjalide komplektina. Peale selle koostatakse õpetajale lisamaterjalid, mis annavad lisateavet nii meetoodiliste lahenduste kui ka õppeainete ülese loodusteadusliku teabe kohta. Mooduleid soovitakse õpetada erinevate loodusainete õpetajate koostöös. Hindamise põhimõtted fikseeritakse moodulite eripära põhjal.

3.1.2. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) omandab interdistsiplinaarseid teadmisi, et mõista saavutusi ja suundumusi loodusteadustes;
- 2) lõimib erinevates loodusainetes omandatud teadmised ja oskused ühtseks tervikuks;
- 3) oskab määrata loodusteaduslikke probleeme argielusituatsioonides;
- 4) oskab leida teavet sotsiaalse kandepinnaga loodusteaduslike probleemide kohta;
- 5) kasutab loodusteaduslikku meetodit, sh uurimuslikku käsitlusviisi reaalelu probleeme lahendades;
- 6) oskab teha põhjendatud sotsiaal-teaduslikke otsuseid;
- 7) arendab loovat ja kriitilist, sh uuenduslikku mõtlemist;
- 8) arendab kirjalikku ja suulist suhtlusoskust, käsitledes sotsiaal-teaduslikke probleeme;
- 9) väärtustab loodusteaduslikke teadmisi ning on valmis elukestvaks õppeks;

- 10) oskab hinnata riskitegureid ning prognoosida loodusteaduste ja tehnoloogia saavutuste mõju keskkonnale.

3.1.3. Õpitulemused

Valikkursuse lõpus õpilane:

- 1) leiab loodusteaduslikke probleeme sotsiaalse kandepinnaga argielusituatsioonidest;
- 2) teeb põhjendatud otsuseid, lahendades sotsiaal-teaduslikke probleeme;
- 3) seostab uued ainetevahelised teadmised varem omandatud loodusteaduslike teadmistega ühtseks tervikuks;
- 4) selgitab käsitletud sotsiaal-teaduslike probleemide loodusteaduslikku tausta nüüdisaja teaduse kontekstis;
- 5) koostab loodusteadusliku sisuga kriitilise essee argieluprobleemidest;
- 6) mõistab teaduse ning tehnoloogia olemust ja kohta ühiskonnas ning suhestatust kooli loodusteaduslike õppeainetega;
- 7) toob näiteid ainetevaheliste sotsiaal-teaduslike situatsioonide kohta ühiskonnas ning esitab nende lahendamise skeeme, sh tuginedes mõistekaardi metoodikale;
- 8) oskab kavandada meeskonnatööl põhinevat sotsiaal-teadusliku probleemi lahendamist ning hinnata selle riskitegureid;
- 9) näitab oskust ja tahet töötada meeskonnas ning sallivust kaaslaste arvamuse suhtes;
- 10) väärtustab uurimisel põhinevat probleemide lahendamist;
- 11) on motiveeritud täiendama loodusteaduslikke teadmisi kogu elu.

3.1.4. Õppesisu

Õppesisu lõplik täpsustus sõltub konkreetse gümnaasiumi kohustuslike loodusainete ainekavadest ning teistest valikkursustest, mida koolis rakendatakse. Püütakse välistada dubleerivat uute teadmiste kujundamist ning sarnaste probleemide käsitlemist eri õppeainetes, tuginedes erinevatele metoodikatele. Käsitletavat probleemi on õpilastele elulised ning nüüdisaja ühiskonnas laia kandepinnaga, motiveerides õpilasi õppima sügavuti nii keemia, füüsika, bioloogia kui ka geograafia mõisteid, teooriaid ja seaduspärasusi tänapäeva teadusele iseloomulikus kontekstis.

Õppeteemad hõlmavad nelja valdkonda: keemia, bioloogia, füüsika ning geograafia:

1. Kliimamuutused: milline on Eesti tulevik?
2. Viirused: milline on meie tulevik?
3. Osooniaugud ja ultraviolettkiirgus: kas risk elule?
4. Toidulisandid: kas poolt või vastu?
5. Materjalid, mida kasutame olmes: kas teeme põhjendatud valikuid?
6. Elektromagnetilised kiirgused: kuidas mõjutavad olmevahendid meie elu ja tervist?
7. Geneetiliselt modifitseeritud toit: kas hea või halb?
8. Alternatiivsed energiaallikad: kas biodiisel on lahendus?

9. Kaalu langetavad preparaadid: kas farmaatsiatööstus teenib inimeste huve?
10. Liiklusõnnetused: kas libisemine, valesti valitud kiirus, joobes juhtimine või tehnoloogilised vead?
11. Mürgised kemikaalid meie ümber: kui suur on risk?
12. Lõhnad: kas ainult parfümeeria?
13. Alkomeeter, rasvamõõtur, vererõhu- ja pulsimõõtur jne: kellele ja miks, tõde ja risk.
14. Säästlik energiakasutus kodus: kas soojas ja pimedas või valguses ja külmas?
15. Kas isetehtud seep on tänapäeva maailmas elujõuline?
16. Paberitööstus: kas see on probleem ka Eestis?

3.1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades:

- 1) leitakse rühmatöös probleeme ning tehakse otsuseid ja praktilisi töid;
- 2) tehakse uurimuslikke praktilisi töid;
- 3) arendatakse loovust (plakatid ja slaidiprogrammid);
- 4) korraldatakse debatte, rollimänge ja ajurünnakuid;
- 5) kavandatakse ning kaitstakse uuenduslikke projekte;
- 6) kirjutatakse kriitilisi esseid;
- 7) kasutatakse mõistekaardi meetodit, et konstrueerida ja kinnistada teadmisi ning leida ainetevahelisi seoseid;
- 8) otsitakse loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast infot erinevatest allikatest, sh võõrkeelsetest ja elektroonilistest;
- 9) laiendatakse õpikeskkonda, käies ettevõtetes ja teadusasutustes.

3.1.6. Õppekeskkond

1. Praktiliste tööde tegemiseks on vaja klassiruumi. Õpilased jaotatakse rühmadesse, et korraldada katseid (igas moodulis üks tund).
2. Koolil on arvutiklass või internetiühendusega arvutite kasutamise võimalus.
3. Loodusteaduslike õppeainete õpetajad teevad koolis koostööd.
4. Loodusteaduste õpetajad on valmis täiendama ja teisendama õppematerjale ning oskavad seda teha, tuginedes mooduli õpetamise praktikale ning õpilaste eripäradele (relevantsuse tagamine).
5. Internetis on kättesaadavad lisalugemiseks mõeldud õppematerjali

LISA 5. AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“ - AJALUGU, INIMESEÕPETUS, ÜHISKONNAÕPETUS. VALIKKURSUSED: EUROOPA ÕPINGUD, PÕHJAMAADE KULTUURILUGU, IDAMAADE KULTUURILUGU, PSÜHHOLOOGIA.

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Sotsiaaalainete pädevusega taotletakse õppi ja toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisharjumusi, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti;
- 5) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 6) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 7) hoolib endast ja teistest, järgib tervislike eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija;
- 8) võtab vastutuse inimesena, kodanikuna, perekonna- ja ühiskonnaliikmena.

1.2. Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus. Õppeained jagunevad kohustuslikeks ning valikkursusteks. Sotsiaaalainete valdkonna ainekavades esitatud taotletavate õpitulemuste ja õppesisu koostamisel on aluseks võetud kohustuslike kursuste arv kooliastmes.

Kohustuslikud kursused õppeainete kaupa on järgmised:

ajalugu – 6 kursust: „Üldajalugu“, „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“, „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“, „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“, „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“, „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“;

inimeseõpetus – 1 kursus: „Perekonnaõpetus“;

ühiskonnaõpetus – 2 kursust: „Ühiskonna areng ja demokraatia“, „Majandus ja maailmapoliitika“.

Lisaks kohustuslikele kursustele on kooli õppekavas kirjeldatu valdkonnaüleseid valikkursusi, mis lõimivad sotsiaalainete õpetust teiste valdkondadega ja/või pakuvad süvenemist võimaldavaid teemakäsitusi.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest. Sotsiaalainete õppimine aitab arendada tervikpilti ühiskonnast ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste alusel toimuvat arengut.

Sotsiaalainete vahendusel areneb võime näha ühiskonna arengus erinevaid seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskondlikest väärtustest, normidest ja reeglitest; toimida kõlbelise ja vastutustundliku inimesena ning ühiskonnaliikmena. Sotsiaalainete teemade käsitlemisega toetatakse soolise võrdõiguslikkuse edendamist ühiskonnas.

Ajalooõpetuse eesmärk on kujundada õppijaid, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad, ning tunnevad asjaolusid ja sündmusi, mis on maailmas juhtunud. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest. Aine vahendusel hakkab õpilane teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, tundma perekonna rolli ühiskonna ning inimese elus, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine eesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks, toetada dialoogivalmidust maailma erinevalt mõistvate inimeste vahel, samuti õpilase enese teadlikkust maailmavaate küsimustes.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimestega, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat, on valmis ühiskonnaelus osalema, võtab vastutuse oma otsuste ja valikute eest ning mõistab üksikisiku rolli globaalsel tasandil; kes teeb majanduslikke otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult, oskab elatada ennast ja oma peret, teenida tulu, maksab kohusetundlikult makse ja panustab selle kaudu ühiskonna arengusse.

Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja konstruktiivsete lahenduste leidmise oskus. Õppesisu käsitles teeb aineõpetaja valiku arvestusega, et kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkonnapädevused oleksid saavutatavad.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Sotsiaalvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab ainevaldkonna õppeainete eesmärgipärane lõimimine teiste valdkondade õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel.

Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid, võtta vastutust oma õppimise eest ja tulevad toime muutunud olukorras ning on valmis kavandama oma edasist haridusteed.

Gümnaasiumis õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevustest, taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arengutega, võetakse arvesse kohalikku eripära, muutusi ühiskonnas ja maailmas ning seostatakse neid omavahel;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus oleks mõõdukas, jaotuks õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätkaks piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks, õpilast suunatakse oma õppimist mõtestama ja kavandama ning õpikoormust jagama;
- 4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele ning pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;
- 5) võimaldatakse nii individuaalset, paaris- kui ka rühmaõpet, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, mõtestatakse ja analüüsitakse õppimist, suunatakse tegema teadvustatud ja teadlikke valikuid, võtma vastutust oma õppimise eest;
- 6) kaasatakse õpilasi õppetegevuste kavandamisse ja juhtimisse, pakutakse võimalusi analüüsida ja mõtestada õppeprotsessi nii enda õppimise ja õpistrateegiate kui ka õpetaja juhitud õppe korraldamise aspektist;
- 7) kavandatakse aega õpitava tähenduslikkuse, eesmärkide, õpitulemuste ning hindamiskriteeriumide mõtestamiseks ning eneserefleksiooniks, õpitakse andma ja vastu võtma tagasisidet;
- 8) rakendatakse uurivat, probleeme lahendavat ja teaduspõhist õpet, kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja analüüsi soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi mitmekülgselt, tutvustatakse näiteid valdkonna teadussaavutustest ja aktuaalsetest probleemidest, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
- 9) rakendatakse ja kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppekeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid, arendatakse info kriitilise otsimise ja hindamise pädevust, arvestades autoriõiguse ja uurijaeetikaga;
- 10) võimaldatakse siduda õpet koolivälise, sh ühiskonnaeluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane ja õpilasele tähenduslik ning kujundaks õppija arusaama maailmas toimuvast, suutlikkust siduda kohalikku ja globaalset;

Õppetegevuse kaudu laiendatakse ainevaldkonna teadmisi ja kujundatakse oskusi. Ajalooõpetus on valdavalt uurimispõhine, kasutatakse esmaseid ja teiseseid allikaid. Kõikides sotsiaalvaldkonna ainetes tuleb lisaks põhiteemadele käsitleda ka ühiskonnas asetleidvaid muutusi ning kasutada õppe ilmetamiseks näiteid ümbritsevast elust.

1.6. Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse

kui iseenda pädevuste arendamiseks. Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa.

Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuste saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta.

Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist kui riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kursuse kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Arutluste, juhtumianalüüside, loominguliste tööde ja projektülesannete puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui tulemust, probleemide märkamise ja analüüsi oskust, suutlikkust rakendada teoreetilisi teadmisi praktiliselt õpituatsioonis. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide- ja kohanimedele, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusväärsuse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, analüüsi, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise osapoole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrihinnamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

1.7. Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivaldavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on: mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud; internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalse esitluse ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi, nt mäluasutuses või ametiasutuses;
- 2) kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 3) õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

2. Ainekavad

2.1. Ajalugu

2.1.1 Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu ja teadvustab enda võimalusi mineviku uurijana ning ajaloos osalejana, määratleb end oma rahva ja Eesti ühiskonna liikmena, eurooplasena ning maailmakodanikuna;
- 2) tunneb ajalugu ajastule omaste sündmuste, protsesside, vaimulaadi ja isikute kaudu;
- 3) mõistab ajaloosündmuste ning -protsesside põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning erineva tõlgendamise põhjusi, arvestab oma seisukohti kujundades ajastu konteksti;
- 4) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning mõistab seda ühiskonna rikkuse ja arengu eeldusena, teadvustab oma võimalusi kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana;
- 5) leiab ja analüüsib kriitiliselt ajalooteavet sisaldavat infot, hindab allikate usaldusväärsust ning kasutab erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt;
- 6) mõistab ning tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma seisukohta, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 7) teab ja kasutab kontekstis ajaloo põhimõisteid ning eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest;
- 8) tunneb ning kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike, infokanaleid ja IKT vahendeid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kaitseb argumenteeritult oma seisukohta;
- 9) teab ainevaldkonnaga seotud erialasid, mõistab seoseid ainevaldkonnaga seotud teadmiste ja tööturu võimaluste vahel ja analüüsib enda ainealaseid teadmisi ja oskusi haridustee kavandamisel.

2.1.2 Õppeaine kirjeldus

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärge, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet. Ajalooõpetus aitab õpilasel omandada kultuuriruumis ning ajalookeskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi ning teadvustada ja analüüsida minevikunähtuste muutlikkust, tõlgendatavust, omavahelisi seoseid ning seoseid tänapäevaga ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, võõrvallutustega kaasnenud mõju erinevatel ajaperioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid

ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning inimsusevastaseid kuritegusid. Käsitletakse inimeste igapäevaelu ja maailmapilti, ühiskonda, kultuuri ja mõtteviisi, sh väärtushinnangute muutumist, ning ajaloolisi isikuid ja sündmusi, lähtudes mitmeperspektiivsuse põhimõttest, mis tähendab erinevate vaatenurkadega arvestamist.

Gümnaasiumi ajalooõpetuse kursuste järjekord on kronoloogilis-teemaatiline, st ajaloolisi probleeme käsitletakse kronoloogilist järgnevust silmas pidades. Ainesisus, suurte teemaplokkide sees rakendatase võrdluse ja üldistuse tegemiseks temaatilist käsitlust kõigis kursustes.

Eesti ajaloo kursuste suurte teemaplokkide ees on vastavad üldajaloo teemaplokkid. Üldajaloo kursuses õpitud teemasid ja põhimõisteid Eesti ajaloo kursuses eraldi esile ei tooda. Kursuste õppimise järjekord on esitatud kooli õppekavas, kus järgitakse kronoloogilise järgnevuse põhimõtet, st üldajaloo kursus on esimene, seejärel õpitakse Eesti ajalugu ning siis lähiajalugu. Ingliskeelses ajalooõppes järgitakse temaatilist lähenemist, kus lähiajaloo teemablokkid käsitletakse enne Eesti ajalugu.

Gümnaasiumi ajalooõpetuses tähtsustatakse probleemikeskset käsitlust, analüüsides hinnanguid ja tõlgendusi erinevast seisukohast lähtudes. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ning ajalooürija seisukohast, kujundatakse kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse, võrreldakse ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikais ning hinnatakse allikate usaldusväärsust.

Avatud arutelu käigus analüüsitakse klassis esilekerkivaid küsimusi, arvamusi ja seisukohti, sh tundlikke ja vastuolulisi teemasid, mis on põhjustatud oluliste väärtuste ja huvide konfliktist või nende aluseks olevate faktide või väidete vaidlustamisest. Tundlike ja vastuoluliste teemade käsitlemine ajalooõpetuses eeldab erinevate seisukohtade ärakuulamist ja nende üle arutamist; mitmeperspektiivne ajalooõpe lubab käsitada tundlikke ajalooteemasid laiemas võrdlevas kontekstis ja eri osapoolte seisukohast või rollist lähtudes. Ajaloosündmuste mitmetahulise käsitluse kaudu on võimalik vältida mineviku vastasseisude ülekannet praegustele grupididentiteetidele.

Ajalooõpetus arvestab õpilaste kultuurilise taustaga, suhestades õppeprotsessi õpilaste ajalookultuuriga. Kultuuritundlik ajalooõpetus tähendab ajalooteemade mitme perspektiivset käsitlemist ja erinevate ajalookogemuste arvestamist, kuid samas tuleb vältida relativismi, st kõigi vaatenurkade võrdselt asjakohaseks tunnistamist. Erinevate vaatenurkade võrdlemisel saab toetuda üldhumanistlikele väärtustele ja ajalooteaduslikele põhimõtetele (tõendipõhisus, allikakriitilisus jms).

Ajalooõpetuses väärtustatakse kultuurilist mitmekesisust, sh kujundatakse mõistmist, et mitmekesisus on ühiskonna rikkus ja arengu tingimus. Teadvustatakse õppija rolli kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana. Ajalooõpetus toetab õppija enesemääratluse kujunemist, aga ka võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes.

Õppijat suunatakse uurimise, arutluse ning analüüsi kaudu looma seoseid ja tegema järeldusi, kujundama isiklikku suhtumist ning põhjendama seda argumenteeritult. Kriitilise mõtlemise kujundamiseks käsitletakse erinevaid allikaid jt õppetekste, mis annavad ajaloosündmustele hinnangu erinevast seisukohast lähtudes. Ajalooprobleemide analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriidentiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooteadvus.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, eri inimesed ning paigad. Selle kogemuse ühendamisel koolis õpituga kujuneb õpilasel järk-järgult arusaam ajaloost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade käsitus erinevatest aspektidest lähtudes.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse koos teadmiste laiendamisega erinevaid oskusi:

- 1) ajas orienteerumise oskus; oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada sündmuste ja nähtuste ajaloolise tausta kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus; erialase sõnavara laienemine;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastates erinevate lahenduste pakkumise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemise oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades, koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüsi ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise, kriitiline hindamise ja analüüsi oskus, allika usaldusväärsuse hindamise oskus;
- 7) suulise ja kirjaliku eneseväljenduse, referaadi ja ajaloo uurimistöö koostamise oskus, oskus kasutada IT-vahendeid info hankimiseks ja tulemuste esitlemiseks. TI kasutamise ja riskide hindamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning see toimub erinevate õppeteemade läbimise kaudu. Oskuse eeldatavat saavutustaset kirjeldatakse gümnaasiumi lõpus õpitulemustena.

2.1.3. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) analüüsib ajalooperioodide iseloomulikke tunnuseid, vaimulaadi ja erinevuste põhjusi, mõistab ja analüüsib ajaloolise arengu jätkuvust ja muutuste põhjusi, mõistab minevikus elanud inimeste elu ajaloolises kontekstis ning üksiksiku valikute ja otsuste tähtsust inimkonna ajaloo kujundamisel;

- 2) analüüsib Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajaloo kontekstis ning mõistab vastastikuseid seoseid;
- 3) mõistab tänapäeva Eesti ühiskonna kujunemise ajaloolist tausta, tunneb ära mineviku mõjutusi;
- 4) mõistab, et inimeste eluviisi, väärtushinnanguid ja ühiskonnaelu mõjutavad religioon ja ideoloogiad, mõistab teaduse ning kultuuri arengu ja tehnoloogiliste muutuste mõju ühiskonnale ja nende vastastikuseid seoseid;
- 5) mõistab suurriikide mõju maailma majandusele ning poliitikale eri ajastuil, analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;
- 6) analüüsib demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide arengu põhijooni;
- 7) mõistab ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ja tagajärgi, analüüsib kriitiliselt infot, eristab fakti arvamusest;
- 8) tunneb inimkonna kultuurisaavutusi ja mõistab kultuuri järjepidevust;
- 9) mõtestab enda rolli kultuuri kandjana ja kultuuripärandi säilitajana, teadvustab kultuurilist mitmekesisust ja kultuuri rolli enesemääratlemises;
- 10) mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju.

2.1.4. Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus;
- 2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas;
- 3) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu;
- 4) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;
- 5) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat;
- 6) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas;
- 7) mõistab ajaloolise arengu järjepidevust Eestis, sealhulgas kodukoha ajaloo näitel ja Euroopa ajaloo kontekstis;
- 8) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära;
- 9) analüüsib näidete kaudu, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajalooperioodidel;
- 10) toob näiteid ristiusu mõjust Eesti ühiskonnaelu eri valdkondadele;
- 11) selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaalmajanduslik staatus Eestis ja Euroopas;
- 12) selgitab allikatele tuginedes tänapäeva Eesti ühiskonnale iseloomulike ilmingute ja arengute ajaloolist tausta, hinnangute muutumist ajas ja põhjendab nende tagamaid;
- 13) teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud ning selgitab muutuste põhjusi;

- 14) analüüsib Eesti ühiskonnaelu erinevate suurriikide koosseisus, lähtudes erinevast perspektiivist;
- 15) teab religioonide ja ideoloogiliste õpetuste tekkelugu, leviku põhjusi ning mõju ühiskonna arengule;
- 16) analüüsib, millistest teguritest võis võisid olla mõjutatud inimeste ideoloogilised valikud;
- 17) selgitab näidete abil tehnoloogia arengu ja ühiskonna vastastikust mõju;
- 18) analüüsib näidete toel hariduse arengut erinevatel ajaperioodidel, mõistab, kuidas mõjutab haridus ühiskonna arengut ja inimese elu;
- 19) tunneb inimkonna kultuurisaavutusi ajastu kontekstis, selgitab näidete abil nende tähtsust oma ajas ning nende mõju järgnevatele ajastutele, mõistab kultuuri järjepidevust;
- 20) analüüsib kultuuri ja teaduse ajaloolist arengut, nimetab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning kirjeldab nende rakendamist erinevast perspektiivist;
- 21) teab Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
- 22) toob näiteid suurriikide poliitilisest ja majanduslikust arengust ja koostööst eri ajastutel, selgitades koostöö eesmärgi;
- 23) analüüsib erinevatest perspektiividest kolonialismi majanduslikke, poliitilisi ja eetilisi aspekte, tuues välja koloniaalimpeeriumide tekke ja lagunemise põhjused;
- 24) analüüsib 20.–21. sajandi suurriikide arenguhooni ja tähtsuse muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- 25) toob näiteid demokraatia kujunemisloost;
- 26) võrdleb inimeste õigusi, kohustusi ja vabadusi demokraatlikus ühiskonnas ja diktatuuris ning kujundab oma seisukoha;
- 27) analüüsib demokraatia avaldumist ühiskonnaelus ja poliitikas uusajast tänapäevani;
- 28) analüüsib riikide poliitilist arengut 20. sajandil, kõrvutades demokraatlikku ja diktatuuriühiskonda;
- 29) tõlgendab ajaloo sündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast;
- 30) mõistab, et nii ajalooallikas kui ka ajaloonarratiiv on mõjutatud selle autorist, loomise asjaoludest, ajastust ning tõlgendajast;
- 31) selgitab näidete varal sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning ühekülgse ajalookäsitluse tagajärgi;
- 32) eristab fakti arvamusest, hindab allikaid kriitiliselt, tunneb ära valeuudise;
- 33) märkab minevikupärandit ja väärtustab seda ajalooallikana, mõtestades selle tähendust;
- 34) mõistab, kuidas kultuuripärand peegeldab minevikuühiskonda, analüüsib kultuuri arengu põhihooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega;
- 35) toob näiteid eesti kultuurist minevikus, saab aru eesti kultuuri järjepidevusest ja erinevatest mõjutustest;
- 36) toob näiteid erinevate kunstistiilide avaldumisest, sh Eesti kunstis;
- 37) analüüsib näidete toel, kuidas loodus on mõjutanud inimtegevust ning inimtegevus loodust.

I kursus „Üldajalugu“

Antiikaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja näidete põhjal;
- 2) selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos antiikaja näidete põhjal ning mõistab antiigipärandi olulisust tänapäeval;
- 3) tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi, Rooma vabariigi ning keisririigi toimimise põhimõtteid;
- 4) iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis ning kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks;
- 5) kirjeldab näidete abil antiikkultuuri saavutusi, toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri
- 6) kujunemise vahel, töötab ajastut iseloomustavate allikatega ning hindab neid kriitiliselt;
- 7) näitab kaardil Kreeka linnriike ja hellenistliku kultuuri levikuala ning Rooma riigi laienemist;
- 8) teab, kes olid Homeros, Herodotos, Sokrates, Platon, Aristoteles, Perikles, Aleksander Suur, Romulus, Caesar, Augustus, Constantinus Suur, Jeesus ja Paulus, ning iseloomustab nende tegevust;
- 9) teab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, aristokraatia, türannia, demokraatia, hellen, barbar, kodanik, senat, konsul, vabariik, keisririik, patriits, plebei, Piibel, Vana Testament, Uus Testament, Rooma õigus.

Õppesisu

Kreeka linnriigid: valitsemine, kodanikkond, eluolu. Sparta ja Ateena. Hellenid ja barbarid: hellenite kasvatus, haridus ja igapäevaelu. Kreeka kultuur: mütoloogia ja religioon. Homeroose eeposed. Ajalookirjutuse algus. Kõnekunst. Teater. Filosoofia: Sokrates, Platon, Aristoteles. Olümpiamängud. Makedoonia tõus ja hellenism: Aleksander Suur. Rooma riigi teke. Rooma vabariik ja selle korraldus. Rooma tõus suurriigiks: armee. Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma. Rooma ühiskond ja eluolu: perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma kui antiikaja suurlinn. Ehituskunst. Religioon: ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks. Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos.

Keskaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost keskaja kontekstis;
- 2) iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid;
- 3) kirjeldab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundajana;

- 4) teab linnade tekkimise põhjusi ja iseloomustab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond;
- 5) kirjeldab islami teket ja levikut ning väärtustab islami kultuuripärandit;
- 6) teab ristsõdade põhjusi ja tulemusi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele;
- 7) iseloomustab keskaegsete ülikoolide tegevust;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kirik, klooster, vaimulikud ordud, ketserlus, inkvisitsioon, ristsõjad, läänikord, naturaalmajandus, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, skolastika, koraan;
- 9) teab, kes olid Muhamed, Karl Suur, Innocentius III ja Aquino Thomas, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Rahvaste rändamine ja Lääne-Rooma riigi langus. Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke. Ühiskond ja eluolu: läänikord. Feodaalide ja talurahva eluolu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine. Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan. Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet: keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordud. Ketserlus. Ristsõjad. Ülikoolid ja skolastika.

Uusaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemusliku seose ning väärtushinnangute muutumist uusajal;
- 2) kirjeldab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadeavastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel; analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid;
- 3) teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale;
- 4) iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule;
- 5) näitab ja analüüsib tähtsamaid uusajal toimunud muutusi Euroopa poliitilisel kaardil;
- 6) tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal; seletab ja kasutab kontekstis mõisteid renessanss, humanism, reformatsioon, absolutism, parlamentarism, valgustus, revolutsioon, reform, kapitalism, kolonialism, urbaniseerumine, sotsialism;
- 7) teab, kes olid Leonardo da Vinci, Christoph Kolumbus, Fernão de Magalhães, Martin Luther, Louis XIV, Voltaire, George Washington, Napoleon, Karl Marx ja Otto von Bismarck, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Uue maailmapildi kujunemine: renessanss ja humanism, maadeavastuste mõjud ning tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon. Absolutism ja parlamentarism: poliitiline kaart uusaja alguses. Absolutism Prantsusmaal, parlamentarismi kujunemine ja kindlustumine Inglismaal. Ameerika Ühendriikide iseseisvumine. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale: valgustus. Viini kongress. Rahvustluse tõus ja rahvusriikide teke. Industriaalühiskond: tööstuslik pööre,

industriaalühiskonna tunnused. Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusajal.

II kursus „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)”

Esiaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab tähtsamaid Eesti esiaja perioode; mõistab muististe kui ajalooallikate eripära;
- 2) kirjeldab inimeste eluolu ja toob näiteid inimeste tegevusaladest ja nende muutustest esiajal;
- 3) iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi;
- 4) kirjeldab Eesti halduskorraldust ja majanduse arengut esiaja lõpul;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisted arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism.

Õppesisu

Jääaeg ja selle taandumine. Inimasustuse algus Euraasia põhjaosas. Muinasaja allikad ja nende uurimine. Kiviaja arheoloogilised kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nöörkeraamika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ning kultuuri iseloomustavad muistised. Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlispõllundus, kalmed, linnused. Eesti esiaja lõpul. Suhted naabritega: idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti. Eesti ühiskond esiaja lõpul: sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud. Muinasusund ning ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.

Keskaeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib Balti ristisõja põhjusi, kulgu ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast;
- 2) tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega;
- 3) analüüsib Jüriöö ülestõusu tähtsust ja tähendust ajaloolise narratiivina;
- 4) iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ning majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal; kirjeldab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; saab aru kultuurilisest järjepidevusest;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Vana-Liivimaa, Liivi Ordu, vasallkond, mõis, teoorjus, sunnismaisus, adramaa;
- 6) teab, kes olid Lembitu, Kaupo, piiskop Albert ja kroonik Henrik, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Muistne vabadusvõitlus: Balti ristisõdade põhjused. Muistse vabadusvõitluse kulg. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana. Vana-Liivimaa riigid: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev. Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega. Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed. Keskaja ühiskond Eestis: läänikorraldus. Möisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine. Keskaegsed linnad Eestis: linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa Liit. Gildid ja tsunftid. Eluolu linnas. Kirik ja kultuur: vaimulikud ordud ja kloostrid.

Üleminekuaeg keskajast uusaega

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) kirjeldab rahvusvahelisi suhteid Läänemere piirkonnas 16. sajandil;
- 2) selgitab allikate alusel Liivi sõja eellugu, kulgu ja tulemusi;
- 3) teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal;
- 4) iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus;
- 5) teab, kes olid Balthasar Russow, Ivan IV ja Wolter von Plettenberg, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Tugeva keskvõimuga riikide kujunemine Läänemere regioonis. Reformatsioon Eestis: haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus. Liivi sõda: Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, kulg ja tulemused. Eesti kolme kuningriigi valduses: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon. Kultuuri areng: Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.

III kursus „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“

Rootsi aeg

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal;
- 2) iseloomustab allikate ja teabetekstide põhjal Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal;
- 3) kirjeldab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal;
- 4) mõistab luterluse mõju ning Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rüütelkond, reduktsioon, vakuraamat, piiblikonverentsid, Academia Gustaviana;
- 6) teab, kes olid Bengt Gottfried Forselius, Gustav II Adolf, Johan Skytte ja Karl XI, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Rootsi suurriigi ajastu. Rootsi keskvõim ja baltisaksa aadel. Majanduslik areng: talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused. Manufaktuuri teke. Kaubandus. Vaimuelu ja kultuur: luterlus riigiusuna. Esimesed gümnaasiumid. Ülikooli asutamine Tartus. Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik.

Eesti 18. sajandil

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) selgitab Põhjasõja põhjusi, tulemusi ja mõju;
- 2) iseloomustab Balti erikorda ning selle mõju Eesti arengule;
- 3) analüüsib Euroopa valgustusideede mõju Eesti vaimuelule;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Balti erikord, restitutsioon, asehalduskord, vennastekogud;
- 5) teab, kes olid Karl XII, Peeter I, Katariina II, Anton Thor Helle ja August Wilhelm Hupel, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Põhjasõda: Põhjasõja põhjused, kulg ja tulemused. Rahvastikuprotsessid Eestis 16.–18. sajandil. Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule. Balti erikord: Vene keskvõim ja baltisaksa seisuslik omavalitsus. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord. Vaimuelu 18. sajandil: baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus.

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab, kuidas muutus talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid;
- 2) mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust ning selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;
- 3) iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;
- 4) teab, mis olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid;
- 5) iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut 19. sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid estofiil, ärkamisaeg, rahvuslik liikumine, venestamine, Aleksandrikool;
- 7) teab, kes olid Friedrich Reinhold Kreutzwald, Johann Voldemar Jannsen, Jakob Hurt, Carl Robert Jakobson, Lydia Koidula ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Moderniseeruv Euroopa: industriaalühiskonna kujunemine, rahvuslik liikumine. Venemaa 19. sajandil ja 20. sajandi algul. Talurahva vabanemine: pärisorjuse kaotamine Eestis. Talurahva omavalitsuse kujunemine. Talude päriseksostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus. Ärkamisaeg: eelärkamisaeg. Estofiilid. Tartu ülikool 19. sajandil. Eesti haritlaskonna kujunemise algus. Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel. Moderniseeruv Eesti: majanduse areng. Raudteede ehitamine, selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine. Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile. Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele. Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine. Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused Eestis. 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.

IV kursus „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“

Maailm Esimese maailmasõja eel

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) kirjeldab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes;
- 2) teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi;
- 3) tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume;
- 4) iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid imperialism, monopol, Antant, Kolmikliit.

Õppesisu

Suurriikide arenguhooned: poliitiliste süsteemide erinevused, Venemaa. Maailma majandus: teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, vabaturumajandus ja proteksionism. Suurriikide liidud: kujunemise põhjused ja tagajärjed.

Esimene maailmasõda

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi;
- 2) analüüsib Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule;
- 3) analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi;
- 4) teab Eesti Vabadussõja tähtsamaid sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardi alusel;
- 5) mõistab Vabadussõja ja Tartu rahu tähendust Eesti Vabariigi kindlustumisel;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu, Päästekomitee, iseseisvusmanifest;
- 7) teab, kes olid Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner ja Konstantin Päts, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Esimese maailmasõja põhjused. Sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid. Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute rahvusriikide sünd Euroopas, uus maailmakord ja Rahvasteliit. Eesti iseseisvumine: eeldused, iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu.

Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib ning võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi;
- 2) iseloomustab majanduse arengut maailmasõdadevahelisel perioodil ning selgitab majanduskriisi põhjusi ja mõju;
- 3) analüüsib ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 4) analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ning 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, kommunism, NSVL, fašism, natsionaalsotsialism, Rahvasteliit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, vabadussõjalased;
- 6) teab, kes olid Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Euroopa-kesksus ning rahvusvahelised suhted. Demokraatia laienemine. Demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kurss. Autoritarism, totalitarism: fašism, natsionaalsotsialism, kommunism. Diktatuuride iseloomulikud jooned, eripära ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Uute konfliktide kujunemine, kriisikolled. Eesti tee demokraatiale autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

Teine maailmasõda

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 2) kirjeldab sõjategevust kaardi järgi;
- 3) teab Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemislugu;
- 4) analüüsib Teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole;
- 5) teab, kes olid Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Georgi Žukov, Johannes Vares ja Otto Tief, ning iseloomustab nende tegevust;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Anšluss, Müncheni konverents, MRP, baaside leping, okupatsioon, Suvesõda, Atlandi harta, ÜRO, Talvesõda.

Õppesisu

Teine maailmasõda kui Esimese maailmasõja jätk. Teise maailmasõja põhjused: Saksamaa, Nõukogude Liidu ja Jaapani agressiivne välispoliitika ning demokraatlike lääneriikide lepituspoliitika nurjumine. Sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased. Hitleri-vastane koalitsioon ning selle kujunemine: Atlandi harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentsi tähtsus. Tähtsamad sõjatandrid ja lahingud: rinded, tähtsamaid lahingud (Pearl Harbor, Moskva, Midway, Stalingrad, Kursk, El-Alamein, Normandia dessant). Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ja selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ning ideoloogilisele arengule. Eesti Teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine, okupatsioonid, sõjakaotused ja -kahjud, sõja mõju inimeste elukäikudele. Pagulaskond.

V kursuse „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“

Külm sõda

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib külma sõja põhjusi ja kujunemist ning teab avaldumisvorme;
- 2) analüüsib külma sõja kriiside tekkimise põhjusi ning osaliste taotlusi ja tulemusi;
- 3) teab, kes olid Harry Truman, John Fitzgerald Kennedy, Nikita Hruštšov, Fidel Castro ja Konrad Adenauer, ning iseloomustab nende tegevust;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külm sõda, kriisikolle, NATO, VLO, võidurelvastumine, raudne eesriie.

Õppesisu

Külma sõja kujunemine ja selle avaldumise vormid: võidurelvastumine, liidud. Kriisid: Korea sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid. Kahepooluseline maailm: USA ja NSVLi vastasseis. Lõhestatud Saksamaa: lõhestamine, kahe Saksa riigi vahelised suhted.

Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib demokraatlike riikide arengu põhijooni;
- 2) teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe;
- 3) teab, kes oli Robert Schumann, ning iseloomustab tema tegevust;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu, OSCE.

Õppesisu

USA: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Ühise Euroopa integratsiooni otsingud. Euroopa integratsioon.

NSVL ja kommunistlik süsteem

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib kommunistliku süsteemi kujunemislugu ja erinevaid arenguetappe;
- 2) iseloomustab NSVLi ühiskonnaelu arengut;
- 3) analüüsib kommunistliku süsteemi kriiside põhjusi ja tagajärgi;
- 4) analüüsib Eesti ühiskonna arengut Nõukogude okupatsiooni ajal;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, dissidentlus, Brežnevi doktriin, plaanimajandus, sotsialismileer, liiduvabariik;
- 6) teab, kes olid Jossif Stalin, Nikita Hruštšov, Leonid Brežnev, Mao Zedong, Johannes Käbin, Aleksander Dubček ja Lech Walesa, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Kommunistliku süsteemi kujunemine. Ida-blokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus, Praha kevad, Poola kriisid, solidaarsus. Kommunistlik Hiina. NSVL: stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid, suhted väliseestlastega

Maailm sajandivahetusel

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib kommunistliku süsteemi lagunemise põhjusi;
- 2) teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil pärast külma sõja lõppu;
- 3) analüüsib jõudude vahetõrja muutusi rahvusvahelistes suhetes ning uute pingekollete kujunemist;
- 4) analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ning teab riikluse ülesehitamise käiku;
- 5) selgitab Eesti integreerumist Euroopasse ja maailma;
- 6) teab, kes olid Ronald Reagan, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, laulev revolutsioon, Rahvarinne, Balti kett, interrinne, ERSP, Eesti Kongress.

Õppesisu

Majanduslikud ja poliitilised reformid NSVLis. NSVLi ja kommunistliku süsteemi lagunemine. Berliini müüri langemine. Külma sõja lõpp ja geopolitilised muudatused: poliitilise kaardi muutumine. USA rolli muutus: uus jõudude vahetõrja maailmas. Eesti iseseisvuse taastamine. Integratsioon Euroopasse ja maailma: laulev revolutsioon, riikluse taastamine. Uued pingekolled: Balkani kriis.

VI kursus „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“

Eluolu ja kultuur

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab tähtsamate ideoloogiate põhiseisukohti ja iseloomustab nende mõju ühiskonnale;
- 2) teab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning kirjeldab nende rakendumist igapäevaelus;
- 3) analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega.

Õppesisu

Ühiskondlikud liikumised ja ideoloogiad: sotsialism, liberalism, noorsooliikumine, kodanikuõiguste liikumised, keskkonnakaitse. Ühiskondlike liikumiste ja ideoloogiate avaldumine kultuuris. Muutused eluolus: naiste emantsipatsioon, sport, mood, massikultuur, kodumasinad. Teaduse ja tehnika areng: autoajastu, raadio, televisioon, arvuti, internet, kosmoseajastu. Kultuurivaldkondade arengu iseloomulikud jooned: kunst, kirjandus, arhitektuur, muusika. Mitmekultuurilisuse kontseptsioon. Poliitiliste olude mõju Eesti kultuurile ja eluolule.

Sõja ja rahu küsimus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ning väärtushinnangud sõja ja rahu küsimuses 20. sajandi jooksul;
- 2) analüüsib rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes;
- 3) teab Lähis-Ida kriisikolde kujunemise põhjusi, selgitab kriisi olemust ja püüdeid seda lahendada;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid desarmeerimine, võidurelvastumine, patsifism.

Õppesisu

Suhtumine sõdadesse: patsifism, võidurelvastumine, desarmeerimine, tuumasõja oht. Rahvusvahelised organisatsioonid: Rahvasteliit, ÜRO, NATO. Uue maailmakorra loomise katsed. Konfliktid ja nende lahendamise püüded Lähis-Ida näitel. Eesti osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide töös.

Inimsusevastased kuriteod

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) selgitab, mis arengusuunad ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku;

- 2) mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust;
- 3) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid genotsiid, holokaust, küüditamine, GULAG.

Õppesisu

Massikuritegude ideoloogilised alused ja psühholoogilised juured. Koonduslaagrid, GULAG. Küüditamised. Natsismikuriteod. Kommunismikuriteod. Genotsiid, etnilised puhastused. Inimsusevastased kuriteod Eestis.

Muu maailm

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab koloniaalsüsteemi toimimist, selle lagunemise põhjusi ja tagajärgi;
- 2) analüüsib uute vastasseisude kujunemist maailmas pärast külma sõja lõppu.

Õppesisu

Koloniaalsüsteemi lagunemine ja selle tagajärjed. Uute vastasseisude kujunemine, terrorism. Islamimaailma aktiveerumine ja vastuolud läänega.

2.2. Inimeseõpetus

2.2.1. Õppeaine kirjeldus.

Kursus „Perekonnaõpetus“

Inimeseõpetuse perekonnaõpetuse kursuses keskendutakse perekonnaval psühholoogiale, sotsioloogiale, eetikale, perekonnaõigusele, majandamisele ja perekonna rollile ühiskonnas.

Kursus toetab õpilase enesearengut, aitab mõtestada ja analüüsida oma rolli perekonnas, arendada vastutustunnet nii isiklikus kui ka ühiskonnaval. Perekonnaõpetuse kursus kujundab eelkõige õpilaste enesemääratlus-, sotsiaalse ja väärtuspädevuse arenemist.

Õpilane õpib tundma ühiskonnas toimuvaid demograafilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja ajaloolisi protsesse ning nähtusi, mis mõjutavad pereelu struktuure ja protsesse. Õpe valitakse rõhuasetusega elulähedasele ainekäsitlusele, toetades õpilase arusaama õpitava vajalikkusest.

Õppe ja metoodika seisukohalt on tähtsad:

- 1) mitmekesised õppemeetodid, sh aktiivõppemeetodid ning praktilised ülesanded;
- 2) üksi- ja ühisõppe võimaldamine;
- 3) õppe sidumine koolivälise ning igapäevaeluga, nt projektitööd, uurimistööd, kohtumised erinevate inimestega jne;

- 4) mitmekesised õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid.

Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas, et arendada õpilaste positiivset mõtlemist oma arengu- ja toimetulekuvõimalustest. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupärale ja isiklike seisukohtade austamisele ning võimalusele vabalt arvamust avaldada, olla algatusvõimeline, osaleda ja tegutseda nii üksi kui ka koos teistega.

Gümnaasiumi inimeseõpetuse kursus keskendub paarisuhtele, perekonnaga seotud teemadele ning vanemlusele. Õpitakse, kuidas luua ja hoida toetavaid inimsuhteid. Oluline rõhk on perekonna väärtustamisel, enda rolli teadvustamisel suhetes ja tulevase lapsevanemana. Kujundatakse valmisolekut võtta vastutus oma suhete eest. Kursuse jooksul analüüsitakse ühiskonna mõju perekonnelule.

2.2.2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) mõistab, kuidas ühiskond mõjutab pereväärtusi, traditsioone, hoiakuid, sealhulgas laste kasvatamist ja suhtumist seksuaalsusesse, mõistab, kuidas on kooselu vormid ja perekonna roll aja jooksul muutunud;
- 2) mõistab inimese arengu võimalusi perekonnas, paarisuhtes ja lapsevanemana, võtab vastutuse oma rolli eest, arvestades teiste pereliikmetega;
- 3) teab, kuidas pereelu, sealhulgas abielu on õigusaktidega reguleeritud, oskab sellega igapäevaelus arvestada ja vajaduse korral leida asjatundlikku õigusabi;
- 4) mõistab suhetega kaasnevaid õigusi ja kohustusi, inimeste võrdse kohtlemise vajalikkust ning võtab vastutuse oma suhete eest;
- 5) kasutab teaduspõhiseid allikaid perekonna, suhete ja tervisega seotud info ja abivõimaluste leidmisel;
- 6) mõistab inimliku läheduse ja armastuse erinevaid avaldumisviise;
- 7) mõistab seksuaalse arengu individuaalsust;
- 8) mõistab paarisuhete dünaamikat ja võtab vastutuse;
- 9) mõistab perekonna rolli traditsioonide hoidja ja kandjana, väärtustab sotsiaalsete suhete, tavade ja kommete toetavat mõju peresuhtele;
- 10) mõistab tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust inimese elus ja iseenda sotsiaalset vastutust tervisekäitumises;
- 11) on teadlik tarbija ja oskab koostada perekonna eelarvet, arvestades pere võimaluste ja pereliikmete vajadustega;
- 12) mõistab vanemlikku vastutust erinevas vanuses laste arengu toetamisel.

2.2.3. Õpitulemused

Perekond ühiskonnas

Õpilane:

- 1) selgitab näidete abil, kuidas ühiskond ja kultuur on läbi ajaloo mõjutanud pereväärtusi ja -traditsioone ning laste kasvatamise põhimõtteid;
- 2) analüüsib ühiskonna ja kultuuri, sh traditsioonide mõju seksuaalsusele ja seksuaalsuhetele;
- 3) analüüsib näidete alusel soostereotüüpide põhjusi, nende piiravat mõju inimese minapildile, käitumisele, suhetele ja valikutele;
- 4) toob näiteid erinevatest kooseluvormidest ajaloos ja tänapäeval ning analüüsib, kuidas need täidavad perekonna ülesandeid;
- 5) analüüsib perekonna tähtsust inimese jaoks elu erinevatel perioodidel.

Suhted ja vastutus perekonnas

Õpilane:

- 1) selgitab, milles seisneb põlvkondi ühendavate sidemete tugevdav ja toetav mõju pereelule;
- 2) analüüsib enda huvide, hobide ja ettevõtmiste toetavat mõju enesearengule ja peresuhetele;
- 3) analüüsib, kuidas paarisuhe ja ema / isa roll mõjutavad inimese arengut;
- 4) analüüsib perekondlike toetavate ja probleemsete, sh vägivaldsete suhete mõju inimese arengule ja elule;
- 5) toob näiteid pereelu, sh abielu ja laste elu reguleerivatest õigusaktidest ja analüüsib, kuidas need sätestavad perekonnaliikmete õigusi ja kohustusi;
- 6) toob näiteid riiklikest institutsioonidest, mis tegelevad perepoliitika elluviimisega, toob näiteid riikliku perepoliitika rakendamisest, sh toetustest ja teenustest;
- 7) analüüsib, kuidas sõltub perekonna ülesannete täitmine igast pereliikmest, millised on pereliikmete võimalused üksteist toetada ja abistada, millised on pereliikmete õigused oma ajale, ruumile ja materiaalsetele kulutustele;
- 8) teab, et lähisuhe, sh abielu põhineb vastastikusel austusel ning partnerite õiguste ja vajadustega arvestamisel;
- 9) analüüsib lahkumineku ja abielulahutuse põhjusi, tagajärgi ning oskab vajaduse korral leida psühholoogilist ja õigusabi;
- 10) selgitab leina olemust ja kirjeldab leinast ülesaamise võimalusi;
- 11) toob näiteid peretraditsioonidest ning selgitab tavade ja kommete tähtsust perekonnasuhetes;
- 12) selgitab lähisuhete ja sotsiaalse võrgustiku tähtsust inimese elus;
- 13) mõistab iga inimese õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele;
- 14) mõtestab enda kogemusest lähtuvalt armastuse tähendust, paarisuhte ja seksuaalse läheduse dünaamikat ning neid mõjutavaid tegureid, õigusi ja kohustusi suhte erinevates etappides;

- 15) analüüsib seksuaalsuhet kui inimliku läheduse avaldumisvormi ja selle seotust armastusega;
- 16) teab, et turvaline ja vastastikku rahuldust pakkuv seksuaalkäitumine põhineb partnerite võrdsel kokkuleppel, selgitab soostereotüüpide mõju inimese arengule ja seksuaalkäitumisele;
- 17) arvestab perekonna eelarve kavandamisel pereliikmete vajadusi, pere majanduslikku olukorda ja võimalusi;
- 18) selgitab koduse kasvatuse mõju lapse arengule;
- 19) analüüsib lapse ja vanema vahelise kiindumussuhte kujunemist ning kasvatustüülide mõju sellele;
- 20) toob näiteid lapse õigustest ja abi saamise võimalustest laste õiguste kaitsmisel.

Tervis ja turvalisus

Õpilane:

- 1) kasutab usaldusväärseid allikaid tervise, suhete ja sotsiaalmajanduslike küsimuste kohta info otsimisel ja probleemide lahendamisel, järgides autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid, viidates ja refereerides nõuetekohaselt;
- 2) toob näiteid pereliikmete füüsilist, emotsionaalset, sotsiaalset ja vaimset tervist mõjutavatest teguritest;
- 3) analüüsib planeeritud ja planeerimata rasedusega kaasnevat valikuid ning neid mõjutavaid tegureid, oskab leida vajaduse korral abi;
- 4) teab, mis on kohtingu-, lähisuhte- ja seksuaalvägivald ning mis on inimkaubandus ja kust otsida vajaduse korral abi;
- 5) analüüsib kohtingu- ja lähisuhtevägivalda põhjusi ja tagajärgi ning ennetamise ja abi saamise võimalusi;
- 6) analüüsib, kuidas mõjutab pereliikme sõltuvushäire peresuhteid, kirjeldab kaassõltuvuse olemust ja teab, kust vajaduse korral abi otsida

2.3. Ühiskonnaõpetus

2.3.1. Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetus peab olema vastavuses tänapäeva sotsiaalteaduste arengu ja ühiskonna vajadustega. Õpilased omandavad sotsiaalse kirjaoskuse, s.o teadmised, oskused ja hoiakud, mida on vaja, et tulla vastutustundlikult toime muutuvast ning mitmekultuurilises keskkonnas.

Õppeaine eesmärk on luua eeldused, et kujuneks aktiivne, kompetentne ja vastutustundlik kodanik, kes suudab kohaneda muutustega, oskab ennast arenguga suhestada, oma kodanikupositsiooni kujundada, võtab vastutuse oma otsuste eest ning on avatud uutele ideedele ja elukestvatele õppimisele.

Õppeaine omandamisega valmistuvad õpilased toimima teadlike kodanikena demokraatlikus ühiskonnas.

Gümnaasiumi ühiskonnaõpetus käsitleb nüüdisaegse ühiskonna sotsiaalseid suhteid ning protsesse ja tutvustab ühiskonnaelu põhivaldkondade (majanduse, poliitika, õiguse) korraldust ning toimimist. Kõiki valdkondi analüüsitakse nii ühiskonna kui terviku kui ka indiviidi positsiooni ja rollide põhjal. Põhikoolis omandatud teadmisi Eesti riigi ja ühiskonna toimimisest laiendatakse Euroopa ning maailma probleemide käsitlemisega. Eesti ja Euroopa temaatika kõrval arutatakse ka olulisi globaalseid ühiskonnaprobleeme.

Õpilane puutub ühiskonnas kokku erinevate eluvaldkondade ja situatsioonidega. Et toetada õpilase sotsialiseerumist ning ühiskondliku kompetentsuse kujunemist, hõlmab ainekava mitmekesiseid teemasid inimõigustest autoriõiguste ja tarbijakaitseni.

Kiiresti muutuv ühiskonnas jääb õpetaja ülesandeks pöörata tähelepanu aktuaalsetele teemadele ja probleemidele ning arutada õpilastega nende üle. Seejuures toetatakse nii õpilaste dialoogipidamise oskuse kui ka iseseisva kriitilise analüüsioskuse ja otsustusvõime kujunemist. See aitab õpilastel seada isiklikke eluplaane ning mõista erinevate vaadete ja demograafiliste ja sotsiaalmajanduslike tunnustega inimesi.

Ühiskonnaõpetuse kaks kursust koosnevad viiest teemavaldkonnast:

- 1) ühiskond ja selle areng;
- 2) riik ja poliitika demokraatlikus ühiskonnas;
- 3) majanduse toimimine;
- 4) üleilmastumine, jätkusuutlik areng;
- 5) kommunikatsioon ja infopädevus.

Riigi ja demokraatliku riigivalitsemise teemavaldkonnas käsitletakse riigi funktsioone ja demokraatliku valitsemise põhimõtteid. Ühiskonna ja selle arengu teemavaldkonnas käsitletakse ühiskonna toimimist ning kodaniku võimalusi ja vastutust. Majandust käsitlev teemavaldkond valmistab noori ette majanduselus osalemiseks, sh hindama realistlikult oma ressursse, toimima rahatargalt; aitab kujundada noorte valmisolekut erinevateks karjäärivalikuteks. Rahvusvahelise suhtluse, üleilmastumise ja jätkusuutliku arengu käsitlemisel laiendavad õpilased oma teadmisi rahvusvahelistest organisatsioonidest ja globaalsetest väljakutsetest. Eesmärk on õppida nägema, kuidas saab igaüks muuta maailma turvalisemaks ja humansemaks. Ühiskonnaõpetus kujundab õpilastes järgmisi väärtusi ja hoiakuid: seaduslikkus ja isiklik vastutus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, intellektuaalomandi väärtustamine, salliv suhtumine erinevustesse, lugupidav suhtumine erinevatesse kultuuridesse, säästev eluviis ning orienteeritus elukestvate õppele, eelarvamuste, sh rassismi ja ksenofoobia taunimine.

Ühiskonnaõpetuses lõimuvad teiste sotsiaainete teadmised, oskused ja väärtushinnangud ning eelmistes kooliastmetes õpitu, ühtlasi süvenevad teooria õppimise ja praktilise tegevuse kaudu varem omandatud teadmised ühiskonnast. Õpitavat käsitletakse nii, et ühelt poolt omandavad õpilased tervikpildi vastastikku seotud sootsiumist, kuid teiselt poolt oskavad sotsiaalsest kontekstist tulenevalt alati hinnata oma positsiooni ja valikuid.

Ühiskonnaõpetus on tihedalt seotud ajaloo, geograafia, bioloogia ja inimeseõpetusega. Näiteks käsitletakse geograafias põhjalikumalt rahvastiku-, linnastumis- ja maailmamajandusprobleeme ning nende seoseid üleilmastumisega. Samal ajal süvendab ühiskonnaõpetus ajalooõpetuse kaudu saadud teadmisi riigist. Õiguse, riigikaitse, filosoofia ja usundiõpetuse valikkursused avardavad veelgi õpilaste teadmisi oma ja teistest kultuuridest ning ühiskonnast, toovad enam esile mitmekultuurilisuse ja globaliseerumise dimensiooni, et luua seoseid ning märgata sarnast ja erinevat.

Õppematerjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ja igapäevaeluga seostatult. Suurt tähelepanu pööratakse õpilastes aine vastu huvi äratamisele, õpimotivatsiooni kujundamisele. Õppes rakendatakse aktiivõppemeetodeid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, uurimisprojektid ning kaasalöömine kodanikualgatuslikes ettevõtmistes. Olulised on uurimuslikud õpivõtted, millega õpilased omandavad probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja tegemise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused.

Aine omandamisele aitavad kaasa õppekäigud, ekskursioonid, kohtumised erinevate inimestega jms. Õppekirjandusele lisaks kasutatakse erinevaid materjale ja teabetekste, dokumente, elektroonilisi andmebaase, õppefilme jms.

2.3.2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) tunneb riigivorme ja riigi ülesandeid, väärtustab ja järgib demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi, kaitseb oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi;
- 2) tunneb nüüdisühiskonna ülesehitust ja ühiskonnaelu valdkondi: majandus, õigus, sotsiaalelu, kultuur, haridus, kommunikatsioon;
- 3) on aktiivne kodanik ja suhestab ennast ühiskonna arenguga, osaleb aktiivselt ja vastutustundlikult ühiskonnaelus, sh kodanikualgatusprojektides koostöös kogukonna, avaliku sektori ja teiste partneritega;
- 4) mõistab majanduse toimimise põhialuseid ning tarbija ja ettevõtja rolli, huve ja õigusi ühiskonnas, analüüsib enda majanduskäitumist; järgib majandusliku mõtlemise põhialuseid tarbijana; mõistab ettevõtluse kui ühiskonna toimimise põhilise alustala rolli ühiskonnas väärtuse loojana, tööandjana, riigi rikkuse tagajana, peamise maksumaksjana ja ühiskonnaelu mõjutajana;
- 5) mõistab riikidevahelise poliitilise, majandusliku ning kultuurisuhtluse põhimõtteid, sise- ja välispoliitilisi toimemehhanisme, tunneb tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja Eesti osa nendes;
- 6) leiab, hindab, süstematiseerib ja kasutab infot kriitiliselt, loob uut teavet, arvestab autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitsega, oskab leida ja kasutada õigustekste.

2.3.3. Õpitulemused

Riik ja demokraatlik riigivalitsemine

Õpilane:

- 1) teab riigi toimimise põhimõtteid ja ülesandeid;
- 2) tunneb ja väärtustab demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi ning järgib neid, märkab inim- ja kodanikuõiguste alaseid väljakutseid ühiskonnas ja reageerib nendele oma võimaluste piires;
- 3) mõistab inimeste õigust individuaalsetele, kultuurilistele- ja maailmavaatelistele erinevustele, kui need ei ole inimsusevastased;
- 4) teab valimiste üldisi põhimõtteid, mõistab valimiste tähtsust ühiskonnas ja enda vastutust valijana;
- 5) eristab demokraatlikku ja mittedemokraatlikku otsustusprotsessi nii ühiskonnas kui ka kogukonnas; selgitab näidete põhjal konsensuse, kompromissi ja enamushääletuse erinevust;
- 6) oskab kaitsta oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi, ning seisab vastu demokraatlike väärtuste eiramisele.

Ühiskond ja selle areng

Õpilane:

- 1) selgitab näidete kaudu erinevate ühiskonnaelu valdkondade toimimist ja omavahelisi seoseid;
- 2) hindab adekvaatselt oma eneseteostusvõimalusi ühiskonnas, töö- ja eraelus ning on valmis neid ellu viima;
- 3) teab oma võimalusi tööturul ja arvestab nendega valikute tegemisel; mõistab elukestva õppe olemust ja vajadust;
- 4) mõistab oma võimalusi mõjutada ühiskondlikke protsesse aktiivse kodanikuna nii koolis kui ka väljaspool, mõistab erinevate ühiskonnasektorite koostöö tähtsust;
- 5) analüüsib näidete põhjal kodanikuaktiivsuse mõju kogukonnale või ühiskonnale;
- 6) mõistab Eesti ühiskonna mitmekesisust, arvestab erinevaid arusaamu;
- 7) mõistab indiviidi võimalusi maailmakodanikuna ja selle tähendust.

Majanduse toimimine

Õpilane:

- 1) mõistab majandusliku mõtlemise põhialuseid ning ettevõtja ja tarbija huve ja õigusi ühiskonnas;
- 2) tunneb riigi eelarve- ja maksupoliitika põhimõtteid, nende mõju üksikisikule ja ühiskonnale;
- 3) väärtustab maksude maksmist kui kodaniku ja ettevõtja panust ühiskonna heaolusse;
- 4) väärtustab säästva majanduse põhimõtteid;

- 5) väärtustab sotsiaalse ettevõtluse ja õiglase kaubanduse põhimõtteid, mõistab üksikisiku tarbimisvalikute mõju nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil;
- 6) planeerib oma majanduskäitumist ja teeb otsuseid vastutustundlikult;
- 7) mõistab töösuhteid, väärtustab vastutustundlikku käitumist töötaja ja tööandjana;
- 8) teab, et intellektuaalse omand on seadusega kaitstud.

Üleilmastumine ja jätkusuutlik areng

Õpilane:

- 1) teab tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja nende tegevusvaldkondi;
- 2) toob näiteid vastastikuse abistamise põhimõtetest, sh rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu;
- 3) teab riikide majandusliku, poliitilise ja kultuurilise koostöö võimalusi, toob näiteid ja mõistab koostöö olulisust;
- 4) teab ja mõtestab aktuaalseid rahvusvahelisi sündmusi, sealhulgas kriisiolukordi;
- 5) analüüsib inimõiguste alaseid väljakutseid maailmas, sealhulgas väikerahvaste õigusi suurriikide koosseisus.

Kommunikatsioon, infopädevus

Õpilane:

- 1) mõistab teabe edastamise erinevaid võimalusi ja mõju;
- 2) oskab infot leida, kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada ning luua uut teavet, arvestades autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitset;
- 3) oskab leida ja kasutada õigustekste, sealhulgas rahvusvahelisi.

3. Sotsiaalainete valdkonna valikained

3.1. Valikkursus “Euroopa õpingud”

3.1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Programm peab võimaldama õpilastel tutvuda vahetult Euroopa kultuuriväärtustega ja omandada süvendatud teadmisi Euroopa ajaloost, kultuurist, kunstist ja ühiskonnast tervikuna. Samuti on eesmärgiks arendada õpilaste eneseväljendusoskusi ja meediavahendite kasutamise oskust ning vaatluse ja analüüsi võimet. Kursus „Mandrieuroopa mõttelugu” tutvustab süvendatult olulisi ideid ja arenguid ühtse Euroopa kultuuriruumi kujunemise protsessis. Kursus annab võimaluse õpilasel tunnetada Euroopa kultuurilist ühtsust ja mõista selle kultuuri ja mõtteloo järjepidevust. Kursus peab lisaks akadeemilistele teadmistele edastamisele aitama õpilastes kujundada tunnetust kultuuri mitmetahulisusest. Oluline on kaasaaitamine euroopalike väärtuste omaksvõtmisele õpilaste poolt ning tolerantse ja avatud eluhoiakau kujundamine.

3.1.2. Õppeaine kirjeldus

Euroopa õpingute programm on EBS Gümnaasiumis eriomane õppeprogramm, mille eesmärgiks on pakkuda tänapäevases vormis parimat võimalust vahetuks, sihipäraseks ja kooliprogrammiga seostatud tutvumiseks Euroopa kultuurikeskkonnaga. Euroopa õpingute programm koosneb kursustest „Mandrieuroopa mõttelugu”, „Angloameerika kultuurilugu” ja reisiprogrammist.

3.1.3. Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) Tunneb ja eristab Euroopa mõtteloo olulisemaid etappe.
- 2) Tunneb mõtteloo olulisemaid isikuid ja üldjoontes nende ideid.
- 3) Omab käsitlust euroopalikest väärtustest ja tänapäevase Euroopa kultuuriolustikust.
- 4) Tunneb Euroopa olulisi kultuuriloolisi maamärke.
- 5) Mõistab ja väärtustab Euroopa kultuurikeskkonna ainulaadsust.
- 6) On omandanud laiendatud teadmisi Euroopa ajaloo, kultuuri ja kunsti alal.
- 7) Mõistab multikultuurse keskkonna probleeme.
- 8) Suudab orienteeruda mitmekesises kultuurikeskkonnas.
- 9) Oskab arutleda kursuste raames käsitletud teemadel.
- 10) On tutvunud vahetult üleeuroopalise tähtsusega kultuuriväärtustega.
- 11) On arendanud ja mitmekesistanud oma eneseväljenduse oskusi.
- 12) On omandanud toimetulekuoskusi reisil välisriiki.

3.1.4. Füüsiline õpikeskkond

Kursuse läbiviimine eeldab arvuti ja videoprojektori kasutamist. Klassiruum peab vajadusel võimaldama rühmatööd.

3.1.5. Hindamine

Hindamise eesmärk on anda õpilasele motiveerivat tagasisidet ning toetada tema suulise ja kirjaliku väljendusoskuse arendamist, samuti toetada kultuurimõistmise ja –tunnetuse arengut. Hindamisel on objektiks õpilase poolt sooritatavad kontrolltööd ja testid ning õpilase enda poolt koostatud esitlused. Samuti osalemine arutlustes ja rühmatöös. Hindamisel arvestatakse ka õpilase osalust õppeprogrammi tegevustes ja õppereisil.

3.2. Kursuste kavad

I Kursus. Euroopa õpingud

Euroopa mõiste. Euroopa kui ühtne kultuuriruum, selle käsitlemise alused. Euroopa ühtsuse ja euroopluse idee. Euroopa ja Euroopa Liidu kultuuriolustik täna. Euroopa mõtteloo lähted. Antiiktraditsioon. Religioon mõtteloos, religioon Euroopas täna. Erinevad mõtteloolised epohhid. Olulisemad isikud mõtteloos. Euroopa ja islam. Juudi kogukonnad ja kultuur Euroopas. Euroopa kultuurilised vähemused, kultuurikonfliktid. Euroopale iseloomulikud kultuurielemendid. Märgilised kultuuriobjektid. Ülikoolid ja nendega seonduv traditsioon. Majanduse ja kultuuri seosed. Kontinentaalne kultuuritraditsioon ühe või kahe Kesk-Euroopa riigi näitel (Saksamaa, Tšehhi). Kontinentaalne poliitilise kultuuri pärand. Euroopa nüüdiskultuur. Õppetöö vormiks on loengud, ühised arutlused, rühmatööd, iseseisvad tööd (suulised ja kirjalikud esitlused).

Lõimumisnäited teiste ainetega

Ajaloo programmiga seostatuna vaadatakse Euroopa ühtsuse erinevaid olukordi ajaloos ja selle ühtsuse aluseid. Lähemalt näit. II maailmasõja järgset olukorda Euroopas ja Euroopa Liidu sünniprotsessi. Loodusainetega seoses tegeletakse Euroopa teaduslooga ja ülikoolide kujunemisega. Samuti seotatakse teaduse ja tehnika arengut euroopaliku majanduruumi kujunemisega (lennundus, autotransport, meditsiinitööstus). Ühiskonnaõpetusega seostuvalt vaadeldakse euroopaliku õigusruumi lähteid. Kunsti ja muusika programmi toetab oluliste teoste vaatlemine Euroopa kultuurimärkidena (Beethoveni 9. sümfoonia, Praha ja Berliini arhitektuurinäited, Euroopa olulisemad kunstikogud).

II Kursus. Angloameerika kultuurilugu

Angloameerika mõiste. Angloameerika kultuuriruum, selle kujunemine ja tänapäev. Märgilise tähtsusega isikud, ideed ja sündmused. Angloameerika kultuuriruumi mõju maailmas ja tuleviku arengusuunad. Majanduse ja kultuuri seosed. Kursus tutvustab õpilastele briti ja ameerika kultuuriruumi ühiseid jooni, käsitleb selle ajaloolist kujunemist ja puutepunkte tänapäeval. Kursus on mõeldud avardama õpilaste teadmisi kultuurilisest mitmekesisusest rõhuasetusega angloameerika kultuurikeskkonnale. Kursus süvendab õpilaste teadmisi briti ja ameerika ajaloost ning kultuurist, ent käsitleb ka laiemaid ühiskonda tervikuna puudutavaid teemasid. Õpingute käigus kinnistatakse seni omandatud teadmisi ajaloost, kunstist, kirjandusest ja muusikast. Lisaks antakse õpilastele võimalus koostada temaatilisi ettekandeid, mis aitavad edukalt lõimida infootsingu ning selle edastamise oskusi. Kursus käsitleb märkilise tähtsusega isikuid, ideid ja sündmusi, mis on aidanud kaasa angloameerika kultuuriruumi tekkele ning püsimisele. Õppetöös käsitletav temaatika on mõeldud täiendama „Mandrieuroopa mõtteloo“ kursust ja Euroopa õpingute reisiprogrammi. Õppetöö vormiks on loengud, ühised arutlused, rühmatööd, iseseisvad tööd (suulised ja kirjalikud esitlused).

III kursus. Euroopa õpingute reisiprogramm

Euroopa õpingute reisiprogrammis osalevad 10., 11. ja 12. Euroopa klasside õpilased. Programm koosneb:

1. Sissejuhatavad tunnid programmi koordineeriva õpetaja valitud mahus (mitte vähem kui kolm ja mitte rohkem kui kümme tundi). Tundide sisuks on reisiprogrammi ja sihtkoha süvendatud tutvustus, keskendumisega kultuuriloolisele taustale ja olulistele kultuurilistele maamärkidele. Tunnid toimuvad seostatult teiste Euroopa õpingute kursustega.
2. Õpilaste iseseisev töö, mis seisneb tutvumises õppereisi sihtpunkti kultuuriväärtustega ja ühte objekti tutvustava ettekande ettevalmistamisest.
3. Õppereis programmi koordineerivate õpetajate valitud ja programmi eesmärkidega vastavuses olevasse sihtpunkti (üks Euroopa olulisematest kultuurikeskustest näit: London, Berliin, Brüssel, Pariis, Praha, Rooma).
4. Vastavalt programmile valitud tutvustavad ettekanded õpilaste poolt.
5. Ettekannete analüüs ja refleksioon õppeprogrammi kokkuvõtvates tundides.

3.2. Valikkursus “Põhjamaade kultuurilugu”

3.2.1. Õppe-jakasvatuseesmärgid

Kursuse eesmärgiks on anda ülevaade Põhjamaade kultuurist kui teatavast ühisjooni omavast tervikust, kuhu kuulub ka Eesti. Kursuse raames käsitletakse teiste õppeainete vaateväljast välja jäävaid teemasid ning integreeritakse erinevates õpperprogrammides õpitut (kunst, muusika, ajalugu, majandus). Eesmärk on avardada maailmapilti ja võimaldada paremat orienteerumist meie lähiümbruse kultuuris. Kursus peab äratama huvi Eesti lähinaabrite kultuuri suhtes ning sellega aitama ka kaasa oma kultuur paremale hindamisele ja väärtustamisele.

3.2.2. Õppeaine kirjeldus

Põhjamaade kultuurilugu on EBS Gümnaasiumi eriomane sotsiaalainete õppeprogramm, mis koosneb ühest kursusest. Antud programmis käsitletakse Põhjamaid lähtuvalt meie jaoks olulisest püüdest näha Skandinaaviat, Soomet ja Balti riike kultuuriliselt lähedasena. Põhjamaade kultuuriloo käsitlemisel keskendutakse Rootsi ja Soome näitele, lähemalt vaadeldaks ka Lätit ja Leedut. Teiste Põhjamaade käsitus avardub nende kaudu ja kultuurivaldkonniti eraldi kaasatud näidetena. Tutvustatakse ka kaasaegset kultuuri ja olustiku. Analüüsitakse kaasaegseid probleeme kultuuris ja ühiskonnas. Vaadeldakse traditsioonide erinevuseid ja sarnasusi. Keskendutakse Rootsi

ja Soome aga ka Leedu ja Läti kultuuritraditsioonile. Vaadeldakse lähemalt kultuurilooliselt märgilisi sündmusi ja isikuid.

3.2.3. Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) Omandab ülevaatlilikud teadmised Põhjamaade ühiskonnast ja kultuurist.
- 2) Mõistab Põhjamaade ühtsuse eeldusi.
- 3) Tunneb Põhjamaade kultuurilist asendit Euroopas.
- 4) Tunneb olulisemaid Põhjamaade kultuurilooga seotud isikuid.
- 5) On tutvunud Põhjamaade saavutustega disaini, arhitektuur ja filmi alal.
- 6) Omab teadmisi tänapäeva olustikust. Tunneb ära sarnasused ja erinevused võrreldes Eesti ajaloo ja tänapäevaga.
- 7) Oskab arutleda tänapäeva kultuuriolustikust lähtuvate olulisemate probleemide üle.
- 8) Oskab hinnata Põhjamaade ühtsust ja erisust. Väärtustab kultuurilist mitmekesisust.

3.2.4. Füüsiline õpikeskkond

Kursuse läbiviimine eeldab arvuti ja videoprojektori kasutamist. Klassiruum peab vajadusel võimaldama rühmatööd.

3.2.5. Hindamine

Hindamise eesmärk on anda õpilasele motiveerivat tagasisidet ning toetada tema suulise ja kirjaliku väljendusoskuse arendamist, samuti toetada kultuurimõistmise ja –tunnetuse arengut. Hindamisel objektiks on õpilase poolt sooritatavad kontrolltööd ja testid ning õpilase enda poolt koostatud esitlused. Samuti osalemine arutlustes ja rühmatöodes. Hindamisel arvestatakse õpilase osalust õppeprotsessis.

3.2.6. Kursuse sisu

Põhjamaad, Skandinaavia, Baltimaad Põhjamaid ühendavad organisatsioonid ja tegevused. Põhjamaad Euroopas. Ajaloolised kokkupuuted ja ühised arengud. Põhjamaade majandus. Rootsi riiklik traditsioon ja kuningakoda. Rootsi ühiskond. Rootsi rahvatraditsioon ja köök. Rootsi teadus ja haridus. Ülikoolid Põhjamaades Põhjamaade kunst Skandinaavia disain ja arhitektuur. Põhjamaade film. Soome kultuuriloolised lähted, võrdlus Eesti kultuurilooga. Märgilised isikud Soome kultuuriloos. Soome muusika Balti kultuuriloo samasused ja erisused. Läti ja Leedu ühiskond ja kultuur Võrdlused Eestiga

3.3. Valikkursus “Idamaade kultuurilugu”

3.3.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kursuse eesmärgiks on anda ülevaade idamaade kultuuritraditsioonist. Oriendile omasest mõtlemisest ning olulisematest kultuurielementidest. Kursuse eesmärgiks on pakkuda õpilastele atraktiivset tutvustust Oriendi kultuuriloost, avardada õpilaste maailmapilti ja juhatada neid mõistma erinevaid kultuure. Aidata õpilasel omandada teadmisi tänapäevasest kultuurisolustikust idamaades ning luua pind võimekuse kujundamiseks, suhtlemiseks ja toimimiseks teistsuguses kultuurikeskkonnas. Kursus peab aitama vabaneda kohatutest eelarvamustest ja kultuurilistest klišeedest toetades õpilase arengut avatud maailmavaatega ja teistest kultuuridest huvitatud tolerantseks inividiks.

3.3.2. Õppeaine kirjeldus

Idamaade kultuurilugu on EBS Gümnaasiumi eriomane sotsiaalainete õppeprogramm, mis koosneb ühest kursusest. Idamaade kultuuriloo raames antakse ülevaade Oriendi kultuuritraditsioonist ja selle kujunemisest. Keskendutakse Hiina ja Jaapani aga ka Araabia ja India kultuuritraditsioonile. Lisaks kultuuriloolistele teadmistele tutvustatakse ja analüüsitakse idamaade kaasaja olustikku ja mõju Euroopas ning maailmas laiemalt. Vaadeldakse lähemalt kultuurilooliselt märgilisi sündmusi ja isikuid. Tutvutakse olulisemate usuliste ja filosoofiliste kontseptsioonidega. Vaadeldakse võrdlevalt lääne ja ida kultuuritraditsioone.

3.3.3. Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) omandab ülevaatlukud teadmised Oriendi kultuuritraditsioonist.
- 2) Tunneb olulisemaid idamaade kultuurielemente.
- 3) Omab teadmisi tänapäeva olustikust idamaades.
- 4) Tunneb ära erinevused võrreldes lääne mõttetraditsioonidega.
- 5) Oskab arutleda tänapäeva kultuuriolustikust lähtuvate olulisemate probleemide üle.
- 6) Omab teadmisi ida traditsiooni olulisematest usulistest ja filosoofilistest kontseptsioonidest.
- 7) Suudab analüüsida lääne ja ida kultuuritraditsiooni erinevusest lähtuvaid probleeme. Väärtustab kultuurilist mitmekesisust.

3.3.4. Füüsiline õpikeskkond

Kursuse läbiviimine eeldab arvuti ja videoprojektori kasutamist. Klassiruum peab vajadusel võimaldama rühmatööd.

3.3.5. Hindamine

Hindamise eesmärk on anda õpilasele motiveerivat tagasisidet ning toetada tema suulise ja kirjaliku väljendusoskuse arendamist, samuti toetada kultuurimõistmise ja –tunnetuse arengut. Hindamisel on objektiks õpilase poolt sooritatavad kontrolltööd ja testid ning õpilase enda poolt koostatud esitlused. Samuti osalemine arutlustes ja rühmatöodes. Hindamisel arvestatakse õpilase osalust õppeprotsessis.

3.3.6. Kursuse õppesisu

Oriendi mõiste. Idamaad. Ida ja Lääs. Suhete ajaloost. Samasused ja erinevused. Kaasaja kultuurisituatsioon. Globaliseerumine. Kultuurisünkretism. Lähis -Ida, Araabia maad: Islam, suhted Euroopaga, kultuurilised eripärad. Naiste roll islami ühiskonnas. Kesk Aasia. India: ajaloo põhijooned, religioon ja filosoofia, olulised kultuurielemendid. Sikhid ja tamilid. Hiina: ajaloo põhiperioodid, religioon ja filosoofia, taoism, konfutsianism, budism, zen - budism, Hiina riikliku traditsiooni eripära, kultuurilised eripärad, Hiina suhted Läänega, Hiina majandus ja kultuurielu tänapäeval, Hiina köök. Hiina kultuurilised saavutused. Märgilised isikud ja objektid. Jaapan: ajaloo põhijooned, religioon ja filosoofia. Shinto, Jaapani olme ja köök. Jaapani kultuurilised saavutused. Märgilised isikud ja objektid. Jaapan tänapäeval. Ida esteetika. Kagu-Aasia riigid: ajaloo põhijooned, olulised ja eripäraseid kultuurielemendid, tänapäeva situatsioon. Kogu kursuse ulatuses on kasutada spetsiaalselt selle tarvis koostatud video ja fotogalerii. Õppetöö vormiks on loengud, ühised arutlused, rühmatööd, iseseisvad tööd (suulised ja kirjalikud esitlused).

3.4. Valikkursus „Psühholoogia“

3.4.1. Valikkursuse kirjeldus

Valikkursus „Psühholoogia“ on oluline ühiskondlikult aktiivse ja teadliku inimese kujunemiseks. Läbi praktiliste ülesannete seostub õpilastel teooria oskustega, mis on vajalikud inimese igapäevaseks toimetulekuks.

Valikkursuse lähtepunktide valikul on ainekava koostajad taotlenud psühholoogiateaduse ülevaatlikku ja mitmekülgset käsitlemist ning valikteemad annavad õpilasele võimaluse praktilisemaks, huvipakkuvamaks ja elulähedasemaks õppimiseks, mis samaaegselt kinnistavad lähtepunktide teoreetilisi teadmisi ja sotsiaalainete üldpädevuste omandamist.

Teoreetiliste psühholoogiaalaste teadmiste omandamise ning nende praktilise mõtestamise kaudu toetab õpilase iseseisvat toimetulekut, aitab tal mõista teisi inimesi, kujundab psühholoogiliste teadmiste kaudu mõtestatud hoiakuid ja väärtuseid, on tugipunktiks isiksuse arenemisel ning annab teadmised ja oskused elukvaliteedi parandamiseks ja säilitamiseks.

Õppes omandavad õpilased igapäevase eluga seonduvate probleemide lahendamise ning adekvaatsete otsuste langetamise oskused, mis suurendavad toimetulekut erinevates sotsiaalsetes olukordades ning aitavad mõista ühiskonna erinevaid protsesse ja inimeste erisusi.

Õppe käigus täiustuvad õpilaste teabeallikate kasutamise ning neis leiduva teabe kriitilise hindamise oskused. See aitab välja kujuneda teadmistel ja oskustel, mis võimaldavad ühiskonnas esinevaid protsesse mõista ning selgitada.

Ettekannete, arutluste ja grupitööde käigus areneb õpilase suutlikkus väljenduda selgelt ja asjakohaselt nii kõnes kui ka kirjas.

3.4.2. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi valikkursuse eesmärgid on toetada tervikliku, iseseisva ja teisi arvestava inimese kujunemist, taotledes, et õpilane omandab teadmisi psühholoogia põhiliste seaduspärasuste ja nende uurimise kohta ning mõistab nende rakendamise võimalusi igapäevaelus.

Psühholoogia valikkursuse õppe- ja kasvatuseesmärgid toetavad sotsiaalainete valdkonna üldpädevuste omandamist.

3.4.3. Õpitulemused

Valikkursust läbiv õpitulemus: õpilane mõistab, kuidas psühholoogiateadus tavaelus rakendub, kuidas väljenduvad individuaalsed ja kultuurilised erinevused ning kuidas need teadmised psühholoogiateaduse kaudu saadud on. Mõistab psüühika ehitust, süsteemsust ja toimimist, oskab analüüsida iseennast ja teisi sotsiaalses keskkonnas ning suhtlemisel inimeste erinevustega arvestada, hindab keskkonnategurite mõju inimkäitumisele ning teab tervisliku eluviisi põhitõdesid.

Õpitulemused on teemaplokipõhised ning ei ole üks-ühele seostatavad arvestusliku tundide jagunemisega moodulis. Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) on tutvunud psühholoogia tegevusvaldkondadega, teeb vahet teadusliku ja rahvapsühholoogia vahel rakendades kriitilist mõtlemist;
- 2) mõistab inimpsüühikaga seotud bioloogilisi ja füsioloogilisi aluseid ja mehhanisme, sh häirete kujunemist ja sõltuvuskäitumist;
- 3) teab peamisi mälu ja õppimise toimimise mehhanisme ja protsesse, oskab kasutada õpistrateegiaid ja õppimist mõtestada; mõistab erineva informatsiooni vastuvõtu- ja töötlusmehhanisme;

- 4) on omandanud ülevaate isiksusest, sotsiaalsest tajust, võrdlemisest ja rühmaprotsessidest. Kirjeldab põhiemotsioone ja nende väljendusviise; oskab kirjeldada vajaduste, eesmärkide ja motivatsiooni omavahelisi seoseid;
- 5) oskab vaimset tervist hoida, sellega seonduvaid probleeme võimaluse korral ennetada; tunneb tervisliku eluviisi põhimõtteid, sh mõistab mõtete, tunnete ja käitumise koostoimimise tähtsust vaimse tervise hoidmisel;
- 6) mõistab psühholoogiaõppe rakenduslikke võimalusi edasiste õpingute ja karjäärivaliku osas.

3.4.4. Õppesisu

Õpikäsitus on elulähedane ja võtab arvesse õpilase huvi ja pakutavate teadmiste vajalikkust ning prioriteetsust, arvestades seejuures ühiskonnas toimuvaid muutuseid. Valikkursuse õppekava koosneb neljast põhimoodulist ja ühest sissejuhatavast moodulist, mis omakorda jagunevad alateemadeks. Moodulid järgnevad üksteisele nii, et iga eelneva mooduli läbimine toetab järgmises moodulis omandatavaid teadmisi. Iga mooduli lõpus on valikteemad, mille seast saab õpetaja koos õpilastega valida kaks teemat, vastavalt õpilaste vajadustele, huvidele ja tulevikuplaanidele. Valikteemad on esitatud põhimoodulite lõpus ja lahti kirjeldatud õppeprotsessi kirjelduses. Moodulite ja valikteemade juures väljatoodud maht tundides on soovituslik ning õpetaja saab sõltuvalt õpilaste eelnevatest teadmistest ja süvendatud huvist valikteemade arvelt näiteks pühendada ka põhjalikumalt põhimooduli materjali omandamisele.

Õppesisus käsitletavat teemat on õpilastele asjakohased, motiveerides õpilasi lisaks põhimoodulitele ka huvidepõhiseid teadmisi omandama.

Psühholoogia – mis see on?

1. Psühholoogia peamised harud ja uurimismeetodid.
2. Teadusliku ja rahvapsühholoogia võrdlemine.

Tunnetuse ja tegevuse bioloogiline alus – kuidas ma ehitatud olen?

1. Inimese närvisüsteem: perifeerne ja kesknärvisüsteem.
2. Aju ehitus ja funktsioonid.
3. Meeleelundid ja aistingud.
4. Psüühiliste häirete bioloogiline alus.
5. Sõltuvushaigused, sõltuvuslik käitumine.
6. Psühhotroopsed ained.

Kognitiivne psühholoogia – kuidas ma infot vastu võtan ja talletan?

1. Taju, tajuliigid ja omadused.
2. Mõtlemine, mõtlemise elemendid, probleemide lahendamine ning keele ja mõtlemise seosed.
3. Mälu, mäluliigid ja protsessid.

4. Õppimine, teadmised, oskused, õppimisviisid.
5. Tahtlik ja tahtmatu tähelepanu.

Sotsiaal- ja isiksusepsühholoogia – kuidas ma maailmaga suhestun?

1. Isiksus, vaimne võimekus ja individuaalsed erinevused.
2. Emotsioonid ning nende väljendamine.
3. Vajadused, eesmärgid ja motivatsioon.
4. Sotsiaalne tajumine, sotsiaalne võrdlemine.
5. Rühmaprotsessid.
6. Konflikti olemus ja lahendusmeetodid.

Vaimne tervis – kuidas ma ennast tervena hoian?

1. Tervislik eluviis ja selle põhimõtted.
2. Levinumad vaimsed häired ning psühholoogilise abi võimalused.

3.4.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Valikkursus „Psühholoogia gümnaasiumile“ eeldab õpilase aktiivset osalemist õppes. Valikkursuse jooksul saavad õpilased rakendada tunnistatud teadmisi praktiliste ülesannete lahendamisel, kinnistades seeläbi teadmisi. Õpetajal on soovituslik lasta õpilastel läbi viia erinevaid katseid, koostada mini-uurimus või kirjutada essee. Õppe jooksul saab õpetaja kutsuda õpilaste ette mõne praktiseeriva psühholoogi, kes tutvustab enda tööd ning vastab õpilaste küsimustele. Oluline on õppe sidumine igapäevase eluga, viies igal asjakohasel juhul õpe klassiruumist välja ja kasutades õpiväljundite saavutamiseks infotehnoloogilisi vahendeid. Näiteks on võimalus külastada muuseumeid, teadus- ja terivishoiuasutusi või kutsuda mõni erialane organisatsioon endale külla.

3.4.6. Hindamine

Hindamisel lähtub õpetaja gümnaasiumi riiklikus õppekavas kirjeldatud hindamise eesmärgist, rakendades õppekavas väljatoodud kujundava hindamise põhimõtteid. Hindamise käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist ning antakse tagasisidet seniste tulemuste ja vajakajäämistele kohta. Hindamiseks rakendab õpetaja õppe kestel toimuvat suulist ja kirjalikku hindamist, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega, andes õigel ajal ja võimalikult täpset tagasisidet, mis toetavad õpilase arengut. Õpetaja kaasab õpilased enese ja kaaslaste hindamisse, soovi korral kasutab õpimappe. Soovitav on valikkursuse hindamisel õpetajal hinnata iga moodulit ja valikteemat eraldi. Mooduli ja valikteemade hinnete ning arvestuslike ülesannete põhjal kujuneb kogu valikkursuse hinne.

Hindamisel võtab õpetaja arvesse õpilase aktiivsust tunnis, iseseisvaid ja grupitöid, kirjalike tööde esitamist ning mooduli teadmistel põhinevaid vahearvestusi. Praktiliste ja iseseisvate ülesannete sooritamisel võib õpetaja lähtuda põhimõttest arvestatud/mittearvestatud, teadmistel põhinevaid vahearvestusi saab hinnata hindelise väärtusega.

Ainealaste teadmiste ja oskuste hindamise tulemusi väljendab õpetaja koolisisesele hindamissüsteemile vastavate hinnetega. Õpitulemused on teemaploki põhised ning ei ole üks ühele seostatavad arvestusliku tundide jagunemisega moodulis. Õpitulemusi on soovitatav kasutada alusena hindamismeetodite valikul ning hinde kujunemisel.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- 1) selgitab ja kirjeldab mõistete sisu ning nende seoseid;
- 2) selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega ja igapäevaeluga;
- 3) eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- 4) demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist lähtuvalt õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

- 1) rakendab teoreetilisi teadmisi praktiliselt õpituatsioonis;
- 2) demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonis;
- 3) kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

LISA 6. AINEVALDKOND „KUNSTIAINED“ – MUUSIKA, KUNST

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus.

Kunstiainete valdkonnapädevuse kujundamise esmane alus on äratada valdkonna vastu huvi ja hoida seda järjekindlalt. Kunstiainete valdkonnapädevus on universaalne ja väljendub selles, et gümnaasiumi lõpuks õpilane eakohaselt:

- 1) teadvustab oma sidet muusika, kunsti ja visuaalkultuuriga ning Eesti ja maailma kultuuripärandiga;
- 2) loob, uurib ja tõlgendab, kasutades muusika, kunsti ja visuaalkultuuri väljendusvahendeid, teadmisi ning meetodeid;
- 3) mõtestab ning reflekteerib eri kultuurinähtusi, enda ja kaasõppijate loometegevust;
- 4) mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas;
- 5) osaleb kunstide suhtluses tõlgendamist vajava sõnumi edastaja ning vastuvõtjana informeeritult ja kriitiliselt;
- 6) on loova eluhoiakuga ja lahendab probleeme loovalt.

1.2. Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Kunstiainete valdkonda kuuluvad kohustuslike õppeainetena muusika ja kunst, mille kohustuslikud kursused on järgmised:

- 1) **kunst** – 2 kursust: „Kunst ja kunstiajalugu“ ning „Kunst ja visuaalkultuur 20. ja 21. sajandil“;
- 2) **muusika** – 3 kursust: „Uusaegse helikeele kujunemine“, „Klassitsism ja romantism: rahvuslikkuse kujunemine muusikas“, „Eesti muusikalugu“. Igas kursuses on hõlmatud muusikaline eneseväljendus: laulmine, pillimäng, omalooming.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Kunstiainete valdkonnapädevus lähtub arusaamast, et õpilase areng on elukestev ja mõjutatud kultuurist ning kunstid (muusika, kunst, kirjandus, draama, film, tants) ja kultuur laiemalt (visuaalkultuur, pärand- ja pärimuskultuur jms) on inimese dialoogipartnerid kogu elu jooksul. Kunstid on olulised väärtushinnangute, suhtluskultuuri, empaatia ning kriitilise mõtlemise arendamise vahendid. Kunstide kui professionaalse kõrgkultuuri loomingu kõrval on tähtsad ka uuriv ja leiutav looming ning kultuur mõtestatud inimtegevusena laiemalt. Kunstiained rõhutavad õppes koondumist viie põhimõtte ümber:

- 1) kunstid vajavad tõlgendamist. Kunstide kõne ei ole sõnasõnaline, kunstiteosed pakuvad erinevaid tõlgendusvõimalusi ja tähendusi, mis põhinevad alati maailmavaatel, varasemal eluja kunstikogemusel ning on juhitud tunnetest, samuti kogemise kontekstist. Tõlgendamise puhul on alati võimalik lähtuda eri vaatepunktidest ja ootustest. Isiklik

kogemus kasvatab kogemuse tähenduslikkust õpilase jaoks. Kunsti ja muusikat õppides on vaja toetada tõlgendamisoskuse teket;

2) kunstid toetavad mitmekülgset loovust. Kunsti ja muusika õppimine kujundab õppija loovust ja isiksuseomadusi, mis annavad eeldused mis tahes inimtegevuse valdkonnas probleeme uut viisi lahendada, jõuda originaalsete, kasulike, eetiliste ja vähemalt looja jaoks soovitud tulemusteni. Kunstidega tegelemine gümnaasiumis toetab õpilooovust (uudsed tähenduslikud kogemused ja nende mõtestamine, uurimis- ja refleksioonioskused) ning argilooovust (fantaasia, maailma uudne mõtestamine enda jaoks, uudne toimimisviis igapäevaelus);

3) kunstid toetavad esteetilise tundlikkuse kasvu ning inimese heaolu. Kunsti ja muusika õppimine gümnaasiumis võimaldab õpilasel ära tunda, emotsionaalselt kogeda ja hinnata enda ümber subjektiivset ilu (kuuldavat, kombatavat, nähtavat, abstraktset) ning nautida seda samavõrra nagu teiste oskusi või meisterlikkust. Ilu ja meisterlikkuse väärtustamine toetab rahulolu ja tähenduse leidmist maailmas, suurendab maailmaga seotuse tunnet ning innustab inimest püüdlema oma eesmärkide poole. Kunstiainetel on tähtis osa muutuvates oludes isiklikku ja ühiskondlikku heaolusse panustava inimese kujundamisel;

4) kunstiaineid õppides arenevad kinesteetilised oskused ja kognitiivsed võimed, mis on lahutamatu seotud loomega – musitseerimise ja visuaalkunsti, ent ka performatiivsete kunstide loomisega. Kunstitegevustes toetatakse sügavama kognitiivse võimekuse kujunemist. Õppimine (sh musitseerimine ja visuaalkunst, kuid ka performatiivsete kunstide loomine) on sügavam, kui see toimub terviklikult nii keha kui ka vaimu ja eri meelte koostöös;

5) kunstide õppimine toetab iseenda mõistmist ja mõtestamist ning üldpädevuste omandamist sisukalt ja terviklikult. Kunsti ja muusikaga järjepidev tegelemine toetab õppija eneseusalduse kujunemist ja eneseväärikust. Kunstide kaudu saab tõhusalt arendada kognitiivseid oskusi, nagu loov ja kriitiline mõtlemine, refleksiooni- ja analüüsioskused, samuti mittekognitiivseid oskusi, nagu avatus, otsustusvõime ja riskijulgus. Valdkonnasisene lõiming tugineb kunsti ja muusika kokkupuutepunktidel. Kunst ja muusika jagavad sarnaseid baasmõisteid, mille sisu on aga erialade väljendusvahenditest lähtudes ainuomane; ka kontseptsioonide sisu ei pruugi kattuda. Seetõttu on kunsti ja muusika lõimingukeskmeks ühised aspektid:

- 1) teose, autori ja loomingu määratlus;
- 2) esitus ja tõlgendus (interpreteerimine) ning kriitika;
- 3) ajalooliselt interdistsiplinaarsed kunstid (sõna-, muusika- ja tantsuteater, film);
- 4) nüüdisaegsed mitmemeelelised kunstinähtused (video ja performance, nüüdist sirkus, installatiivne ja uusmeedia kunst, TI -kunst jms).

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Kunsti ja muusika õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab õppeainete eesmärgipärane lõimimine teiste valdkondade õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi eri olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga tähtis aineõpetajate süsteemne ja järjepidev koostöö õpilase kogu õppeaja vältel. Üldpädevuste kujundamise ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted on määratud kooli õppekava üldosas ning rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas alljärgnevalt:

1.4.1. Lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Valdkondadeüleseks lõiminguks on kunstivaldkonna õppeainetes palju võimalusi, sest teiste eluvaldkondadega suhestumine ja interdistsiplinaarsus on nüüdisaegsele kultuurile iseloomulik. Kunstide aineseks on inimeseks olemine ja sotsiaalsed suhted, olles paljudes erinevates avaldumisvormides tihedalt seotud oma ajastu mõtteviisidega.

Erinevate kultuuridega tutvutakse keele ja kirjanduse, võõrkeelte, sotsiaalainete, loodusainete ja kehalise kasvatuses tundides, kujundatakse väärtushoiakuid ning teadvustatakse maailma kultuurilist mitmekesisust. Kunstiained keskenduvad teiste õppeainetega võrreldes kontsentreeritumalt kultuuridevahelise dialoogi mõtestamisele ja loovuse kasutamisele nüüdisühiskonna innovatsiooniallikana.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Arendatakse verbaalset eneseväljendusoskust, diktsiooni, funktsionaalset lugemisoskust ning infokanalite kasutamise oskust; vaadeldakse eri ajastute ja kultuuride lugusid muusikas ning kujutavas kunstis, teatri- ja filmikunstis. Kasutatakse kunstiainetega kattuvaid mõisteid (nt kompositsioon, struktuur, rütm, plaan, stiil, variatsioon, improvisatsioon, dünaamika jm).

Matemaatika. Arendatakse seoste loomise oskust ja loogilist mõtlemist (matemaatiline keel, struktuur, sümbolid ja meetodid). Kasutatakse kunstiainetega ühiseid mõisteid.

Loodusained. Teadvustatakse inimese kuulmis- ja nägemismeele füsioloogilist eripära, õpitakse tundma looduskeskkonda ja selle eluvormide mitmekesisust ning helide, valguse ja värvide omadusi.

Sotsiaalained. Vaadeldakse inimese suhteid teiste inimeste ja inimrühmadega ning erinevate kultuuride kommete ja pärimustega, kunsti ja kultuuri rolli ja muutumist erinevatel inimajaloo etappidel. Õpitakse tundma eri ajastute eetilisi ja esteetilisi tõekspidamisi ning nende seotust sotsiaalsete, majanduslike, ideoloogiliste, tehnoloogiliste jm mõjutajatega. Ühine on maailma kultuurilise mitmekesisuse

teadvustamine ja väärtustamine, isiklike seisukohtade väljendus- ja põhjenduskuste kujundamine.

Kehaline kasvatus. Arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, mootorikat, reageerimiskiirust ja koordinatsiooni. Kasutatakse kunstiainetega ühiseid mõisteid (liikumine, dünaamika, rütm).

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpe on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ning vastutada oma õppimise eest. Õpet kavandades ja korraldades lähtutakse õppekava üldpädevustest, kooli väärtustest, gümnaasiumi lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust ning läbivate teemade ja lõimingu rakendamise põhimõtetest. Gümnaasiumis õpet kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huve, individuaalset eripära ja isikupäraseid erivõimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;
- 2) võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas, kunsti ja muusika uusimaid käsitlusi ning valdkonnas toimunud arengut ja seostatakse neid, rakendades didaktika nüüdisaegseid käsitlusi;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta jooksul ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevuseks; suunatakse õppijat oma õppimist mõtestama ja kavandama ning õpikoormust jagama;
- 4) võimaldatakse õpet nii iseseisvalt kui ka koos teistega, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, mõtestatakse ja analüüsitakse õppimist, suunatakse tegema teadvustatud ja teadlikke valikuid ning võtma vastutust oma õppimise eest;
- 5) kaasatakse õpilasi õppe kavandamisse, plaanitakse õppes aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks ning refleksiooniks;
- 6) võetakse piisavalt aega terviklike õppeühikute, mitmeid osaoskusi arendavate, õppijate jaoks tähenduslike tulemusteni viivate õppeülesannete tegemiseks;
- 7) rakendatakse uurivat ja probleemilahendustele suunatud õpet, kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja

analüüsi soodustavaid tegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi mitmekülgselt, tutvustatakse valdkonna aktuaalsete probleemide näiteid;

8) rakendatakse nii traditsioonilisi kui ka nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja vahendeid, arendatakse info kriitilise otsimise ja hindamise pädevust, arvestades autoriõigust ja uurijaeetikat;

9) kasutatakse mitmekesisest õpikeskkonda: loodus- ja linnakeskkonda, arvuti- ja multimeediaklassi, virtuaalkeskkonda jne, käiakse õppekäikudel, kontsertidel, teatrites, näitustel, muuseumides, stuudiotel, muusikakoolides, looduses, raamatukogudes jm;

10) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik; seostatakse õppesisu nii Eesti kui ka maailma kunsti ja rahvakultuuri näidetega.

1.6. Hindamine

Hindamine kunstiainetes suunab ja julgustab õpilasi õppima ning tekitab ja hoiab huvi kunsti ja muusika vastu. Hindamise aluseks on gümnaasiumi riikliku õppekava üldosas sätestatu, kunsti ja muusika ainekavades esitatud õpitulemused ning kooli kehtestatud hindamisjuhised. Hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrihinnangute hindamine kasutamise ja kooliõppekava väliselt, sh mitteformaalhariduses omandatud teadmiste ja oskuste arvestamine, täpsustatakse kooli õppekavas. Hindamise käigus saavad õpilased mitmekülgset tagasisidet oma töökultuuri ja töö ning individuaalse arengu kohta, millega toetatakse nende kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamisega luuakse õpilastele võimalusi tuua õppe ajal esile oma edusamme, julgustades neid enda tugevaid külgi kasutama ja uusi oskusi arendama. Neile võimaldatakse erinevaid viise eneseanalüüsiks ja kaaslastelt tagasiside saamiseks ning selle aktseptsiooniks. Õpetaja saab hindamise varal teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui iseenda pädevuste arendamiseks. Õpilased kaasatakse nii oma tööd hindama kui ka kaasõpilastele tagasisidet andma. Õpilasele on õppeühiku (õppetegevuste kogum, mis on suunatud samade õpitulemuste saavutamisele) alguses teada, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamiskriteeriumid. Õpilast suunatakse õppe vältel oma õppimist ja seatud eesmärkide saavutamist analüüsima ning reflekteerima. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse tagasisidet üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemise kohta antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangutega. Õpilase seisukohtadele ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh kunsti- ja muusikaterminite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel ülesande eesmärgi ja kokkulepitud

hindamiskriteeriumide põhjal. Hindamisel lähtutakse õppimisele seatud eesmärgist ja hinnatakse seda, mida on õpetatud, rakendades nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ning spetsiifilised õpiraskused, et kavandada edasist õppimist ja õpetamist. Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub seatud õppeeesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest.

Kunstiainete valdkonnapädevuse omandamisel on oluline roll õppe jooksul toimival kujundaval hindamisel, mis toetab õpilase eneseusku ja innustab teda oma võimeid arendama. Kujundava hindamise kaudu saab õpilane temale arusaadaval viisil esitatud suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Kujundava hindamise rakendamist toetab õppeolukorras tehtud töö õpilasepoolne dokumenteerimine nt kavandite, jooniste, õpimapi, blogina vms. Kunstiainetes väärtustatakse harjutamist. Lisaks õpitulemuste saavutamise toetamisele keskendutakse kujundava hindamise käigus järgmistele aspektidele:

- 1) loovuse arengu toetamine (probleemide märkamine, mõtete voolavus ja paindlikkus, originaalsus, probleemilahendamisoskused, refleksioon);
- 2) huvi ning nii õppest kui ka kunsti- ja kultuurielust aktiivse osavõtu toetamine;
- 3) isikliku sideme loomine ainega ja isikupärase väljenduslaadi otsimine;
- 4) sallivuse areng ja silmaringi avardumine.

Kooli õppekavas kehtestatud hindamisjuhiste põhjal võib arvestada tunnist osavõtu aktiivsust ja tunnivälist muusikategevust (nt osalemine koolikooris, orkestris, ansamblis, esinemine kooliüritustel, kooli esindamine konkurssidel/võistlustel, sh muusikaolümpiaadil).

Kokkuvõtvalt hinnatakse üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul. Kokkuvõtvalt hinnates lähtutakse õppest kui tervikust ja taotletavatest õpitulemustest, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal. Hindamiskriteeriumid loob õpetaja õpilasi kaasates kooli kehtestatud hindamisjuhiste järgi.

1.7. Õpikeskkond

Õppekeskkonda kujundades lähtutakse riikliku õppekava alusväärtustest ning luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Kunstiainete valdkonnapädevuse kujunemise eeldus on õppimist, loovust ja eneseväljendust toetav sotsiaal-emotsionaalne, vaimne ja füüsiline õppekeskkond, mis peab soodustama

õpilase autonoomiat, olema kaasav, piisavalt struktureeritud ning vastama õpilaste võimetele, mis on loovuse ja originaalsuse arendamisel ning avaldumisel oluline. Eriti tähtis on psühholoogilist baasvajadust arvestav keskkond. Kunstid on muutuvad, vastuolusid tekitavad ning väärtuste ja kokkulepete piire kompavad, mistõttu on eriti tähtis tagada turvaline vaimne keskkond, mille kujundamisele aitavad kaasa hinnanguvabad arutelud ja õpetaja pädevus tulla toime väärtuskonfliktidega. Füüsilise õppekeskkonna tagab kunstiainete õppimiseks kool, võimaldades õpet ruumis, mis on varustatud kvaliteetsete, õpilastele kokkulepitud korras kättesaadavate töövahendite ja materjalidega vabaks kasutamiseks, et toetada valikute tegemise oskust ja loovat eneseväljendust. Õpe toimub ka autentsetes keskkondades, linnaruumis, kontserdisaalides, näituse- ja etendusasutustes, kooli ümbruses, paikkonna kultuuriasutustes ning mujal.

Kunsti õpetamiseks on vaja:

iseseisvaks ja rühmatööks vajalikku pinda eri formaadis (ka suure formaadiga) tööde tegemiseks; 500-luksise päevavalgusspektriga valgustust tööpinnal ning käte ja töövahendite puhastamise võimalust; reguleeritava kõrgusega molberteid või laudu koos joonistusalustega ning tööde kuivatamise, hoiustamise ja eksponeerimise võimalusi; kunstiraamatuid, ajakirju ja teatmeteoseid; videoprojektori, foto- ja videokaamerate, arvutite, skanneri ja printeri kasutamise võimalust ning internetiühendust.

Muusika õpetamiseks on vaja:

muusikategevusteks, sh rühmatööks, ja liikumiseks sobivat teiseldatava mööbliga piisavalt ventileeritavat ruumi; mitmesuguseid vahendeid: klaver, noodijoonestikuga tahvel, noodipuldid, rändnoot, astmetabel, klaviatuuritabel; musitseerimiseks vajalikke pille: Orffi instrumentarium (rütmi- ja plaatpillid), plokkflöödid või väikekanded, akustilised kitarrid, ukuleled vm; tehnovahendeid kontakt- ja digiõppe korraldamiseks: fono- ja videoteek, kohased voogedastusplatvormid; salvestatud muusika esitamise vahendid (muusikakeskus hifi, arvuti + kõlarid); muusika õppimiseks ja loomiseks sobivad rakendused (äpid), nt noodistusprogramm, salvestusprogramm jt; videoprojektor.

2. Ainekavad

2.1. Kunst

2.1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunnetab kunsti võimalusi ning näeb selle rakendusi nii enese elu ja tegevuse kui ka maailma mõtestamise, mõjutamise ning kujundamise vahendina;
- 2) orienteerub kunstikultuuri arenguloo põhilistes küsimustes ja etappides;
- 3) iseloomustab ja võrdleb nüüdisaegses kunstis rakendatud mitmekesiseid ideid ja väljendusvahendeid;

- 4) mõistab kunsti ja visuaalkultuuri seoseid ühiskondlike protsesside ning teiste valdkondadega;
- 5) rakendab loovas eneseväljenduses erinevaid kunstilisi väljendusvahendeid ning tehnilisi võtteid, tõlgendab ja lahendab erinevaid probleemülesandeid;
- 6) väärtustab end ümbritsevat elukeskkonda ja visuaalkultuuri pärandit, mõistab uuenduslikku, inimsõbralikku ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- 7) orienteerub kunsti, arhitektuuri ja disaini valdkondadega seotud elukutsetes ja edasiõppimisvõimalustes.

2.1.2. Õppeaine kirjeldus

Kunsti õppeaine roll on aidata õppijal rakendada oma võimeid kunsti ja visuaalkultuuri loojana ning sellega suhestujana, seega ka kultuurikandjana. Kunst õppeainena tugineb ülesehituselt visuaalkultuurile ning arendab visuaalset kirjaoskust, mida on tänapäeva maailmas edukaks toimetulekuks vaja igaühele. Kunst toetab õppija loovust ja isiksuseomadusi, mis annavad eeldused mistahes inimtegevuse valdkonnas probleeme uut viisi lahendada, jõuda originaalsete, kasulike, eetiliste ja vähemalt looja jaoks soovitud tulemusteni.

Õppeaine lähtealused on:

- 1) maailma kunsti ja visuaalkultuuri laiahaardeline käsitlemine. Visuaalselt tajutav inimese loodud ja mõtestatud keskkond (visuaalkultuur) hõlmab kujutisi, tekste, esemeid, ehitisi, ruumisuhteid jms ning nende erinevaid ja muutuvaid tähendusvälju. Visuaalkultuur hõlmab nii tahtlikke ja kavandatud artefakte (nt kunstiteosed, graafiline disain, reklaam, fotograafia, mood jne) kui ka juhuslikke ning plaanimata visuaalseid märke ja kooslusi (nt tänaval või meedias kõrvuti sattunud reklaamid, kasutatud tüpograafia, muruplatsi niitmine ja sissetallatud teerada, aja jooksul kujunenud kodusisustus jne). Visuaalkultuuris on teadlik toimimine seotud suhtlusega, erinevate sõnumite ja tähenduste loomise, säilitamise, muutmise ning edastamisega; nii esteetiliselt mitmekesise keskkonna kui ka emotsionaalse ja intellektuaalse keskkonna loomisega; majanduse toimimise ning majanduslike väärtuste loomisega. Kunstipädevuse omandamist toetab maailma kunsti ja visuaalkultuuri käsitlemine nii nüüdisaegses kui ka ajaloolises kontekstis;
- 2) kunsti vormide ja tähenduste pidev muutumine, eksperimentaalsus ja areng, mis võivad ühiskonda proovile panna. Kunstis kui visuaalkultuuri kitsamas osas luuakse uut inimkogemust, väljendust ja tähendusi teadlikumalt ning sihipärasemalt, suhestudes valdkonna eripäraga, otsinguliselt ja eksperimenteerivalt. Kunsti pidev uuenemine peegeldab muutusi nii teadustes kui ka ühiskonnas, väärtustes ja hoiakutes. Kunst tohib võtta endale fantaasia, moraali ning ühiskondlike kokkulepete piire kompava ja nihutava rolli, et mõtestada ja arutleda, ent ka testida erinevaid ettekujutusi ning võimalikkusi;
- 3) õpetaja on aktiivne kunstiga suhestuja, kes toetab õpilasi kultuuri muutavas mitmekesisuses. Täpsema õpisisu valib õpetaja, kes juhib õpet ja loob õpikeskkonna.

Õpetaja enda hoiakud, avatus ja sallivus, mitmetähenduslikkuse ja muutlikkuse taluvus, aktiivses dialoogis ning mõtestatuses olemine vana ja uue kunstiga on äärmiselt olulised. Kunstiaine ise on samuti seotud pidevate muutustega – uue kunstiloomega, uute avastustega kunstiajaloos, seniste väärtuste ümberhindamisega ühiskonnas, uute väärtuste leidmise ja loomisega. Kunsti õppeainet on võimalik üles ehitada erinevatele kunstikäsitlustele tuginedes. Valdkonnast saab autentsema pildi, kui õppijad ja õpetaja võivad reflekteerida mitut kunstikontseptsiooni ning teadvustada kunsti loomise ja hindamise eri aluseid (nt funktsionaalne, realistlik, idealistlik, estetistlik, kontseptuaalne, pragmaatiline, institutsionaalne jne);

- 4) kunsti õppeaines on võrdselt oluline nii kunstikogemus kui ka õppimiskogemus. Sageli on teosest kui lõpptulemusest tähtsam loominguline ja otsinguline protsess, tagasiside ja refleksioon, üldpädevuste kujundamine ning motivatsiooni leidmisele ja hoidmisele suunatud tegevused. Koolikunstis on vaja väärtustada õppija isikliku tasandi loomet, avastusi, pingutust ja sõnumit, sest õppijale endale oluline tegevus loob talle just nimelt tähendusliku kunstikogemuse ka siis, kui lõpptulemus ei ole originaalne või sisukas laiemas kunsti ja visuaalkultuuri kontekstis. Juhul kui lõpptulemus visuaalkultuuri-, disaini- või kunstiteosena on õppes tähtis, peab õpetaja kvalitatiivse muutuse teket valmivas teoses teadvustama ja toetama eesmärkide ning hindamiskriteeriumide sõnastamisega. Kunsti osaoskused võimaldavad kunsti õpetamist mitmekülgselt käsitleda ja jälgivad disaini tsüklilist loogikat, mis on maailmas järjest laiemalt käibel nii kunstiteoste, toodete, protsesside kui ka uuringute kavandamisel.

Kunsti osaoskused on:

- 1) väljaselgitamine, teadmine, mõistmine (kuulamine, vaatamine, lugemine, info otsimine, kirjeldamine, sõnastamine, valimine, uurimine);
- 2) plaanimine ja ideede arendamine (ideede genereerimine, visandamine, katsetamine, organiseerimine, protsessi plaanimine, koostamine, leiutamine);
- 3) loomine (eesmärgipärane väljendus- ja töövahendite rakendamine, viimistlemine, toimetamine, täiendamine, esitlemine);
- 4) refleksioon, analüüs ja kriitika (uurimine, tõlgendamine, retsenseerimine, tagasisidestamine, arutlemine, väärtushinnangute arendamine ja andmine).

Õpitulemuste sõnastamise puhul on arvestatud, et õpetaja saaks koostöös õpilastega ise otsustada, mis õppeülesannete ja teemade käsitlemisega õpitulemusi saavutada, pidades silmas õpilaste vajadusi ning muutusi kunstimaailmas. Gümnaasiumi õpitulemustes on rõhk teadmisel ja mõistmisel ning sihipärasel kunstilisel tegevusel: idee arendamine ja parima võimaliku lahendi leidmine oma ideele. Disainiga seotud õpitulemused võrdsustatakse ainekavas plaanimise ja idee arendamisega nii, nagu see on kujunenud nüüdisaegses praktikas.

Õppesisu mahus võib teha valikuid ja kombineerida õppetegevusi kavandades mitmeid teemasid kahe kursuse vahel, tagades oodatavad õpitulemused, valdkonnapädevused ning üldpädevused. Tulenevalt kunstivaldkonna eripärast ja kooli/õpetaja võimalusest

kursuste teemasid jagada on mõlema kursuse õpitulemused esitatud üldistatult ja ühtse tervikuna.

2.1.3. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) uurib ning kasutab teadlikult ja põhjendades visuaalseid kujutisi, jooniseid, skeeme ja sümbolite suhtluses;
- 2) käitub füüsilistes ja digitaalsetes kultuurikeskkondades turvaliselt, järgib visuaalseid kujutisi luues ning kasutades seadust;
- 3) uurib, disainib või loob kunstiteose kõiki disainiprotsessi etappe läbides;
- 4) dokumenteerib enda uurimis- ja kavandamisprotsessi;
- 5) analüüsib oma tööd ja tulemust, valides teadlikult erinevaid lähtepunkte ning meetodeid;
- 6) analüüsib ainealast keelt kasutades loodut ja arutleb loodu (nii kunsti kui ka visuaalsete objektide) üle erinevatelt positsioonidelt, seostades eri kunste ja kunsti teiste valdkondadega, kultuuri ja ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arenguga.

2.1.4. Õpitulemused

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Õpilane:

- 1) uurib ning kasutab teadlikult ja põhjendades visuaalseid kujutisi, keskkondi, jooniseid, skeeme ning sümbolite suhtluses;
- 2) iseloomustab eri allikate põhjal kunstnike loomingut, kirjeldab vormi, kunstilist kujundit ja konteksti;
- 3) teab kunsti- ja visuaalkultuuri ajaloo põhistruktuuri;
- 4) käib iseseisvalt kultuuriasutustes ja -sündmustel, oskab leida ning kriitiliselt hinnata eri keskkondades pakutavat infot;
- 5) järgib üldiselt autoriõiguse seadust visuaalide loomisel, tarbimisel ja jagamisel.

Plaanimine ja ideede arendamine, loomine

Õpilane:

- 1) genereerib ideid, arendab esialgset ideed edasi;
- 2) uurib, disainib või loob kunstiteose kõiki disainiprotsessi etappe läbides;
- 3) esitleb loometöö tulemust visuaalsete abimaterjalide toel (skeem, makett, plakat, digitaalne esitus);

- 4) loob koostöös teistega teostest ekspositsiooni, põhjendab tööde paigutust ning esitleb teost publikule selgelt.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Õpilane:

- 1) analüüsib ainealast keelt kasutades loodut ja arutleb loodu (nii kunsti kui ka visuaalsete objektide) üle eri positsioonidelt;
- 2) toob näiteid teiste seostuvate teoste kohta, põhjendab seoseid muude ühiskonnaelu valdkondadega nii ajaloost kui ka tänapäevast, tuginedes teistele õppeainetele, erialakirjandusele, aimekirjandusele, popkultuurile ning meediale;
- 3) mõtestab esemelise ning ruumilise keskkonna või disaininäidete esteetilisi, eetilisi, funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte;
- 4) dokumenteerib enda uurimis- ja kavandamisprotsessi;
- 5) analüüsib oma ja retsenseerib kaasõpilaste tööprotsessi ning tulemust, valides teadlikult eri lähtepunkte ja meetodeid.

2.1.5. Kursuste õppesisu

I kursus „Kunst ja kunstiajalugu“

Kunsti roll eri ajastuil.

Kunsti mõiste ja selle muutumise ajalugu. Kunstnik, teos ja vaataja oma kaasajas. Kunstiteoste analüüsi ja tõlgendamise erinevad meetodid (nt vormiline, märgiline, sotsiaalne) ja vormid (nt kunstikriitika, retsensioon, kirjandusteos, kunstifilm).

Kunstikultuuri üldistav ajatelg.

Üldistava ajatelje käsitlemisel on olulisim selgitada ja põhjendada kunsti muutumist. Peamiste faktide ja näidete abil luuakse seosed ühiskondlike põhjuste, kunsti ja ajastu mõtteviisi vahel. Erialase sõnavara omandamine.

- 1) **Vanimad kõrgkultuurid.** Esiaja kujutised. Mesopotaamia. Egiptus.
- 2) **Antiikaja kunst.** Vana-Kreeka. Vana-Rooma.
- 3) **Keskaja kunst.** Varakristlus ja Bütsants. Romaanika. Gootika. Kunst ja religioon.
- 4) **Renessanss.** Kunst Itaalias ja põhja pool Alpe. Inimesekeskse maailmapildi kujunemine. Kunst ja teadus. Trükikunsti leiutamine.
- 5) **Barokk.** Baroki suunad ja rokokoo. Õukonnakunstist argielu kujutamiseni.
- 6) **18. ja 19. sajandi kunst.** Klassitsism. Antiikpärandi mõju ja valgustusajastu ideed. Vaimu ja võimu arhitektuur. Romantism. Realism.

Eri ajastute kunsti võrdlevate teemade valik.

Seoseid loovad teemad rõhutavad kunsti seoseid ühiskonnas ja kultuuris toimunuga, ajastu mõtteviisi, religiooni ja valitsemiskorra, tehnika ja majandusega. Eri ajastute kunsti

seostades arutleda kunstiteoste väljendusvahendite, loomise eesmärkide, tähenduse ja sotsiaalse rolli üle. Kunsti nähtusi võrdlevad teemad (valida kuni kolm teemat):

- 1) perspektiivikasutus, keskkonna ja ruumi kujutamise viisid;
- 2) inimese kujutamise viisid: idealiseeritud, realistlik, stiliseeritud;
- 3) lugude ja sümbolite ringlus läbi sajandite;
- 4) kunstniku rollid: käsitöoline, leiutaja, ajaloolane, geenius, staar, ettevõtja jne;
- 5) muuseumi sünn, tuntumad galeriid ja muuseumid.

Loomingulised ja uurimisprojektid, õppekäigud.

Loomingulised projektid on seotud Mõtle!-osa võrdlevate teemadega ning mõtestavad, kinnistavad ja laiendavad õpitut. Oluline on isiklik vaatenurk, käsitletavate teemade endast ja nüüdisajast lähtuv tõlgendamine.

Loovtööde tegemisel valida oma ideele sobivad väljendusvahendid (nt joonistus, maal, kollaaž, ruumiline objekt, digitaalne pilt, video, tegevuskunst jne). Loovtöö protsessi osa on töö esitlemine, analüüs ja tõlgendamine ning oma valikute põhjendamine.

Projektid ning õppekäigud on seotud erinevate õpikeskkondadega: ateljee, loodus- ja linnakeskkond, muuseum, näitus, virtuaalkeskond jne.

II kursus „Kunst ja visuaalkultuur 20. ja 21. sajandil ”

Kunsti ja visuaalkultuuri muutumine.

Nüüdisaegse elutunnetuse ja globaalse maailma sünn, teaduse, tehnoloogia ja linnastumise võidukäik. Kunstiteos ja kontekst: vaatajad, koht ning aeg. Autorsus, kunstnike ja vaatajate suhte muutumine. Elukeskkonna kujundamise põhimõtted: arhitektuur, disain, visuaalne meedia.

Kunst moderniseeruva ajastul.

19. sajandi lõpu kunst: impressionism, postimpressionism, juugend ja sümbolism. Fotograafia ja illustreeritud ajakirjandus. 20.sajandi I poole kunst. Modernistliku kunsti suunad: fovism, ekspressionism, futurism, kubism, abstraksionism, sürrealism. Avangard. I maailmasõda ja dadaism. Modernistlik arhitektuur ja disain. Funktsionalism. Kunst totalitaarsetes riikides: sotsialistlik realism, natsionaalsotsialistlik kunst.

II maailmasõja järgne kunst.

Külm sõda: abstraktne ekspressionism *versus* figuratiivne kunst. Üleminek modernismist postmodernismi. Minimalism, opkunst jne. Popkunst. Hüperrealism. *Happening*, kehakunst, maakunst. Kontseptualism kui nüüdisaegse kunsti alusprintsip

Postmodernism ja nüüdiskunst.

Postmodernistlik kunst. Sotsiaalkriitiline ja poliitiline kunst. Kunst avalikus ruumis. Kunstimeediumide paljus: maal, graafika, skulptuur, installatsioon, fotokunst,

videokunst, tegevuskunst, interaktiivne meediakunst, helikunst, netikunst jt. Teemade ja seisukohtade paljus 21. sajandi kunstis: teadus, innovatsioon, ökoloogia, identiteet, soolisuus, eetika jne. Rahvusvahelised nüüdiskunsti näitused ja kunsti globaliseerumine.

Keskkond. Disain. Visuaalne meedia.

Arhitektuuri ja disaini valdkonnad (tootedisain, mood, graafilne disain jne). Ehitatud keskkonna arengusuunad seoses ühiskonna, tehnoloogia ning inimese mõtteviiside muutumisega. Disain ja inimsõbralik elukeskkond: innovatsioon, targad materjalid, keskkonnateadlikkus. Disainiprotsess – probeemilahendus. Meediakeskkond ja visuaalne kommunikatsioon.

Kultuuripärandi kaitse. Autoriõigus. Kunsti, arhitektuuri ja disainiga seotud elukutsed.

Nüüdiskunsti nähtusi võrdlevad teemad (valikuliselt kuni kolm teemat):

- 1) Individuaalsus, kollektiivsus ja anonüümsus kunstis.
20. sajandi nn realismid: sürrealismist ja sotsrealismist kuni hüperrealismi ja videokunstini.
- 2) Mäng kunstiajaloo minevikuga, tsitaat, remiks, paroodia nüüdisaja kunstis ning visuaalkultuuris.
- 3) Kunsti aktiivsed sekkumised ühiskonda: poliitiline kunst, feministlik kunst, avalik kunst.
- 4) Nüüdisaegse kultuuri interdistsiplinaarsus: kunst, muusika, film, kirjandus.
- 5) Muutused arhitektuuris ja disainis 20. ja 21. sajandil.

Loomingulised ja uurimisprojektid, õppekäigud.

Loomingulised projektid on seotud Mõtle!-osa võrdlevate teemadega ning mõtestavad, kinnistavad ja laiendavad õpitut. Oluline on isiklik vaatenurk, käsitletavate teemade endast ja nüüdisajast lähtuv tõlgendamine. Loovtööde tegemisel valida oma ideele sobivad väljendusvahendid (nt joonistus, maal, kollaaž, ruumiline objekt, digitaalne pilt, video, tegevuskunst jne). Loovtöö protsessi osa on töö esitlemine, analüüs ja tõlgendamine ning oma valikute põhjendamine.

Projektid ja õppekäigud on seotud õppe korraldamisega erinevates õpikeskkondades: ateljee, loodus- ja linnakeskkond, muuseum, näitus, virtuaalkeskkond jne.

2.2. Muusika

2.2.1. Õppeaine õpetamise eesmärk

Muusikal kui universaalsel suhtlusvahendil on läbi aegade olnud tähtis osa laste ja noorte vaimsel, moraalsel ning esteetilisel kasvatamisel. Muusikaõpetuse taotlus on luua muusikateadmiste, -oskuste ja -kogemuste süsteem. Üldhariduskooli muusikaõpetuse

eesmärk on tekitada huvi muusika ja musitseerimise vastu ning kujundada harmoonilist ja loovat isiksust. Muusikaõpetuses lähtutakse eesti koolimuusikas väljakujunenud traditsioonidest ja põhimõtetest (Riho Päts, Heino Kaljuste), mis toetuvad Zoltán Kodály meetodile ja Carl Orffi pedagoogika adapteeritud käsitlusele ning tänapäeva pedagoogika teadmusele ja kogemusele. Muusikaga tegelemine rikastab tundeelu, kujundab esteetilisi hoiakuid ning kultuurilisi tõekspidamisi. Muusikaõpetuse kaudu luuakse võimalused muusikaoskuste arenguks, avatakse ja avardatakse muusikaga tegelemise viise ning toetatakse elukestva muusikaharrastuse teket. Eesti ja maailma muusikakultuuri tutvustamise kaudu kujundatakse õpilaste sotsiaalkultuurilisi väärtushinnanguid ja muusikamaitset.

2.2.2. Õppeaine kirjeldus

Muusikaõpetuses tähtsustatakse:

- 1) ühislaulmist kui rahvusliku kultuuritraditsiooni olulist väljendust ja edasikandjat;
- 2) loomingulist eneseväljendust;
- 3) õpilase loova ja kriitilise mõtlemise arengu toetamist;
- 4) õpilase isikliku suhet muusikaga ning muusikalise suhtlemise rolli vaimse, füüsilise ja emotsionaalse tasakaalustamise võimalusena;
- 5) muusika osa tasakaalustatud isiksuse eetilise-esteetiliste väärtushinnangute kujunemisel;
- 6) õppija huvi ja isikupära.

Muusikaõpetuse kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes järgmisi osaoskusi:

- 1) laulmine;
- 2) pillimäng;
- 3) omalooming;
- 4) muusika kuulamine.

Muusikaõpetuse lahutamatu osa on muusikaline eneseväljendus, millega arendatakse õpilase isikupära, omandatakse oskused ja teadmised üksi ning koos musitseerimiseks ja loominguliseks eneseväljenduseks. Musitseerimine on keskne tegevus muusikateadmiste ja -oskuste omandamiseks ning loova ja harmoonilise isiksuse kujunemiseks. Nii rühmas kui ka üksi õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust, ühtekuuluvustunnet, hoolivust, paindlikkust ja tundetarkust ning juhitakse õpilaste enesehinnangut ja õpimotivatsiooni. Ühislaulmise ning koorilauluga arendatakse sotsiaalseid oskusi, kujundatakse rahvuslikku eneseteadvust ja isamaa-armastust. Omalooming on seotud kaasmängude, saadete, rütmilis-meloodiliste improvisatsioonide, muusikalise liikumise ja tekstide loomisega, mille käigus luuakse võimalused muusikalise eneseväljenduse ja esinemisjulguse kujunemiseks ning arenemiseks. Omaloomingulises tegevuses rakendatakse ning kinnistatakse muusikateadmisi ja -oskusi. Muusika kuulamisega arendatakse kuulamisoskust, tähelepanu, analüüsivõimet ja võrdlusoskust.

Muusikaloos tutvustatakse erinevaid muusika väljendusvahendeid, stiile, heliloojaid ja interpreete ning omandatakse kultuuriloolisi teadmisi. Muusikalise kirjaoskuse all mõistetakse ainekavas sisalduvat elementaarset noodikirja lugemise oskust, mida omandatakse musitseerides ja mis loob eeldused muusika teadlikumaks mõistmiseks. Muusika võimaldab osaleda kultuuris mitmel viisil ja kujundada elukestvat harrastust. Õppekäigud (sh virtuaalsed) kontserdipaikadesse, teatritesse ning muuseumidesse kujundavad õpilaste silmaringi ja muusikamaitset, teadmisi kohalikust, oma riigi ja Euroopa kultuuripärandist ja nende rollist maailmas ning peamistest kultuurisaavutustest (sh popkultuurist). Muusikaõpetuse lahutamatu osa on osalus kooli kontserdielus, et õpilased omandaksid kogemusi nii esineja, kuulaja kui ka korraldajana.

2.2.3. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) huvitub muusikast kui kunstiliigist, väärtustab helikultuuri eri ilminguid, teadvustab ja arendab muusikategevuste kaudu oma võimeid;
- 2) teadvustab ning mõistab muusika ja muusikalise suhtlemise rolli enda vaimse, füüsilise ja emotsionaalse tasakaalustamise võimalusena, identiteedi kujundajana ning ümbritseva maailma mõtestajana; on kujundanud valmisoleku elukestvaks muusikaharrastuseks;
- 3) osaleb aktiivselt musitseerimises: tegutseb koos teistega, vastutab enda tegevuse eest rühmas (klassis, kooris, ansamblis vm);
- 4) teadvustab ennast rahvuskultuuri kandjana: väärtustab Eesti muusikatraditsioone ja on nende edasikandja laulja ja/või pillimängijana või osaleb laulupidudel;
- 5) seostab muusikat ja helikultuuri teiste eluvaldkondadega, mõistab kultuuri, ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia omavahelisi seoseid;
- 6) rakendab omandatud muusikateadmisi ja -oskusi loometegevuses: julgeb katsetada, aktseptib enda ja kaaslaste muusikalise eneseväljenduse viise;
- 7) suhtub kriitilis-loovalt muusika ja kultuurimaastiku ilmingutesse, muusikaüritustel ja õppekäikudel kogetusse, oskab oma arvamusi teadmiste põhjal analüüsida ja tõlgendada;
- 8) valib endale meelepärase(d) muusikaga tegelemise viisi(d), hindab oma kogemust ja jagab seda kaaslastega;
- 9) mõistab enda õigusi ja kohustusi helikultuuri tarbijana, oskab hinnata muusikamaailmas tegutsevate inimeste tööd;
- 10) tegutseb eetilisel ja ohutult (sh autoriõigust arvestades) nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas, suhtub kriitiliselt infotehnoloogia ja meedia kujundatud keskkonda.

2.2.4. Õpitulemused

Musitseerimine: laulmine, pillimäng, omalooming (I–III kursus)

Õpilane:

- 1) kasutab musitseerides põhikoolis ja gümnaasiumi jooksul omandatud muusikateadmisi ja -oskusi, sh muusikalist kirjaoskust;
- 2) valib endale meelepärase(d) muusikaga tegelemise viisi(d), hindab oma kogemust ja jagab seda kaaslastega;
- 3) osaleb võimaluse korral koolikooris ja/või erinevates vokaal- ja pillikoosseisudes ning paikkonna muusikaelus;
- 4) väärtustab ja hindab ühislaulmise traditsiooni, on laulupidude traditsiooni edasikandja koorilaulja ja/või kuulajana ning analüüsib kogetut suuliselt ja kirjalikult;
- 5) loob erinevaid muusikast lähtuvaid tekste (regivärss, laulusõnad jm);
- 6) loob ning esitab iseseisvalt ja/või rühmas kaasmänge, rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, (digi)kompositsioone, laulusaateid jm;
- 7) analüüsib enda ja kaaslaste loomingut, võrdleb loodut ning annab sellele hinnangu.

Muusika kuulamine ja muusikalugu (I–III kursus)

Õpilane:

- 1) leiab seoseid paikkonna, Eesti ja Euroopa muusikakultuuri vahel;
- 2) teab Eesti heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ja muusika suursündmusi; tunneb eesti pärimusmuusikat;
- 3) võrdleb käsitletud ajastute (keskaja, renessansi, baroki, klassitsismi, romantismi, 20. sajandi) üldkultuurilist tausta, loob seoseid varasemate aegade ja nüüdisaja muusikakultuuri vahel ning mõistab muusika rolli eri ajastuil;
- 4) eristab ja võrdleb muusikanäidete varal eri ajastute muusikat; põhjendab oma arvamust, toetudes teadmistele ning muusika oskussõnavarale;
- 5) leiab infot allikakriitiliselt: koostab essee, referaadi, muusikaürituse arvustuse või lühiuurimuse, kasutades infotehnoloogia ning digivõimalusi;
- 6) teeb valiku muusikaga tegelemise võimalustest, seostab muusikat enda vaimse, füüsilise ja emotsionaalse heaoluga, teab muusikaga seonduvaid elukutseid ning õppimisvõimalusi;
- 7) väljendab oma arvamust ning analüüsib kuulatud ja/või virtuaalseid muusikaüritusi ja õppekäike, rakendades omandatud teadmisi ning muusikasõnavara;
- 8) kasutab muusikat kuulates digikeskkondi ja -rakendusi;
- 9) teab autorikaitse seadust ja järgib seda muusikategevustes.

LISA 7. AINEVALDKOND „KEHALINE KASVATUS“

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Kehalise kasvatuse kaudu rakendatakse gümnaasiumis liikumisõpetuse põhimõtteid, et kujundada õpilastes liikumispädevust, mis hõlmab liikumisharrastuseks vajalikku motivatsiooni, teadmisi, oskusi, kogemusi ja hoiakuid ning tähendab ennastjuhtiva inimese kujunemist, kes suhtub liikumisesse positiivselt, oskab iseseisvalt liikumisharrastusega tegelda ja mõistab vastutust enda tervise hoidmise eest.

Liikumispädevust arendava õppe tulemusena gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) kasutab mitmekülgseid liikumisoskusi ja -kogemusi eri liikumisviisides ning teab, mis on temale meelepärane liikumisharrastus;
- 2) mõistab vastutust hoida enda tervist ja vormisolekut kehaliste võimete arendamise, liikumise ning toitumise kaudu;
- 3) on igapäevaselt kehaliselt aktiivne ja järgib tervisliku liikumise põhimõtteid;
- 4) väärtustab liikumist, sporti ja tantsu kultuuri osana ning ennast selle mõjutajana ja uue loojana;
- 5) hoiab vaimset ja kehalist tasakaalu, tuleb toime stressiolukorras ning kasutab emotsioonidega toimetulemise viise;
- 6) tunneb rõõmu liikumisest ja on saanud sellest positiivse kogemuse.

1.2. Ainevaldkonna õppeaine arvestuslik maht

Õppeainet õpetatakse viie kohustusliku kursusena. Peale kohustuslike kursuste pakub kool valikkursuseid. Kohustuslike ja valikkursuste sisu on koostatud arvestusega, et need toetaksid liikumispädevuse kujunemist ning ainekavas esitatud viie liikumisvaldkonna õpitulemuste saavutamist. Valikkursused on valitud gümnaasiumi riikliku õppekava lisades 8–15 esitatud kursuste hulgast.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Liikumisõpetusega aidatakse kaasa terve ja liikuva inimese kujunemisele ning tekitatakse seosed koolis õpitu ja selle kasutamise võimaluste vahel vabal ajal, st väljaspool kooli. Liikumispädevuse kujunemist toetavad ainekavas viie liikumisõpetuse valdkonna õpitulemused, mis on õppe kujundamise aluseks: liikumisoskused; tervis ja kehalised võimed; kehaline aktiivsus; liikumine ja kultuur; vaimne ja kehaline tasakaal.

Liikumisoskused. Liikumisoskusi arendatakse süvendatult spordialade ja liikumisharrastuse kaudu. Mitmekülgsete liikumisoskuste omandamist on õpilane alustanud põhikoolis. Valdkonna „Liikumisoskused“ siht on aidata kaasa niisuguse inimese kujunemisele, kes on iseseisvalt motiveeritud liikuma eri keskkondades ja

tingimustel ning kellel on selleks vastavad oskused, teadmised ja valmisolek. Seejuures peab kõiki liikumisoskusi arendama teadlikult ja eesmärgistatult. Arutluste ja soorituste mõtestamisega seotakse õppes õpilase omandatud teadmised varem olemasolevate oskustega ning leitakse õpilasele sobivaid liikumisviise.

Liikumisoskused jagunevad järgmiselt:

- 1) **edasiliikumisoskused erinevates keskkondades:** kõndimis-, jooksmis-, hüppamis-, ronimisoskus, oskus liikuda rütmis ja muusika saatel ning koos teistega, I kooliastmes omandatud ujumisoskusega, sh pöörata tähelepanu veeohutusele, on soovitatav jätkata ka gümnaasiumis;
- 2) **vahendil liikumise oskus** tähendab oskust liikuda vahendil edasi (nt suusatamine, uisutamine, rulluisutamine, aerutamine, sõudmine jne);
- 3) **vahendi käsitlemise oskus** tähendab oskust visata, püüda, pörgatada ning lüüa vahendit käe ja jalaga või muu vahendiga;
- 4) **kehakontrollioskus** asendites ja liikumisel tähendab oskust säilitada tasakaalu erinevates keha asendites, liikudes ja nende kombinatsioonides.

Tervis ja kehalised võimed. Aidatakse kaasa õpilase vastutustunde ja harjumuse kujunemisele, et hoida enda tervist ja arendada tervisega seotud kehalisi võimeid. Selleks omandatakse teadmisi ja oskusi iseseisvaks kehaliste võimete arendamiseks. Gümnaasiumis jätkatakse põhikoolis alanud korrapäraselt tervisega seotud kehaliste võimete, s.o aeroobse vastupidavuse, jõu ja painduvuse mõõtmist vähemalt üks kord gümnaasiumi jooksul. Mõõtmise peamine eesmärk on, et õpilased teaksid enda tervisega seotud kehalistest võimetest ja oleksid motiveeritud neid arendama. Lisaeesmärk on saada korrapäraselt tagasisidet Eesti õpilaste tervisega seotud kehaliste võimete kohta, jälgides tervisenäitajate kui tundlike isiklike teemade käsitlemisel konfidentsiaalsust ja inimlikkust. Tagasiside on individuaalne ja ei ole hinde panemise alus, vaid sellega suurendatakse teadlikkust kehalisest vormisolekust. Kehaliste võimete mõõtmise tulemusi ei võrrelda ega seostata normatiividega ja neid analüüsitakse nii, et see ei kahjusta õpilaste enesehinnangut, vaid toetab õpilase motivatsiooni end arendada.

Kehaline aktiivsus. Õpilases kujundatakse oskus leida õppes endale sobiv liikumisviis ja -aktiivsus kehalise aktiivsuse kaudu. Selleks kasutatakse mitmekesiseid õppemeetodeid, näiteks enda kehalise aktiivsuse hindamine nii tehnoloogiliste kui ka subjektiivsete vahendite kaudu, liikumispäeviku pidamine valitud perioodi vältel, igapäevase liikumisaktiivsuse plaanimine jne. Lisaks toetatakse oskust analüüsida eri liikumisviise ja nende sobivust enda harrastusena. Õpilased, kelle tervislik seisund ei võimalda kõiki liikumisõpetuse tegevusi sooritada või suure intensiivsusega liikuda, kaasatakse liikuma nende tervisliku seisundi põhjal.

Liikumine ja kultuur. Õpilastes kujundatakse oskust mõtestada inimese ja liikumise osa kultuuris ning enda rolli kultuuri kandja, mõjutaja ja loojana. Õpe toetab suutlikkust mõista ning analüüsida kultuuri muutumist, sh populaarsete liikumisviiside muutumist ajas. Õpet korraldatakse ja liikumisoskusi seostatakse eri kultuurivaldkondadega ning žanridega.

Vaimne ja kehaline tasakaal. Õpilastes kujundatakse motivatsiooni väärtustada võrdselt vaimset ja kehalist tasakaalu, mille saavutamiseks tehakse sobilikke harjutusi. Õppes lähtutakse vajadusest luua õpilastes arusaam mitmekülgsetest vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavatest tegevustest, et õpilased suudaksid valida praktikas rakendamiseks vähemalt kaks tegevusviisi.

Taotletavad õpitulemused on aluseks kooli liikumisõpetuse ainekava koostamisel, kuid nende saavutamise viisid on paindlikud ja võimaldavad arvestada õpilaste huve, kooli kultuuri, traditsioone ning õpikeskkonda.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Ainevaldkonnas toetatakse kõigi riiklikus õppekavas nimetatud üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi kooli eripära ja kooli õppekavas sätestatu põhjal. Liikumisõpetus võimaldab praktiliste tegevuste kaudu kujundada kõiki üldpädevusi, seejuures on teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi, luues ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust ning toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi eri olukordades rakendada.

Õppes kavandatakse teadlikult aega üldpädevuse arendamise ja läbivate teemade käsitlemise kõrval ka liikumisega seotud kõrgemaid mõtlemisoskusi arendavatele ülesannetele, nagu analüüs, kriitiline mõtlemine, loovad tegevused, tagasiside andmine, õpitava kinnistamine, aktuaalsete teemade käsitlemine või väärtushinnangute üle arutlemine.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Toetudes gümnaasiumi riiklikus õppekavas toodud õppeaine mahule ja õpitulemustele, on kool koostanud omanäolise ainekava ja korraldab õppe parimal võimalikul viisil arvestusega, et õpilaste liikumisharjumuste kujunemiseks vajalik õppe maht jaguneks õppeperioodide kaupa ühtlaselt.

Õpet kavandades ja korraldades lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevuste ja liikumispädevuse arendamise vajadusest, taotletavate teadmiste, oskuste ja hoiakute ning õpitulemuste saavutamisest, kooli õppekavas sätestatud õppesisust ning võimalustest lõimida liikumisõpetust teiste õppeainete ja läbivate teemadega.

Õppe korraldamine on õppijakeskne, toetab erinevate võimete ja tervises seisundiga õpilaste õpimotivatsiooni hoidmist ja aktiivset õppes osalemist ning individuaalset tervise hoidmist liikumise abil.

Õpe toetab õpilaste kujunemist iseseisvaks õppijaks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ning vastutada oma õppimise eest, tulevad toime muutunud olukorras ning on valmis kavandama oma edasist haridusteed.

Gümnaasiumis õpet kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) arvestatakse õpilaste liikumise ja sportimise eelteadmisi ning huve, eripära ja võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat füüsilist pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ning õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele ning pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;
- 2) võimaldatakse õpet nii üksi kui ka koos teistega, arvestades õpilaste arvu õpperühmas, vanust, võimekust ja sugu; võimaldatakse erivajadustega õpilastel osaleda aktiivselt liikumistes nende võimaluste kohaselt ning vajaduse korral kohandatakse selleks tarvilikke tegevusi;
- 3) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ning liikumis- ja spordivaldkonna arengut, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 4) kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, mõtestatakse ning analüüsitakse õppimist, suunatakse tegema teadvustatud ja teadlikke valikuid ning vastutama oma õppimise ja kehalise arengu eest;
- 5) kaasatakse õpilasi tegevuste kavandamisse ja juhtimisse, sh valikute tegemise oskuse kujunemist toetavate kursuste sisu loomisse, pakutakse võimalusi analüüsida ja mõtestada õpet nii enda õppimise ja õpistrateegiate kui ka õpetaja juhitud õppe korraldamise aspektist;
- 6) kavandatakse aega õpitava tähenduslikkuse, eesmärkide, õpitulemuste ning hindamiskriteeriumide mõtestamisele ning eneserefleksioonile, õpitakse andma ja võtma vastu tagasisidet;
- 7) rakendatakse uurivat, probleeme lahendavat ja teaduspõhist õpet, kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja analüüsi soodustavaid tegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi mitmekülgset, tutvustatakse valdkonna teadussaavutusi ja aktuaalseid probleeme ning arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
- 8) rakendatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid õppimiseks ning enda kehaliste võimete analüüsimiseks, arendatakse info kriitilise otsimise ja hindamise pädevust, arvestades autoriõigust ja uurijaeetikat.

1.6. Hindamine

Hindamine on õppe osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut, taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist ning hoiakute kujunemist. Hindamise kaudu saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase isikupärasest arengust ning toetatakse õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks.

Hindamise toel saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja liikumispädevuse kujunemisel. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppe kui ka iseenda pädevuste arendamiseks. Liikumisoskuste omandatuse hindamise kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta.

Hoiakute kujunemise kohta antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangutega. Hindamisel lähtutakse riikliku õppekava üldosas hindamise kohta sätestatust ja selle alusel koostatud kooli hindamisjuhendist, mis kehtestab mitterumbrilise hindamise kasutamise, mujal (nt huvikoolis või huvitegevuses) õpitu arvestamise ja õpilase eneseanalüüsi koostamise põhimõtted kehaliste võimete arengu seisukohast. Rakendatakse nii diagnoosivat, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse kas sõnaliste hinnangute või numbriliste hinnatena.

Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste liikumisalaste eelteadmiste ja oskuste tase ning ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada edasist õppimist ja õpetamist.

Kujundava hindamise kaudu saab õpilane suulist ja kirjalikku tagasisidet õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Liikumisõpetuses väärtustatakse eesmärgi saavutamiseks tehtud tööd ja pingutust.

Kokkuvõtvalt hinnatakse üldjuhul õppeperioodi lõpul, et kontrollida nii õppeaines seatud eesmärkide kui ka taotletavate õpitulemuste saavutatust.

Õpilasele on õppe alguses teada, mis õpitulemuse saavutamise poole mis õpiülesannetega liigutakse, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppe käigus oma õppimist ning seatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Õpilane kaasatakse nii oma tööd hindama kui ka kaasõpilaste saavutusi tagasisidestama. Aruteludes hinnatakse õpilase esitatud arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ning veenvust. Õpilase seisukohtadele ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.

Kirjalike ülesannete puhul arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, eelkõige liikumis- ja sporditerminite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel ülesande eesmärgi ja kokkulepitud hindamiskriteeriumide põhjal.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub seatud õppe-eesmärkidest ning eeldatavast õpitulemusest.

1.7. Õppekeskkond

Õppimist toetav füüsiline, vaimne ja sotsiaalne õppekeskkond tagab liikumisvõimalusi ja liikumispädevuse väljakujunemist. Õpetaja loob kõiki õpilasi toetava õppekeskkonna, sõltumata nende varasematest teadmistest, oskustest ja kehalisest võimekusest.

Vaimselt ja sotsiaalselt toetav õppekeskkond võimaldab õpilasel teha vigu, kartmata karistust või alavääristamist. Liikumis- ja sportmängudes väärtustatakse mängust osavõttu, kaaslaste ja reeglite arvestamist ning oskuste kasutamist mängus. Võistkonnamängudes võivad õpilased kanda eri rolle ja selle kaudu erinevaid ülesandeid mängus.

Füüsilise keskkonna kujundamisel arvestatakse vajadust tagada õpilaste ohutus ja turvalisus. Füüsilise keskkonna moodustavad õpitulemuste saavutamiseks ja liikumispädevuse kujunemiseks nõuetekohased ruumid ning liikumis- ja spordivahendid sise- ja õuekeskkonnas.

Liikumispädevuse saavutamiseks tagab kool võimaluse tunde läbi viia nõuetele vastavates spordirajatistes. Õpilased saavad kasutada rõivistuid ning pesemisruume. Kooli õuealal luuakse mitmekesised liikumisvõimalused, mis toetavad ainekavas märgitud õpitulemuste saavutamist, liikumispädevuse kujundamist ja liikumisoskuste kasutamist, sõltumata õpilaste vanusest ja soost.

2. Ainekavad

2.1. Liikumispädevust kujundav õppeaine (Liikumisõpetus)

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Õppeaine hõlmab viie valdkonna taotletavaid õpitulemusi, mis toetavad liikumispädevuse omandamist gümnaasiumi lõpuks nii, et gümnaasiumi lõpetaja on saanud positiivse kogemuse liikumisest ja liikumisharjumuse. Ainekava jätab õpetajale autonoomsuse õppesisu valikul tingimusel, et kõigi viie liikumisvaldkonna taotletavad õpitulemused oleksid kooliastme lõpuks saavutatud. Õppeaine võimaldab arvestada õpilaste varem või väljaspool kooli omandatud oskuste, teadmiste ja kogemustega, õppeaja efektiivsemat kasutamist, individuaalsemat lähenemist ja keskendumist arendamist vajavatele oskustele. Õpitulemuste saavutamist toetab õpilaste kaasamine õpitavale tähenduse andmisse nii kehaliselt kui ka vaimselt, sotsiaalselt ja emotsionaalselt.

2.1.2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) kasutab mitmekülgseid liikumisoskusi ja -kogemusi eri liikumisviisides ning teab, mis on temale meelepärane liikumisharrastus;
- 2) mõistab vastutust hoida enda tervist ja vormisolekut kehaliste võimete arendamise, liikumise ning toitumise kaudu;
- 3) on igapäevaselt kehaliselt aktiivne ja järgib tervisliku liikumise põhimõtteid;
- 4) väärtustab liikumist, sporti ja tantsu kultuuri osana ning ennast selle mõjutajana ja uue loojana;
- 5) hoiab vaimset ja kehalist tasakaalu, tuleb toime stressiolukorras ning kasutab emotsioonide juhtimise viise.

2.1.3. Õpitulemused

Liikumisoskused

Õpilane:

- 1) kasutab teadlikult edasiliikumisoskusi eri keskkondades, liikumisharrastuses, eri spordialadel ja tantsuliikides;
- 2) liigub vahendil iseseisvalt kehaliste võimete arendamiseks või igapäevases liikumises;
- 3) rakendab igapäevaseks liikumiseks või liikumisharrastuseks vajalikke liikumisvahendi hooldusvõtteid;
- 4) käsitleb vahendit erinevates liikumistes;
- 5) mängib sportmängu reeglite järgi;
- 6) rakendab esmaseid veeohutusalasid oskusi;
- 7) analüüsib kehaasendite ja liikumiste kombinatsioonide loomist;
- 8) valib harjutusi kehahoiu kontrollimiseks ja korrigeerimiseks;
- 9) mõistab olulisemaid kehakontrolli mõjutavaid tegureid ja oskab neid analüüsida;
- 10) väärtustab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;
- 11) annab hinnangu enda tegevusele paaris- ja rühmatöös;
- 12) analüüsib ja annab hinnangu enda liikumisoskustele, -ohutusele ja turvavarustuse kasutamisele;
- 13) mõistab erinevate liikumisoskuste toimet heaolule ja töövõimele.

Tervis ja kehalised võimed

Õpilane:

- 1) leiab endale sobivaid treeninguvõimalusi ja -meetodeid, lähtudes isiklikust eesmärgist;
- 2) teab erinevaid treenimisvõimalusi ja -meetodeid;

- 3) arendab korrapäraselt enda kehalist võimekust kokkulepitud perioodil, lähtudes testide tulemustest ja koostatud treeningplaanist;
- 4) mõistab erinevate kehalise võimekuse testide eesmärki;
- 5) annab hinnangu enda kehalistele võimetele ja eesmärgi saavutamisele;
- 6) analüüsib tasakaalustatud liikumise ja toitumise mõju tervisele, seab selle kohta endale lühiajalise eesmärgi.

Kehaline aktiivsus

Õpilane:

- 1) plaanib ja analüüsib enda liikumisaktiivsust ning peab teatud perioodil liikumispäevikut;
- 2) mõistab erineva liikumisintensiivsuse mõju organismile ja leiab endale sobiva koormuse;
- 3) annab hinnangu enda kehalisele aktiivsusele, toetudes isiklikele ja/või tehnoloogilistele vahenditele;
- 4) rakendab liikumiseks ettevalmistavaid ja koormusjärgseid tegevusi;
- 5) rakendab traumade ning haiguste järel sobilikku liikumist ja koormust;
- 6) ennetab liikumisega seotud riske ja annab esmast abi.

Liikumine ja kultuur

Õpilane:

- 1) loob midagi liikumisega seotult, analüüsib loomist ja annab sellele hinnangu;
- 2) annab hinnangu oma osalemisele ja/või vabatahtliku tegevuse kogemusele liikumisüritusel ning seostab saadud kogemust isikliku üldpädevuste arenguga;
- 3) seostab ausa mängu põhimõtteid üldinimlike väärtustega ja erinevate eluvaldkondadega;
- 4) mõistab sportlaste ja tantsijate rolli kultuuri mõjutajana;
- 5) järgib liikumistega seotud ohutusnõudeid, isiklikku hügieeni ja annab neile hinnangu;
- 6) riietub vastavalt tegevusele ja keskkonna tingimustele;
- 7) annab hinnangu enda liikumiskogemusele looduskeskkonnas;
- 8) annab hinnangu enda oskustele tulla iseseisvalt toime asukoha ja suuna määramisega;
- 9) mõtestab liikumiskultuuri tantsu kaudu;
- 10) juhendab kaasõpilasi liikumises.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpilane:

- 1) valib teadlikult vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;
- 2) sooritab iseseisvalt vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;
- 3) kasutab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi igapäevaelus toimetulekuks; kasutab emotsioonidega toimetulemise viise

3. Ainevaldkond „Kehaline kasvatus“ valikkursused

3.1. Valikkursus „Kehalised võimed ja liikumisoskused“

3.1.1. Õppe- ja kasvatusesmärgid

Valikkursuse õpetamisega taotletakse, et õpilane:

- 1) mõistab kehalises vormis olemise tähtsust inimese tervisele ja töövõimele ning liikumisoskuste osa selle saavutamises;
- 2) täiustab oma olemasolevaid liikumisoskusi, omandab uusi teadmisi ja oskusi tervist ning töövõimet parandava liikumise ohutuks harrastamiseks;
- 3) analüüsib oma kehalise võimekuse taset ning liigub/spordib teadlikult oma tervise tugevdamiseks ja töövõime parandamiseks;
- 4) arendab koostööoskusi kaaslastega.

3.1.2. Valikkursuse lühikirjeldus

Valikkursusel keskendub õpilane oma kehalise vormi ja kehalise töövõime arendamisele ning motoorsete oskuste täiustamisele. Omandatud teadmised ja oskused toetavad õpilase tervise ja töövõime arengut ning loovad aluse elukestvale liikumisharrastusele.

3.1.3. Õpitulemused

Valikkursuse lõpus õpilane:

- 1) valdab ülevaadet tervise aluseks olevatest kehalistest võimetest (kehalise võimekuse liikidest) ning tunneb nende arendamise võimalusi;
- 2) analüüsib oma kehalise töövõime ja motoorsete oskuste taset ning kavandab treeningu nende edendamiseks;
- 3) parandab kehalise kasvatus tundides omandatud motoorseid oskusi ning õpib süvendatult sooritama üht uut kehalist tegevust/liikumiskiisi;
- 4) kinnistab kehalist töövõimet parandava liikumise/sportimise ohutus- ja hügieeninõuetega seotud teadmisi; teab, kuidas käituda ja abistada õnnetusjuhtumite, traumade jms puhul;
- 5) teeb koostööd kaaslastega; abistab, julgustab ja juhendab neid tunnis/treeningul;
- 6) väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana;
- 7) osaleb aktiivselt tundides; leiab enda kehalise töövõime parandamiseks sobiva liikumiskiisi/spordiala ja harrastab seda ka väljaspool kehalise kasvatus tunde.

3.1.4. Õppesisu

Teadmised kehalise töövõime arendamiseks ja liikumisoskuste õppimiseks. Kehalised võimed, nende mõju tervisele; kehaline võimekus kui tervise alus. Kehaliste võimete

arendamise ja kehaliste harjutuste õppimise printsiibid ning meetodid, treeningu ülesehitus.

Kehalise treeningu kavandamine (treeningplaanide koostamine): eesmärkide seadmine, vahendite ja meetodite valik, tagasiside kogumine.

Kehaliste võimete arendamine. Erinevate kehaliste võimete (aeroobse vastupidavuse, lihasjõu, painduvuse, kiiruse, osavuse/koordinatsiooni) arendamise võimalused (jõusaalitreening, aeroobika, stretching jms) ja harjutamise metoodika.

Motoorsete oskuste arendamine. Kehalise kasvatusel kohustuslikel kursustel õpitud spordialade ja liikumisviiside tehnika täiustamine; uute spordialadega tutvumine ja nende tehnika õppimine. Kooli valikul vähemalt kahe spordiala harrastamine.

Liikumine ja tervis. Ohutus- ja hügieeninõuded spordialade õppimisel ning kehaliste võimete arendamisel. Enesekontrollikatsed (vastupidavus-, jõu- ja painduvuskatsed) ning enesekontrollivahendite (pulsitester jm) kasutamine. Lihashooldus. Esmaabi.

Osalemine spordiüritustel.

3.2. Valikkursus „Liikumine välistingimustes“

3.2.1. Õppe- ja kasvatusesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) mõistab väljas liikumise tähtsust ja selle soodsat mõju tervisele;
- 2) omandab uusi teadmisi ja oskusi väljas liikumise ohutuks harrastamiseks;
- 3) rakendab väljas liikumist oma tervise tugevdamiseks, töövõime parandamiseks ning organismi karastamiseks;
- 4) kinnistab koostööoskusi kaaslastega ja arusaamu keskkonda säästvast liikumisest/sportimisest.

3.2.2. Valikkursuse lühikirjeldus

Valikkursus toetab õpilast elukestvaks liikumisharrastuseks vajalike teadmiste ja oskuste omandamisel, tervise tugevdamisel ja organismi karastamisel. Väljas, sh looduses liikumine soodustab õpilase kehaliste võimete arengut, rekreatsiooni ja keskkonnateadlikku käitumist.

3.2.3. Õpitulemused

Valikkursuse lõpus õpilane:

- 1) analüüsib väljas liikumise organismi karastavat, tervist tugevdavat, töövõimet parandavat ja taastavat mõju; seab eesmärgid, pakub vahendeid ja võimalusi väljas liikumiseks, et tugevdada enda tervist ning suurendada kehalist aktiivsust;
- 2) parandab kehalise kasvatuses kohustuslikel kursustel omandatud (väljas liikumiseks kasutatavaid) motoorseid oskusi, õpib sooritama ühte uut väljas liikumise viisi;
- 3) kinnistab väljas liikumise ohutus- ja hügieeninõuetega seotud teadmisi; teab, kuidas käituda väljas juhtuda võivate õnnetusjuhtumite (traumade, külmumise jms) puhul;
- 4) teeb spordialade õppimise ja kehalise treeningu ajal koostööd kaaslastega, abistades, julgustades ning juhendades neid;
- 5) osaleb aktiivselt tundides; leiab endale sobiva väljas liikumise viisi ja harrastab seda ka väljaspool kehalise kasvatuses tunde;
- 6) väärtustab kehakultuuri rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuri osana;
- 7) hindab keskkonda ning suhtub sellesse säästvalt; tunneb looduses liikumist reguleerivaid seadusi.

3.2.4. Õppesisu

Teadmised väljas liikumise harrastamiseks. Väljas liikumise mõju organismile; soovitusel liikumisviisi valikuks (k.a varustuse, riietuse valik) ning harrastamiseks. Keskkonda säästev liikumine: looduses liikumist reglementeerivad õigusaktid. Isikliku tervistava liikumisharrastuse kavandamine, lihtsamate treeningplaanide koostamine (eesmärkide seadmine, vahendite ja meetodite valik, tagasiside plaanimine).

Väljas liikumiseks kasutatavad liikumisviisid/spordialad, nende tehnika ja harjutamise meetodika. Kooli valikul harrastatakse vähemalt kaht ala: liikumisviisid – kõnd, kepikõnd, jooks; orienteerumine (sh suusa- ja rattaorienteerumine); rulluisutamine; suusatamine; uisutamine; treening terviserajal; mõni uus liikumisviis jms.

Väljas liikumine ja tervis. Ohutus- ja hügieeninõuded. Enesekontrollikatsed (UKK 2 km käimise test, Cooperi test, kasutades erinevaid liikumisviise jms); enesekontrollivahendite (sammuloenduri, pulsitestri jms) kasutamine. Esmaabi.

Osalemine spordiüritustel.

3.3. Valikkursus „Matkamine looduses“

3.3.1. Valikkursuse lühikirjeldus

Valikkursuse maht on 35 akadeemilist tundi, mis läbitakse meeskonnatööna. Kursuse raames omandavad õpilased põhiteadmisi matkamisest. Meeskonnatööna planeerivad ning organiseerivad õpilased matka ise.

Valikkursus algab teoreetiliste ja praktiliste tundidega, mille raames tutvuvad õpilased erinevate matkaliikidega, õpivad leidma infot erinevate matkaradade kohta, tutvuvad Eesti ja Euroopa hea matka tavadega, õpivad matkamisega seonduvat terminoloogiat, tutvuvad erinevate navigeerimis- ja orienteerumisvõimalustega, tutvuvad matkamisvarustusega, õpivad andma esmaabi jms.

Praktilistes tundides rakendatakse teoreetilisi teadmisi, sh õpitakse meeskonnas matkamist ning tempo valikut, parandatakse oma füüsilist vormisolekut.

Valikkursus lõpeb praktilise matkaga, kus eelnevalt õpitud teadmisi saab kinnistada praktiliselt ning terviklikult.

Kursuse sisu on paindlik, igal koolil on võimalik valida matkatüüp vastavalt võimalustele, õpilaste võimekusele ja taatele.

Valikkursuse läbimisel omandavad õpilased oskuse otsida, kasutada, analüüsida ja hinnata mitmesuguseid materjale ning kasutada infotehnoloogilisi vahendeid. Õpitav materjal esitatakse võimalikult eluliselt.

Valikkursuse edukaks läbimiseks on vajalikud ning piisavad põhikooli lõpetaja üldpädevused.

Kursus võimaldab kõikide gümnaasiumi riikliku õppekava §-s 4 toodud üldpädevuste loomuliku lõimimise õppetöösse nii teooria kui ka praktika kaudu. Õppeülesannetes luuakse elulisi näiteid ning olukordi. Õpitakse püstitama ülesandeid, nendele lahendust otsima ja tööd analüüsima. Praktilised ülesanded aitavad õpilastel loomulikult ja lihtsalt ülesandeid lahendada ja analüüsida.

Valikkursus võimaldab õppeainete vahelist lõimingut, mida soodustab koostöö eri ainevaldkondade õpetajate vahel ning vajaduse korral mitme õpetaja, kooli personali või külalisesineja kaasamine kursuse läbiviimisel:

- 1) kehaline kasvatus / liikumisõpetus (üldfüüsiline ettevalmistus, liikumine, liikumiskiirus, seltskonnamängud);
- 2) matemaatika (teekonna pikkus, kestus ja aeg jms);
- 3) geograafia (kaart, kompass);
- 4) inimeseõpetus ja psühholoogia (vaimne valmisolek, grupidünaamika, tahteomadused);
- 5) eesti keel (projektide koostamised ja raha taotlemised);
- 6) bioloogia (keskkond, ohutus, looduse hoidmine).

Valikkursuse raames saab rakendada kõiki riikliku õppekava läbivaid teemasid. Kursuse sisust ning ainevaldkonnast lähtuvalt pööratakse enam tähelepanu järgmistele teemadele: elukestev õpe, keskkond ja jätkusuutlik areng, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, teabekeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus.

3.3.2. Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb matkamise terminoloogiat ja põhitehnikaid ning oskab neid tegevustes sihipäraselt kasutada;
- 2) teab, kuidas kontrollida oma varustust, ning kuidas ja kus vajaduse korral hooldada;
- 3) tunneb matkamise ohutusreegleid ja aitab tagada kaaslaste ohutust;
- 4) oskab hinnata inimtegevuse tagajärgi erinevates looduslikes tingimustes;
- 5) tunneb rühma suhetes toimimise põhireegleid;
- 6) oskab leida teavet erinevatest allikatest ja kasutada seda;
- 7) oskab ennast matkaks ette valmistada (nii füüsiliselt kui ka emotsionaalselt);
- 8) oskab hinnata oma suutlikkust, oma varustust.

3.3.3. Õppesisu

Kursus sisaldab:

- 1) infotundi ning meeskondade moodustamist;
- 2) info leidmist (matkarajad, infopunktid, projektid);
- 3) ülevaadet matkamisest (ajalooline ülevaade, matkamise hea tava, matkaorganisatsioonid);
- 4) erinevate matkaliikide tutvustust, looduses liikumise võimalusi ja terminoloogiat;
- 5) matkavarustuse tutvustamist (sh laagrisse jäämine);
- 6) esmaabi;
- 7) menüü koostamise õpetamist (toidu valmistamise eripärad matkal);
- 8) orienteerumise õpetamist (nii nutiseadmetega kui ka ilma);
- 9) matka planeerimist;
- 10) soovitusi füüsiliseks ja vaimseks ettevalmistumiseks;
- 11) ööbimisega matkamist.

Valikkursus lõpeb praktilise matkaga, kus eelnevalt õpituid teadmisi saab kinnistada praktiliselt.

3.3.4. Hindamine

Kursuse läbimiseks on vajalik teoreetiliselt omandatud teadmisi rakendada matkal ning esitada kõik praktilised ja kirjalikud tööd. Kursuse edukaks läbimiseks õpilane:

- 1) teab matkamise terminoloogiat ja põhitehnikaid ning oskab neid tegevustes sihipäraselt kasutada;
- 2) teab, kuidas kontrollida oma varustust ning kuidas ning kus seda hooldada;
- 3) tunneb matkamise ohutusreegleid ja aitab tagada enda ja kaaslaste ohutust;
- 4) oskab hinnata inimtegevuse tagajärgi erinevates looduslikes tingimustes;

- 5) teab rühma toimimise põhireegleid;
- 6) oskab leida erinevatest allikatest teavet ja seda sihipäraselt kasutada;
- 7) oskab matkaks ette valmistuda (nii füüsiliselt kui ka emotsionaalselt), hindab oma suutlikkust, vastupidavust ning oma varustust.

3.3.5. Õppekeskkond

Vastavalt vajadusele toimub osa õppest klassiruumis (või võimlas, aulas, matisaalis vms), tagatud peab olema internetiühendus ning vajaduse korral (tahvel)arvuti või nutiseadme kasutamise võimalus. Õpikeskkond ei piirdu vaid klassiruumiga – praktilised tunnid võib läbi viia õues. Võimaluse korral võib ära kasutada paikkondlikke ressursse. Õõbimisega matk võiks soovitatavalt toimuda looduses.

LISA 8. VALIKÕPPEAINE „INFORMAATIKA“

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Informaatika õppimise peaeesmärgiks gümnaasiumis on see, et valdkonna vastu sügavamalt huvi tundvad õpilased omandaksid erialased informaatikateadmised ja -oskused, mis loob neile võimalused planeerida enda tulevast tööelu ja karjääri IKT-ga seonduvatel erialadel või ka nutikamal tehnoloogiauuenduste rakendamisel IKT-ga kaudsemalt seotud ametites. Samas annab aine õppimine võimaluse tekitada huvi ja saada esmased teadmised valdkonna karjääri ja edasiõppimise võimaluste kohta.

Gümnaasiumi informaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) rakendab gümnaasiumis omandatud informaatikateadmisi ja oskusi praktikas;
- 2) oskab anda ülevaate digiühiskonna toimimisest ning informaatika ja küberturvalisuse ajaloost;
- 3) eristab seaduslikke ja ebaseaduslikke tegevusi, toetudes IKT ja kübervaldkonda reguleerivatele seadustele, rakendab täiendavaid ohutus- ja turvameetmeid küberkeskkonnas;
- 4) nimetab, selgitab ja kasutab informaatika ja küberkaitse ning küberkuritegevuse valdkonna põhimõisteid;
- 5) on kursis IT-valdkonna arenguga ühiskonnas ja oskab kaardistada olemasolevaid digilahendusi ja uuringuid probleemvaldkonnas;
- 6) on aktiivne õppija, panustades digilahenduse disaini, arenduse või juurutamise rühmatööprojekti kas arendaja, disaineri, analüütiku, testija, süsteemiadministraatori, projektijuhi või küberspetsialisti rollis;
- 7) suudab analüüsida digiteenuse sihtrühma probleeme ja vajadusi ning sõnastab seonduva digilahenduse arendusnõuded ning esitleb arendusprotsessi tulemusi eri sihtrühmade tarbeks;
- 8) kasutab digilahenduse arendusprojekti ja õppetegevuses vajaliku info leidmiseks erinevaid, sh digitaalseid teabeallikaid, analüüsib ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet;
- 9) oskab märgata, hinnata ja vältida turvariske, mis võivad ilmneda digilahenduse kasutamisel, ning arvestab digitegevustes teiste inimeste privaatsusega ja isikuandmete kaitsega;
- 10) langetab digilahenduse loomisel kompetentseid otsuseid, tuginedes teaduslikele, majanduslikele ja eetilise-moraalsetele seisukohtadele, arvestades õigusakte ning prognoosides otsuste tagajärgi ja võimalikke mõjusid;
- 11) omab ülevaadet informaatikaga seotud erialadest, elukutsetest ja edasiõppimisvõimalustest ning rakendab informaatika õppeaines saadud teadmisi ja oskusi karjääri planeerides. Informaatika on arvutil põhineva infotöötlusega tegelev teaduse ning tehnika haru. Informaatika valdkonnas on võimalik omandada nii kutse- kui ka kõrgharidust, see on baasdisipliiniks paljudele erialateadmistele nii info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) sektoris kui ka väljaspool seda. Gümnaasiumi informaatika õppe eesmärgid ja sisu tulenevad tänapäevase digitaliseerunud

ühiskonna vajadustest, kus digitehnoloogiaga puututakse kokku igal töökohal ja ka väljaspool tööd. Iga inimene on mingil hetkel kas digilahenduse looja, tellija, kohandaja, juurutaja või kasutaja rollis. Gümnaasium peaks kujundama õpilastes valmisoleku nendes rollides aktiivselt digiühiskonda panustada. Ka siis, kui gümnaasiumi lõpetaja ei vali edasiõppimiseks IKT eriala, peab ta suutma oma erialal IKT-d arukalt ja turvaliselt rakendada, uuendada, analüüsida digilahendustega seonduvaid probleeme ja vajadusi, selgitada neid nn targa tarbija ja tellijana uue digilahenduse arendajale.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Gümnaasiumi informaatikaõppe peamiseks informaatika alaseks valikaineks on kursus „Arvuti kasutamine uurimistöös“ toetamaks õpilaste 11. klassis tehtava kohustusliku projekti läbiviimist ja vormistamist. Informaatikavaldkondadest rohkem huvitatud õpilastele pakutakse võimalust läbida mitmeid teisi IT valdkonna kursusi:

- 1) Programmeerimine;
- 2) Tarkvaraarendus (mille eelduseks on programmeerimise kursuse läbimine või vastavate oskuste omandatus juba põhikoolis);
- 3) Tarkvaraanalüüs ja testimine;
- 4) Kasutajakeskne disain ja prototüüpimine;
- 5) Digiteenused.
- 6) Küberkaitse.

Taotletavad oskused omandatakse probleemülesannete lahendamise kaudu, mille juures arvestatakse õpilase kui isiksuse individuaalset eripära, huvisid ning vajadust arendada tema võimeid mitmekülgset. Aktiivõppe põhimõtteid järgiva õppe rõhuasetuseks on eluliste probleemülesannete lahendamine, millega kaasneb õpilaste kõrgemate mõtlemistasandite areng.

Lisaks teadmistele ja oskustele kujundatakse informaatika õppeaine kaudu õpilastes ka positiivne ja enesekriitiline hoiak infotehnoloogiaga seonduvate karjäärivalikute suhtes, tutvustades mitte üksnes „puhta“ arvutiteaduse ja infotehnoloogia erialasid, vaid ka uusi tehnoloogiaga seonduvaid õppesuundi loodus-, sotsiaal- ja humanitaarteadustes, näiteks bio-, keskkonna-, keele-, muusika-, finants- ja haridustehnoloogia, e-valitsemine ja e-õigus.

Gümnaasiumi informaatikaõppe ei eelda põhikoolis omandatud eelnevaid programmeerimisoskusi.

Gümnaasiumi informaatika õppesisu ja õpitulemused on rakendatavad ka kutsekeskhariduse üldainete mooduli raames, kuid tarkvaraprojekti teemasid on soovitatav kohendada vastavalt õppekavarühma vajadustele.

1.3. Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja läbivate teemade käsitlemiseks

Digilahenduse arendusprojekti eesmärk on tulevastele digilahenduste loojatele ja tellijatele/kasutajatele vajalike praktiliste IKT oskuste kujundamine. Samas kujundatakse ka õpilaste loovust ja koostööoskusi, disainmõtlemise ning informaatika valdkonnateadmisi ja -oskusi, mida saab üle kanda väljapoole IKT valdkonda.

Arendusprojekti metoodika toetub nüüdisaegsele õpikäsitlusele, kuna õppijad on selle kavandamisse ja teostamisse kaasatud ennastjuhtivalt, ettevõtlikult, loovalt ja koostöiselt. Samuti tagatakse arendusprojekti kavandades ja juhendades lõiming teiste õppeainete ja läbivate teemadega ning kõigi üldpädevuste kujundamine.

Digilahenduse arendusprojekti võivad õpilased teha kas praktilise töö või arendusuuringuna, mis võimaldaks neil selle projekti tulemuste põhjal kaitsta gümnaasiumi lõpetajalt nõutav uurimistöö. Küberkaitse kursus on seotud ka kodanikukasvatuse, riigikaitse õpetuse, majanduse toimemehhanismide (kahju küberkuritegevusest), inimese ja õigusruumi, psühholoogia teemadega.

1.4. Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus on mõõdukas;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega, et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: veebipõhine personaalne õpikeskkond, arvutiklass, kooliõu, muuseumid, näitused, ettevõtted jne;
- 7) tagatakse, et õppe vältel õpitakse headest tavadest lähtuvat veebikäitumist, sealhulgas virtuaalsetes võrgustikes ning ametlikke infosüsteeme (e-kool, e-õppekeskkond, kooli ja omavalitsuse koduleht) kasutades;
- 8) pakutakse valikkursusi kas eraldiseisvate kursustena või kogu kontseptsiooni järgides, mille puhul valivad erinevad õpilased 10. klassis 1-2 kursust ja teevad 11. klassis meeskonnana digilahenduse arendusprojekti;
- 9) võiks kombineerida veebipõhist õpet auditorse õppega, rakendada ümberpööratud klassiruumi (Flipped Classroom) metoodikat, mille puhul õpilased õpivad e-õpiku abil iseseisvalt uue osa kodus selgeks, tunnis aga tegeldakse juba õpitu praktilise rakendamisega rühmatöö-ülesannete vormis.

1.5. Hindamise põhimõtted

Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Informaatika õpitulemuste saavutatuse kohta antakse õpilasele tagasisidet õppeprotsessi käigus lähtudes õpilase õpiülesannetest. Kokkuvõtvalt hinnatakse kursuse lõpus. Õpiülesanded võivad olla tehtud kas üksi- või rühmatööna. Hindamiskriteeriumid kirjeldatakse kooli õppekavas.

Soovitavalt hinnatakse informaatikaõppes:

- 1) õppe plaanipärasust, loominguilisust ja ratsionaalsust;
- 2) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist ning seonduvate pädevuste olemasolu veenvat tõendamist;
- 3) loodud materjalide tehnilist teostust, esteetilisust ja originaalsust;
- 4) õpilasepoolset praktilise tegevuse mõtestamist;
- 5) õpilase isiklikku arengut kursuse jooksul.

Hindamisel võib kasutada kombinatsiooni järgmistest hindamisviisidest:

- 1) kujundav hindamine;
- 2) enesehindamine;
- 3) partnerhindamine;
- 4) rühmatöö-ülesannete hindamine (iga rühmaliikme panuse hindamine).

1.6. Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Õppekeskkonna kujundamisel tagatakse:

- 1) internetiühendusega arvutite jm digitehnoloogia, projektori, kõlarite, kõrvaklappidega ruum, kus on soovitavalt võimalik laudu, toole ümber paigutada;
- 2) vajaduse korral isikliku sülearvuti või nutiseadme kasutamise võimalus;
- 3) rühmatöötehnikaid toetavad töövahendid ja -materjalid;
- 4) multimeedia salvestus- ja töötlusvahendid ning printeri kasutamise võimalus.

2. Informaatika valikkursuste kavad

2.1. Arvuti kasutamine uurimistöös

2.1.1. Valikkursuse kirjeldus

Gümnaasiumi informaatika valikkursus „**Arvuti kasutamine uurimistöös**“ seab eesmärgiks arendada õpilastes võimekus koguda ja analüüsida andmeid arvuti abil gümnaasiumi uurimistöö kontekstis. Praktiliste tegevuste kaudu tutvuvad õpilased meetodite ning tarkvaravahenditega, mis lihtsustavad uurimisandmete kogumist, töötlemist, analüüsi ja esitlemist.

2.1.2. Õpitulemused

Valikkursuse lõpus õpilane:

- 1) leiab info sobivast allikast, hindab selle usaldusväärsust ja koostab korrektse viitekirje;
- 2) viitab allikatele tekstis korrektselt;
- 3) koostab erinevaid küsimuste tüüpe ja vastuste skaalasid sisaldava veebipõhise küsimustiku;
- 4) korraldab veebipõhise ankeetküsitluse ning esitab küsitluse teel kogutud andmestiku elektroonilise andmetabelina;
- 5) kodeerib, sorteerib ja filtreerib andmed andmetabelis;
- 6) koostab andmetabeli põhjal risttabeli ja sagedustabeli ning eri tüüpi diagramme;
- 7) esitab kirjeldavad ja statistilised karakteristikud (keskmised, standardhälve, miinimum, maksimum, kvartiilid) koos oma selgitustega;
- 8) hindab hüpoteesi üldistatavust valimilt üldkogumile ning nullhüpoteesi kehtivust sobivalt valitud testi abil;
- 9) vormistab korrektselt uurimisarunde;
- 10) koostab uurimisarunde põhjal esitluse ning kannab selle ette.

2.1.3. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) jälgitakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning koos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) kasutatakse standardset kontoritarkvara, nüüdisaegset veebipõhist õpikeskkonda ning tasuta kättesaadavaid veebipõhiseid töövahendeid ja õppematerjale;
- 6) suurendatakse andmeid kogudes õpikeskkonda arvutiklassist väljapoole: looduskeskkond, raamatukogu, kooliõu, muuseumid, näitused, ettevõtted jne;
- 7) tehakse õpiülesandeid õpetaja etteantud näidisandmestiku baasil; ainult erandjuhul võib kasutada õpilaste endi kogutud andmeid, sest üldjuhul on see kursus siiski ettevalmistus oma uurimistöö tegemisele, mitte osa sellest;
- 8) ei anta õpilastele üldjuhul arvuti kasutamist eeldavaid kodutöid, et tagada kõigile õpilastele võrdsed võimalused ja sarnase tarkvara kasutamine;
- 9) tagatakse kursuse lõpul kõigile õpilastele võimalus esitleda oma uurimistöö kokkuvõtteid.

2.1.4. Õppekeskkond

Kool tagab valikkursuse pakkumisel järgmiste vahendite kasutamise:

- 1) igal õpilasel eraldi arvutitöökoha / sülearvuti kasutamise võimalus;
- 2) standardne kontoritarkvara;
- 3) õpilase oma sülearvuti kasutamise võimalus (toide, võrguühendus, töölaud);
- 4) esitlustehnika;
- 5) failide salvestamise võimalus võrgukettale või kooli pakutavasse/toetatud veebikeskkonda; lisaseadmed (printer, mälupulk);
- 6) juurdepääs infosüsteemidele (e-kool, intranet või veebipõhine sisuhaldussüsteem, rühmatöökeskkond);
- 7) kõrvaklapide ja mikrofoni kasutusvõimalus;

2.1.5. Hindamine

Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Õpitulemuste omandamisele antakse kujundavat tagasisidet õppeprotsessi käigus õpiülesannete põhjal ning kokkuvõtvalt valikkursuse lõpus. Nii jooksvate õpiülesannete tegemisel kui ka kokkuvõttes hinnatakse:

- 1) õppe plaanipärasust, loominguilisust ja ratsionaalsust;
- 2) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist ning seonduvate pädevuste olemasolu veenvat tõendamist;
- 3) arvutiga loodud materjalide tehnilist teostust, esteetilisust ja originaalsust;
- 4) õpilasepoolset praktilise tegevuse mõtestamist;
- 5) õpilase arengut.

2.2. Valikkursus „Programmeerimine“

2.2.1. Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) oskab kirjeldada ja kasutada programmi elemente (muutuja, tsükkel, funktsioon jne) ühes programmeerimiskeeles;
- 2) oskab analüüsida probleeme, mille lahendamiseks piisab kursusel käsitletavast materjalist,
- 3) ning valib probleemi lahendamiseks sobiva algoritmi;
- 4) oskab luua algoritmi põhjal töötava programmi;
- 5) oskab testida loodud programmi tööd, leiab ja parandab puudused;
- 6) oskab analüüsida etteantud programmikoodi ilma seda käivitamata.

2.2.2. Õppetegevus

Kursusel „Programmeerimine“ rakendatakse omandatud teoreetilisi teadmisi praktiliste programmeerimisülesannete lahendamisel. Seejuures on õppetegevuste kavandamisel ja korraldamisel olulisel kohal nüüdisaegse õpikäsituse järgimine, et toetada õpilaste koostöö- ja enesejuhtimisoskusi. Seetõttu on õpetajal soovitatav rakendada kursuse teemade õpetamisel metoodikaid, mis soosivad koostööpõhist lähenemist.

2.3. Valikkursus „Tarkvaraarendus“

2.3.1. Õpitulemused

Kursusel osalemise soovituslikuks eelduseks on valikkursuse „Programmeerimine“ läbimine või samaväärsete oskuste omandamine (nt põhikooli informaatikaõppe raames).

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) kirjeldab ja kasutab programmi elemente (andmestruktuurid, kahekordne tsükkel, rekursioon jne) ühes programmeerimiskeeles;
- 2) analüüsib programmikoodi ilma seda käivitamata;
- 3) analüüsib ülesannet, mille lahendamiseks tarkvararakendust hakkab looma ning valib selleks sobiva algoritmi; samuti analüüsib ülesannet, mille lahendamiseks valib sobiva algoritmi ja tulemusena loob tarkvararakenduse;
- 4) loob koostöös teistega tarkvararakenduse toimiva prototüübi, mis lahendab etteantud ülesande;
- 5) loob tarkvararakenduse prototüübi jaoks vajalikud lisad (nt sobiva struktuuriga andmebaas, liidestumine seadmetega vms);
- 6) kohandab tarkvararakenduse kasutajaliidest;
- 7) leiab lähtekoodist vead, silub lähtekoodi;
- 8) haldab koostöös teistega programmeerija tööülesandeid ja lähtekoodi versioonihalduse keskkonnas.

2.3.2. Õppetegevus

Valikkursusel „Tarkvaraarendus“ rakendatakse omandatud teoreetilisi teadmisi praktiliste programmeerimisülesannete lahendamisel. Õppetöö kavandamisel ja korraldamisel on olulisel kohal nüüdisaegse õpikäsituse järgimine, et toetada õpilaste koostöö- ja enesejuhtimisega seotud oskusi. Seetõttu on õpetajal soovitatav rakendada kursuse teemade õpetamisel metoodikaid, mis soosivad koostööpõhist lähenemist.

2.4. Valikkursus „Kasutajakeskne disain ja prototüüpimine“

2.4.1. Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) kirjeldab disainiprotsessi ülesehitust, komponente, nõudeid ja edutegureid;
- 2) selgitab interaktiivse ja kasutajaid kaasava disainimeetodi eeliseid ja puudusi;
- 3) kavandab, viib läbi ja dokumenteerib kasutajaid kaasava disainisessiooni;
- 4) analüüsib kogutud kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid andmeid, sõnastab vajadused;
- 5) disainib koostöös teistega tarkvararakenduse paberprototüübi ja interaktiivse prototüübi;
- 6) valideerib kasutajatega loodud prototüüpi, esitleb tulemusi;
- 7) analüüsib prototüübi kasutajakogemust etteantud meetodeid kasutades;
- 8) hindab enesearengut ja enda panust meeskonnaliikmena.

2.4.2. Õppetegevus

Kursus lähtub põhimõttest, et igas tunnis omandatud teoreetilisi teadmisi kinnistatakse loovate praktiliste ülesannete lahendamisega. Õpilased kaardistavad, jagavad ja teevad nii iseseisvalt kui meeskonnas (klassis, kodus) tööd, mis on hindamise aluseks. Õpetaja annab õpilaste katsetuste ja edaspidise õppeprotsessi kohta pidevalt tagasisidet, soovitusi ja juhiseid. Õppe käigus valmiv disain (keskkond, rakendus) või prototüüp jälgendab võimalikult palju persoona(de)st lähtuvaid vajadusi (praktilisi, meelelahutuslikke vmt), mistõttu on oluline õpilase vahetu osalemine. Protsessis on olulisel kohal nüüdisaegse õpikäsituse järgimine õppetegevuste kavandamisel ja korraldamisel, et toetada õpilaste loovuse, koostöö ja enesejuhtimisega seotud oskusi. Projekt on praktiliste loovate ülesannetega meeskonnatööd eeldav terviklik tööviis, millest on võimalik teadmisi ja oskusi omandada üksnes protsessis vahetult osaledes.

2.5. Valikkursus „Tarkvara analüüs ja testimine“

2.5.1. Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) kasutab tarkvara analüüsi ja testimise käigus korrektset oskussõnavara;
- 2) analüüsib olemasolevate/konkureerivate tarkvaralahenduste eeliseid ja puudusi antud valdkonnas;
- 3) teostab tarkvara nõuete analüüsi, sõnastab selle põhjal tarkvara funktsionaalsed ja mittefunktsionaalsed arendusnõuded;
- 4) planeerib tarkvaraprojekti testimise protsessi ja osalejate rollid;
- 5) sõnastab eesmärgi, uurimisprobleemi ja uurimisküsimused tarkvara analüüsi ja testimise kontekstis, koostab testiidee ja testilood;

- 6) testib tarkvara konkreetse metoodikaga, kogudes kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid andmeid, analüüsib ja visualiseerib kogutud andmeid arvutiga;
- 7) dokumenteerib ja esitleb testimise tulemusi uurimistöö vormis, kirjeldab ja järgib testimise dokumentatsiooni koostamise põhimõtteid.

2.5.2. Õppetegevus

Kursus on üles ehitatud 3–4 elust võetud näidisjuhtumi käsitlemisele, mida analüüsitakse ja testitakse etappide kaupa protsessi käigus. Lühikesele sissejuhatavale teoreetilisele osale järgneb rühmatööna teostatud praktiline õpitegevus, mille käigus õpilased analüüsivad antud tarkvara sihtrühma vajadusi ja olemasolevaid/konkureerivaid lahendusi, sõnastavad funktsionaalsed ja mittefunktsionaalsed nõuded, kavandavad ja viivad etteantud andmestiku ja meetodite abil läbi testimisprotsessi. Kursuse lõpus valmib igal rühmal testimisdokumentatsioon ja sellel põhinev uurimisaruanne.

2.6. Valikkursus „Digiteenused“

2.6.1. Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) nimetab digiteenuseid erinevate eluvaldkondade kodanikele (sh õpilastele);
- 2) kirjeldab valitud digiteenuse toimimist, osi ja funktsionaalsusi;
- 3) võrdleb kahte erinevat riigi/kohaliku infosüsteemi kasutamishendit ja dokumentatsiooni, toob välja sarnasused ja erinevused;
- 4) analüüsib enda käitumist noortele suunatud digiteenuse kasutajana;
- 5) nimetab levinud turvariske digiteenuste kasutamisel ja arendamisel;
- 6) võrdleb kahe erineva idufirma (startup'i) elutsükli: uurib välja, kuidas nad alustasid, arenesid, milline on nende maine, kellele nad oma teenused suunavad jne;
- 7) põhjendab tehtud tehnoloogilisi valikuid ja samme loodud projektis nii süsteemi, tehnoloogia, seadmete jms turvalisuse kui ka praktilisuse vaatenurgast (ettevõtja, arendaja, projektijuht, kasutaja/klient).

2.6.2. Õppetegevus

Õpitakse teooria ja praktikumide vormis. Õpet peab toetama elektroonsete õppematerjalide komplekt: teooria, harjutused, näited, lingid jm. Hindamise aluseks on õpilaste iseseisvalt (kas klassis või kodus) tehtud tööd. Õpilase ülesanne on õppida projekti läbiviimise tehnikaid. Õpetaja ja/või kooliväline juhendaja annab õpilaste tegevustele pidevalt tagasisidet ning soovitusi ja juhiseid edaspidiseks. Õppe käigus valmiv projekt jälgendab võimalikult palju praktilisi või meelelahutuslikke vajadusi, mistõttu on oluline õpilase vahetu osalemine. Projekt on meeskonnatööd eeldav terviklik distsipliin, millest teadmisi ja oskusi omandada on võimalik üksnes protsessis osaledes.

2.7. Valikkursus „Küberkaitse“

2.7.1. Valikkursuse kirjeldus

Gümnaasiumi informaatika valikkursuse „Küberkaitse“ eesmärgiks on anda õpilastele ettekujutus küberkaitse olemusest ja distsipliinidest ning võimaldada neil omandada algteadmised antud valdkonnas. Ainekavas sisalduva õppetegevuse kaudu omandatakse küberkaitse valdkonna üldised teadmised, mis kinnistatakse praktilise tegevuse kaudu. Õppeaine eesmärk on panna alus turvalise küberkeskkonna põhimõtete mõistmisele, kujundada õpilaste turvateadlikkust ja valmisolekut vajaduse korral toetada kogukondliku küberturvalisuse teadlikkuse tõstmist. Küberkaitse kursus ei eelda erialateadmisi küberkaitsest, kuid eeldab, et informaatika ja ühiskonnaõpetuse baasalused, õppijate digipädevusmudeli III aste on põhikoolis omandatud ning et õpilastel on olemas valdkonna keerukuse mõistmiseks vajalikud pädevused digitaalses ohutuses ja küberhügieenis.

Küberhügieen on käesoleva õppeaine kontekstis defineeritud kui kasutaja poolt asjakohaste turbemeetmete kasutusele võtmine IT-süsteemide ja seadmete kasutamisel ning küberturvalisuse parimate praktikate järgimine.

2.7.2. Õpitulemused

Küberkaitse õppekavaga taotletakse, et õpilane:

- 1) on Eestile lojaalne isik, kellel on positiivne hoiak ja valmidus vajaduse korral Eestit ja liitlasi kaitsta ning kes tegutseb lähtuvalt õigusriigi põhimõtetest;
- 2) järgib demokraatlikke väärtusi ning oleks vastutustundlik;
- 3) mõistab küberkaitse seotust erinevate ühiskonnaelu valdkondadega ja tulevikutrendidega;
- 4) teab Eesti e-riigi ning küberkaitse korraldust, e-riigi lahenduste ülesehituse põhimõtteid ning valdkondlikke õigusakte;
- 5) teab küberkaitse, kõrgtehnoloogiliste konfliktide ning küberkuritegevuse ajalugu;
- 6) valdab lihtsamaid võtteid koduse IT-võrgu ja laiatarbeseadmete turvalisuse tagamiseks ning kaitsmiseks enamlevinud küberturbeintsidentide eest;
- 7) tunneb digitaalse ohutuse aluseid (sh isiku- ja tervisekaitse) ja kasutab neid teadlikult omaenda ja teiste turvalisuse tõstmiseks;
- 8) hindab ja analüüsib vastuvõetavat infot kriitiliselt;
- 9) kirjeldab ja dokumenteerib küberintsidenti ning koostab asjakohase teatise pädevale ametiasutusele;
- 10) rakendab küberkaitsealaseid teadmisi ja oskusi tulevase eriala valikul.

2.7.3. Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) käsitletakse teemasid baastasemel ning võimalikult praktiliselt ja elulähedaselt; tuuakse näiteid reaalsest elust ja olukordadest Eestis ning mujal maailmas;
- 2) lõimitakse teoreetilised teemad teiste õppeainetega;
- 3) tagatakse tulemus erinevate teemade kordamise ning järgnevate teemadega seoste loomise kaudu;
- 4) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpe: nt paaris- ja rühmatöö, vestlus, diskussioon, väitlus, arutelu, seminar, projektõpe, simulatsioon; skeemi, plaani, tabeli koostamine; praktilised tööd ja uurimistööd; infootsing ja -analüüs; referaadi ja ettekande koostamine; allikaanalüüs (dokument, tekst, statistika jms); töö erinevate e-riigi vahenditega (riigiportaal, e-teenused, teabepäring, õigusaktid internetis);
- 5) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 6) laiendatakse võimaluse korral õpikeskkonda: näitused, küberkaitsega seotud institutsioonide külastamine, võistlused, virtuaalmasinate kasutamine jne;
- 7) ollakse sõltumatu tarkvaratootjast: õpe ehitatakse üles rohkem kui ühe tarkvaratootja või -platvormi kasutamisele. Kool peaks tutvustama vähemalt kaht erinevat tehnilist lahendust: arvuti operatsioonisüsteeme (nt MS Windows, macOS, GNU/Linux) ning samuti nutiseadmete operatsioonisüsteeme (nt Android, iOS, Windows Phone).

LISA 9 MAJANDUS- JA ETTEVÕTLUSÕPE VALIKKURSUSED - MAJANDUSÕPETUS, ETTEVÕTLUSÕPETUS, RAHANDUS JA FINANTSAHENDUS, TURUNDUS JA JUHTIMINE

1. Üldalused

1.1. Õppe ja kasvatustöö eesmärgid

Majandus- ja ettevõtlusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) omab tunnetust majanduse otstarbest ja tähtsusest inimtegevuse ja kultuuri arengus;
- 2) mõistab ühiskonda kui tasakaalustatud suhetekorralduse süsteemi;
- 3) teab majanduse põhimõisteid, põhimõtteid nii institutsionaalsel kui ka üksikindiviidi tasandil;
- 4) teab õigustest ja kohustustest kodanikuna, töötajana, tarbijana ja ettevõtjana;
- 5) oskab kujundada väärtushinnanguid läbi majandusõpetuses peituvat eetika ja ideoloogiat;
- 6) mõistab turumajanduslikest printsiipidest lähtuvaid protsesse, nendevahelisi seoseid ja kujunemist, printsiipidega seotud probleeme ning mõjuulatust;
- 7) tunneb avaliku halduse olemust, ülesandeid ja funktsioone ning erinevaid avaliku halduse kandjaid riigi avaliku halduse organisatsioonis;
- 8) mõistab avaliku ja erasektori teineteise vajadusi ja võimalusi arvestava koostöö probleeme ja perspektiivi;
- 9) teadvustab ettevõtlust kui vaba ja globaalse majandustegevuse alustala;
- 10) hindab ettevõtluses mikro- ja makrokeskkondi;
- 11) teadvustab riigi ja rahvusvahelise majanduse kujunemist ja põhimõtteid ning saab aru nende tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonna arengus;
- 12) mõistab üksikisiku, ettevõtete ja riikide vastutust globaalprobleemide lahendamisel, sh säästev areng ja vastutus elukeskkonna jätkusuutlikkuse ees;
- 13) omab teadmisi rahanduse arvestusalustest ja finantsturgude toimetehhanismidest ning kasutusvõimalustest;
- 14) oskab analüüsida ettevõtjaks, spetsialistiks ja juhiks olemise eeldusi, isikuomadusi, viimaste kujunemise etappe ja tegureid;
- 15) on võimeline positsioneerima, vormistama, esindama ja vajadusel kaitsma oma seisukohti ning argumente;
- 16) arendab loovust, süsteemset mõtlemist ja vastutuse võtmist ideede elluviimisel ning rakendab meeskonnatöö võtteid;
- 17) kasutab ja teostab uurimusi, mõtleb loogiliselt ja omab analüüsivõimet;
- 18) omandab ainekavaga fikseeritud faktiteadmised ja meetodid ning oskab neid kasutada probleemide ja väljakutsete lahendamisel;
- 19) on leidnud antud temaatika osas elukesteva õpimotivatsiooni ja nende alusteadmiste näol võimaluse ennast edaspidi arendada ning täiendada.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Majandus- ja ettevõtlusõpe jaguneb neljaks kursuseks:

- 1) Majandusteooria 1 kursus (10.klass)
- 2) Ettevõtlusõpetus 1 kursus (10.klass)
- 3) Turundus ja juhtimine 1 kursus (11.klass)
- 4) Rahandus ja finantsvahendus 1 kursus (11.klass)

Majanduse õppimise eesmärgiks on omandada arusaamine ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest ning nende vastastikustest seostest nii üksiksiku, ettevõtte, riigi kui ka rahvusvahelisel tasandil. Seejuures arendatakse õpilastes ettevõtlikku ja keskkonda väärtustavat ning säästvat eluhoiakut, probleemide lahendamise ja uurimise oskusi.

Kõik majandussüsteemid kasutavad oma tegevuseks erinevaid ressursse. Maailmas valitsev nappus sunnib riike, ettevõtteid ja inimesi tegema väga erinevaid valikuid ja otsuseid. Majandus- ja ettevõtlusõpetus aitavad paremini mõista inimese ja keskkonna vastastikuseid seoseid ning langetada õiglasemaid otsuseid. Õppides nägema keskkonna, inimese ja majanduselu vastastikuseid suhteid, näevad õpilased ka säästva eluviisi vajadust. Õpilased saavad teavet erinevate ainevaldkonna elukutsete, elukutsetele esitatavate nõuete ja õppimisvõimaluste kohta, õpivad koostama elulookirjeldust ning käituma töövestlustel. Õpitakse analüüsima tööturu nõudmisi ja pakkumisi, nägema ja hindama oma soove ning võimalusi. Elukutsevalikul õpitakse nägema töötaja rolli kõrval ka tööandja (ettevõtja) rolli.

1.3. Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi õpitulemused kajastavad õpilase rahuldavat saavutust. Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) teab erinevate majandussüsteemide põhimõtteid ja põhiprobleemide lahendusi nendes;
- 2) on suuteline aru saama, analüüsima ja defineerima peamisi majandusmõisteid;
- 3) mõistab majanduses kehtivaid põhiprintsiipe: tunneb pakkumis- ja nõudlusseaduse toimet ja saab aru majandusringluse olemusest ja ringluse elementide vastastikusest sõltuvusest;
- 4) on teadlik Eestis toimuvatest majanduslikest muutustest ja oskab kodanikuna hinnata riikliku majanduspoliitika mõju indiviidile;
- 5) on teadlik maailmamajandust kujundavatest protsessidest, saab aru ressursside piiratusest maailmas, mõistab konkurentsi rolli tänapäeval;
- 6) saab aru, et tarbimise eelduseks on inimeste vajadused, tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana, oskab tarbida säästlikult;
- 7) planeerib ning koostab isiklikku ja pere eelarvet, analüüsib eelarvepiiranguid;

- 8) suudab mõista suletud ja avatud majanduse eeliseid ja puudusi (väliskaubanduspõhimõtteid): import, eksport, sisekaubandus ning teab nendeks esitatud tingimusi;
- 9) tunneb avaliku halduse olemust, ülesandeid ja funktsioone;
- 10) tunneb erinevaid avaliku halduse kandjaid riigi avaliku halduse organisatsioonis;
- 11) mõistab seadusandluse olemust: teab ja oskab orienteeruda Eesti Vabariigi põhiseaduses;
- 12) orienteerub tööõiguses ja teab karjääriplaneerimist mõjutavaid ohte ja võimalusi;
- 13) mõistab avaliku ja erasektori teineteise vajadusi ja võimalusi arvestada koostöö probleeme ja perspektiivi;
- 14) hindab Eesti majanduse arengusuundi ja võimalusi, teab rahvuvahelise majanduse eesmärgid ja tähtsust maailma globaliseerumisel;
- 15) omandab turumajanduslikud käitumisnormid: mõistab ärilist mõttelaadi;
- 16) teab selgitada majandusprotsesse ettevõtte tasandil, tunneb makro- ja mikrotasandil mõjutavaid tegureid ja oskab nende muutusi prognoosida;
- 17) teab ettevõtluse aluseid ja põhivorme;
- 18) mõistab ettevõtjate motiive, ettevõtte eesmärgid ja rolli ühiskonnas;
- 19) mõistab ettevõtete sotsiaalsest vastutusest ühiskonna ees;
- 20) on suuteline mõistma hindade kujunemist vabas ettevõtluses;
- 21) on suuteline arvestama oma nõudlustes teadmise, et ressursid on piiratud ja sellest lähtuvalt tegema otstarbekaid otsuseid;
- 22) on teadlik ettevõtte loomise ja äriidee leidmise võimalustest ning suutlik neid hindama ja vajadusel ellu rakendada;
- 23) teab ettevõtte majandamisest, turustamisest ja konkurentsist;
- 24) mõistab juhtimisprotsessi olemust ja juhi isiku rolli juhtimises;
- 25) tunneb peamisi juhtimise ja motivatsiooni teooriaid;
- 26) oskab analüüsida organisatsiooni seisundit ja võimalikke lahendusvariante olukorra parandamiseks;
- 27) mõistab turunduse funktsiooni ja tunneb selle põhielemente;
- 28) oskab leida loovaid lahendusi müügi- ja turundusprotsessi paremaks koordineerimiseks;
- 29) oskab koostada ja analüüsida turundusplaani;
- 30) mõistab süsteemse planeerimise väärtusi;
- 31) on võimeline mõistma raha rolli ja funktsiooni ühiskonnas;
- 32) mõistab rahanduse arvestusaluseid ja on omandanud algteadmised selleks koostatavate dokumentide kohta: rahavoogude aruanne, kasumiaruanne ja bilanss;
- 33) tunneb finantsturgude toimemehhanisme ja põhialuseid;
- 34) teab finantstoodete kasutamise eeliseid ja puudusi;
- 35) on suutlik kasutama majandusalast teabematerjali, rakendama omandatud teadmisi praktilistes töodes, osalema grupitöös ja ajurünnakutes;
- 36) teab äri- ja juhtimisalaste uurimistööde eripärasid ja peamisi meetodeid.

1.4. Õppetegevus

Õppeprotsess toimub sünergilise koostöö tulemusena, kus õpetaja roll on valdavas enamuses olla juhendaja ja meeskonnakaaslane ning vähemuses, kuid ainekavas määratletud koguses, ainuõigeid definitsioone loov subjekt. Antud meetodi puhul eeldatakse õpilaselt suuremat vastutust õppeprotsessis aktiivsel osalemisel, mis on ka õppeaine ühiskondlik ja laiem eesmärk.

Õppetegevus on suunatud isiksuse mitmekülgsele arengule, mis arvestab õpilase individuaalseid tulemusi, unustamata sealjuures meeskonnatöö tähtsust. Viimase rõhutamiseks on kasutusel mitmed aktiivõppemeetodid ja -vormid: rühmatöö, probleemõpe, praktikum, mäng ja ühised uurimused, milles võimalused kollektiivselt osaleda. Siinkohal on oluline märkida, et õpilased on erinevad nii taustinformatsiooni kui ka võimete osas ning kombineeritud meeskonnas igat individuaalset eripära hästi rakendades tagab hea lõpptulemuse.

Kursused on jaotatud ühtse terviku kujunemise eesmärgil, klassisuunitlusest ja õppetasemest lähtuvalt. Eeldusaineks on majanduse alused, mis on sissejuhatavaks aineks ettevõtlusele. Järgnevad funktsionaalsed distsipliinid spetsialiseerumisainetena: juhtimise, turunduse ning rahanduse ja finantsvahenduse näol.

Majandusõpetuse läbimisel omandavad õpilased oskuse otsida, kasutada, analüüsida ja hinnata mitmesuguseid statistilisi materjale ning kasutada infotehnoloogilisi vahendeid. Õpitav materjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ja õpilase igapäevaeluga ning majanduses toimuvaga seostatult.

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos, et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: ettevõtte, arvutiklass jne;
- 7) õppeprotsessis on olulisel kohal uurimuslikud tegevused, arutelu, diskussioon, ajurünnak, väitlus, tabelite ja skeemide koostamine ning analüüsimine, rollimäng, rühmatöö, projektides osalemine, praktilised ülesanded, välitööd, info ja juhtumite kriitiline analüüs, referaatide ja lühiaurimuste koostamine jms. Uurimusliku õppe käigus omandavad õpilased info otsimise, andmete töötlemise, probleemide

- püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö planeerimise, vaatluste tegemise, tulemuste töötlemise, tõlgendamise ja esitamise oskused;
- 8) majandusõpetuse üheks õppevormiks on majanduse modelleerimise ülesannete lahendamine, mis võimaldab õpilastel omandada majanduse põhiprintsiipide vahelisi seoseid;
- 9) õpilastel on võimalus ennast proovile panna õpilasfirma tegevuses ja seeläbi tunnetada oma ettevõtlikkust, oskusi ja võimalusi tegutseda ettevõtjana.

1.5. Läbivad teemad majanduses

Väärtused ja kõlblus

- Ärieetika ettevõtluses ja korporatiivse moraali kujundamine
- Organisatsiooni sotsiaalne vastutus
- Ühiskondlike normatiivide raamistik (avaliku halduse korraldus)

Tervis ja ohutus

- Õigusnormide ja avaliku halduse korralduse tutvustus (sh kodaniku kaitse)
- Ideoloogiline arusaam erinevatest indiviididest, vastastikusest lugupidamisest ja nendega koostoitimise põhimõtetest ja vajadustest.
- Avalik esinemine ja demagoogiavõtete rakendamisel konfliktidest hoidumine

Tehnoloogia ja innovatsioon

- Tootearenduse protsess ettevõtluses
- Tehnoloogia arengu etapid ajaloos
- Elektroonsete kommunikatsioonivahendite kasutamine õppetöös

Teabekeskkond

- Õppematerjal internetis ja muudes meediaväljaannetes
- Otsingumootorite ja andmebaaside tihe kasutusvajadus
- Suhtekorralduse rakendamise taktikad, videoturundus

Kultuuriline identiteet

- Rahvusvaheline koostöö avatud majanduses
- Kodumaise õigusruumi austamine
- Regioonipõhiste ressursside rõhutatus

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

- Ettevõtluse kui elustiili tutvustus
- Kogukondlike eelduste realiseerimine äriks
- Rahvuslik spetsialiseerumine ja koostöö

Keskkond ja jätkusuutlik areng

- Säästlik tarbimine ja taaskasutus
- Ressursside efektiivseim kasutusvõimalus
- Arvestamine muutuva keskkonna ja vahelduvate põlvkondadega

Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine

- Praktikutest külalislektorid ja õppekäigud organisatsioonidesse
- Teadmispõhise stabiilse arengu tagamine nii ettevõttes kui ka isiklikul tasandil, kombineerides erinevaid õppe- ja teadusasutusi

- Organisatsiooni kui ka üksikisiku elutsükli etapid ja dünaamilised rollid

1.6. Füüsiline õpikeskkond

- 1) Valdav osa õppest toimub klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.
- 2) Igal kursusel on õppetöö sidumiseks igapäevaeluga õppekäigud väljaspool klassiruumi.

1.7. Hindamine

Õpitulemuste hindamine toimub vastavalt EBS Gümnaasiumi hindamisjuhendile.

- 1) Majandusteoorias sooritatakse kolm arvestuslikku kontrolltööd, millest üks on suuline.
- 2) Ettevõtluses sooritatakse äriplaani esimesed osad, mis on kolme koduse kontrolltöö mahuga.
- 3) Turunduses sooritatakse turundusplaan, mis on kahe koduse kontrolltöö mahuga ja juhtimises sooritatakse üks arvestuslik kontrolltöö.
- 4) Rahanduses ja finantsvahenduses sooritatakse kolm kontrolltööd.

Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õpetulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esitluste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Kontrollitakse ja hinnatakse õpilase teoreetilisi teadmisi, majandusalaste tekstide ja statistiliste andmetega töötamise oskust, informatsiooni leidmist ja situatsioonide lahendamist. Hinnatakse praktiliste tööde täitmise oskusi, loovust ülesannete lahendamisel, juhtumianalüüsi, kus hinnangu aluseks on põhjuslike seoste loomine ja argumenteerimine. Kontrollitakse ja hinnatakse arutluse, argumenteerimise ja seoste loomise oskust, õpilase iseseisvat tööd (uurimused, esseed), osalemist rühmatöös ja aruteludes. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Hindamise aluseks on töö iseseisev sooritus, loovus ja vormistamise korrektsus.

2. Kursuste kavad

2.1. Kursus „Majandusõpetus”

Majandusõpetuse kursuse raames õpetatakse majandust kui suhetekorralduse süsteemi. Tutvustatakse printsiipidest lähtuvaid protsesse, nendevahelisi seoseid, kujunemist, probleeme ning mõjuulatust. Selgitatakse, kuidas majandus seob ühiskonna tasakaalustatud tervikuks ja millist mõju omavad erinevad objektid (era- ja avalik sektor) antud mudelis.

2.1.1. Õppesisu ja õpitulemused

Õppesisu

Erinevad majandussüsteemid ja põhiprobleemid nendes. Põhimõisted ja printsiibid. Majandusringluse objektide vastastikune sõltuvus. Turumajanduse alused. Nõudlus. Pakkumine. Vastavad mõjurid, graafikud ja tabelid. Nõudluse elastsus. Alternatiivkulu. Majanduse põhivalikud. Turu tasakaal. Defitsiit ja ülepakkumine. Tootmisressursid. Majanduse tsüklilisus. Majanduspoliitika mõju. Maailmamajanduse protsessid: ressursside piiratus, konkurents, suletud ja avatud majandused. Riik ja ühiskond. Avalik võim ja avalik haldus. Avalike organisatsioonide juhtimise alused. Avalike organisatsioonide juhtimine ja korraldus. Strateegiline planeerimine avalikus sektoris. Sissejuhatus eraõigusesse. Avaliku halduse korraldus. Valitsuse roll majanduses. Riigieelarve moodustamine, tulud ja kulud. Eesti riigi eelarve. Erinevad maksusüsteemid, nende eelised ja puudused. Otsesed ja kaudsed maksud Eestis. Fiskaal- ja monetaarpoliitika. Eesti maksupoliitika. Riikide võrdlemine ja rühmitamine erinevate majandusnäitajate alusel: SKT, IAI, THI jne. Rahvusvaheline majandus. Suhteline ja absoluutne eelis, spetsialiseerumine. Eksport, import. Globaliseerumine. Õiglane kaubandus. Rahvusvahelised majandusorganisatsioonid. Euroopa Liit ja vabakaubandus. Kaubanduspiiranguid: tollimaks, kvoodid, tollivälised kaubandustõkked, dumping. Eesti sise- ja välismajandus, arengusuunad. Nüüdisaegsed suunad maailma majanduses. Regioonide majandusliku arengu iseärasused ja erinevused. Tööjõud ja tööhõive. Tööturg. Inimene kui omanik, tootja, töötaja ja tarbija. Kodumajapidamised: isiklik ja pere eelarve, eelarvepiirangud, tarbija käitumine, säästlik tarbimine ja tarbijakaitse.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) tunneb valitsuse reguleerivat ja suunavat rolli majandusringluses ja hüvede ümberjagamisel;
- 2) analüüsib valitsuse majanduspoliitikat majandusliku stabiilsuse, riigikaitse ja sotsiaalse turvalisuse tagamisel;
- 3) arutleb riigieelarve moodustamise, maksupoliitika ja tulude ümberjaotamise üle;
- 4) toob näiteid valitsuse poolt pakutavate hüvede kohta;
- 5) analüüsib kaubanduse rolli nii riigi kui ka rahvusvahelises majanduses;
- 6) selgitab suhtelist ja absoluutset eelist;
- 7) tunneb raha vahetusväärtuse mõju riigi ekspordile ja impordile;
- 8) tunneb maailma regioonide majandusliku arengu iseärasusi ja erinevusi;
- 9) mõistab tehnoloogilise arengu abil saavutatud majanduskasvu ja elatustaseme tõusuga kaasnevaid võimalikke negatiivseid muutusi ühiskonnas;
- 10) teab spetsialiseerumise ja globaliseerumise mõisteid, toob nende kohta näiteid maailmamajandusest;

- 11) teab mitmesuguseid kaubanduspiiranguid: tollimaks, kvoodid, tollivälised kaubandustõkked, dumping ja analüüsib kaubanduspiirangute mõju üksiktarbijale ja ettevõtetele nii koduriigis kui ka teistes riikides;
- 12) tunneb kodumajapidamiste ressursside ja isiklike oskuste tähtsust toimetuleku eeldusena;
- 13) iseloomustab nõudmise ja pakkumise koosmõju tasakaaluhinna kujundamisel ja saab aru pakkumise ja nõudluse joonistest, graafikutest või tabelitest; hindab nõudluselastsuse mõju nõutavale kogusele;
- 14) selgitab defitsiidi ja ülepakkumise majanduslikke ja sotsiaalseid tagajärgi;
- 15) mõistab, kuidas nappus sunnib inimesi valima ressursside vahel ja kaaluma alternatiivkulusid;
- 16) analüüsib, kuidas erinevad majandussüsteemid lahendavad põhilisi majandusprobleeme.

2.2. Kursus „Ettevõtlusõpetus”

Ettevõtlusõpetus on sissejuhatav õppeaine ettevõtluskeskkonda, mille raames keskendutakse majandusprotsessidele ettevõtte ja ettevõtja tasandil. Tutvustatakse ettevõtluse aluseid ja põhivorme.

2.2.1. Õppesisu ja õpitulemused

Õppesisu

Ettevõtlus, ettevõtlikkus ja ettevõtja. Ettevõtja kohustused, riskid, motiiv, kasum. Äriidee leidmine ja analüüs. Äriplaan. Ettevõtluskeskkond. Ettevõtjate strateegiad. Ettevõtte õiguslikud vormid. FIE, osaühing, aktsiaselts. Äriseadustik. Turunduse ABC: toode, teenus, turg. Konkurentsi analüüs: positsioneerimine. Tootlikkus, sh kvaliteet. Nüüdisaegse tehnoloogia ning ressursside efektiivse ja keskkonnasäästliku kasutamise mõju tootlikkusele. Vajalikud ressursid äri alustamiseks: personal, seadmed ja varud. Palgad. Maksud ja maksed. Püsi- ja muutuvkulud. Tulud-kulud ja finantsprognosis. Riskianalüüs. Algkapital ja investering. Oma ettevõttega alustamine.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab ettevõtja õigusi, kohustusi, ohte ja võimalusi;
- 2) analüüsib ettevõtte põhilisi kohustusi oma töötajate, klientide, aktsionäride ja kohaliku ühiskonna ees;
- 3) analüüsib ettevõtte põhilisi tugevusi, nõrkusi ja eeliseid konkurentide ees;
- 4) teab loova mõtlemise tehnikaid tuletamaks äriideid ja planeerimaks tootearendusprotsessi;
- 5) teadvustab ettevõtlust kui elatise teenimise võimalust;
- 6) orienteerub äriplaani komponentides ja oskab koostada lihtsamat äriplaani äriidee teostamiseks;

- 7) teadvustab ebaõnnestumise ohtu ja kaasnevaid riske;
- 8) oskab oma tegevust ettevõtjana analüüsida ja viia kooskõlla jätkusuutlikkuse põhimõtetega;
- 9) mõistab äriidee loomisel keskkonnaprobleeme ja rohelise vaatenurga vajalikkust;
- 10) oskab märgata roheturundust ja rohepesu kui ökoeksitamist ja keskkonnakahjulikku tegevust.

2.3. Kursus "Rahandus ja finantsvahendus"

Antud õppeaine abil omandatakse teadmised rahanduse arvestusalustest ja finantsturgude toimemehhanismidest. Tutvustatakse ettevõtte raamatupidamise funktsiooni. Analüüsitakse finantsdokumentide vajadust ja rolli. Tutvutakse finantsteenustega ja nende spetsiifikaga Eestis ja laiemalt.

2.3.1. Õppesisu ja õpitulemused

Õppesisu

Rahanduse põhimõtted. Tulude planeerimine. Kulude planeerimine. Maksud. Rahavoogude aruanne. Kasumiaruanne. Bilanss. Finantsteenuste / toodete eelised ja puudused. Valuuta, valuutaturg, valuutakurss, ostujõu pariteet. Aktsia. Völakiri. Fondid. Finantsanalüüs. Investeerimise strateegiad, näpunäited ja põhimõtted. Varahaldus. Riski ja väärtusinvesteeringud. Väärtpaberiturud ja nendel kauplemine. Ettevõtte rahandus: ühinemised, üleostmise, pankrotid ja finantseerimised. Raha funktsioonid. Finantsvahendus. Pangandussüsteem, keskpank ja kommertspangad, nende ülesanded ja roll raharingluses, pakutavad teenused. Hoiustamine ja laenamine, riskid. Eesti rahasüsteem, valuutakomitee ja rahanduspoliitika. Euro ja selle kasutamine Euroopas. Kindlustus ja kindlustuse pakutavad teenused. Väärtpaberid: vólakirjade ja aktsiate olemus ning erinevus. Väärtpaberiturg ja selle mõju majandusele. Inflatsioon, deflatsioon. Tarbijahinnaindeks. Bilanss. Kasumiaruanne. Aktiva, passiva, kasum, kahjum, amortisatsioon. Põhivara, käibevara, kohustused.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) tunneb Eesti rahasüsteemi iseärasusi ja arutleb Eesti rahanduspoliitika üle;
- 2) analüüsib kommertspankade rolli maksete teostajana ja vahendajana raharingluses, hoiuste ja laenude tähtsust pankade bilansis;
- 3) teab keskpanga ülesandeid raharingluse korraldajana, valuutareservi hoidjana ja järelevalve teostajana kommertspankade üle;
- 4) tunneb kindlustuse olemust ja kindlustuse pakutavaid teenuseid;
- 5) teab inflatsiooni ja deflatsiooni põhjusi ning arutleb nende tagajärgede üle;
- 6) analüüsib tarbijahinnaindeksi kujunemist ja selle muutusi seoses hindade ja palkade muutumisega;

- 7) tunneb tähtsamate väärtpaberite (võlakirjade ja aktsiate) olemust ning erinevust, selgitab väärtpaberituru tegevust ja tähtsust riigi majanduses;
- 8) tunneb raamatupidamise aluseid ja oskab pidada lihtsat majandusarvestust;
- 9) teeb vahet püsi- ja muutuvkulude vahel;
- 10) oskab eelarvestada tulusid ja kulusid;
- 11) arvestab maksudega eraisiku ja ettevõtjana;
- 12) oskab koostada äriideele kasumiaruannet;
- 13) teab bilansi komponente;
- 14) tunneb finantsinstrumentide (aktsiad, võlakirjad, fondid) eeliseid ja puuduseid;
- 15) oskab teha finantsanalüüsi äriideele;
- 16) teadvustab varahalduses portfelli tasakaalustatust;
- 17) teab riski ja tulu investeerimisel seost;
- 18) on kuulnud kauplemistehnikatest väärtpaberiturul;
- 19) teab ettevõtte rahanduse võimalustest: ülevõtmine, ühinemine ja pankrot;
- 20) tunneb üle kahe finantseerimisvõimaluse.

2.4. Kursus "Turundus ja juhtimine"

Juhtimise ja turunduse alused on sissejuhatav õppeaine juhtimise ja turunduse teooriasse. Loengukursus annab ülevaate kaasaegsetest avaliku, era- ja kolmanda sektori organisatsioonide juhtimispõhimõtetest, samuti tutvustatakse juhtimise ja turunduse distsipliinide kujunemise lugu ning suundumusi.

2.4.1. Õppesisu ja õpitulemused

Õppesisu

Turunduse mõiste. Sihtrühmad ja segmenteerimine. Kliendiprofiil. Turu-uuringud. Tootearendus. Positsioneerimine. Kaubamärk. Hind. Suhtekorraldus. Kommunikatsioon. Reklaam. Otseturundus. E-turundus. Üritusturundus. Müügiprotsess. Müügitoetus. Kliendisuhete juhtimine. Turundusstrateegia ja plaan. Konkurentsi vormid. Konkurentsi positiivne ja negatiivne mõju tootmisele ja tarbijale. Litsents, patent, kasulik mudel, tööstusdisaini lahend ja autoriõigus. Tootearendus. Ostja ja müüja rollid.

Organisatsioonikäitumise ja juhtimise distsipliinide lühiajalugu. Uued juhtimise paradigmad ja teooriad. Juhi isiksus ja kompetentsid. Organisatsiooni strateegia. Grupiprotsessid ja meeskonnatöö, tööjaotus, motiveerimine, kontrollimine. Ärieetika. Eesmärkide püstitamine ja planeerimine. Ajakasutus. Tööjõud. Palgad. Töötaja, juhi ja alluva rollid. Töösuhteid reguleerivad õigusaktid. Vastutus tarbija, ühiskonna ja ettevõtte omanike ees. Sotsiaalne ettevõtlus.

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) tunneb turunduse mõistet ja rolli ettevõtte tegevuses;
- 2) oskab hinnata ja võrrelda turustruktuure ja strateegiaid, teha reklaami ja müüa tooteid;
- 3) tunneb konkurentsiliike ning konkurentsi positiivseid ja negatiivseid mõjusid;
- 4) oskab määratleda sihtrühmi, segmente ja kliendiprofiili;
- 5) mõistab turu-uuringu tähtsust;
- 6) teab põhilisi turuanalüüsi meetodeid;
- 7) tunneb turunduse tööriistu ja põhielemente;
- 8) leiab loovaid lahendusi müügiprotsessi paremaks koordineerimiseks;
- 9) oskab analüüsida ja koostada turundusplaani äriplaanile.
- 10) oskab vormistada elulookirjeldust ja töökohataotlust;
- 11) oskab tuua selliste eetiliste äriotsuste näiteid, mis mõjutavad ühiskonda;
- 12) oskab kasutada ajurünnaku tehnikat juhtimisprobleemidele lahenduste pakkumisel;
- 13) hindab seoseid väärtuste ja käitumiste vahel;
- 14) saab aru juhtimisprotsessi olemusest;
- 15) teadvustab juhi isiku rolli juhtimises;
- 16) tunneb peamisi juhtimisteooriaid ja arvestab meeskonnatöö eripäradega;
- 17) analüüsib organisatsiooni seisundit ja oskab pakkuda juhtimislahendusi;
- 18) hindab süsteemse planeerimise väärtusi.

LISA 10. FILOSOOFIA VALIKKURSUSED: SISSEJUHATUS FILOSOOFILISSE MÕTLEMISSE, TÄNAPÄEVA FILOSOOFILISED KÜSIMUSED

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi filosoofiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb ära filosoofilisi küsimusi, teab nende eri lahendusi ja mõistab filosoofia käsitlusviisi loomust;
- 2) koostab kehtivaid arutluskäike, mõtestab lahti teiste omi ning rakendab seejuures filosoofilise mõtlemise võtteid;
- 3) mõtestab oma kogemusest lähtudes lahti praktilise ja teoreetilise filosoofia küsimusi;
- 4) iseloomustab filosoofia ajaloo perioode mõningate olulisemate käsitluste, mõistete ja autorite kaudu;
- 5) hindab kriitiliselt oma uskumusi ja väärtushoiakuid õppeaines omandatu valguses.

1.2. Valikõppeaine kirjeldus

Filosoofia esimeses kursuses „Sissejuhatus filosoofilisse mõtlemisse“ (11. klass) on rõhk filosoofilise mõtlemise viiside tundmaõppimisel ja võtete harjutamisel arutluses. Teine kursus „Tänapäeva filosoofilised küsimused“ (12. klass) süvendab esimesel kursusel omandatud põhioskusi, pöörates tähelepanu teadmisviiside, väärtuste ning ühiskonna ja keskkonna filosoofilisele käsitlemisele. Teisel kursusel osalemise eelduseks on esimesel kursusel omandatud mõtlemisvõtted ning põhiteadmised ainevaldkonnast. Kursuste õppetegevuste tuumaks on õpilase mõtlemisuskuste arendamine, teadmis- ja eluvaldkondade olulisi aruteluteemasid filosoofilise mõtlemise vahenditega käsitlemise kaudu ning selle kaudu õpilaste arusaamise kujundamine filosoofia ainevaldkonna loomusest ning rakendustest.

Õppeaine on moodustatud kolmest peamisest käsitlusalast:

- 1) filosoofia ainevaldkond;
- 2) filosoofiline mõtlemine;
- 3) arutlusteemad filosoofilistest küsimustest.

Need käsitlusalad moodustavad filosoofiaõppest ligikaudu võrdsed osad. Filosoofia ainevaldkonnaga tutvudes omandatakse teadmisi filosoofia mõistetest, valdkondadest, harudest, ajaloost ja rollist. Filosoofilise mõtlemise viise harjutatakse nende võtete korrektse rakendamise kaudu suulises ja kirjalikus vormis. Arutlusteemadeks on filosoofilised küsimused teadmisviiside, väärtuste ning ühiskonna ja keskkonna kohta. Õppeaine aluseks on filosoofia akadeemilise uurimisvaldkonna tulemused, mida esitatakse õpilasele jõukohaselt ja tähenduslikult ning didaktiliselt otstarbekohaselt.

Filosoofia ainevaldkond

Valikaine eesmärk on arendada õpilaste suutlikkust arutleda ainevaldkonna teemade üle. Selleks õpitakse peamisi mõisteid ja käsitusviise, mis on olulised ainevaldkonna mõistmiseks, esmane ülevaade filosoofia ajaloo periodiseeringust ja perioodidele iseloomulikest mõtteliinidest. Filosoofia ajaloo käsitlemine mõtteliinide kaudu tähendab keskendumist perioodidele iseloomulikele ideedele, nende muutumisele ja rollile filosoofia ajaloos.

Filosoofiline mõtlemine

Filosoofia eripära on arutluse kande roll õppimisel. Seetõttu on filosoofilise mõtlemise suuline ja kirjalik harjutamine õppeaine olemuslik osa, mida arendatakse argumenteerimise ja tõlgendamise harjutamise kaudu. Eesmärk on õppida rakendama argumenteerimise ja tõlgendamistehnikaid korrektselt vabas filosoofilises arutelus ning töös filosoofilise tekstiga. Filosoofilise mõtlemise viiside omandamiseks õpitakse peamisi arutlustehnilisi termineid ja praktilisi ning levinud võtteid. Head tavad väljenduvad asjakohases suhtumises filosoofilisse arutlusse, sh tõsisel suhtumises argumentidesse ja lugupidavas suhtumises nende esitajasse, lugeja ning kuulaja austamises, mõtete arusaadavas väljendamisest ning arutelule ja kriitikale avatuses. Filosoofiline arutelu aitab analüüsitavaid teemasid mõtestada. Kriitilises arutelus lähtutakse erinevatest filosoofilistest eeldustest ja käsitusviisidest. Arutluses filosoofiliste seisukohtade üle ei piirduta arvamuse avaldamisega, vaid ühtlasi põhjendatakse ning arutatakse eri põhjenduste paikapidavuse üle, rakendades kriitilise mõtlemise tööriistu.

Arutlusteemad filosoofilistest küsimustest

Õppetegevuste põhiosa moodustab filosoofiliste küsimuste avamine filosoofilise mõtlemise vahenditega. Filosoofilised küsimused lähtuvad teadmisiisidest, väärtustest ning ühiskonna ja keskkonna kestlikkusest. Arutlusõpe koosneb teoreetilise ning praktilise osast. Teoreetilises osas tutvutakse järk-järgult teemade käsitlemiseks vajalike mõistete ja käsitusviisidega. Praktilise suunitlusega konkreetseid arutlusküsimusi valides ning neid mõtestades arvestatakse õpilase kogemusega, st millega ta oma elus on kokku puutunud või mis on tema jaoks tähenduslik.

1.3. Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Oma ajaloolise rolli tõttu teadusharude kujunemises on filosoofia olemuslikult valdkondade piire ületav ning lõimiv katusõppeaine. Võimaluse korral võiks kavandada lõimingu mõne teema või probleemi käsitlemisel eri õppeainete õpetajate koostöös. Lõimumispunktide leidmisel tuleks lähtuda muuhulgas:

1) filosoofilise mõtlemise viisidest ja näitlikustada nende seoseid õppeainete aluseks olevate teadusharude meetodite, tõendamise viisi ja kasutatavate keeleliste vahenditega;

2) filosoofia ajaloolistest mõtteliinidest ja näitlikustada nende seoseid õppeainete aluseks olevate teadusharude ja nende uurimisala arengulooga;

3) filosoofia arutlusteemade seostest eri õppeainete ainesisu ja oskustega, ning kodaniku-, väärtus-, tehnoloogia-, enesemääratluse jt õppekava üldpädevustega.

Lõiming ei peaks piirduma seoste loomisega eri õppeainete vahel, vaid võiks hõlmata ka õppekäike ja aktiivset dialoogi teadusasutuste vm instituutide ja nende kõneisikutega väljastpoolt kooli. Filosoofilise mõtlemise õppimist lõimitakse iseäranis õppeainetega, mis arendavad suulist ja/või kirjalikku arutlus- ning väljendusoskust. Lõiming reaal- ja loodusainetega annab võimaluse vaadelda mõtlemise vormilist rangust ja tõenduspõhisust kooskõlas avastuslikkusega, lõiming humanitaarainetega keelelist täpsust kogemuse kultuuriliste ja ühiskondlike aspektide väljendamisel. Vältimatu on leida mõtlemisvõtete vallas lõimimiskohad loogika ja matemaatika, kunsti ja kirjanduse õppeainete, samuti uurimistöö aluste kursustega. Koos teiste õppeainetega toetab filosoofia õpilaste kujunemist aktiivseks tõlgendajaks passiivse vastuvõtja asemel, pakkudes vahendeid ja praktikat ühiskonnas oluliste aruteluteemade kriitiliseks tõlgendamiseks. Filosoofia õppeaine toetab kriitilise mõtlemise arendamise kaudu õpilaste meedia- ja infopädevuse kujunemist.

1.4. Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Arutlusoskuse ja iseseisva mõtlemise arendamiseks peab õpilane olema tunnis valdavalt aktiivses rollis. Õpetaja on õpilastega sarnaselt uurivas, küsivas või õppivas ning sealhulgas eksivas rollis, kuid on oma suuremate teadmiste ja arendatud oskustega nõu, hinnanguid ning sihte andev autoriteet. Õpilase ülesanne on õppida jälgima filosoofilise mõtlemise viise ja rakendada selle võtteid. Õpilane väljendab ning selgitab isiklikke ja tunnis omandatud vaateid ning püüab olla seejuures filosoofiliselt adekvaatne ja järjekindel. Õpetaja tagasisidestab õpilaste katsetusi jooksvalt ja annab soovitusi ning juhiseid edaspidiseks.

Õpilaste aktiivsuse suurendamiseks on otstarbekas kaasata nad õppetunni kavandamisse ja juhtimisse, muuta õpe uurivaks ning õpilaste eelteadmiste, huvide ja võimetega arvestavaks. Selle juures võib olla oluline roll koolivälise tegelikkusega suhestumisel, ühiskonnas toimuvate debattide analüüsimisel kriitilise mõtlemise abil, kasutades erinevaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid. Arutluste juhtimise ning mõistete ja käsitusviiside tutvustamise kõrval on õpetaja ülesanne toetada õpilase identiteedi ja maailmavaate kujunemist. Õpetaja ei tohi esitleda ega peale suruda oma isiklikke filosoofilisi vaateid, vaid peab tutvustama ka neist eristuvaid ja neile vastanduvaid seisukohti ning andma õpilastele võimaluse põhjendada ja kujundada välja oma isiklikku seisukohta. Filosoofiakursuste kolme käsitusala, st filosoofia ainevaldkonna, filosoofilise mõtlemise ja filosoofiliste küsimuste aruteluteemade omavahelist proportsiooni jälgides on võimalik õpet dunaamiliselt kohandada konkreetse kooli või klassi vajadustega, nt filosoofia ajaloo mõtteline võib

esimese ja teise valikkursuse vahel ümber tõsta või mugandada neid seoses arutlusteemade valikuga.

1.5. Hindamise põhimõtted

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hindamise täpsem korraldus määratakse kooli õppekavas. Hindamise põhiline ülesanne on toetada õpilase arengut, kujundades positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnangu, kusjuures tähtis on õpilase enda roll hindamises, pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Kontrolli ning hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase ainealasest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid peavad olema mitmekesised. Filosoofias hinnatakse eelkõige neid spetsiifilisi oskusi, mille kujundamine on filosoofiaõpetuse peamisi eesmärke, st filosoofilise arutluse mõistmist ja selle koostamist, filosoofilise mõtlemise viiside rakendamist, oluliste filosoofia mõistete selgitamist ja kontekstis kasutamist. Hinnatavad ülesanded arendavad loovust ning iseseisvat mõtlemist, kuid eeldavad filosoofia mõistete ja mõtlemisvõtete plaanipäraselt rakendamist. Filosoofias on pideva mõtlemisviiside tagasisidestamise vajaduse tõttu kaalukas kujundav hindamine. Kokkuvõttev hindamine on filosoofiaõppes teisejärguline, kuid piisav rahuldava taseme tuvastamiseks. Aktiivse suulise arutlusoskuse hindamiseks sobib individuaalne või rühmaväitlus, teste on võimalik teha mõistete definitsioonide ja seoste tundmise või loogikaülesannete vallas. Soovitav on olulise hindamisvormina kasutada essee koostamist. Esseed koostatakse etapiviisil, liites omavahel kujundava ja kokkuvõtva hindamise võtteid. Essee puhul hinnatakse eelkõige arutlusoskust; kirjanduslikku meisterlikkust ja originaalsust tunnustatakse teisejärgulisena, kuid nõutakse elementaarsete emakeele- ja kompositsioonireeglite järgimist. Paremate esseekirjutajate julgustamine ja juhendamine üleriiklikul filosoofiaolümpiaadi eelvoorus osalemiseks on hea viis toetada andekamate õpilaste eneseteostust.

1.6. Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Filosoofia õppimiseks loob võimalused keskkond, kus kõigil õpilastel on turvaline arutluskäike väljendada ning süsteemselt toetatakse ka nende osalemist, kelle jaoks avalik arvamuse avaldamine ja esinemine pole loomulik. Kuna õppeviiside hulka kuuluvad nii kirjalikud harjutused, suuline väitlus kui aktiivsed meetodid ja digivahendite kasutamine, on parimad ruumid sellised, kus saab igaüks endale leida mugava viisi õppetöös osalemiseks. Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on: 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldatavateks tegevusteks nagu rühmatööd, ringivestlused jt rolli- või õppeharjutused; 2) internetiühendus nii õpetajal kui õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalse esitluse ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab: 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi, mh mälu- või ametiasutuses; 2) kasutada füüsilisi ning digitaalseid õppematerjale ja -vahendeid, mh digikeskkonnad essee ühiskirjutamiseks ja hindamiseks, väitluse läbiviimiseks ja hindamiseks, argumentatsioonivigade kaardid väitluse tagasisidestamiseks; 3) õppekäike ja kohtumisi eri valdkondade esindajatega.

2. Kursuste kavad

2.1. Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpus õpilane:

- 1) kirjeldab filosoofia ainevaldkonna ülesehitust ja olulisemaid mõisteid ning arutleb filosoofia rolli üle tänapäeva maailmas;
- 2) iseloomustab mõningaid tähtsamaid käsitlusi, mõisteid ja autoreid filosoofia ajaloost ning seostab neid filosoofia ajaloo perioodidega;
- 3) rakendab mõningaid tähtsamaid kriitilise mõtlemise ja filosoofilise tõlgendamise viise filosoofilises arutluses;
- 4) rakendab peamisi filosoofilise arutluse häid tavasid seminaris osaledes, jõukohast allikteksti
- 5) mõtestades ning esseed koostades;
- 6) arutleb teadmisviiside ja teaduslikkuse filosoofiliste küsimuste üle, lähtudes omandatud teadmistest ja omaenda kogemusest;
- 7) arutleb väärtuste ja nende toimimise filosoofiliste küsimuste üle, lähtudes omandatud teadmistest ja omaenda kogemusest;
- 8) arutleb ühiskonna ja keskkonna filosoofiliste küsimuste üle, lähtudes omandatud teadmistest ja omaenda kogemusest;
- 9) teadvustab oma iseseisva mõtlemise ja otsustamise võimet ning rakendab seda filosoofilisi küsimusi arutades.

2.2. I kursus „Sissejuhatus filosoofilisse mõtlemisse“

2.2.1. Filosoofia ainevaldkond

Esimese kursuse ainevaldkonnaspetsiifilise teema eesmärk on anda esmane ülevaade filosoofia ainevaldkonnast ja sellele iseloomulikust käsitluslaadist. Teema moodustab kursuse mahust kuni neljandiku.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) iseloomustab filosoofia ainevaldkonda ja filosoofilist käsitlusviisi, eristades seda teaduste jt eluvaldkondade omast;
- 2) eristab filosoofia valdkondi ja arutleb neile omaste küsimuste üle;

- 3) iseloomustab filosoofia ajaloo perioode mõningate neile omaste käsitluste, mõistete ja autorite kaudu.

Õppesisu

Filosoofia valdkonnad. Filosoofilised küsimused ja nende eripära. Filosoofia ajaloo periodiseering. Perioodidele iseloomulikud filosoofilised küsimused ja valdkonnad ning neid küsimusi esitavad ja valdkondi käsitlevad filosoofid. Filosoofilise mõtlemise algus ja selle tähendus. Mõtlemise ja filosoofia roll inimelus, kultuuris ning ajaloos. Filosoofia ning teadus, religioon, kirjandus ja elu. Filosoofilise mõtlemise ja käsitletavate arutlusteemadega seonduvad olulised mõisted, mõtteliinid ning filosoofid koos oma iseloomulike väidetega.

Käsitletavad mõtteliinid:

- 1) antiikfilosoofia ja filosoofilise mõtlemise kujunemine;
- 2) keskaja filosoofia ja mõtlemise rakendamine usu teenistusse;
- 3) uusaja filosoofia ning eksperimentaalse loodusteaduse sünni;
- 4) uusaja filosoofia ja indiviidi/subjekti esilekerkimine;
- 5) uusaja filosoofia ning valgustismõtlemine.

2.2.2. Filosoofiline mõtlemine

Filosoofilise mõtlemise osa eesmärk on tutvuda filosoofiale iseloomuliku keelega, õppida tundma vajalikku terminoloogiat ning harjutada selle kasutamist. Filosoofilist mõtlemist harjutatakse, kasutades selleks kesksete arutlusteemade õppesisu. Filosoofiline mõtlemine moodustab kuni poole kursuse mahust.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) tunneb mõningaid tähtsamaid arutlus- ja tõlgendustehnilisi termineid ning märkab nende rakendamise kohti filosoofilises arutluses;
- 2) tunneb filosoofilise arutluse häid tavasid ning märkab nende rakendamise kohti lugemises, kõnelemises, väitluses ja kirjutamises;
- 3) sõnastab korrektseid filosoofilisi küsimusi ning arutleb vastuste üle, jäädes filosoofilisele arutlustasandile ja järgides argumentatsioonireegleid;
- 4) loeb filosoofilist teksti ning koostab juhendamisel lihtsama filosoofilise essee.

Õppesisu

Keel. Teaduskeel, loomulik keel, filosoofia keel. Lause, otsustus, väide ja argument. Mõiste ja definitsioon. Eeldused ning varjatud eeldused. Järeldamine, korrektsus ja tõesus. Argumendi kehtivus. Tõlgendus ja kontekst. Põhjendus ja seletus. Kooskõla ning vasturääkivus. Tähendus ja tõde. Küsimus, filosoofiline küsimus ning küsimuste

korrektsus. Argumentatsioon ja retoorika. Filosoofilise arutelu head tavad. Mõtlemine ja väljendamine. Essee kirjutamine.

2.2.3. Arutlusteemad filosoofilistest küsimustest

Arutlusteemade eesmärk on eelkõige harjutada filosoofilist mõtlemist. Nende üksikasjalikum ja süsteemsem avamine võib jääda teise kursuse osaks. Soovi korral võib esimesel kursusel keskenduda põhjalikumalt ainult ühele arutlusteemale ning võtta selle jaoks osa õppesisu teisest kursusest. Säärasel juhul tuleb esialgu kõrvalejäetu teisel kursusel kompenseerida. Kursuse mahust moodustavad arutlusteemad kuni neljandiku.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) arutleb teadmisviiside, väärtuste ning ühiskonna ja keskkonna lihtsamate filosoofiliste küsimuste üle, eristades filosoofilist arutelu tavaarutelist;
- 2) väärtustab filosoofilist arutlust ja selle tulemusi, kuid annab endale aru tulemuste suhtelisusest, st nende seotusest eri käsitusviiside ning aluseeldustega.

Õppesisu

Teadmisviisid. Teadmise olemus, tunnetusteooria. Teadmise ja tunnetusviiside ning võimete eristus. Teadmise seos uskumuse ja õigustusega. Seosed õppeainete ja eluvaldkondadega.

Väärtused ja normatiivsed süsteemid (moraal, religioon, õigus). Väärtuste olemus, aksioloogia. Väärtused ja tegutsemine. Väärtuse ja fakti erinevus. Väärtuste universaalsus ning suhtelisus. Ühiskond ja keskkond. Õigluse olemus. Ühiskonnafilosoofia, poliitikafilosoofia ning keskkonnafilosoofia. Ühiskonna ja keskkonna seos. Ühiskonna ja elukeskkonna korraldamine.

2.3. II kursus „Tänapäeva filosoofilised küsimused“

2.3.1. Filosoofia ainevaldkond

Teise kursuse ainevaldkonnaspetsiifilise teema eesmärk on tutvuda põhjalikumalt filosoofia ainevaldkonna pakutava mõtlemise ajaloo käsitlemisega ning mõtestada filosoofia eri rolle tänapäeva maailmas. See osa moodustab kuni kolmandiku kursuse mahust.

Õppesisu teemade loetelu on mõeldud ettepanekutena, mille seast teeb õpetaja valiku vastavalt oma õpilaste huvidele ja kogemusele.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) mõtestab filosoofia erinevaid rolle tänapäeva maailmas, lähtudes omandatud teadmistest filosoofia harudest, koolkondadest ja neile vastavatest rakendusala-dest;
- 2) iseloomustab filosoofia ajaloo klassikasse kuuluvaid olulisemaid käsitlusi ning mõiste- ja ideeajaloolisi pöördepunkte;
- 3) iseloomustab filosoofia ajaloo perioode mõningate neile omaste käsitluste, mõistete ning autorite kaudu.

Õppesisu

Filosoofia harud. Analüütiline ja kontinentaalne filosoofia. Filosoofia rakendused teaduses jm eluvaldkondades. Filosoofia tänapäeval. Mõisteajalugu. Filosoofia ajaloo perioodidele iseloomulikud mõistelised muutused, vastavad mõtteliinid ning neid esindavad filosoofid ja nende teooriad. Käsitletavatele arutlusteemadele ning filosoofia ajaloo perioodidele iseloomulikud mõisted ja mõtteliinid ning neid esindavad filosoofid. Käsitletavad mõtteliinid:

- 1) tänapäevase teadmise ja teaduse mõistmise ajaloolised juured;
- 2) tänapäeval olulisi teadusekäsitlusi;
- 3) tänapäeval olulisi eetikateooriaid;
- 4) tänapäeval olulisi inimesefilosoofia voole;
- 5) tänapäeval olulisi ühiskonnafilosoofia ja keskkonnafilosoofia alusseisukohti.

2.3.2. Filosoofiline mõtlemine

Filosoofilise mõtlemise eesmärk teisel kursusel on süvendada esimesel kursusel omandatud põhiteadmisi ja -oskusi ning tutvuda väidete formaliseerimise ja alliktekstide tõlgendamise põhitõdedega. See osa moodustab kuni neljandiku kursuse mahust.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) rakendab mõningaid kriitilise mõtlemise ja filosoofilise tõlgendamise võtteid filosoofilises arutluses;
- 2) rakendab peamisi filosoofilise arutluse häid tavasid seminaris osaledes, jõukohast allikteksti mõtestades ning esseed koostades.

Õppesisu

Formaliseerimine. Näide formaliseeritud keele ja selle kasutamise kohta. Tõlgendamine, hermeneutiline ring. Alliktekstide lugemine. Seminaril läbiviimine.

2.3.3. Arutlusteemad filosoofia küsimustest

Teisel kursusel on arutlusteemade süstemaatiline käsitlemine juba omaette eesmärk ning seda tehakse, toetudes esimesel kursusel omandatud filosoofilise mõtlemise viisidele. Arutlusteemasid mõtestatakse eri vaatenurkadest ning seoses filosoofiaajalooliste mõtteliinidega. Lähtuvalt klassi eripärast võib arutlusteemade omavahelisi proportsioone muuta. Arutlusteemade käsitlemine moodustab kuni poole kursuse mahust.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) arutleb teadmisviiside ja teaduslikkuse filosoofiliste küsimuste üle, toetudes omaenda kogemusele;
- 2) arutleb väärtuste ja nende toimimise filosoofiliste küsimuste üle, lähtudes elementaarsest väärtusõpetuse oskussõnavarast ning tuginedes oma kogemustele;
- 3) arutleb ühiskonda ja keskkonda käsitlevate filosoofiliste küsimuste üle;
- 4) teadvustab enda aktiivselt mõtlevat rolli elu- ja teadusvaldkondade, väärtusküsimuste ning ühiskonna ja keskkonna küsimuste mõtestamisel ning arutleb selle mõtestamise filosoofilise iseloomu üle.

Õppesisu

Teadmisviisid. Tõeteeooriad (vastavus- ja kooskõlateooria, pragmatistlik teooria, tõeminimalism ehk liiasusteeooria). Teaduslik meetod. Teadusliku teadmise areng (hüpotees, eksperiment, teooria). Teadus ja tehnoloogia, inseneriteadused. Induktsioon ja deduktsioon. Teadusharud ning nende tunnetamise viisid. Humanitaar-, sotsiaal- ja reaalteadus. Pseudoteadus. Subjektiivsus, intersubjektiivsus ning objektiivsus. Fakt ja arvamus.

Väärtused. Eetikateooriad (lähtudes kohusest, tagajärjest ja vooausest). Normatiivsus ja deskriptiivsus (metaetika, normatiivne eetika). Kasu ja kohustus. Pluralism ja sallivus. Vahendväärtused ja iseväärtused. Väärtusrelativism ja -absolutism. Väärtusotsustuste loomus ning inimesekäsitus. Hüve ja nauding.

Ühiskond ja keskkond. Filosoofilised ühiskonnateooriad. Vabaduse määratlused. Holism ning individualism. Areng ja keskkond. Keskkonnafilosoofia. Antropotsentrism ning moraalikommuniteedi küsimus. Anarhism ja utoopia. Tehnoloogiline areng ja tehisintellekt. Jaotav õiglus.

LISA 11. VALIKÖPPEAINE „USUNDIÕPETUS“

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikõppeainega „Usundiõpetus“ taotletakse, et õpilane:

- 1) oskab suhelda lugupidavalt erinevate maailmavaadete esindajatega ning arutleda maailmavaatelistel küsimustel üle;
- 2) tunneb enda ja teiste käitumises ära eelarvamusliku suhtumise ning oskab sellele vastu seista nii enda kui ka kaaslaste õiguste rikkumisel;
- 3) toob näiteid usuvabaduse põhimõtete toimimise, piiride ja nende rikkumise kohta ühiskonnas ning religiooni ja poliitika seoste kohta;
- 4) iseloomustab ajaloolisi tegureid usundite levikul Eestis; tunneb Eestis levinud usulisi liikumisi, nimetab nende õpetuse seisukohti ja igapäevast avaldumist;
- 5) kirjeldab õpitud usundite põhilisi ideid, allikaid ja usupraktikaid; kasutab eripalgelisi ja tasakaalustatud põhjendusi mõnede usundite ja maailmavaadete sarnasuste ja erinevuste kohta;
- 6) arutleb erinevate maailmavaadete mõju üle inimese ja ühiskonna tasandil nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; argumenteerib eksistentsiaalsete ja moraalsete küsimustel üle tuues välja eri usundite ja maailmavaadete seisukohti, seejuures sobivalt kasutades eetikaga seotud mõisteid ja mudeleid;
- 7) tunneb religiooni uurimise lihtsamaid teaduslikke meetodeid; oskab otsida teavet usundite ja muude maailmavaadete kohta ning kasutada eri liiki allikaid eesmärgipüstist silmas pidades ning hinnata ning põhjendada oma teabeallikate usaldusväärsust ja asjakohasust;
- 8) on teadlik oma peamistest väärtushoiakutest ning analüüsib väärtuste rolli enda ja teiste inimeste toimimises; sõnastab oma maailmavaate põhijooni analüüsides neid käsitletud usundite valguses.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Usundiõpetus on usu- ja mõttevabaduse põhimõtetest lähtuv õppeaine, kus õpilane õpib:

- 1) tundma erinevaid usundeid ja maailmavaatelisi liikumisi;
- 2) märkama religiooni väljendumist kultuuris ning inimese ja ühiskonna elus;
- 3) arutlema eksistentsiaalsetel küsimustel ja väärtustel üle.

Usundiõpetus lähtub ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis sõnastatud usu- ja mõttevabaduse tunnistamise põhimõttest. Religioonialane haritus on usuvabaduse tagamise eeltingimusi ühiskonnas. Usundiõpetuses õpivad õpilased neid oskusi, mis on vajalikud elamiseks pluralistlikus ühiskonnas ning maailmas, kus tuleb kokku puutuda erinevate usundite ja maailmavaadete esindajatega. Seetõttu pannakse usundiõpetuses rõhku selliste oskuste ja hoiakute kujunemisele, millel põhineb üksteisemõistmine, respekt, avatus ning valmisolek dialoogiks ja koostööks.

Religioonalane haritus aitab mõista maailma kultuuripärandit, sest religioon on olnud ja on kõigis ühiskondades inimeste elu ning kultuuri üks kujundajaid; inspiratsiooniallikas kirjandusele, kunstile ja muusikale. Usundite ja maailmavaadete tundmaõppimine on tasakaalustatud ja lähtub teaduslikust käsitlesest. Usundiõpetuse tundides õpitakse tundma religiooni mitmekesisist pärandit ning tänapäeva nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes.

Läbi aegade on inimesed püüdnud religioossete ja sekulaarsete maailmavaadete abil mõtestada inimeseks olemise ja elu mõttega seotud küsimusi, olles avatud loovuse, tõe, headuse ja ilu ideedele, kuid usundid ja maailmavaated on tekitanud ka vastasseise ja pingeid. Seetõttu aitab usundite ja maailmavaadete tundmine tõlgendamiste, samastumiste, võrdluste ja vastanduste kaudu õppijatel mõelda elu suurte küsimuste üle. Õpilased omandavad teadlikult ja kriitiliselt teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis toetavad nende kõlbelist arengut, vastutustundlikku eetilist elamisostkust ning maailmavaate kujunemist.

Kui õpilased pole põhikoolis usundiõpetust õppinud, alustatakse gümnaasiumis usundiõpetuse õppimist põhikooli kursusest „Üks maailm, erinevad religioonid“ või integreeritakse selle teemasid gümnaasiumi kursustesse „Eesti usuline maastik“ ja „Inimene ja religioon“. Kursuse „Inimene ja religioon“ läbimine eeldab vähemalt ühe usundeid käsitleva kursuse eelnevat läbimist.

1.3. Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Usundiõpetuse kaudu toetatakse õppekava alusväärtuseid, üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt kooli eripärale ja kooli õppekavas sätestatule. Usundiõpetus pakub mitmeid võimalusi ajaloo, ühiskonnaõpetuse, inimeseõpetuse, kirjanduse, kunsti ja loodusainetega. Usundiõpetuse õppematerjali seostatakse õpilaste varasemate teadmiste ja kogemustega; tähtis on tutvuda kodukoha ja sealsete religiooniga seotud kultuuriväärtustega ning luua seoseid õpilaste küsimuste ja probleemidega.

1.4. Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;

- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: erinevate usundite pühapaigad, muuseumid, näitused, arvutiklass;
- 7) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, vestlus, diskussioon, väitlused, probleemide püstitamine, küsimuste ja oma seisukohtade sõnastamine ning põhjendamine, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistöö koostamine; loovmeetodid: draama, kunstiline eneseväljendus, muusikal; õppekäigud, kohtumised oluliste (soovitavalt kohalike) isikutega, sümboolika tundmaõppimine, tutvumine ümbruskonnas tegutsevate konfessioonide õpetuslike põhijoonte, tegevusvaldkondade ja institutsioonidega, mis selle rüpes tegutsevad (nt kloostrid, laste- ja noortetöö, hoolekanne, muinsuskaitse jmt); religioossete tekstide analüüs, religiooni uurimisel kasutatavate teaduslike meetodite rakendamine. Referaatide koostamine ja ettekandmine aitab kujundada esmaseid uurimistöö kogemusi ja esinemisoskust. Kirjaliku eneseväljenduse oskust aitab arendada lühiarutluse kirjutamine;
- 8) on kesksel kohal kriitilise mõtlemise arendamine ning analüüsi- ja argumenteerimisoskus maailmavaatelistes küsimustes. Samal ajal tuleb õpilastel harjuda mõttega, et sageli ei ole arutluse tulemuseks mitte probleemi lahendus, vaid selle sügavam mõistmine. Tähtis on omandada põhimõisted, liigitada usundeid, saada üldine ülevaade erinevate ajastute usulise eluolu iseloomulikest joontest ning tundma õppida usulist mitmekesisust nii Eestis kui mujal maailmas.

1.5. Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest ja kooli õppekavas sätestatust. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Hoiakuid ega väärtusi ei hinnata, nende kohta antakse õpilasele tagasisidet. Väärtusi ja hoiakuid võimaldavad analüüsida juhtumianalüüsid, debatilised ja arutelud. Hinnata saab seisukohtade asjakohast argumenteerimist, arutluskäigu loogilisust ja veenvust.

Õpilane on hindamises aktiivne osaline, tema selgitustel, põhjendustel ning eneseanalüüsil on oluline roll. Hindamine väärtustab lahenduste erinevusi ja õpilaste isikupära. Hindamine on vahend õpilase arengu toetamiseks. Hindamismeetodeid valides arvestatakse õpilaste vanust, nende individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane teab, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

1.6. Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Sotsiaalne ja vaimne õppekeskkond põhineb lugupidamisel ja üksteise seisukohtade arvestamisel. Kõiki õpilasi koheldakse eelarvamusteta, õiglaselt ja võrdselt, austades nende eneseväärikust ja isikupära. Erinevaid maailmamõistmise viise käsitledes julgustatakse empaatilist suhtumist ning vastastikust lugupidamist. Usundiõpetust korraldades ja õpetades peab austama õpilaste tõekspidamisi ning nendega arvestama.

Õpetajad loovad klassiruumis ja õppekäikudel õpilastele võimaluse näidata initsiatiivi, osaleda otsustamises ning tegutseda nii üksi kui ka koos kaaslastega. Soovitav on kaasata õpilasi usundiõpetuse ainesisu valikutesse. Märgatakse ja ennetatakse õpilaste omavahelist kiusamist ja vägivalda. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatööks ja ümarlauavestluseks mööblit ümber paigutada. Kool korraldab arvutit ning internetiühendust vajavate tööde tegemise klassis, kus on vähemalt üks arvuti kahe õpilase kohta. Kool võimaldab ainekava eesmärgke toetavaid esitlusvahendeid ning õppe sidumiseks igapäevaeluga korraldada õppekäike vähemalt kaks korda kursuse jooksul.

2. Kursuste kavad

2.1. Kursus „Eesti usuline maastik“

2.1.1. Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Õpilane:

- 1) iseloomustab Eesti usulisi olusid käsitletud ajastuil;
- 2) teab Eesti usuelu reguleerivate peamiste õigusaktide põhisisu;
- 3) tunneb usundite klassifitseerimise viise ning analüüsib klassifitseerimisega kaasnevat väärtushinnanguid;
- 4) nimetab Eestis levinud suuremaid usundeid ning eristab suuremaid konfessioone ja usulisi rühmitusi: a) tunneb Eestis levinud usundite ja kirikute sümboolikat; b) nimetab nende õpetuslikki põhiseisukohti ning võrdleb õpitud usundite ja kristlike konfessioonide üldisi erinevusi ning sarnasusi; c) võrdleb erinevate usundite avaldumisvorme;
- 5) oskab näha religiooni rolli ühiskonnaelus ja inimsuhetes: a) mõistab religiooni mõju ühiskonnale; b) oskab oma tegevuses arvestada inimeste usuliste tõekspidamistega; c) suhtub erinevatesse usulistesse tõekspidamistesse lugupidavalt ja sallivalt, kuid vajaduse korral ka kriitiliselt; reflekteerib oma hoiakute ja suhtumiste üle enda omast erinevasse (usulisse või sekulaarsesse) maailmavaatesse;

- 6) sõnastab oma maailmavaate põhijooni ning võrdleb enda maailmavaatelisi tõekspidamisi käsitletud usundite ja konfessioonide omadega.

Usuliste olude kujunemine Eestis

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) nimetab suuremaid konfessioone ning usundeid Eestis ning võrdleb erinevate statistiliste tulemuste saamise põhjusi;
- 2) iseloomustab käsitletud ajastute Eesti usulisi olusid, nimetades põhijooni ja erinevusi;
- 3) selgitab näidete varal religiooni ja kultuuri vastastikust mõju.

Õppesisu

Muinasaeg, ristiusustamine, reformatsioon, pietism ja ratsionalism, venestamine, Eesti Vabariigi aeg, nõukogude okupatsioon, religioossus tänapäeva Eestis, sekulariseerumine. Eesti usuline kaart.

Usundid, konfessioonid, usulised liikumised ja sekulaarsed maailmavaated

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) eristab Eestis levinud suuremaid konfessioone ja usulisi rühmitusi: a) tunneb Eestis levinud usundite ja kirikute sümboolikat; b) nimetab nende õpetuslikki põhiseisukohti, võrdleb õpitud usundite ja kristlike konfessioonide üldisi erinevusi ning sarnasusi; c) võrdleb erinevate usundite avaldumisvorme igapäevaelus (sealhulgas noorte elus);
- 2) kirjeldab individuaalse religioossuse ja uusvaimsuse avaldumisvorme;
- 3) tunneb mittereligioossete maailmavaadete aluseid;
- 4) analüüsib lihtsamaid religioosseid tekste;
- 5) oskab näha religiooni rolli ühiskonnaelus ja inimsuhetes: a) analüüsib religiooni mõju ühiskonnale ja ühiskonna mõju religioonile; b) oskab oma tegevuses arvestada inimeste usulisi tõekspidamisi; c) suhtub erinevatesse usulistesse tõekspidamistesse lugupidavalt ja sallivalt, kuid vajaduse korral ka kriitiliselt, reflekteerib oma hoiakute ja suhtumiste üle endast erinevasse (usulisse või sekulaarsesse) maailmavaatesse;
- 6) sõnastab oma maailmavaate põhijooni ning võrdleb enda maailmavaatelisi tõekspidamisi käsitletud usundite ja konfessioonide omadega.

Õppesisu

- 1) Eestis ajalooliselt pikemalt tegutsenud kristlikud konfessioonid: roomakatoliku kirik, õigeusu kirik, vanausulised; luteri kirik, sh vennastekogudused;

- 2) valik teisi Eestis esindatud kristlikke konfessioone (valikul arvestada paikkondliku eripäraga);
- 3) muinas- ja rahvausund, taara- ja maausulised;
- 4) valik Eestis esindatud teisi usundeid;
- 5) individuaalne religioossus, uusvaimsus ja eneseabipraktikate usulised juured;
- 6) sekulaarsed maailmavaated Eestis.

Ainekursuse kokkuvõte

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab Eesti usuelu reguleerivaid peamisi õigusakte, analüüsib nende valgel usuvabaduse järgmist ja aktuaalseid religiooniga seotud küsimusi;
- 2) oskab leida ja hinnata allikaid religiooniga seotud informatsiooni kohta, koostab lühiuurimuse ühest olulisest Eesti usulisest mõtlejast või kultuuritegelasest.

Õppesisu

Eesti usuelu korraldus, usuvabadusega seotud küsimused tänases Eestis ühiskonnas. Olulisi usulisi mõtlejaid ja kultuuritegelasi Eestis (nt prohvet Maltsvet, Jakob Hurt, paljasjalgne Tõnisson, piiskop Platon, Uku Masing, Arthur Võõbus, Toomas Paul, Ain Kalmus (Evald Mänd), Hugo Lepnurm, Fanny de Sievers; Linnart Mäll; Laine Villenthal, Anu Raud, Sven Grünberg, Jüri Arrak, Urmas Sisask, Arvo Pärt, jne).

2.2. Kursus „Inimene ja religioon“

2.2.1. Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Kursusel õppinu:

- 1) oskab näha religiooni rolli inimese ja ühiskonna elus: a) mõistab, et religioon on mitmetahuline nähtus; analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju inimese ja ühiskonna elule nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; oskab nimetada religiooni individuaalse ja sotsiaalse mõõtme olulisemaid aspekte; b) analüüsib näidete varal religioosse keele eripära, võrdleb religioosse ja teadusliku mõtlemise erinevusi ning sarnasusi; tunneb ära varjatud religioossust; c) analüüsib erinevate teabeallikate mõju inimeste arusaamade kujundamisele religioonist; d) arutleb teaduse ja religiooni mõju üle eetiliste valikute tegemisel;
- 2) analüüsib jõukohaseid religioosseid tekste;
- 3) mõistab, et religioossusel on erinev tähendus, religioossus väljendub erineval viisil erinevate inimeste jaoks ja erinevatel eluetappidel ning on seotud ajalooliste teguritega;

- 4) analüüsib religioossete konfliktide põhjusi; tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise; pakub võimalusi erinevate religioossete vaadetega inimeste dialoogiks ja koostööks;
- 5) oskab näha religiooni, väärtuste ning moraalsete tõekspidamiste seoseid üksikisiku ja ühiskonna elus; suudab argumenteerides kaasa rääkida tänapäeva eetilistes küsimustes;
- 6) arutleb religioossete ja maailmavaatelistele probleemide üle;
- 7) arutleb enda maailmavaate mõju üle käsitletud eksistentsiaalsetele küsimustele vastuseid otsides ning oma eetilisi otsuseid tehes, võrdleb seda suuremate religioonide põhikäsitlustega;
- 8) tunneb lihtsamaid religiooni teadusliku uurimise viise ja meetodeid ning oskab mõnda neist rakendada.

Religiooni põhimõisted

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) nimetab religiooni dimensioone ja võrdleb usuteaduse distsipliinide arusaamu religioonist;
- 2) nimetab suuremaid usundeid maailmas ning võrdleb erinevate statistiliste tulemuste saamise põhjusi;
- 3) tunneb usundite klassifitseerimise viise ning analüüsib klassifitseerimisega kaasnevaid väärtushinnanguid; oskab kavandada lihtsamat küsitlust, kasutades mõnda religioonisotsioloogias kasutatavat mõõdikut.

Õppesisu

Religiooni mõiste. Religiooni uurimise võimalusi. Maailma usuline kaart.

Religioon ja mõistmine

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib näidete varal religioosse keele eripära, võrdleb religioosse ja teadusliku mõtlemise erinevusi ning sarnasusi ning nende suhestamise erinevaid viise;
- 2) eristab maailmavaadet maailmapildist ning võrdleb religioosset ja mittereligioosset maailmapilti;
- 3) oskab näha religiooni, väärtuste ning moraalsete tõekspidamiste omavahelisi seoseid üksikisiku ja ühiskonna elus; arutleb teaduse ja religiooni mõju üle eetiliste valikute tegemisel;
- 4) suudab argumenteerides kaasa rääkida tänapäeva eetilistes küsimustes, kaaluda seejuures erinevaid seisukohti, kasutab asjakohaselt õpitud eetikamõisteid ja moraalifilosoofilisi suundi.

Õppesisu

Arvamuste paljus ja tõde. Religioosne keel. Maailmapilt ja maailmavaade. Religioosne ja mittereligioosne maailmapilt. Teaduse ja religiooni suhted (nt loomine ja evolutsioon). Eetika ja religiooni kokkupuutepunkte (nt loodushoid; tehisintellekti arendamine; seksuaalsus ja soolisus; elu alguse ja lõpuga ning tervisekäitumisega seotud küsimused). Deontoloogiline, teleoloogiline moraalifilosoofia ja vooruseetika.

Kesksed teemad usundites

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib jõukohaseid religioosseid tekste;
- 2) võrdleb erinevaid arusaamu pühast (jumalast) ja inimesest ning kirjeldab nende omavahelisi seoseid;
- 3) arutleb, kuidas erinevates usundites vastatakse põhilistele eksistentsiaalsetele küsimustele nii õpetuses kui usupraktikas arvestades usundite sisemist mitmekesisust; arutleb enda maailmavaate mõju üle käsitletud eksistentsiaalsetele küsimustele vastuseid otsides, võrdleb seda suuremate religioonide põhikäsitlustega;
- 4) tunneb religiooniuringute lihtsamaid uurimismeetodeid ning oskab mõnda neist rakendada;
- 5) arutleb enda maailmavaate mõju üle käsitletud eksistentsiaalsetele küsimustele vastuseid otsides, võrreldes seda õpitud religioonide käsitlustega.

Õppesisu

Püha mõiste. Erinevad jumalakäsitlused. Sakraalne aeg ja ruum. Loomulik ja üleloomulik. Ettemääratus ja juhus. Erinevad inimesekäsitlused. Inimese elu eesmärk. Üleminekuriitused. Kurjuse ja kannatuse probleem.

Religioon üksikinimese elus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab näha religiooni rolli inimese elus ning tunneb varjatud religioossust;
- 2) tunneb lihtsamaid religioonipsühholoogia uurimismeetodeid ning oskab mõnda neist rakendada;
- 3) analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju inimese elule nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; oskab nimetada religiooni individuaalse mõõtme tähtsamaid aspekte;
- 4) mõistab, et religioossusel on erinev tähendus ja see väljendub erinevate inimeste jaoks erinevatel eluetappidel erisugusel viisil ning on seotud ajalooliste teguritega.

Õppesisu

Miks inimesed usuvad? Kuidas määratletakse usklikkust? Usuline kogemus ja selle mitmekesisus. Erinevad spiritualiteedid. Inimese religioosne areng.

Religioon ja ühiskond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab näha religiooni ja kultuuri seoseid ning religiooni rolli ühiskonnaelus;
- 2) analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju ühiskonnaelule nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes; oskab nimetada religiooni sotsiaalse mõõtme olulisemaid aspekte;
- 3) analüüsib erinevate teabeallikate mõju inimeste arusaamade kujundamisele religioonist;
- 4) analüüsib religioossete konfliktide põhjusi; tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise; pakub võimalusi erinevate religioossete vaadetega inimeste dialoogiks ja koostööks;
- 5) arutleb religioossete ja maailmavaateliste aktuaalsete probleemide üle; oskab otsida teavet usundite ja muude maailmavaadete kohta ning kasutada eri liiki allikaid eesmärgipüstist silmas pidades ning hinnata ning põhjendada oma teabeallikate usaldusväärsust ja asjakohasust.

Õppesisu Religioon ja kultuur. Usu- ja südametunnistusevabadus. Religioon ja poliitika. Religioon ja majandus. Religioon ja meedia. Suhted eri usundite vahel: koostöövõimalused, usulised konfliktid. Religioon tänapäeval. Sekulariseerumine. Fundamentalism. Religiooni privatiseerumine. Kvaasireligioossed nähtused.

LISA 12. VALIKÖPPEAINE „RIIGIKAITSEÕPETUS“

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Riigikaitseõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) on Eestile lojaalne kodanik, kellel on positiivne hoiak ja valmidus vajaduse korral Eestit kaitsta ning kes tegutseb lähtuvalt õigusriigi põhimõtetest;
- 2) järgib demokraatlikke väärtusi, üldkehtivaid moraalinorme ja eetika põhimõtteid ning aktsepteerib inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi;
- 3) teab riigikaitse korraldust ja riigikaitse seotust erinevate ühiskonnaelu valdkondadega;
- 4) väärtustab riigikaitset, Kaitseväge ja vabatahtlikku tegevust Kaitseliidus ja on motiveeritud vaba tahte alusel läbima ajateenistust;
- 5) on omandanud esmased oskused hädaolukordades adekvaatseks käitumiseks, on abivalmis ja vastutustundlik kodanik;
- 6) hindab erinevatest teabekanalitest (sh digitaalsetest) saadud info asjakohasust ja usaldusväärsust ning käitub sellest lähtuvalt vastutustundliku kodanikuna, toetades ühiskonna demokraatlikku arengut;
- 7) kasutab asjakohast digitehnoloogiat, on teadlik digikeskkonna ohtudest, järgib ka digikeskkonnas moraali- ja väärtuspõhimõtteid;
- 8) kirjeldab väe- ja põhilisi relvaliike ja nende funktsioone;
- 9) kirjeldab maaväe allüksuseid alates jaost kuni diviisini.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Riigikaitseõpetus on valikõppeaine, mille maht on kaks kursust, s.o 70 tundi. Üks kursus („Riigikaitse“ 35 tundi) moodustab teoreetilise osa ja see on koolidele kohustuslik, ning teine kursus („Praktiline õpe välilaagris“ 35 tundi) on praktiline kursus, mille viib läbi Kaitseliidu või Kaitseväge struktuuriüksus. Praktilise kursuse, s.o välilaagris osalemise eeldus on teoreetilise kursuse vastava osa läbimine. Kool korraldab riigikaitseõpetuse oma võimaluste järgi kas teoreetilise ja praktilise osa lõimitult või eraldi kursustena. Teoreetiline ja praktiline õpe on ainekavas õppeteemade all lõimitult. Õpetaja valikul käsitletakse teatud teemasid süvitsi ja teatud teemasid ülevahtlikult, et vältida õpilase ülekoormatust.

1.3. Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Riigikaitseõpetuse kaudu toetatakse üldpädevuste arengut, käsitletakse läbivaid teemasid ning kasutatakse valdkonnaülese lõimingu võimalusi vastavalt kooli eripärale ja kooli õppekavas sätestatule.

1.4. Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Õpet kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ja koos teistega, et toetada õpilase kujunemist aktiivseks, abivalmiks ja vastutustundlikuks kodanikuks ning iseseisvaks ja aktiivseks õppijaks;
- 4) kasutatakse nüüdisaegseid e-õppekeskkondi ja -vahendeid ning õppijakeskseid õppemeetodeid;
- 5) õppetegevus välilaagris viiakse läbi Kaitseväe ja Kaitseliidu ohutuseeskirjade ja väljaõpet reguleerivate eeskirjade alusel.

1.5. Hindamine

Hindamise eesmärk on saada ülevaade kursuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust lähtudes kursuse eesmärkidest. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamist kui ka õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste (eeskätt sotsiaalne ja kodanikupädevus, õpipädevus, suhtluspädevus, digipädevus) saavutatust. Laagris hinnatakse praktilisi sooritusi. Ohutu relvakäsitsemise testi positiivne sooritus on kohustuslik enne praktilisel laskeharjutusel osalemist.

Laskeväljaõpet viiakse läbi võimaluse korral kursuse „Praktiline õpe välilaagris“ raames Kaitseliidu

või Kaitseväe ohutuseeskirjade ja väljaõpet reguleerivate eeskirjade alusel. Kui see ei ole võimalik, siis laskeõppe tulemust ei taotleta. Laskeõppe õpitulemuste saavutamata jäämine ei mõjuta kursuse üldist arvestamist. Hindamise korraldus lähtub kooli õppekavas sätestatust.

1.6. Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kuid võimaldab õpet ja õppekäike ka väljaspool klassiruumi. Välilaager toimub Kaitseliidu või Kaitseväe struktuuriüksuses või nende poolt korraldatud kohas. Välilaagris kasutatakse individuaal- ja allüksuse varustust ning õpitulemuste saavutamiseks vajalikke õppevahendeid. Relva- ja laskeõppe viiakse läbi vaid juhul, kui on võimalik tagada õppeks vajalikud tingimused, vahendid ja pädevad õppe läbiviijad.

Sotsiaalne ja vaimne õppekeskkond põhineb lugupidamisel ja üksteise seisukohtade arvestamisel. Kõiki õpilasi koheldakse eelarvamusteta, õiglaselt ja võrdselt, austades nende eneseväärikust ja isikupära. Õpetajad ja välilaagri läbiviijad loovad klassiruumis ja

välilaagris õpilastele võimaluse näidata initsiatiivi, osaleda otsustamises ning tegutseda nii üksi kui ka koos kaaslastega. Märatakse ja ennetatakse õpilaste omavahelist kiusamist ning vägivalda.

2. Kursuste kavad

2.1. Kursus „Riigikaitse“

2.1.1. Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Eesti sõjaajalugu

Õpitulemused:

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) seletab näidete kaudu, kuidas sõjapidamine on ajaloo jooksul muutunud ning selgitab sõdade mõju ühiskonnale ja inimeste saatusele (oma perekonna näitel);
- 2) nimetab Eesti ja Euroopa sõjaajaloo tähtsamaid sündmusi ning nende põhjusi maailma ajaloo kontekstis; analüüsib sõja tagajärgi ja mõju ning seoseid ühiskondlike protsessidega;
- 3) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid sõda, sõjaajalugu, sõjandus, sõjateadus, strateegia, taktika, heidutus, üldine sõjaväekohustus, palgasõjavägi, massiarmee;
- 4) teab, kes olid Michael Andreas Barclay de Tolly, Johan Laidoner, Aleksander Tõnisson, Julius Kuperjanov ja Johan Pitka, ning iseloomustab nende tegevust;
- 5) kirjeldab Eesti riigikaitse taasloomist.

Õppesisu

Sõjapidamise muutus ajaloo jooksul. Sõja mõiste. Sõjapidamisest vana- ja keskajal. Palgaväe teke. Üleminek üldisele sõjaväekohustusele. Alalised armeed, regulaarmee, massiarmeed. Ohvitserkonna kujunemine. Tehnika mõju sõjandusele. Sõda ja majandus. Sõjavastane liikumine. Sõjapidamise ulatus (maailmasõjad) ja sotsiaalne mõju 20. sajandi. Rahvasteliit.

Eesti sõjaajalugu üldise sõjaajaloo kontekstis. Ristisõdade ajastu ja muistne vabadusvõitlus. Eestlaste sõjaline organisatsioon muinasajal. Malev. Suurriikide võitlused Vana-Liivimaa pärast. Saja-aastase sõja sündmused Eestis (1558–1661). Põhjasõda ja selle tagajärjed Eestile. Vene impeeriumi sõjad ja Eesti. Sõjalised koormised. Sõjaväeteenistus Eesti alal. Sõjalised kaitserajatised. Esimene maailmasõda ja Eesti iseseisvuse sünn. Rahvusväeosad. Vabadussõda 1918–1920. Kooliõpilaste roll Vabadussõjas. Tartu rahu. Eesti riigikaitse 1920–1940. Teine maailmasõda ja Eesti. Eestlased Saksa armees ja Punaarmees. Soomepoisid. Metsavendlus.

Okupatsiooniararmee kohalolek. Mõjud ühiskonnale, keskkonnale ja majandusele. Eestlased Nõukogude armees. Nõukogude armee lahkumine Eestist.

Eesti riigikaitse taastamine. Valikud Eesti riigikaitse taasloomisel. Eesti riigikaitsepoliitika kujunemine ning riigikaitsestruktuuride peamised suunad ja olulisemad sündmused.

Tänapäeva sõjalised kriisid, sõjad ja relvakonfliktid

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) toob näiteid 20. sajandi teise poole ja nüüdisaegsete sõjaliste kriiside ja konfliktide kohta, analüüsib nende tunnuseid, põhjusi ja arenguid;
- 2) kirjeldab rahvusvahelise julgeolekukeskkonna erinevaid arenguetappe ning võrdleb külma sõja aegset ja tänapäevast julgeolekukeskkonda;
- 3) iseloomustab peamisi julgeolekuga tegelevaid rahvusvahelisi organisatsioone (NATO, EL, ÜRO, OSCE);
- 4) nimetab massihävitusrelvade põhitüüpe, kirjeldab nende kasutamise eesmärgi ja tagajärgi;
- 5) iseloomustab ja kasutab kontekstis mõisteid sõjaline kriis ja konfliktid, infosõda ja hübriidsõda, traditsiooniline ja asümmeetriline oht, küberturvalisus, psühholoogiline kaitse, massihävitusrelv, terrorism, heidutus.

Õppesisu

Rahvusvahelised kriisid ja konfliktid 20. sajandi teisel poolel valitud näidete toel.

Julgeoleku riskid ja ohud, rahvusvaheline poliitika ja selles osalejad, riikidevahelised suhted. Kollektiivne kaitse ja julgeolek: ÜRO, NATO, Euroopa Liit. Rahvusvahelise sekkumise põhjused ja tagajärjed. Kriisid ja kriisikolled külma sõja ajal: Korea sõda, Kuuba kriis, Vietnami sõda. Rahvusvahelised rahuoperatsioonid. Tuumaajastu. Võidurelvastumine ja relvastuskontroll. Rahvusvaheline humanitaarõigus: eesmärk ja otstarve. Punase Risti tegevus konfliktides. Relvastuse areng.

Nüüdisaegsed rahvusvahelised konfliktid (alates 1990. aastast). Asümmeetrilised ohud. Infosõda, infooperatsioonid, informatsiooniline mõjutustegevus. Hübriidrünnakud ja -sõda. Küberkonfliktid ja küberturvalisus. Psühholoogiline kaitse. Relvastuse areng.

Massihävitusrelvad (tuumarelv, bioloogiline relv, keemiarelv). Liigid ja toime ning kahjustavad mõjud. Relvade kasutamine ajaloos. Massihävitusrelva leviku piiramine. Kaitsevahendite areng. Kaitsevahendid erinevatele massihävitusrelva tüüpidele. Individuaalsed ja kollektiivsed kaitsevahendid.

Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika ning riigikaitse juhtimine

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) kirjeldab Eesti riigikaitse laia käsituse põhimõtteid, eesmärgi ning üldist korraldust;
- 2) kirjeldab Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika põhijooni rahvusvaheliste suhete ning Euroopa ja maailma julgeoleku kontekstis;
- 3) nimetab Eesti peamised julgeolekuohud;
- 4) kirjeldab Eesti riigikaitse juhtimist ja nimetab erinevate osapoolte ülesanded;
- 5) nimetab Kaitseväe ja Kaitseliidu ülesandeid ja kirjeldab nende struktuuri ja oskab neid võrrelda;

- 6) kirjeldab Kaitseväge ja Kaitseliidu traditsioone ning sümboolikat; tunneb ära kaitseväelase vormiriietuse, auastmetunnused ja eraldusmärgid;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid riigikaitse lai käsitlus, kaitsevõime, heidutus, asümmeetrilised ohud.

Õppesisu

Eesti julgeoleku- ja kaitsepoliitika. Ohud Eesti julgeolekule. Eesti julgeolekupoliitika põhimõtted ja eesmärgid. Iseseisev kaitsevõime ja kollektiivkaitse, sh liitlassuhted. Eesti osalemine NATO-s.

Riigikaitse lai käsitlus. Erinevate institutsioonide roll riigikaitstes. Ühiskonna kaasatus riigikaitse ja erinevate elualade seotus riigikaitsega. Kodaniku osalemine riigikaitstes. Psühholoogiline kaitse.

Eesti riigikaitse juhtimine. Erinevate institutsioonide ülesanded riigikaitse juhtimises.

Kaitsevägi. Struktuur ja ülesanded. Kaitseväge juhtimine. Struktuuriüksused, nende põhiülesanded ja sümboolika.

Kaitseliit. Struktuur ja ülesanded. Kaitseliidu sõjaväeline ja kollegiaalne juhtimine. Kaitseliidu struktuuriüksused. Kaitseliidu traditsioonid ja sümboolika. Kaitseliidu liikme roll riigikaitstes osalemisel. Võimalused osaleda Kaitseliidu tegevuses.

Kaitseväeteenistus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) väärtustab aja- ja reservteenistuse läbimist, et olla vajaduse korral valmis osalema riigikaitstes;
- 2) teab oma ülesandeid ja rolli riigikaitstes osalemisel;
- 3) väärtustab vaba tahte alusel ajateenistuse läbimist;
- 4) kirjeldab ja võrdleb ajateenistuse, asendusteenistuse, reservteenistuse ja tegevteenistuse eesmärgid ja korraldust;
- 5) kirjeldab tegevväelase elukutset ja elukutse omandamise võimalusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kaitseväekohustus, kaitseväekohustuslane, kutsealune, ajateenija, ajateenistus, kaitseväeteenistus, tegevteenistus, tegevväelane, reservteenistus, reservis olev isik, õppekogunemine.

Õppesisu

Kaitseväeteenistus. Teenistuse liigid. Kaitseväeteenistuskohustus.

Kaitseväekohustuslase, sh kutsealuse õigused ja kohustused.

Ajateenistus. Ajateenistusse kutsumine ja kutsumisest vabastamine. Ajapikendused. Ajateenistuse kestus. Ajateenija õigused ja kohustused ning sotsiaalsed garantiid. Ajateenistuse korraldus ja väljaõpe. Naissoost isikute vabatahtlikult kaitseväeteenistusse astumine.

Asendusteenistus. Usulistel või kõlbelistel põhjustel ajateenistuse asendamine asendusteenistusega. Teenistuskohad. Asendusteenistuse kestus.

Reservteenistus. Reservis oleva isiku õigused ja kohustused. Õppekogunemised.

Tegevteenistus ja tegevväelase elukutse. Väljaõpe, haridus, teenistuskäik ja karjäärivõimalused.

Riviõpe

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) kirjeldab rivikorra kujunemise ajalugu ja kasutamise vajadust näidete toel;
- 2) selgitab rivikorra tähtsust tänapäeval meeskonnatunnetuse ja ühtekuuluvuse ning distsipliini alusena;
- 3) teab, mis on käsklus, eel- ja täitekäsklus;
- 4) tunneb koondrivi käsklusi ja liikumist koondravis.

Õppesisu

Rivikord. Ajalooline ülevaade rivikorra kujunemisest. Üksuste riviline juhtimine ja liikumine lahinguväljal ajalooliste näidete toel.

Praktiline riviõpe. Kohustused enne rivistumist ning ravis. Tegevused paigal ja liikumisel. Rivikord väljaõppe korraldamisel. Käsklused. Tervitamine.

Relvaõpe ja ohutus

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) teab erinevaid relva- ja laskemoona liike;
- 2) teab relva kandmise kultuuri ning relva kasutaja vastutust;
- 3) teab relva ja laskemoona ohutu käsitlemise põhimõtteid;
- 4) kirjeldab relva ja padrundi tööpõhimõtteid;
- 5) kirjeldab kuuli lendu ja seda mõjutavaid tegureid;
- 6) nimetab Kaitseväes ja Kaitseliidus kasutatavaid relvi ja relvasüsteeme.

Õppesisu

Relv. Relva kasutamise õigus ja sellega kaasnev vastutus. Kaitseväes ja Kaitseliidus kasutatavad relvad.

Ballistika. Padruni tööpõhimõte. Ülevaade ballistikast. Kuuli lennujoone kuju, tabatav ja tabamatu ala. Kuuli lendu ja hajumist mõjutavad tegurid.

Ohutusnõuded. Ohutusnõuded relva ja laskemoona käsitlemisel.

Topograafia ja orienteerumine

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) määrab paberkaardil kasutatavat mõõtkava ja teisendab seda maastikul sammupaaridesse;
- 2) tunneb ära topograafilise kaardi leppemärke ja iseloomustab kaardil kajastatud objekte; mõistab objektide vahelisi ruumilisi seoseid;
- 3) määrab kaardil malliga direktsiooninurga ja looduses maastikul kompassi järgi asimuudi;
- 4) selgitab direktsiooninurga ja asimuudi erinevusi ning põhjuseid;
- 5) orienteerub kaardi ja kompassi järgi.

Õppesisu

Topograafia sissejuhatus. Kaardi mõõtkava. Kaardi leppemärgid. Leppemärkide jaotus. Reljeefi märgistus kaardil. Reljeefi erinevad vormid ning nende iseloomustus.

Kompass, magnetiline asimuut ja direktsiooninurk. Kaartidel kasutatavad põhjasuunad. Magnetiline deklinatsioon. Direktsiooninurk. Magnetiline asimuut. Suunaparand. Kompass ja selle kasutamine. Kompassi kasutamise piirangud. Magnetilise anomaalia alad.

Kaardi orienteerimine, maastikul orienteerumine, käsi-GPSi kasutamine. Kaardi orienteerimine kompassi, joonobjekti, punktorientiiri, taevakehade järgi. Asimuudi määramine maastikul ja selle järgi liikumine. Üldised juhised ning piirangud käsi-GPSi kasutamiseks maastikul.

Esmaabi

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) oskab õnnetuse korral olukorda adekvaatselt hinnata ja vastavalt tegutseda, sh abi kutsuda, vajaduse korral abi anda ja kannatanut transportida;
- 2) analüüsib ohtusid, mis võivad õnnetuskohal esineda, ning teab, kuidas kaitsta ennast ja abivajajat võimalike ohtude eest;
- 3) teab elupäästva ja jätkuva esmaabi võtteid ja kasutab neid;
- 4) teab käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid ja kasutab neid;
- 5) annab esmaabi erakorralise haiguse, õnnetuse või mürgistuse korral ning traumakannatanule.

Õppesisu

Tegutsemine õnnetuse korral. Ohu hindamine ja ohutuse tagamine, päästmine otsesest ohust, sh Rauteki haaret kasutades. Kannatanu seisundi hindamine. Tegevuste järjekord kannatanu esmasel ülevaatusel. Sündmuskoha tähistamine.

Elupäästev esmaabi. 112-abikutse. Jätkuv esmaabi. Elupäästev esmaabi. Elustamise ABC. Elupäästev esmaabi traumakannatanule. Suure välise verejooksu sulgemine abivahenditega ja abivahenditeta. Hingamisteede vabastamine ja vabana hoidmine. Teadvuse tasemed, teadvusetuse põhjused. Teadvuseta kannatanu abistamine. Šoki mõiste, liigid ja esmaabi. Kliiniline ja bioloogiline surm.

Esmaabi vigastuste ja haigestumiste korral. Jäsemetraumade fikseerimine. Sobivad asendid erinevate vigastuste ja haigestumiste korral. Termolina kasutamine. Heimliche võte. Allergia. Termilised traumad: põletused, päikesepiste, kuumarabandus, kuumakurnatus, külmumine, alajahtumine (hüpotermia). Uppumine. Mürgistused. Alkoholimürgistus. Psühhotroopsete ainete üledoos. Maohammustus. Putukate pisted. Võõrkeha hingamisteedes.

Siseturvalisus ja elanikkonnakaitse

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) kirjeldab Eestis toimuda võivaid hädaolukordi;
- 2) loetleb siseturvalisuse tagamisega tegelevaid ametkondi ja nende ülesandeid;
- 3) teab, kuidas riik erinevate hädaolukordade puhul tegutseb, ning kirjeldab elanikkonnakaitse korraldust riigis ja oma kodukohas;
- 4) kirjeldab enda ja oma pere ettevalmistusi erinevateks hädaolukordadeks ja elutähtsate teenuste katkestusteks (elekter, side, küte jmt);
- 5) kirjeldab enda käitumist ja teiste abistamist erinevate hädaolukordade puhul;
- 6) oskab leida teavet ohtudest nii kodukandis kui ka välisriiki reisides.

Õppesisu

Erinevad hädaolukorrad Eestis. Ohtude hindamine ja nende ennetamine. Erinevate hädaolukordade riskid: loodusõnnetus, tehnoloogiline õnnetus, kiirgusõnnetus, äkkrünnak, massirahutus, epideemia, transpordiõnnetus jmt.

Hädaolukordades tegutsemine. Siseturvalisuse eest vastutavate ametkondade ülesanded hädaolukorras. Kohaliku omavalitsuse roll siseturvalisuse tagamisel. Kodanikuühenduste (vabatahtlikud päästjad, naabrivalve jt) ja abipolitseinike roll siseturvalisuse tagamisel. Esmane iseseisev hakkamasaamine ja abivajajate abistamine. Ulatuslik evakuatsioon.

Elutähtsad teenused. Elutähtsate teenuste ülevaade ja nende katkestuste mõju inimestele ja ühiskonnale. Elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamine. Igaühe võimalused valmistuda elutähtsate teenuste katkestusteks.

Elanikkonnakaitse. Hädaolukordadeks valmisolek ja elanikkonnakaitse põhimõtted. Inimeste kohustused ning põhiõiguste ja vabaduste piiramine erinevate hädaolukordade ajal. Eriolukord, erakorraline seisukord, sõjaolukord.

Hättasattumine välisriigis. Ettevalmistused välisriiki reisimiseks (sh teadmine Välisministeeriumi soovitustest). Välisriigis hädaolukorda sattudes asjakohane tegutsemine ja usaldusväärse info hankimine.

Riski- ja kriisikommunikatsioon. Teabeallikad piirkonna ohtude kohta. Ohuteabe ja hoiatuste edastamise vahendid. Allikad, kust leida hädaolukordades teavet käitumisjuhistest ja olukorra lahendamisest.

2.2. Kursus „Praktiline õpe välilaagris“

2.2.1 Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Kursusel (35 tundi) praktiseeritakse välitingimustes erinevates situatsioonides hakkamasaamist üksikisiku tasandil ja meeskonnana. Õpitakse majutuse (sh hügieenialade) rajamist ja tootlustuse korraldamist välitingimustes ning individuaal- ja allüksuse varustuse kasutamist. Harjutatakse erineval maastikul orienteerumist kompassi ja kaardiga valgel ning pimedal ajal. Praktiline esmaabi hõlmab tegevuste harjutamist simuleeritud õnnetuspaigal ning elupäästvat ja jätkuvat esmaabi.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) rajab välitingimustes majutus-, söögi- ja hügieenialad;
- 2) järgib välitingimustes tootlustamise ja hügieeni reegleid;
- 3) oskab välitingimustes valmistada sooja toitu (sh kasutada kuivtoidupakki);
- 4) tunneb meetmeid, kuidas ära hoida reostust looduses ning metsatulekahjude teket.
- 5) kasutab välitingimustes hakkamasaamiseks vajalikku üksikisiku ja meeskonna varustust otstarbekohaselt ja õigesti.
- 6) orienteerub üksi ja mitmekesi kaardi ja kompassi järgi vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul valgel ja pimedal ajal; tunneb õist orienteerumist piiravaid tegureid.
- 7) kasutab üldiseid esmaabivõtteid erakorralise haigestumise, mürgistuse või õnnetusjuhtumi korral; tunneb erinevaid kannatanu transportimise võtteid; kasutab käepäraseid ja meditsiinilisi abivahendeid.

Õppesisu

Harjutatakse majutuse ja tootlustuse korraldamist välitingimustes koos telkide, söögi- ja hügieenialade püstitamise ning sooja toidu valmistamisega. Õpitakse tundma individuaal- ja allüksuse varustuse otstarvet ning seda õigesti kasutama. Harjutatakse kaardi ja kompassi kasutamist vähe- ja keskmiselt liigendatud maastikul, oma asukoha ja kauguste määramist ning objektidele osutamist erineval maastikul ja erinevas valguses. Erinevad liikumisviisid. Harjutatakse üldiseid esmaabivõtteid, erinevaid kannatanu transportimise võtteid ja käepäraste abivahendite valmistamist ja kasutamist.

Laskeõpe

Relva- ja laskeõpe viiakse läbi juhul, kui koolil on võimalik korraldada õppekäik lasketiiru või praktilise õppe raames välilaagris.

Õpitulemused

Kursuse lõpus õpilane:

- 1) järgib relva ja laskemoonaga ümberkäimise ohutuseeskirju ja -nõudeid;
- 2) käitub lasketiirus turvaliselt laskmiskäskluste järgi;
- 3) võtab iseseisvalt laskeasendeid ja kasutab õiget päästmistehnikat;

4) sooritab ohutult tiirulaskmise praktilisi harjutusi juhendaja kontrolli all.

Õppesisu

Harjutatakse tsiviilrelva või mittesõjarelva ja laskemoona ohutut käsitsemist ning erinevaid laskeasendeid juhendaja kontrolli all.

LISA 13. VALIKÖPPEAINE „KARJÄÄRIÕPETUS“

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) väärtustab õppimist elukestva protsessina;
- 2) arendab oma õpioskusi, suhtlemisoskusi, koostöö- ja otsustamispädevusi;
- 3) analüüsib oma väärtusi, õpitulemusi ja senist töökogemust;
- 4) teadvustab oma huvisid, võimeid, ja oskusi, mis võimaldavad adekvaatse enesehinnangu kujunemist ning konkreetsete karjääriotsuste langetamist;
- 5) teadvustab oma infovajadusi, arendab info hankimise ning infootsingu pädevusi, analüüsib ja kasutab asjakohast informatsiooni oma karjääri kujundamisel;
- 6) on teadlik erinevatest tööturu üldistest suundumustest, töövaldkondadest, ametitest/ elukutsetest, töösuhteid reguleerivatest õigusaktidest, haridus- ja koolitusvõimalustest, soorollide osatähtsuse vähenemisest muutuvus töömaailmas;
- 7) arendab soovi ja oskust endale eesmärgi seada ja nendeni jõudmiseks süsteemselt tegutseda;
- 8) võtab teadlikult vastutuse oma karjäärivalikute ja -otsuste eest, kavandab oma karjääri ja viib otsused ellu;
- 9) analüüsib oma kogemust uurijana ning teadvustab oma tugevaid külgi ja arenguvajadusi.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Valikõppeaine „Karjääriõpetus“ keskendub õppija karjääri kujundamise pädevuste arendamisele. Õppeaine raames käsitletakse teemasid, mis kujundavad õpilases valmisolekut iseseisva otsustamisvõime arendamiseks, erinevate elurollide täitmiseks ja elukestvaks õppeks, optimaalseks rakenduseks tööturul ning rahulolu ja eneseteostuse saavutamist isikliku karjääri kujundamisel.

Karjääriõpetus võimaldab ühiskonna inimressurssi tööturul paremal viisil rakendada, viies inimeste oskused ja huvid kokku töö- ja õppimisvõimalustega. Karjääriõpetus aitab kaasa sellele, et uut põlvkonda ei piiraks stereotüüpsed soorollid.

Karjääriõpetuse valikkursuse kava gümnaasiumile on koostatud kooskõlas põhikooli III kooliastme karjääriõpetuse valikõppeaine ainekavaga. Mõlemas kooliastmes on karjääriõpetuse peateemad samad, käsitlemisel on vajalik tagada ea- ja asjakohasust arvestavalt järjepidevus ning süsteemsus. Suur osa enesetundmisega seotud teemadest võimaldab õpilasel jälgida oma arengut.

Karjääriõpetuse sisu erisus gümnaasiumis ja põhikooli III kooliastmes seisneb peamiselt teemade rõhuasetuses, käsitlemise sügavuses või ulatuses. Korduvaid teemasid käsitledes kasutatakse erinevaid meetodeid, avatakse teemade erinevaid tahke, pakkudes

üldisemat või detailsemat infot ja vähemal või suuremal määral iseseisvust eeldavaid ülesandeid jms.

Karjääriõpetuse sisu laiendab teadmisi erinevatest oskuste omandamise võimalustest ja võimaldab näha alternatiive isiklikul õpiteel. Haridustee kavandamisele lisaks valmistuvad gümnaasiumi lõpetajad põhjalikumalt töömaailma sisenemiseks.

Kursuse käigus eeldatakse gümnaasiumiastme õpilastelt suuremat iseseisvust, valmisolekut ennast analüüsida ja selle tulemusi kaaslastele esitleda.

Valikõppeaine kursus koosneb neljast osast:

Eneseteadlikkuse arendamine aitab õpilasel kujundada enesemääratluspädevusi ning eneseanalüüsile tuginedes langetada edasise haridustee ja tööeluga seotud teadlikke otsuseid. Käsitletakse sotsiaalsete ja õpipädevuste seoseid tulevaste õpingute ja tööeluga. Õpiharjumuste teadlik kujundamine sidustatuna karjääriplaanis püstitatud lühema- või pikemaajaliste eesmärkidega toetab enesearengut väärtustava hoiaku kujunemist.

Võimaluste analüüs. Õppimisvõimaluste, erinevate töövaldkondade ja tööturu suundumuste tundmine on vajalik, et õpilane oskaks teadlikult kavandada oma karjääri. Kujuneb valmisolek paindlikuks reageerimiseks tööturul toimuvatele kiiretele muutustele ja elukestvaks õppeks. Tööturuga praktilise tutvumise käigus saavad õpilased ülevaate erinevatest töövaldkondadest ja õpivad pöörama tähelepanu soolisele võrdõiguslikkusele karjäärivalikutes. Õpilase ettevõtlikkuse kujunemisele aitavad kaasa praktilised õpitegevused.

Planeerimise ja otsustamise põhimõtete tundmine aitab õpilasel süstematiseerida informatsiooni iseendast, tööturu võimalustest ja seostada seda oma tulevikuplaanidega. Õpilane analüüsib enda karjäärivalikuid mõjutavaid tegureid. Õpilasel kujunevad teadmised ja oskused eesmärkide püstitamiseks, karjäärilaste otsuste teadlikuks langetamiseks, võimalike probleemide äratundmiseks ja lahendamiseks ning töö ja eraelu ühildamiseks.

Tegutsemine. Õppija algatab ja viib ellu tegevusi haridustee jätkamiseks või tööle asumiseks ja seal püsimiseks. Kujunevad teadmised ja oskused, kuidas tegutseda isikliku karjääri kujundamisel läbimõeldult ja asjatundlikult. Õppija tuleb asjatundlikult toime planeeritud karjääritee tagasilöökidega ning tegutseb isikliku karjääri kujundamisel elukestvat õpet väärtustades.

Valikõppeaine kursus „Karjääriõpetus“ keskendub õpilase adekvaatse enesehinnangu kujunemisele. Õpilane tunneb erialade, ametite ja elukutsete vahelisi seoseid. Ta oskab näha ja mõistab töömaailmas toimuvat ja on teadlik selle mõjust isiklikule karjäärile. Soolise võrdõiguslikkuse printsiibi käsitlemine karjääri kujundamisel suurendab õpilaste teadlikkust, et valikuid saab teha enda soovide ja eelduste järgi ning valida saab ka neid elukutseid, mis traditsiooniliselt on olnud sooliselt eelistatud.

Karjääriõppes õpitakse väärtustama sallivust ja valikuvabadust. Karjääriõpetus aitab õpilasel luua enda jaoks tervikpilt teistes õppeainetes, kursustel ja erinevates elusituatsioonides omandatud teadmistest, oskustest ja kogemustest, mis on aluseks karjääriotsuste langetamisel. Õpilane teadvustab oma vastutust ja on motiveeritud isiklikku karjääri teadlikult kujundama. Karjääriõpetuse valikaine ja õpitulemuste saavutamisele aitab kaasa vajaduspõhine koostöö erinevate kooliväliste partneritega (sh karjääriteenuste osutajate ja ettevõtetega).

1.3. Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja läbivate teemade käsitlemiseks

Karjääriõpetuse õpitulemused ja nende saavutamiseks rakendatavad õppemeetodid toetavad teiste üldpädevuste (väärtus-, sotsiaalne-, enesemääratlus-, õpi-, suhtlus-, matemaatika- ja ettevõtluspädevus) saavutamist ning lõimingut erievate õppeainete ja läbivate teemadega. Mitmeid karjääri kujundamisega seotud mõisteid ja teemasid käsitletakse ka teistes õppeainetes, kuid sisu ja rõhuasetused on erinevad. Näiteks eneseanalüüsi aluseks olevate mõistetega tutvutakse eelnevalt psühholoogiatundides, inimese- ja suhtlemisõpetuses, töömaailma käsitletakse ettevõtlus- ja majandusõppes- ja ühiskonnaõpetuses jne. Sarnaste teemade käsitlemine mitmes õppeaines aitab õpilasel mõista ainete omavahelisi seoseid, luua õpitust tervikpilti, seostada õpitut igapäevaeluga ja väärtustada õppimist kui elukestvat protsessi. Õppekava läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ õppesisus on palju kattuvusi karjääriõpetuse õppesisuga. Kõiki kooliastmeid hõlmava õppeprotsessi jooksul omandatud karjääri planeerimise alased teadmised ja oskused on üheks eelduseks karjääriõpetuse õpitulemuste saavutamiseks. Lõimingut toetab ka õppekeskkonna laiendamine väljapoole klassiruumi, koolisisesed ja -välised sündmused (näiteks karjääripäevad ja õpilaskonverentsid), suunamine huvitegevuse ja mitteformaalse õpikogemuse analüüsimisele, koostöö kooliväliste partneritega, õppemeetodid jne.

1.4. Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Karjääriõpetuse kursus gümnaasiumile koosneb 35 ainetunnist. Konkreetne õppesisu täpsustatakse kursuse alguses õpetaja ja õpilaste koostöös. Alateemade ja nende käsitlemise mahu kindlaksmääramisel, praktiliste tegevuste valimisel jne lähtutakse iga konkreetse õpperühma vajadustest, võttes arvesse, kas, kui palju ja kuidas on muud karjääri kujundamist toetavad tegevused ning personaalne nõustamine õppekava raames sellele konkreetsele õpperühmale kättesaadavad.

Kursust õpetades on soovitatav korraldada järgmisi õppetegevusi:

- 1) rollimängud ja teised aktiivõppe meetodid, multifunktsionaalsed meetodid;

- 2) eneseanalüüsi ja töövaldkonna tundmise küsimustike ning mõttearenduslehtede täitmine;
- 3) auditoorsed loengud või iseseisev töö veebikeskkonnas teoreetiliste teadmiste omandamiseks;
- 4) diskussioonid, väitlused;
- 5) infootsing erinevatest allikatest, info kriitiline analüüs;
- 6) essee kirjutamine;
- 7) uurimistöö koostamine;
- 8) intervjuu läbiviimine, nt konkreetse ametiala esindajaga;
- 9) ettevõtete külastused;
- 10) töö- ja õpilasarvuks olemine;
- 11) iseseisev töö, nt erinevate tööaladega tutvumiseks;
- 12) karjääriplaani koostamine;
- 13) õpi- või arengumapi mapi koostamine;
- 14) avalik esinemine jne.

Õppetegevuste valikul lähtutakse konkreetse õpperühma õpilaste vajadustest, optimeerides õppetegevused teiste õppeainete ja tunniväliste tegevustega. Loengutele eelistatakse aktiivõppe meetodeid ja multifunktsionaalsed meetodeid, mida on hõlbus siduda muu õppetegevusega teistes õppeainetes.

1.5. Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest, sh kujundava hindamise põhimõtetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust taotletavatele õpitulemustele.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Võib kasutada nii eristavat kui ka mitteeristavat hindamist. Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut. Õpilane peab olema hindamises aktiivne partner, kuna see toetab eneseanalüüsi oskuste kujunemist. On soovitatav, et kursuse jooksul koostab õpilane personaalse õpi- või arengumapi, millesse kogub eneseanalüüsi, ettevõtete külastuse töölehed jt õpiülesannete tulemused ning muud huvipakkuvad elukutsete või erialadega seotud materjalid. Õpi- või arengumapi esitlemist saab hinnata kursuse kokkuvõtva hindena. Hindamise põhimõtteid ja korraldust tutvustatakse õppijatele kursuse alguses.

Hindamisobjektid on:

- 1) praktilised tööd: CV koostamine; essee; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva konspekt või kokkuvõte, isiklik karjääriplan (õpiplan) jms;
- 2) praktilise tegevuse mõtestamine;
- 3) infootsing ja -analüüs;

- 4) loomingulisus ja ratsionaalsus õppeülesannete lahendamisel;
- 5) teadlikkuse kujunemine peamistest karjääriotsust mõjutavatest teguritest;
- 6) õppetöö käigus loodud materjalid;
- 7) iseseisev analüüs.

1.6. Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Õpilastele on tagatud järgmised tingimused ja vahendite kasutamine:

- 1) ainekavas kirjeldatud eesmärkide saavutamiseks vajalik õppevara;
- 2) karjääri kujundamisega seotud kirjanduse ja teiste asjakohaste allikate kättesaadavus;
- 3) nutitarkvara karjääri kujundamisega seotud info otsimiseks;
- 4) mitmekesine õppekeskkond.

2. Kursuse kava

2.1. Karjääriõpetus

2.1.1. Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Eneseteadlikkuse arendamine

Kursuse läbinud õppiija:

- 1) analüüsib enda isiksust ja kasutab eneseanalüüsi tulemusi oma elutee planeerimisel ning karjäärivalikute tegemisel;
- 2) analüüsib oma õpitulemusi, senist õpikogemust ning arenguvajadust seoses lähemate ja kaugemate karjäärieesmärkidega;
- 3) väärtustab elukestvat õpet kui elustiili muutuvast maailmast ja kavandab oma isikliku õpitee;
- 4) mõistab, kuidas positiivse enesehinnangu ja eneseusu säilitamise oskus mõjutab karjääri kujundamist.

Õppesisu:

Teadlik ja eesmärgistatud eneseanalüüs. Eneseanalüüsi komponendid ja vahendid. Oma ressursside avastamine ja kasutamine. Minapilt. Enesehinnang. Enda ning teiste väärtustamine. Soovid ja unistused. Motivatsiooni mõjutavad tegurid. Õpioskused ja -motivatsioon. Tulemuslikult ja tõhus suhtlemine. Kohanemist mõjutavad ja soodustavad isikuomadused, hoiakud ja harjumused. Saavutused. Oma tugevate külgede ja arenguvajaduste kaardistamine. Arenguuskumus.

Võimaluste analüüs

Kursuse läbinud õpilane:

- 1) tunneb tööturu suundumusi, erinevaid töövaldkondi ja ameteid ning on teadlik võimalustest ja nõuetest muutuval tööturul;
- 2) mõtestab tööga seotud väärtuste ja hoiakute muutusi ühiskonnas ning seostab neid iseenda väärtuste ja valikutega;
- 3) mõistab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid ning vajadust pidevaks enesearendamiseks;
- 4) otsib usaldusväärset infot õppimisvõimaluste ja -tingimuste kohta Eestis ja välismaal ning kasutab seda oma karjääri kujundamisel;
- 5) analüüsib asjakohase info põhjal karjäärivõimalusi ning oskab leida alternatiive õppimise ja töötamisega seotud valikute langetamiseks.

Õppesisu:

Tööturg ja tööjõuturg. Sotsiaalsete, demograafiliste, tehnoloogiliste, tööstuslike arengusuundade mõju töömaailmale. Muutuv töökeskkond. Nõudlus ja pakkumine tööturul. Tööandjate ootused töötajale. Tulevikutöökohad ja -oskused. Tööväärtused. Kutsekvalifikatsioonisüsteem. Ettevõtlus ühe karjäärivõimalusena. Sooline võrdõiguslikkus töösuhetes. Töö ja tervise seosed. Õppimisvõimalused peale gümnaasiumi. Õppetasemed, liigid ja vormid. Formaalne ja mitteformaalne õppimine. Õppimisvõimalused ja tingimused välismaal. Isikliku õpitee kavandamine. Karjääriinfo hankimine, analüüsimine, hindamine ja kasutamine.

Planeerimine ja otsustamine

Kursuse läbinud õpilane:

- 1) mõistab oma isikliku karjääri tähendust, mõtestab karjääri kujundamist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi ning võtab vastutuse oma karjääri planeerimisel;
- 2) arvestab karjääri kujundamisel erinevate elurollide tasakaalus hoidmise olulisust ja teab võimalusi selle saavutamiseks;
- 3) koostab karjääriplaani oma eesmärkide saavutamiseks tuginedes oma seniste õpingute ja töökogemuste käigus kujunenud teadlikkusele iseendast ja oma valikuid mõjutavatest teguritest ning arvestades alternatiivsete valikuvõimalustega;
- 4) kasutab vajaduspõhiselt karjääriteenuseid.

Õppesisu:

Karjääri kujundamine kui elukestev protsess. Karjääristsenaariumid. Edu ja ebaedu. Karjääriotsuseid mõjutavad tegurid, isiklikud ressursid ja piirangud. Väärtuste mõju valikutele. Elurollid. Õppimise ja töötamise, töö ja eraelu ühitamine. Aja planeerimine. Alternatiivide kaardistamine ja nendega arvestamine. Eesmärkide seadmine ja hindamine. Otsustamine. Lühi- ja pikaajaline karjääriplan. Karjääriteenused.

Tegutsemine

Kursuse läbinud õpilane:

- 1) omab erinevaid õpi- ja töökogemusi ning analüüsib neid seostes oma eesmärkidega;
- 2) on teadlik oma õigustest ja kohustustest töötaja ja tööandjana;
- 3) teab ametitega seotud terviseriske ning on teadlik oma vastutusest enda ja teiste tervise hoidmisel;
- 4) oskab otsida tööd erinevatest allikatest;
- 5) saab aru kandideerimisprotsessi olemusest ja etappidest, oskab võrrelda enda vastavust konkursil esitatud nõuetega ning koostada kandideerimiseks vajalikke dokumente;
- 6) oskab tulla toime tagasilöökidega isikliku karjääritee kujundamisel, täpsustada eesmärgid ning leida alternatiivseid karjäärivõimalusi.

Õppesisu:

Tööga tutvumise ja töökogemuse omandamise võimalusi. Alaealise töötamise piirangud. Töötaja õigused ja kohustused. Töösuhteid reguleerivad õigusaktid. Erinevad töötamise vormid, sh lühiajalised. Töö otsimine. Infoallikad, nende hindamine. Tööpakkumised. Kandideerimiseks valmistumine ja kandideerimine töö- või õppekohale. Kandideerimiseks vajalikud dokumendid. Ebaedust õppimine. Alternatiivid. Eesmärkide ja karjääriplaani korrigeerimine.

LISA 14. VALIKÖPPEAINE „UURIMISTÖÖ ALUSED“

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikõppeainega „Uurimistöö alused“ taotletakse, et õpilane:

- 1) märkab uurimist väärivaid probleeme, sõnastab uurimistöö eesmärgi(d), uurimisküsimuse(d) ja/või hüpoteesi(d);
- 2) eesmärgistab oma tegevuse, oskab kavandada ja ellu viia uurimistöö erinevaid etappe;
- 3) oskab iseseisvalt juhendi järgi töötada;
- 4) kasutab erinevaid teabeallikaid ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat infot;
- 5) omab ülevaadet andmete kogumise, töötlemise ning analüüsimise meetoditest;
- 6) loob seoseid, argumenteerib ja teeb järeldusi ning kujundab oma seisukoha allikatele ja oma analüüsi tulemustele tuginedes;
- 7) esitab, analüüsib ja põhjendab oma töö tulemusi;
- 8) oskab koostada uurimistöö retsensiooni ja anda ning võtta vastu konstruktiivset tagasisidet;
- 9) analüüsib oma kogemust uurijana ning teadvustab oma tugevaid külgi ja arenguvajadusi.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Valikõppeaine läbimisel kujuneb õpilasel esmane uurimispädevus, mis on vajalik iseseisva uurimistöö kavandamiseks ja elluviimiseks. Selleks omandab õpilane õppeainet läbides algteadmised uurimistöö olemusest, meetoditest, etappidest, struktuurist, vormistamisest ja kaitsmisest ning harjutab uurimistöö erinevate etappide elluviimist.

Uurimine on eelkõige protsess ja töömeetod, mille käigus õpilane analüüsib uuritavat probleemi või valdkonda süsteemselt ja asjakohaselt struktureeritud viisil ning järgib tööd koostades teaduslikkuse põhimõtteid. Valikõppeaine läbimisel õpib õpilane seega allikaid kriitiliselt käsitlema, oma tööd eesmärgistama ning eesmärgi saavutamiseks asjakohaseid uurimisviise kasutama. Allikatega töötades kujundab õpilane oma seisukohad usaldusväärsetele allikatele tuginedes ning hindab uue informatsiooni valguses kriitiliselt nii teiste autorite kui ka omaenda seniseid arvamusi. Õpilane õpib eristama teaduslikku allikat mitteteaduslikust allikast ning väljendama ennast argumenteeritult ja faktidele tuginedes. Allikatega töötades õpib õpilane märkama uurimist vajavaid probleeme ning leiab fookuse iseseisva uurimistöö läbiviimiseks gümnaasiumiõpingute jooksul. Uurimistöö olemuse, protseduuri ja meetoditega tutvumise tulemusel õpib õpilane mõistma seoseid uurimisprobleemi, uurimisküsimuse ja uurimismeetodi vahel, sõnastama uurimisprobleemi ja uurimisküsimuse ning valima uurimisküsimuse käsitlemiseks sobiva(d) meetodi(d).

Uurimispädevuse osaks on ka oskus oma töö tulemusi tutvustada, mistõttu areneb õppeaine läbimisel ka õpilase avaliku esinemise oskus. Õpilane õpib oma tööd etteantud

ajaraami sees informatiivselt esitlema ja selle üle arutlema ning konstruktiivset tagasisidet vastu võtma ja tagasisidestama ka õpingukaaslaste iseseisvaid töid. Uurimispädevuse kujunemiseks ning omandatud oskuste ja teadmiste iseseisvaks rakendamiseks on võtmetähtsusega oma kogemuse, isikliku arengu ja tehtud töö järjepidev analüüsimine ning oma tugevate külgede ja arenguvajaduste määratlemine.

1.3. Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Valikõppeaine on tihedalt seotud eesti keele, infotehnoloogia, loodusainete, matemaatika ja sotsiaالainete valdkonnaga. Esmase uurimispädevuse kujunemist toetavad muu hulgas kirjalik eneseväljendusoskus ja korrektne keelekasutus, uurimistöö läbiviimiseks vajaliku riist- ja tarkvara kasutamise oskus, matemaatika sümbolite ja esitusvahendite kasutamise oskus, infootsingu oskus ning oskus eri liiki tekste lugeda ja analüüsida. Lisaks toimub uurimispädevuse areng erinevate õpitulemuste saavutamise kaudu ka kõigis nimetatud valdkondades, mistõttu eeldab valikõppeaine eesmärgipärane õpetamine mõtestatud lõimingut kõigi asjakohaste ainevaldkondadega.

Valikõppeaine raames on võimalik käsitleda kõiki läbivaid teemasid ning toetada kõigi üldpädevuste arengut, sõltuvalt õpilastele huvipakkuvatest teemadest. Eelkõige toetatakse õppeaine raames aga ettevõtlikkuspädevuse, suhtluspädevuse, enesemääratluspädevuse ja õpipädevuse arengut, sest õppeaine fookuses on teabekeskonna kriitiline analüüsimine, oma töö eesmärgistamine ja kavandamine ning oma seisukohtade selge ja asjakohane väljendamine.

Kuna valikõppeaine toetab õpilasuurimuse läbiviimist ja valmimist, eeldab kursus selget ja läbimõeldud kohta kooli uurimistööde läbiviimise, juhendamise ja kaitsmise protsessis.

1.4. Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Valikõppeaine kursuse maht on 35 tundi ning selle õpitulemused ja õppesisu on esitatud ühe kursuse mahus. Õppeaine jagunemine auditoorseteks tundideks, iseseisvaks tööks ja/või e-õppevormideks määratakse kooli õppekavas.

Valikõppeaine toetamiseks koostab kool uurimistööde läbiviimise üksikasjaliku juhendi, mida kursuse raames õpilastele tutvustatakse. Juhendis fikseeritakse uurimistöö struktuur, viitamise, vormistamise ja kaitsmise nõuded, määratakse juhendaja ja retsensendi roll ning hindamise põhimõtted.

Õpilane ei pea valikõppeaine läbimise käigus viima iseseisvalt läbi terviklikku uurimistööd, kuid õppetöös luuakse õpilasele võimalused uurimistöö iseseisvaks läbiviimiseks vajalike oskuste kujunemiseks. Õppetööd korraldades luuakse võimalusi:

- 1) iseseisvaks ja grupitööks;

- 2) erinevat tüüpi allikate otsimiseks ja analüüsimiseks;
- 3) uurimisprobleemi, uurimiseesmärgi, uurimisküsimuste ja hüpoteeside omavaheliste seoste mõistmiseks;
- 4) akadeemilise kirjutamise harjutamiseks;
- 5) ühiskondlikult aktuaalsete teemade üle arutlemiseks;
- 6) erinevate andmekogumismeetodite katsetamiseks;
- 7) konstruktiivse tagasiside andmiseks ja vastuvõtmiseks ning vastastikuseks retsenseerimiseks;
- 8) kooli uurimistööde juhendiga tutvumiseks;
- 9) oma tugevuste ja arenguvajaduste analüüsimiseks ning oma kogemuse reflekteerimiseks;
- 10) avalikuks esinemiseks ja aruteluks.

1.5. Hindamine

Õpilasele tutvustatakse kursuse algul, mida, millal ja mille alusel hinnatakse. Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust kirjalike, suuliste ja/või praktiliste tööde alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele.

Õpilane on hindamisel aktiivne partner, kes analüüsib ja tagasisidestab nii iseenda kui ka kaasõppijate tööd.

1.6. Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Õppekeskkond korraldatakse moel, et see pakuks õpilastele vajalikku tuge iseseisvaks ja/või grupis töötamiseks. Esmatähtis on luua vaimne õpiruum, mis toetab õpilase õppimist ja arengut ning arusaamist teadusliku uurimistöö protsessist. Selleks luuakse õpilasele võimalusi aruteluringide, akadeemiliste diskussioonide, õppekäikude, varasemate uurimistöödega tutvumise ning pideva eneserefleksiooni ja analüüsimise kaudu.

Aine õppimisel kujundatakse ja kasutatakse ka virtuaalset õppekeskkonda, sh tehakse kursuse materjalid kättesaadavaks sobivas veebikeskkonnas, juhendatakse õpilasi internetis leiduvate infoallikate, juhendite ja materjalide leidmisel ning nendega töötamisel.

Kool toetab võimaluste piires eksperimentide või katsete läbiviimist ning võimaldab õpilasele ligipääsu valikaine õppimiseks vajalikele vahenditele (sh veebikeskkonnad, tarkvara, riistvara, katsevahendid).

2. Kursuse kava

2.1. Uurimistöö alused

2.1.1. Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) tunneb teadusliku uurimistöö koostamise põhimõtteid;
- 2) sõnastab uurimisprobleemi, uuringu eesmärgi, uurimisküsimuse(d) ja vajaduse korral hüpoteesi(d) ning kavandab iseseisvalt uurimistöö;
- 3) teab peamisi andmete kogumise meetodeid;
- 4) katsetab erinevate uurimisküsimuste käsitlemiseks sobilikke andmete kogumise meetodeid ja tunneb põhjalikumalt vähemalt ühte meetodit;
- 5) leiab, kasutab ja tõlgendab kriitiliselt uurimistööks vajalikke allikaid ning analüüsib allikate asjakohasust;
- 6) kasutab eri tüüpi andmete töötlemiseks ja analüüsimiseks sobilikke kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid meetodeid ning esitab andmeid sobival kujul;
- 7) tunneb uurimistöö läbiviimiseks vajalikke ohutusnõudeid ja eetikanorme;
- 8) tunneb kooli uurimistööde koostamise juhendis määratletud uurimistöö vormistamise ja viitamise nõudeid;
- 9) tunneb akadeemilise kirjutamise eripära ning väljendab oma seisukohti argumenteeritult ja allikatele viidates;
- 10) arutleb oma töö teemal ning kaitseb oma töö tulemusi nii suuliselt kui kirjalikult;
- 11) annab konstruktiivset tagasisidet ning võtab teistelt saadud tagasisidet arvesse;
- 12) retsenseerib uurimistööd;
- 13) teab oma tugevusi ja parenduskohti uurijana.

2.1.2. Õppesisu

Uurimistöö olemus. Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimus. Uurimistöö eesmärgid ja tunnused. Mõistete defineerimine.

Uurimistöös kasutatavad meetodid. Meetodite liigid ja valik. Valmisandmestikud ja allikad (ametlik statistika, statistilised andmebaasid, arhiivimaterjalid, varasemad uurimused, muud dokumendikogud). Andmekogumismeetodid (vaatlus, eksperiment, mõõtmine, intervjuu, ankeetküsitlus, uurijapäevik, hinnanguskaala jne). Valimi koostamine ja suurus, tulemuste usaldusväärsus. Andmekogumismeetodi rakendamine valimile. Isikuandmete kaitse ja uurimiseetika. Andmetöötlusmeetodid (kirjeldav statistika, korrelatsioon jne). Analüüsimeetodid (võrdlemine, reastamine, analüüs, süntees, üldistamine, argumenteerimine). Seoste loomine, tulemuste analüüs ja arutelu. Andmete esitlemise viisid (loendid, tabelid, graafikud, diagrammid)

Uurimistöö etapid. Koostöö juhendajaga. Teema valik ja piiritlemine. Töö allikatega (elektrooniline teabeotsing, allikakriitilisus ja plagieerimise vältimine). Uurimistöö kava koostamine. Uurimisküsimuse ja vajaduse korral hüpoteesi sõnastamine. Andmete ja

informatsiooni (faktide) kogumine ja analüüs. Uurimistöö tulemuste tõlgendamine ja üldistamine. Uurimistöö kirjalik vormistamine.

Uurimistöö struktuur. Tiitelleht. Sisukord. Sissejuhatus. Põhiosa (peatükid ja alapeatükid). Kokkuvõte. Kasutatud materjalid. Lisad. Retsensioon. Resümee (emakeeles ja A-võõrkeeles). Tabelid ja joonised. Asjakohasus, paigutus. Vormistamisnõuded.

Stiil ja keel. Akadeemiline kirjastiil. Loetavus ja mõistetavus. Terviklikkus ja sidusus. Lauseehitus ja sõnavalik. Objektiivsus. Ajavormid. Loetelud. Lühendite ja numbrite kasutamine tekstis. Õigekeel.

Viitamine ja vormistamine. Tsitaat ja refereering. Plagiaadi tähendus. Tekstisisene viitamine. Joonealune viitamine. Allikaloend (artikkel, raamat, õigusaktid, arhiivimaterjalid, elektroonilised allikad, dokumendid ilma isikuandmeteta jne). Allikakriitika.

Kaitsmine. Kaitsmise protseduur. Töö tulemuste esitlemine. Avalik esinemine ja arutlemine. Retsenseerimine ja tagasiside. Retsensioon ja selle koostamine. Konstruktivse tagasiside andmine

LISA 15. ÕPPEKAVA LÄBIVATE TEEMADE EESMÄRGID, OODATAVAD TULEMUSED JA KÄSITLEMINE

1. Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.

1.1. Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) tutvuma erinevate ametite/elukutsetega, haridus- ja koolitusvõimalustega, pöörama tähelepanu praktilistele tööotsimisoskustele;
- 2) koostama isiklikku karjääriplaani; analüüsima võimalikke alternatiivseid karjäärivalikuid ja nende mõju pikemas perspektiivis;
- 3) analüüsima tööd reguleerivaid õigusakte, ettevõtte ja töötaja õigusi ja kohustusi ning kohalikku majanduskeskkonda;
- 4) tutvuma teabega edasiõppimise ja töö leidmise võimaluste kohta (sealhulgas ettevõtlus); luuakse võimalused saada karjäärinõustamist.

1.2. Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“ käsitlemine gümnaasiumis

Arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutuvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta ja koostada karjääriplaani. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastused, õpilastele tutvustatakse erinevate ainevaldkondadega seotud ameteid, erialasid.

Tähelepanu pööratakse praktilistele tööotsimisoskustele ja sellekohaste õigusaktide tundmaõppimisele. Õpilastele vahendatakse karjääriinfot (sealhulgas ettevõtlus) ning neile luuakse võimalused kasutada karjääriteenuseid (karjääriõpe, -info ja -nõustamine).

2. Läbiv teema „Keskond ja jätkusuutlik areng“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist keskkonnateadlikuks ja sotsiaalselt aktiivseks inimeseks, kes elab ning toimib vastutustundlikult, pidades silmas jätkusuutlikku tulevikku, ja on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.

2.1. Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) väärtustama bioloogilist (sealhulgas maastikulist) ja kultuurilist mitmekesisust ning ökoloogilist jätkusuutlikkust;
- 2) kujundama isiklike keskkonnaalaseid seisukohti, osalema kodanikualgatuse koras keskkonnaasjade otsustamisel, pakkudes välja lahendusi keskkonnaprobleemidele nii isiklikul, ühiskondlikul kui ka ülemaailmsel tasandil;
- 3) aru saama loodusest kui terviksüsteemist ning inimese ja teda ümbritseva keskkonna vastastikustest seostest, inimese sõltuvusest loodusressurssidest;
- 4) aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest, inimtegevusega kaasnevatest riskidest;
- 5) võtma vastutust jätkusuutliku arengu eest ja omandama jätkusuutlikku arengut toetavad väärtushinnangud ning käitumishinnangud.

2.2. Läbiva teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ käsitlemine gümnaasiumis

Õpilased harjutavad keskkonnaalastes küsimustes otsuste langetamist ja hinnangute andmist, arvestades nüüdisaja teaduse ja tehnoloogia arengu võimalusi (sealhulgas piiranguid), normdokumente ning majanduslikke kaalutlusi. Kujundatakse valmisolekut tegelda keskkonnakaitseküsimustega kriitiliselt mõtleva kodanikuna nii isiklikul, ühiskondlikul kui ka ülemaailmsel tasandil ning rakendada loodussäästlikke ja jätkusuutlikke tegutsemis- ning majandamisviise.

3. Läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ja vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele, osaleb poliitiliste ning majanduslike otsuste tegemisel.

3.1. Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) väärtustama demokraatiat, koostööd, kodanikualgatusi ja vabatahtlikkusest põhinevat tegutsemist ning konfliktide rahumeelset ja vägivallatut lahendamist;
- 2) mõistma avaliku, ettevõtliku- ja mittetulundussektori seoseid ja toimimist, nende aluseks olevaid põhimõtteid, õigusi ja kohustusi;
- 3) mõistma enda kui üksikisiku rolli poliitilises ja majanduslikus süsteemis, võimalusi ja vajadust mõjutada ühiskonnas toimuvat ning omandada oskused otsustamisprotsessides osalemiseks;

4) mõistma ettevõtluse rolli ühiskonnas, ettevõtlusega seotud negatiivseid ja positiivseid mõjusid ning kujundama kaalutletud seisukohti ettevõtlusega seotud eetilistes küsimustes; analüüsima ettevõtlusega kaasnevaid riske ja nende vähendamise võimalusi.

3.2. Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlus“ käsitlemine gümnaasiumis

Peamine on eesmärk kujundada õpilastes vajalikke praktilisi oskusi kohalikul ja riigi tasandil otsustamiseks ning majanduselus osalemiseks. Klassi- ja kooliväliste tegevuste ning projektide kaudu süvendatakse õpilaste teadlikkust ühiskonna poliitilisest ja majanduslikust toimimisest, et õpilased saaksid oma kogemuse kaudu tunnetada aktiivseks ja informeeritud kodanikuks olemise eeliseid.

4. Läviv teema „Kultuuriline identiteet“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo käigus, omab ettekujutust kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast, väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

4.1. Läviva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) omandama teadmisi Eesti kultuuri, sealhulgas eesti rahvuskultuuri ja teiste kultuuride kujunemise ja vastastikku rikastavate mõjutuste kohta;
- 2) mõistma ennast kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana;
- 3) mõistma kultuuridevahelise suhtlemise ja koostöö tähtsust ühiskonna jätkusuutlikkuse kujundajana, osalema kultuuridevahelises kommunikatsioonis;
- 4) olema salliv ja suhtuma lugupidavalt teiste kultuuride esindajatesse ning nende tavadesse ja loomingusse, taunima diskrimineerimist;
- 5) tundma õppima ja väärtustama oma ja teiste kultuuride pärandit ja eripärasid, toetudes ühelt poolt erinevates õppeainetes õpitule ja seda üldistades, teiselt poolt ka omaalgatuslikult loetule, nähtule ja kogetule;
- 6) teadvustama, tundma õppima ja võrdlema mineviku ja nüüdisaja ühiskondade kultuurilist mitmekesisust.

4.2. Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemine gümnaasiumis

Õppeprotsess toetab jätkuvalt omakultuuri väärtustamist, huvi ja eelarvamustevaba ning teadlikku suhtumist teistesse kultuuridesse. Õpilase teadmisi (Eesti ja maailma, eelkõige Euroopa Liidu liikmesriikide) erinevatest kultuuridest laiendatakse ja sünteesitakse tervikuks ajaloo, ühiskonnaõpetuse, muusika, kunstiajaloo, filosoofia, religiooni ajaloo, kirjanduse, võõrkeelte jm tundides. Oluline on luua võimalusi erinevate rahvaste ja kultuuridega tutvumiseks nii kirjanduse, interneti, meedia kui ka vahetu kogemuse kaudu. Õpilasi julgustatakse arutlema selle üle, mida toob endaga kaasa elamine teises kultuuriruumis.

5. Läviv teema „Teabekeskond ja meediakasutus“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskkonda, suudab kriitiliselt analüüsida ja kasutada meediamaaailma sisu ja allikaid, austab intellektuaalset omandit, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmäärke ja ühiskonnas omaksvõetud suhtlemise norme ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskkonnas.

5.1. Läviva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) määrama oma teabevajadusi ja leidma sobivat teavet;
- 2) kujundama tõhusaid teabeotsingumeetodeid, mis hõlmavad endas erinevate teavikute ja teabekeskkondade kasutamist;
- 3) arendama kriitilise tebeanalüüsi oskust; võrdlema erinevaid diskursiivseid praktikaid (nt seltskonnameedia, kohtupraktika, meelelahutus, sõprade omavaheline suhtlus jpt) ning neis valitsevaid suhtlemisnorme;
- 4) mõistma meedia kui majandusharu üldisi toimimismehhanisme, sealhulgas meedia osa tööturul;
- 5) analüüsima avalikus ruumis kehtivaid reegleid ning kirjeldama võimalikku tegevust nende rikkumise korral.

5.2. Läviva teema „Teabekeskond ja meediakasutus“ käsitlemine gümnaasiumis

Gümnaasiumiõpilane teeb meediatarbijana iseseisvaid valikuid ning põhjendab neid, lähtudes oma erinevatest huvidest ja vajadustest. Õpilane on kursis avalikus ruumis tegutsemise reeglitega ning taunib nende rikkumist. Ta mõistab meediamajanduse rolli ühiskonnas, tutvub globaliseerumise mõjudega meedia sisule ja inimeste meediakasutusharjumustele. Läviva teema ja aineõppe koosmõjul suudab õpilane oma sõnumi vormistada ja seda otstarbekalt edastada.

6. LÄBIV TEEMA „TEHNOLOOGIA JA INNOVATSIOON“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb time kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

6.1. LÄBIVA TEEMA KÄSITLEMISEGA SUUNATAKSE ÕPILAST:

- 1) omandama teadmisi tehnoloogiate toimimise ja arengusuundade kohta erinevates eluvaldkondades;
- 2) mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ja keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus;
- 3) aru saama tehnoloogilise, majandusliku, sotsiaalse ning kultuurilise innovatsiooni vastastikustest mõjudest ja omavahelisest seotusest;
- 4) mõistma ja kriitiliselt hindama tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid ning kujundama kaalutletud seisukohti tehnoloogia arengu ja selle kasutamisega seotud eetilistes küsimustes;
- 5) kasutama info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (edaspidi IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks;
- 6) arendama loovust, koostööoskusi ja algatusvõimet innovaatiliste ideede rakendamisel erinevates projektides, osalema koostöös kaasõpilaste ja/või tehnoloogiafirmaga innovaatilises arendusprojektis.

6.2. LÄBIVA TEEMA „TEHNOLOOGIA JA INNOVATSIOON“ KÄSITLEMINE GÜMNAASIUMIS

Gümnaasiumis käsitletakse läbivat teemat eelkõige rühmatööna teostatavate uurimis- ja arendusprojektide vormis, püüdes võimaluse korral kaasata kodukandi innovaatilisemaid tehnoloogiafimasid või teaduskeskusi. Eesmärgiks on positiivsete hoiakute kujundamine tehnoloogilise innovatsiooni ja sellega seonduvate karjäärivõimaluste suhtes. Samuti tuleb gümnaasiumiastme lõpuks tagada kõigi õpilaste valmisolek IKT kasutamiseks igapäevaelus, õpingutes ja töös.

7. LÄBIV TEEMA „TERVIS JA OHUTUS“

Läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist vaimset, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ja kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

7.1. Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) hindama informatsiooni usaldusväärsust tervise, ohutuse ja turvalisusega seotud otsuste tegemiseks;
- 2) oma tervist edendama, ohutult ja turvaliselt käituma;
- 3) tutvuma enamlevinud haiguste, vigastuste ja surma põhjuste, nende riskitegurite ning ennetamise võimalustega;
- 4) märkama ja hindama tegureid, mis toetavad tervist ja heaolu;
- 5) aitama kaasa tervist toetava, ohutu ja turvalise keskkonna loomisel;
- 6) seadma tervise ja ohutusega seotud pikemaajalisi eesmärgi ning analüüsima ja hindama nende täitmist;
- 7) käituma enda ja teiste elu ning tervist säästvalt, ohte ennetavalt;
- 8) lahendama tervise, ohutuse ja turvalisusega seotud probleemolukordi erinevatest rollidest lähtuvalt;
- 9) argumenteerima tervise-, ohutuse ja turvalisusega seotud teemadel isiklikul, kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil;
- 10) hindama keskkonna ja erinevate olukordade riske (ohtlik-ohutu, põhjus-tagajärg);
- 11) märkama, võtma vastutuse ja sekkuma ennast säästvalt erinevates olukordades;
- 12) analüüsima tervise tegureid, ohutuse ja turvalisusega seotud olukordi ja käitumist, hindama selle tagajärgi;
- 13) kutsuma abi ja andma esmast abi;
- 14) väärtustama ja kujundama tervist, ohutust ning turvalisust toetavat keskkonda ja käituma vastutustundliku kodanikuna;
- 15) hindama kriitiliselt sotsiaalseid norme ja keskkonda ning vajaduse korral tegema ettepanekuid nende muutmiseks;
- 16) olema oma käitumisega eeskujuks.

7.2. Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemine gümnaasiumis

Gümnaasiumis on põhiliseks läbiva teema käsitlemise vormiks õpilaste praktiline tunniväline terviseedenduslik ja turvalisust toetav tegevus, sealhulgas nooremate juhendajatena ja projektide väljatöötajatena ning rakendajatena oma koolis või ka riiklikul tasandil.

8. Läviv teema „Väärtused ja kõlblus“

Läviva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse ja sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

8.1. Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) analüüsima kriitiliselt ja argumenteeritult väärtusi ja kõlbelisi norme, erinevaid väärtussüsteeme, nende seoseid ajaloolis-kultuurilise kontekstiga, religiooniga ja maailmavaatega;
- 2) arutlema isiklike väärtushoiakute ja kõlbeliste tõekspidamiste üle; tegema mõtestatud maailmavaatelisi ja kõlbelisi valikuid ning neid põhjendama;
- 3) tegutsema erinevaid vaateid ja seisukohti respektierides ning kaitsma ja põhjendama oma seisukohti;
- 4) ette nägema, võimaluse korral vältima ja lahendama väärtuste ja kõlbeliste normidega seotud konfliktsituatsioone;
- 5) mõistma, et mitmekesisus on ühiskonna rikkuse ja arengu tingimusi.

8.2. Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus“ käsitlemine gümnaasiumis

Gümnaasiumis on kesksel kohal kriitilise mõtlemise ja argumenteerimisoskuse arendamine, asjakohase teabe kogumine ja üldistuste tegemine, tuues esile seoseid erinevate valdkondadega, varasemate teadmiste ja kogemustega ning väärtussüsteemide, maailmapildi ja maailmavaate küsimustega. Soovitavate käitumisviiside kujunemist tõhustab õpilase osalus demokraatlikes diskussioonides, kooli õpilasomavalitsuse ja muude sarnaste organisatsioonide töös ning kaasatus koolielu korraldamisse.

LISA 16. EBS GÜMNAASIUMI KODUKORD

Kinnitatud: 29. august 2024

Õppenõukogu protokoll nr 7 29.08.2024

EBS GÜMNAASIUMI KODUKORD

1. ÜLDSÄTTED

1.1. Kooli kodukord on õpilastele ja koolitöötajatele (pedagoogid ja teised töötajad) täitmiseks kohustuslik.

1.2. Õpilase suhtes, kes ei käitu kooli kodukorra kohaselt, rakendatakse koolis õpilase suhtes põhjendatud, asjakohaseid ja proportsionaalseid tugi- ja mõjutusmeetmeid Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses § 58 sätestatud tingimustel ja korras. Sõltuvalt rikkumisest võib kool (SA Estonian Business School) esitada õpilasele ja/või tema vanemale materiaalse kahju hüvitamise nõude õppenõukogu otsusega või direktori käskkirjaga. Sõltuvalt rikkumisest võib kool õppenõukogu otsusega õpilepingu ühepoolset lõpetada.

1.3. Kooli kodukord on avalik dokument, millega saab tutvuda kooli veebilehel ja kooli kantseleis.

1.4. Lähtuvalt erinevatest koolielu reguleerivatest õigusaktidest sätestatakse kooli kodukorras järgmised korrad:

- Täiendavad alused gümnaasiumist väljaarvamiseks (PGS § 28 lg 2).
- Hindamise korraldus (PGS § 29 lg 4) ning õpilaste ja vanemate hinnetest ja hinnangutest teavitamise kord (Põhikooli riiklik õppekava § 19 lg 4 ja Gümnaasiumi riiklik õppekava § 15 lg 3).
- Õppest puudumisest teavitamise kord (PGS § 35 lg 3).
- Kooli rajatiste, ruumide, raamatukogu, õppe-, spordi-, tehniliste ja muude vahendite tasuta kasutamise kord õpilastele õppekavavälises tegevuses (PGS § 40 lg 2).
- Õpilaste ja koolitöötajate vaimset või füüsilist turvalisust ohustavate olukordade ennetamise, neile reageerimise, juhtumitest teavitamise, nende juhtumite lahendamise kord ning abinõud õpilaste ja kooli töötajate vaimse ja füüsilise vägivalla ennetamiseks (PGS § 44 lg 2 ja 3).
- Kooli hoonest või territooriumilt sisse- ja väljaliikumise kontrollimise ning õpilase kooli hoonest või territooriumilt väljaliikumise piiramise rakendamise kord (PGS § 44 lg 2 ja § 44 lg 7).
- Jälgimisseadmestiku kasutamise kord (PGS § 44 lg 6).
- Kooli päevakavast õpilasele kohalduva osa õpilasele ja tema vanemale teatavaks tegemise kord (PGS § 55 lg 4).
- Kooli tunnustusmeetmed õpilaste tunnustamiseks õpingute jooksul (PGS § 57).
- Esemete kasutamise viisid, mis toovad kaasa esemete hoiule võtmise kooli poolt (PGS § 58 lg 3 p 6).
- Kooli hoiule antud esemete hoiustamine ja nende tagastamise kord (PGS § 58 lg 5).
- Tugi- ja mõjutusmeetme rakendamisest teavitamise kord (PGS § 58 lg 9).
- Õpilaspileti kasutamise kord koolis (Haridus- ja teadusministri 13. augusti 2010. a määrus nr 42 Õpilaspileti väljaandmise kord ja õpilaspileti vorm § 2 lg 4).

- Nõuded õpilase käitumisele (Põhikooli riiklik õppekava § 19 lg 5; Gümnaasiumi riiklik õppekava § 15 lg 4).
- Hindamise korraldus (Põhikooli riiklik õppekava § 19 lg 4 ja Gümnaasiumi riiklik õppekava § 15 lg 3).

2. TÄIENDAVAD ALUSED GÜMNAASIUMIST VÄLJAARVAMISEKS

Korduvalt kodukorda rikkuv õpilane, arvatakse koolist välja Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses § 28 lõike 1 punktis 4 sätestatud tingimusel, kui õpilane korduvalt rikub: õppest puudumisest teavitamise korda; õppekavavälises tegevuses kooli rajatiste, ruumide, raamatukogu, õppe-, spordi-, tehniliste ja muude vahendite kasutamise korda; vaimset või füüsilist turvalisust ohustavate olukordade ennetamise, neile reageerimise, juhtumitest teavitamise, nende juhtumite lahendamise korda; kooli hoonest või territooriumilt väljaliikumise piiramise rakendamise korda. Õpilane arvatakse koolist välja, kui ta seab ohtu enda ja teiste turvalisust ning kasutab korduvalt esemeid viisil, mis toovad kaasa esemete hoiule võtmise.

3. HINDAMISEST TEAVITAMISE TÄPSUSTATUD TINGIMUSED JA KORD, ÕPILASTE JA VANEMATE HINNETEST JA HINNANGUTEST TEAVITAMISE KORD

3.1. Hindamisest teavitamisel lähtub kool Haldusmenetluse seaduses § 25 - § 32 sätestatust.

3.2. Õpilast ja tema vanemat teavitab kool hindamisest elektroonilise õppeinfosüsteemi (eKooli) vahendusel.

3.3. Kui õpilasel ja tema vanemal ei ole võimalik saada teavet hindamise kohta elektroonilise õppeinfosüsteemi vahendusel, siis saavad nad koolile esitada vastava teabenõude. Õpilase ja/või vanema teabenõude alusel antakse õpilasele teavet hindamisest elektroonilise õppeinfosüsteemi väljavõttena. Väljavõtte elektroonilisest õppeinfosüsteemist toimetatakse õpilase kätte. Väljavõtte elektroonilisest õppeinfosüsteemist saadetakse vanemale õpilase kaudu, kui vanemaga ei ole kokku lepitud teisiti.

4. ÕPPEST PUUDUMISEST TEAVITAMISE KORD

4.1. Õppest puudumisest teavitamisel lähtub kool Haldusmenetluse seaduses § 25 - § 32 sätestatust, arvestades Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses § 35 sätestatuga.

4.2. Õppest puudumisest teavitab kool vanemat elektroonilise õppeinfosüsteemi (eKooli) vahendusel. Kui vanemal ei ole võimalik saada teavet elektroonilise õppeinfosüsteemi vahendusel, siis saab ta koolile esitada vastava teabenõude.

4.3. Õpilane või tema vanem teavitab hiljemalt õppest puudumise esimesel õppepäeval kooli õppest puudumisest ja võimaluse korral puudumise kestuse e-kooli, e-kirja või MS Teamsi kaudu.

4.4. Lapsevanem põhjendab õpilase puudumise e-kooli kaudu hiljemalt õpilase kooli naasmise päevaks. Hiljem esitatud põhjendust ei aktsepteerita ja õpilase puudumist käsitletakse põhjuseta puudumisena.

4.5. Lapsevanem esitab arstiviisi korral põhjenduse e-kooli enne visiiti. Vastasel korral ei lisata e-kooli märget "h".

5. KOOLI RAJATISTE, RUUMIDE, RAAMATUKOGU, ÕPPE-,SPORDI-, TEHNILISTE JA MUUDE VAHENDITE TASUTA KASUTAMISE KORD ÕPILASTELE ÕPPEKAVAVÄLISES TEGEVUSES

5.1. Kooli rajatiste, ruumide, raamatukogu, õppe-, spordi-, tehniliste ja muude vahendite tasuta kasutamisse andmisel lähtub kool Võlaõigusseaduses § 389 - § 395 sätestatust.

5.2. Kool annab rajatise, ruume, raamatukogu, õppe-, spordi-, tehnilisi ja muid vahendeid tasuta kasutamisse lepinguga. Leping võib olla suuline või kirjalik vastavalt poolte vahelisele kokkuleppele. Lepingu koolipoolseks esindajaks on direktor.

6. ÕPILASTE JA KOOLITÖÖTAJATE VAIMSET VÕI FÜÜSILIST TURVALISUST OHUSTAVATE OLUKORDADE ENNETAMISE, NEILE REAGEERIMISE, JUHTUMITEST TEAVITAMISE, NENDE JUHTUMITE LAHENDAMISE KORD NING ABINÕUD ÕPILASTE JA KOOLI TÖÖTAJATE VAIMSE JA FÜÜSILISE VÄGIVALLA ENNETAMISEKS

6.1. Vaimset turvalisust ohustavate olukordade ennetamiseks koostatakse tegevuskava, mille teostamine kuulub kooli psühholoogi tööülesannete hulka. Füüsilist turvalisust ohustavate olukordade ennetamiseks koostatakse tegevuskava, mille teostamine kuulub SA Estonian Business School'i poolt volitatud isiku tööülesannete hulka.

6.2. Vaimsest turvalisuse ohust teada saamisel informeeritakse kooli psühholoogi, kelle pädevuses on juhtumi lahendamine või selle juhtumi lahendamise edasiandmine väljaspool kooli olevatele isikutele või asutustele. Füüsilisest turvalisuse ohust teada saamisel informeeritakse SA Estonian Business School'i poolt volitatud isikut, kelle ülesannete hulka kuulub viivitamatult meetmete tarvitusele võtmine (sh tagajärgede likvideerimine), mis tagaks füüsilise turvalisuse.

6.3. Kõik juhtumid, mis on seotud ohuga vaimsele turvalisusele, lahendatakse kooli psühholoogi poolt. Kõik juhtumid, mis on seotud ohuga füüsilisele turvalisusele, lahendatakse SA Estonian Business School'i poolt volitatud isiku poolt.

6.4. Abinõud, mis on vajalikud õpilaste ja kooli töötajate vaimse ja füüsilise vägivalla ennetamiseks, kirjeldatakse kooli psühholoogi ja SA Estonian Business School'i poolt volitatud isiku poolt ning kooskõlastatakse direktoriga.

6.5. Koolitöötaja või õpilase sobimatu käitumise korral, mis ohustab teiste isikute vaimset või füüsilist turvalisust, on oluline hinnata selle võimalikke põhjuseid ja olukorra tõsidust ning piisavalt tõsise juhtumi korral tuleb reageerida kiiresti, rakendades pedagoogilisi või andragoogilisi võtteid või vajadusel tõkestada edasine sobimatu käitumine ning pöörduda direktori või politsei poole.

6.6. Eesmärgiga ennetada turvalisust ohustavate olukordade tekkimist koolis, võib õpilase suhtes rakendada põhjendatud, asjakohaseid ja proportsionaalseid tugi- ja mõjutusmeetmeid Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses § 58 sätestatud tingimustel ja korras.

6.7. Alkoholi, tubaka või muu keelatud aine omamise korral võetakse keelatud aine õpilaselt ära ning direktor rakendab Võlaõigusseaduses § 883 - § 986 sätestatut. Keelatud aine omamisest teavitatakse politseid ja äravõetu antakse üle vanemale või politseile vastavalt politseilt saadud korraldusele.

6.8. Kakluse ja kehalise vigastuse tekitamise korral teavitatakse vanemaid ja politseid, vajadusel kaasatakse kiirabi.

6.9. Avaliku korra häirimise korral (sõim, avalik solvang, asjade loopimine jms) tehakse kindlaks tunnistajad ja teavitatakse vanemaid ja vajadusel tehakse avaldus politseile.

6.10. Varastamise, esemete rikkumise või väljapressimise korral peab õpilane või tema vanem esitama vastava avalduse politseile.

7. KOOLI HOONEST VÕI TERRITOORIUMILT SISSE- JA VÄLJALIIKUMISE KONTROLLIMISE NING ÕPILASE KOOLI HOONEST VÕI TERRITOORIUMILT VÄLJALIIKUMISE PIIRAMISE RAKENDAMISE KORD

7.1. Kooli hoonest või territooriumilt õpilaste sisse- ja väljaliikumist ei kontrollita.

7.2. Kooli territooriumilt kooli töötajate sisse- ja väljaliikumist ei kontrollita.

7.3. Kooli hoonest töötajate ja külaliste sisse- ja väljaliikumist ei kontrollita.

7.4. Õpilastele ei ole seatud kooli hoonest või territooriumilt väljaliikumise piiranguid.

7.5. Koolipäeva jooksul on õpilasel õigus tunnist või koolist lahkuda ainult mõjuval põhjusel aineõpetaja ja klassijuhataja teadmisel. Aineõpetaja fikseerib lahkumise ja tunnist puudumise e-koolis.

8. JÄLGIMISSEADMESTIKU KASUTAMISE KORD

8.1. Ohu väljaselgitamiseks ja tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks kasutatakse koolis toimuva jälgimiseks pilti ja/või heli salvestavat jälgimisseadmestikku.

8.2. Jälgimisseadmestiku salvestist säilitatakse kaks nädalat salvestamise päevast arvates. Salvestist säilitatakse piiratud juurdepääsuga valvatavas ruumis.

8.3. Jälgimisseadmestiku kasutatakse kolmanda ja neljanda korruse koridorides.

8.4. Juurdepääsuõigus salvestisele on direktoril, kes on koolis juurdepääsuõigust omavaks isikuks.

8.5. Direktor fikseerib kirjaliku aktiga igakordse juurdepääsu salvestisele, fikseerides kuupäeva ja kellaaja ning eesmärgi, mis tingis salvestise vaatamise vajaduse.

9. KOOLI PÄEVAKAVAST ÕPILASELE KOHALDUVA OSA ÕPILASELE JA TEMA VANEMALE TEATAVAKS TEGEMISE KORD

9.1. Kooli päevakavast õpilasele kohalduva osa õpilasele ja tema vanemale teatavaks tegemisel lähtub kool Haldusmenetluse seaduses § 25 - § 32 sätestatust.

9.2. Päevakavast õpilasele kohalduv osa ning muudatused selles tehakse õpilasele ja vanemale teatavaks elektroonilise õppeinfosüsteemi (meili teel) ja kooli infostendi vahendusel.

9.3. Kui õpilasel või vanemal ei ole võimalik saada teavet elektroonilise õppeinfosüsteemi vahendusel, siis tehakse õpilasele ja vanemale kooli päevakavast õpilasele kohalduv osa teatavaks viisil, milles kool lepib kokku õpilase ja vanemaga individuaalselt.

9.4. Kooli päevakavast õpilasele kohalduva osa ning muudatused selles loetakse õpilasele ja vanemale kättetoimetatuks elektroonilise õppeinfosüsteemi kaudu (meili teel), kui vastav meil on õpilasele saadetud (aadressile, mille ta on lepingu sõlmimisel koolile esitanud).

9.5. Kui õpilane on saanud õppeinfosüsteemi kaudu informatsiooni kooli päevakavast õpilasele kohalduva osa kohta ja nendes tehtud muudatuste kohta, siis vastavalt Haldusmenetluse seadusele loetakse teavitatuks päevakavast ja selle muudatusest ka õpilase vanem.

10. KOOLI TUNNUSTUSMEETMED ÕPILASTE TUNNUSTAMISEKS ÕPINGUTE JOOKSUL

Kooli tunnustusmeetmeteks on:

10.1 Suuline kiitus või tänu

10.2 Kirjalik tänu või kiitus e-koolis

10.3 Kiitus direktori käskkirjaga

10.4 Kiitus õppenõukogu otsuse alusel

10.5 Kiituskiri õppenõukogu otsuse alusel

10.6 Kõigi lepingu osapoolte kutsumine kooli asutaja vastuvõtule

10.7 Õppemaksusoodustuse määramine vastavalt õppenõukogu otsusele

11. ESEMETE KASUTAMISE VIISID, MIS TOOVAD KAASA ESEMETE HOIULE VÕTMISE KOOLI POOLT

Koolitöötajal on õigus võtta ese hoiule, kui eset võidakse kasutada viisil, mis võib ohustada isikut ennast või teist isikut, mis võiks kaasa tuua teise isiku vigastamise, tapmise või võõra asja kahjustamise.

12. KOOLI HOIULE ANTUD ESEMETE HOIUSTAMINE JA NENDE TAGASTAMISE KORD

12.1. Kooli hoiule antud esemete hoiustamisel ja nende tagastamisel lähtub kool Võlaõigusseaduses § 883 - § 986 sätestatust.

12.2. Kooli hoiule antud eset hoiab direktor. Direktor, kellele ese on hoiule antud, peab hoidma eset selle säilimist tagaval viisil.

12.3. Mõjutusmeetme, milleks on eseme kooli hoiulevõtmine, rakendamise protokollimine on kohustuslik. Õpilasele, kellelt ese hoiule võetakse, väljastab direktor viivitamata eseme hoiulevõtmise protokolli koopia, milles märgitakse kooli nimetus, isiku andmed, kelle ese hoiule võetakse, hoiulevõtmise aeg ja põhjus, õiguslik alus, mõjutusmeetme rakendamise otsust sisaldava käskkirja number ning hoiulevõetava asja kirjeldus. Kui õpilane, kellelt ese hoiule võetakse, ei ole eseme omanik ega selle seaduslik valdaja või kui eset ei võetud hoiule isikult ning omanik või seaduslik valdaja on tuvastatav, teavitab direktor omanikku või seaduslikku esindajat eseme hoiulevõtmisest viivitamata.

12.4. Hoiulevõetud eseme omanikule või seaduslikule valdajale tagastatakse asi viivitamata pärast hoiulevõtmise aluse äralangemist.

12.5. Esemehoiulevõtmiseks võib kasutada vahetut sündi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.

13. TUGI- JA MÕJUTUSMEETME RAKENDAMISEST TEAVITAMISE KORD

13.1. Tugi- ja mõjutusmeetme rakendamisest teavitamisel lähtub kool Haldusmenetluse seaduses § 25 - § 32 sätestatust, arvestades Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses § 58 sätestatut.

13.2. Tugi- ja mõjutusmeetme rakendamisest teavitatakse sõltuvalt rakendatavast meetmest õpilast ja tema vanemat direktori käskkirja ära kirja või õppenõukogu otsuse ära kirja kättetoimetamise kaudu.

14. ÕPILASPILETI KASUTAMISE KORD KOOLIS

Kooliseseselt õpilaspiletit ei kasutata.

15. NÕUDED ÕPILASE KÄITUMISELE

Käitumine

15.1 EBS Gümnaasiumi õpilane (edaspidi „Õpilane“) juhindub oma käitumises õigus- ja haldusaktide, samuti heade kommetest ja tavade ning riiklike õppekavade üldosas sätestatud alusväärtustest.

15.2 Õpilane peab käituma eetiliselt ning käitudes järgima üldtunnustatud väärtusi, kõlbluspõhimõtteid ning üldkehtivaid moraalinorme.

15.3 Õpilane tähtsustab käitumisel üldinimlike väärtusi (ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu).

15.4 Õpilane austab EBS Gümnaasiumi traditsioone ja hoiab EBS Gümnaasiumi ja SA Estonian Business School mainet.

15.5 Õpilane on tegus, avatud, abivalmis ja meeskonnatööle orienteeritud.

15.6 Õpilane on aktiivne suhtleja rahvusvahelisel tasandil.

15.7 Õpilane on julge, avaldab oma tõekspidamisi, annab vajaduse korral tagasisidet ja pakub omalt poolt lahendusi tekkinud probleemidele.

15.8 Õpilane kasutab säästlikult loodusressursse.

15.9 Õpilane kasutab heaperemehelikult kooli vara ega kuritarvita kaasõpilase vara. Materiaalse kahju tekitamisel hüvitab kahju tekitaja või õpilepingujärgne esindaja tehtud kahju rahalises väärtuses vastavalt kooli poolt esitatud aktile.

15.10 Õpilane esindab kooli Tallinna, Eesti vabariigi ja rahvusvahelises ulatuses.

15.11 Õpilane kannab koolis korrektseid rõivaid (riietumisstiil – *business casual*). Õpilasel on õppetundides, v.a. kehalise kasvatuse tunnis keelatud kanda spordidresse ja spordijalatseid.

15.12 Õpilasel on õppetundidesse keelatud siseneda üleriides ja peakattega. Kui õpilane seda teeb, on õpetajal õigus õpilast mitte tundi lubada ja märkida ta puudujaks. Üleriided jätab õpilane kooli garderoobi.

15.13 Õpilane ei söö ega joo tunnis v.a vesi.

15.14 Õpilane ei pildista, filmi ega salvesta muul moel koolis (kooli territooriumil ega kooli üritusel), ilma, et oleks saanud vastavaks tegevuseks kõigilt osapooltelt loa.

15.15 Õpilane ei tarbi tubakatooteid, alkoholi ega energijooke kooli ruumides, kooli territooriumil ja kooli üritustel. Keeld kehtib hoolimata õpilase vanusest.

15.16 Õpilane ei tarbi uimasteid ega narkootilisi aineid.

15.17 Õpilane ei kasuta füüsilist ega vaimset vägivalda kaasõpilaste ja EBS Gümnaasiumi töötajate suhtes.

15.18 Õpilane hoiab puhtust ja korda kooli ruumides ja kooli territooriumil.

15.19 Õpilane kasutab õppevahendeid ning õppetööks vajalikke ruume vastavalt nende otstarbele, hoiab kooli kasutuses olevat vara.

Õppetöö

15.20 Õpilane kohustub täitma kooli õppekava, hindamisjuhendit ja käesoleva kodukorra nõudeid.

15.21 Õpilane kohustub osalema ja kaasa töötama kõigis ainetundides vastavalt temale kohalduvale kooli päevakava osale (tunniplaan).

15.22 Õpilane ei hiline tundi ega puudu tunnist mõjuva põhjuseta. Ette teada oleva põhjusega puudumise koostööstab õpilane enne klassijuhatajaga.

15.23 Juhul kui õpetaja ei ilmu 15 minuti jooksul pärast tunni algust, pöördub klassi esindav õpilane õppealajuhataja või teda asendava isiku poole. Klassi õpilased jäävad ootele klassiruumi juurde. Vajaduse korral saadetakse tundi asendusõpetaja.

15.24 Tunni jooksul klassist lahkumise koostööstab õpilane aineõpetajaga.

15.25 Õpilane ei häiri tundi.

15.26 Õpilane valmistub igaks õppetunniks ja võtab kaasa kõik õppepäevaks vajalikud õppevahendid.

15.27 Õpilane täidab õpetaja poolt antud koduseid ülesandeid ja sooritab vajalikud kontrolltööd, arvestused, uurimistööd jms tähtjaks.

15.28 Õpilane osaleb kõigil õppekavaga ettenähtud kooli üritustel ja õppekäikudel.

15.29 Õpilane osaleb vajaduse korral konsultatsioonitundides. Konsultatsioonitundi ei ole lubatud hilineda. Õpetajal on õigus lahkuda õpilase mitteilmumisel 15 minutit pärast konsultatsiooni algust.

15.30 Kui õpetaja pole andnud vastupidist korraldust, siis ei ole õpilasel lubatud kasutada tunnis mobiiltelefoni, nutitelefoni, sülearvutit, tahvelarvutit, mp3-mängijat, i-Pod'i ja muid auditiivseid ja visuaalseid tehnilisi vahendeid. Kui õpetaja tuvastab neist mõne kasutamise, siis on õpetajal õigus märkida õpilane tunnist puudujaks hoiatamata ja õpetaja võib õpilase tunnist eemaldada.

15.31 Õpilasel on võimalus sooritada kirjalikke järeltöid kindlaks määratud päeva(de)l nädalas kindlal kellajal etteregistreerimisega hiljemalt samal või eelneval päeval kell 11.00.

15.32 Õpilasel on võimalus sooritada suulisi järeltöid kokkuleppel õpetajaga õpetaja poolt määratud konsultatsioonitunnis.

Puudumised ja hilineused

15.33 EBS Gümnaasiumis tähistatakse puudumisi ja hilineumisi järgmiselt:

“ + “ hilineumine;

“ – “ põhjusega puudumine;

“ h “ tervisega seotud põhjendatud puudumine;

“ p “ põhjusega puudumine (kõik muud tõendiga puudumised);

“ k “ kooli esindamisega seonduvad põhjusega puudumised;

“ r “ reisiga seonduvad lapsevanema tõendiga puudumised;

“ v “ kehalisest kasvatuses vabastatud.

15.34 Tundidesse hilineda pole lubatud. Õpetajal on õigus märkida õpilane põhjusega puudujaks, kui õpilane on hilineenud rohkem kui 10 minutit, ka on õpetajal õigus anda õpilasele lisa-koduülesandeid.

15.35 Põhjusega puudumine õppetundidest ja kooli õppekavaga seonduvatest üritustest pole lubatud.

15.36 Lapsevanem põhjendab puudumise hiljemalt õpilase kooli naasmis päevaks e-kooli kaudu. Hiljem esitatud tõendeid ei aktsepteerita ja arvestatakse põhjusega puudumiseks.

15.37 Lapsevanem esitab arstivisiidi korral põhjenduse e-kooli enne visiiti. Vastasel korral ei lisata e-kooli märget "h".

15.38 Kui õpilane on ühe perioodi jooksul põhjusega puudunud 21 akadeemilist tundi või rohkem, saab ta puudumiste kohta käskkirja. Kui õpilane on saanud kolm käskkirja, siis võib kool õpilase nimekirjast välja arvata.

15.39 Tervislikel põhjustel (haigusega põhjendatud) puudumiste arv ei ole limiteeritud.

15.40 Mis tahes puudumine õppetööst ei vabasta õpilast õppematerjali omandamisest ega õppeülesannete tähtajalisest täitmisest.

15.41 Pikaajalise haiguse korral on lapsevanemal võimalik taotleda kooli direktorile või õppejuhatajale esitatud avalduse alusel õppetöö hindamisega seonduvat pikendust.

15.42 Juhul kui õpilane plaanib õppetöö ajal minna reisile, kooskõlastab ta selle klassijuhataja ja kõigi oma aineõpetajatega hiljemalt õppeperioodi alguses (vajalik on kõigi aineõpetajate kirjalik luba; v.t. Lisa 2 „Seoses reisiga õppes puudumise taotlus“).

15.43 Puudumiste kohta tehakse kokkuvõtte iga perioodi lõpus.

15.44 Käitumine ohu korral

1. Säilita rahu.
2. Tuletõrjesignaal - esimesel korral jääda rahulikult ootama.
3. Häiresignaal uuesti, katkestada tegevus ja alustada (õpetaja juhendamisel) evakueerumist.

15.45 Käitumine eriolukorras

Viis lühikest kellahelinat järjest tähendab, et õppehoones on oht, mille asukoht ei ole teada.

1. tunni ajal tuleb jääda klassiruumi ning vahetunni ajal väga kiiresti varjuda kõige lähemal olevasse ruumi;
2. seejärel tuleb lukustada uks, blokeerida see mööbliesemetega ja takistada vaadet ruumis toimuvale, nt akendele tõmmata ette kardin;
3. eemalduda tuleb uuest ja akendest ning olla võimalikult madalal;
4. ukse tohib avada ja ruumist lahkuda ainult siis, kui seda lubab politsei;
5. õues viibivad õpilased peavad liikuma ohust eemale;
6. kui õpetaja või politsei juhendamisel evakueerutakse, peab jääma turvalisse kogunemiskohta. Sealt lahkumiseks annab loa politsei;
7. EBS teavitab esimesel võimalusel kõiki õpilaste lähedasi juhtunust;
8. ülekoormuse tõttu ei pruugi töötada mobiilside;
9. Ükski EBSi õppejõud, õpetaja, töötaja, üliõpilane või õpilane ei anna ajakirjanikele ühtki kommentaari, vaid saadab nad politsei kõneisikute juurde.

16. HINDAMISE KORRALDUS DUBLEERITUNA KOOLI ÕPPEKAVA ÜLDOSAST (EBS GÜMNAASIUMI HINDAMISJUHEND)

Hindamise korraldus on sätestatud kooli õppekava üldosas kooskõlas Gümnaasiumi riikliku õppekava § 19 lg 6 p 4 sätestatuga.

Vt. Lisa 17 EBS Gümnaasiumi hindamisjuhend

Kodukord Lisa 1 EBS Gümnaasiumi hindamisjuhend

Vt. Lisa 17 EBS Gümnaasiumi hindamisjuhend

Kodukord Lisa 2 „Seoses reisiga õpest puudumise taotlus“.

Esitada klassijuhatajale!

EBS Gümnaasiumi õppealajuhatajale

Nimi:

Klass:

AVALDUS

Mina, _____ soovin minna reisile

_____ (millal ja kuhu?).

õppeaine	õpetaja	Kodune töö: ülesanded ja materjal, mille omandan iseseisvalt reisiril oldud aja jooksul.	Luban õpilase reisirile, tingimusel, et omandab iseseisvalt kokkulepitud materjali. Õpetaja allkiri

Kuupäev: _____

Õpilase nimi ja allkiri: _____

Lapsevanema nimi ja allkiri: _____

Kodukord Lisa 3 „Tugiõppe korraldus“

TUGIKURSUSE KORRALDUS

1. Tugikursus määratakse õpilasele direktori käskkirjaga või õppenõukogu otsusega.
2. Õpilasele esitatakse lisakursuse kohta arve.
3. Aineõpetaja lepib õpilasega kokku viie tunni ajad ja võtab õpilaselt tundide graafikule allkirja, mille ta edastab kooli kantseleisse.
4. Kui õpilane puudub tunnist, siis tundi järgi ei tehta ja õpilasele raha tagasi ei maksta.
5. Tugikursuse hinne pannakse õpilasele välja pärast arve maksmist.

ÕPILASE NIMI: _____

allkiri ja kuupäev: _____

ÕPPEAINE (KURSUSE NIMETUS):

	kuupäev ja kellaaeg	tunni teema	õpilase allkiri	õpetaja allkiri
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
	ARVESTUSTÖÖ			

Kursus sooritatud hindede: _____

Õpetaja nimi ja allkiri: _____

Kuupäev: _____

Kodukord Lisa 4 "Virtuaalse õppetöö korraldamine"

1. VIRTUAALSE ÕPPETÖÖ KORRALDAMINE

1.1 Kui õpilane jääb haiguse või haiguse kahtluse tõttu koju lühemaks ajaks (kuni nädal), tuleb õppematerjal iseseisvalt omandada ning kõik arvestuslikud tööd koolis järele vastata. Tunnikirjeldused leiab e-koolist. Materjalid saab e-koolist või Microsoft Teamsist või kooli naastes aineõpetaja käest. Samuti saab õpilane küsida infot tunnis toimuva kohta kaasõpilastelt.

1.2 Kui õpilane on sunnitud haiguse tõttu koju jääma pikemaks ajaks (üle nädala), on võimalus lapsevanema avaldusega käivitada tundide videojälgimine distantsilt. Lapsevanem kinnitab avaldust esitades, et nõustub Lisa 4 punktides 3.4-3.7 välja toodud tingimustega. Kui kool rahuldab avalduse, saadetakse õpilasele ja lapsevanemale sellekohane teavitus ning õpilasele võimaldatakse tundide videojälgimist alates järgmisest koolipäevast.

Õpetaja ei ole kohustatud tagama distantsil olevatele üksikutele õpilastele juhendatud õpet. Õppematerjal tuleb iseseisvalt omandada ning kõik arvestuslikud tööd koolis järele vastata.

1.3 Kui õpetaja on sunnitud jääma koju, kuid saab ise oma tunde anda distantsilt, toimuvad tundide ülekanded klassiruumis, kus tunniplaanijärgne tund pidi toimuma. Õpetaja viib tunni läbi distantsilt Microsoft Teamsi vahendusel.

1.4 Igas perioodis on vähemalt üks distantsõppepäev, kus õppetöö toimub kõikidel klassidel vastavalt tunniplaanile virtuaalselt Microsoft Teamsi vahendusel.

2. VIRTUAALSE ÕPPETÖÖ KORRALDAMISE KESKKOND

Distantsõppe korral on töökeskkonnaks Microsoft Teamsi platvorm, mis on kasutatav nii veebilehelt <https://teams.microsoft.com/start> kui ka rakendusena, mille saab ükskõik millise seadme jaoks alla laadida. Kõikidel EBS Gümnaasiumi õpilastel on olemas kooli poolt loodud konto, millega on tagatud juurdepääs. Õpilased on jagatud virtuaalsetesse klassidesse või ainepõhistesse gruppidesse.

Õppetöö jätkub vastavalt tunniplaanile ja õpilane liigub õppeainete kanalite (channel) vahel, kus teda tervitavad vastava aine õpetajad, kes viivad tunde läbi virtuaalselt.

3. TUNDIDE SALVESTAMINE JA ÜLEKANDED DISTANTSÕPPE JA HÜBRIIDÕPPE KORRAL

3.1 Tundide voogedastamine hübriidõppe ja distantsõppe korral toimub avaliku ülesande täitmiseks ning ei vaja eelnevaid nõusolekuid.

3.2 Distantsõppe korral toimub kogu õppetöö virtuaalselt.

3.3 Hübriidõppe korral peab esinema igal korral reaalne vajadus ja selle eelduseks on lapsevanema avaldus. Kool otsustab, kas üldse ja mis tingimustel kellelegi hübriidõppe võimalust pakutakse.

3.4 Ligipääs otseülekandele on vaid selleks ettenähtud isikutel. Õpetajal peab olema võimalik veenduda, et ülekannet jälgivad vaid ettenähtud õpilased, sh ei või seda ilma kokkuleppeta jälgida ka lapsevanemad. Tundi ei või jälgida kõrvalised isikud kodus ning

see tingimus on aluseks tunnis osalemisel. Reaalajas õpilastest videopildi jälgimine on põhjendatud, et õpetaja saaks tundi läbi viia, sh kontrollida õpilase tunnis osalemist. Seega peab õpilane oma videopilti jagama.

3.5 Hübriid- ja distantstõppe eesmärk on tunnis osalemine ja tunni läbiviimine, mistõttu puudub põhjendus järele vaatamiseks ning seetõttu on tunni salvestamine ja salvestite jagamine keelatud.

3.6 Hübriid- ja distantstõppe korral tuleb hoida enda arvutipilti kodus nii, et peale tunnis osaleja ei oleks taustal muid isikuid. Tunni kuulamiseks tuleb kasutada kõrvaklappe (mitte kõlareid).

3.7 Hübriid- ja distantstõppel tuleb kasutada kaamerat, kõrvaklappe ja mikrofoni.

LISA 17. EBS GÜMNAASIUMI HINDAMISJUHEND (EBS Gümnaasiumi kodukord lisa 1.)

EBS Gümnaasiumi hindamisjuhend on kehtestatud
Direktori 29. august 2024 a käskkirjaga nr 12-4/13.

EBS GÜMNAASIUMI HINDAMISJUHEND

1. ÜLDSÄTTED

1.1 Reguleerimisala

- Hindamisjuhendiga sätestatakse EBS Gümnaasiumis üldkeskharidust omandavate õpilaste teadmiste ja oskuste ning käitumise hindamise, õpilaste täiendavale õppetööle ning järgmisse klassi üleviimise alused, tingimused ja kord.
- EBS Gümnaasiumi hindamisjuhendi aluseks on haridus- ja teadusministri 16. novembri 2006. a määrus nr 41.
- EBS Gümnaasiumil on õigus teha muudatusi hindamisjuhendisse üks kord õppeaasta jooksul.

1.2 Hindamise alused

- Gümnaasiumis hinnatakse õpitulemusi.
- Hindamise aluseks on kooli hindamisjuhend.
- Teadmiste ja oskuste hindamisel lähtutakse õpilasele kohaldatava riikliku õppekavaga ja selle alusel koostatud kooli õppekavaga nõutavatest teadmistest ja oskustest.
- Kursuste ja üleminekueksamite hinded on aluseks õpilase järgmisse klassi üleviimisele, tippõppuri stipendiumi määramisele ning õpilaste nimekirjast väljaarvamisele.

1.3 Hindamise eesmärk

Teadmiste ja oskuste hindamise eesmärk on:

- anda tagasisidet õpilase õpiedukusest ja toetada õpilase arengut;
- suunata õpilase enesehinnangu kujunemist, toetada edasise haridustee valikut;
- innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima;
- suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamisel.

1.4 Hindamisest teavitamine

- Kool avalikustab oma hindamisjuhendi, lähtudes avaliku teabe seadusest, kooli tegevuse kajastamiseks peetaval veebilehel.
- Kooli hindamisjuhendit tutvustatakse lepingu sõlmimisel.
- Aineõpetaja on kohustatud tutvustama kursuse esimesel tunnil kirjalikult ainekaarti, mis sisaldab õpitulemusi, kursuse sisu ja hindamise korda, millest ta juhindub kogu kursuse jooksul.
- Õpilasel on õigus saada teavet oma hinnete kohta õpetajatelt, klassijuhatajalt või e-koolist.

- Õpilasel ja lapsevanemal või eestkostjal (edaspidi Lapsevanem) on õigus saada teavet õpilase õpitulemuste hindamise põhimõtete ja hinnete kohta klassijuhatajalt või õppealajuhatajalt.
- Õppeaasta lõpul on võimalus õpilasel ja lapsevanemal kõikide kursuste ja üleminekueksamite hindeid näha e-koolis. Erandjuhul väljastatakse klassitunnistus ka õppeaasta jooksul perioodi lõpus.

2. TEADMISTE JA OSKUSTE HINDAMINE

2.1 Teadmiste ja oskuste hindamise korraldus

2.1.1 Õpilase teadmisi ja oskusi hindab vastava õppeaine õpetaja õpilase suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust õppekavas esitatud nõuetele.

2.1.2 Kursuse esimeses tunnis annab aineõpetaja ülevaate oodatavatest õpitulemustest, käsitletavatest teemadest, kasutatavatest õppematerjalidest ja kursusehinde kujunemise põhimõtetest (ainekaardist). Õpetaja teeb kursuse alguses kirjalikult allkirja vastu õpilastele teatavaks kursuse kokkuvõtva hinde kujunemise korra.

2.1.3 Kontrolltööd:

- Kursuse õpitulemuste omandamist kontrollivate kontrolltööde aeg fikseeritakse ekoolis kursuse esimese nädala jooksul, kuid hiljemalt 7 kalendripäeva enne toimumist.
- Kursuse viimasel nädalal kirjalikke kontrolltöid teha ei tohi.
- Ühe kursuse jooksul võib teha kuni 3 kontrolltööd, mis märgitakse e-koolis.

2.1.4 Tunnikontrollid, suulised vastused, tunnitöö:

- Tunnikontrollide, suuliste vastuste või tunnitööde eest saadud iga viie hinde järel paneb õpetaja välja kokkuvõtva hinde, mis arvutatakse välja aritmeetilise keskmisena. Tunnikontrollide, suuliste vastuste või tunnitööde põhjal võib kokkuvõtva hinde välja panna vähemalt kahe hinde põhjal.
- Negatiivset kokkuvõtvat tunnikontrollide, suuliste vastuste või tunnitööde hinnet parandada ei saa.

2.1.5 Kursuse jooksul antud koduste kontrolltööde aeg fikseeritakse e-koolis kursuse esimese nädala jooksul, kuid hiljemalt 7 kalendripäeva enne tähtaega. Kursuse viimane koduse kontrolltöö esitamise tähtaeg on hiljemalt 1 nädal enne kursuse lõppu.

2.1.6 Kursuse jooksul tehtud ja hinnatud kodutöödest pannakse kursuse lõpuks kokkuvõttev hinne.

2.1.7 Kirjalike tööde hinded sisestab õpetaja e-kooli hiljemalt 3 tööpäeva pärast töö tegemist. Kirjandite ja referaatide hinded sisestab õpetaja e-kooli hiljemalt 7 tööpäeva pärast töö tegemist.

2.1.8 Kursusehinne arvutatakse kursuse jooksul saadud kontrolltööde ja teiste kokkuvõtivate hinnete põhjal aritmeetilise keskmisena. E-koolis kontrolltöödena tähistatud hinnetel on kursuse kokkuvõtva hinde panemisel ühesugune kaal.

2.1.9 Kursusehinne pannakse e-kooli välja hiljemalt järgneva tööpäeva hommikul pärast kursuse lõppemist.

2.2 Kasutata hindesüsteemi.

Tulemuse hindamine hindega „nõrk“, kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine Koolis kasutatakse viiepallist hindesüsteemi gümnaasiumi riikliku õppekava §-s 17 kirjeldatud tähenduses. Kokkuvõtva hindamisena mõistetakse ka teadmiste ja oskuste tõendamist juhul, kui kool vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 lõikele 4 arvestab kooli õppekava välist õppimist või tegevust koolis õpetatava osana. Viie palli süsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja õpetaja ei ole ainekaardis andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et

- Hindega «5» («väga hea») hinnatakse suulist vastust (esitust), kirjalikku või praktilist tööd, praktilist tegevust või selle tulemust (edaspidi õpitulemus), kui see vastab täiel määral õppekava nõuetele (90–100%).
- Hindega «4» («hea») hinnatakse õpitulemust, kui see vastab üldiselt õppekava nõuetele, kuid pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi (70–89%).
- Hindega «3» («rahuldav») hinnatakse õpitulemust, kui see vastab üldiselt õppekava nõuetele, kuid esineb puudusi ja vigu (50–69%).
- Hindega «2» («puudulik») hinnatakse õpitulemust, kui see vastab osaliselt õppekava nõuetele, esineb olulisi puudusi ja vigu (20–49%).
- Hindega «1» («nõrk») hinnatakse õpitulemust, kui see ei vasta õppekava nõuetele (0–19%).

2.2.1 Märge „x“ tähistab e-koolis tegemata tööd, mis tuleb sooritada 3 nädala jooksul (alates hinde ilmunisest e-kooli) või hiljemalt kursuse lõpuks, kui on tegemist kokkuvõtva hindega. Parandamata märge „x“ muutub kolme nädala või hiljemalt kursuse lõpuks hindeks „1“.

2.2.2 Hindamisel ei kasutata hinde täpsustamiseks märke „+“ ja „-“.

2.2.3 Positiivseteks hinneteks loetakse hindeid „5“, „4“, „3“ ja negatiivseteks hindeid „2“ ja „1“.

2.2.4 Kui õpilasel tuvastatakse hindamisel kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine, hinnatakse vastav suuline vastus (esitus), kirjalik või praktiline töö, praktiline tegevus või selle tulemus hindega «nõrk».

2.2.5 Kui õpilane osutab hindelise töö juures kaasõpilasele keelatud kõrvalist abi, võib abi osutanud õpilase töö hinnet alandada kuni hindeni „nõrk“.

2.3 Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord

Kui kontrolltöö, suuline vastus (esitus), kirjalik või praktiline töö, praktiline tegevus või muu kontrolltööga võrdsustatud tegevuse tulemus on hinnatud hindega «2», «1» või „x“, antakse õpilasele võimalus järeltöö tegemiseks järgmiselt:

- Kirjalikke järeltöid tehakse ühel päeval nädalas kindlal kellaajal, mis on kinnitatud õppenõukogu poolt õppeaasta alguses.

- Kontrolltööd võib mõjuval põhjusel kokkuleppel õpetajaga suuliselt järele vastata õpetajaga kokkulepitud ajal.
- Kontrolltööde hindeid on võimalik parandada alates töö hinde ilmunisest e-kooli kolme nädala jooksul, kuid mitte kauem kui kursuse lõpuni.
- Kodutööde ja tunnikontrollide, suuliste vastuste ja tunnitööde hindeid parandada ei saa.
- Esimene järeltöö pärast hinde ilmunist e-kooli kahe nädala jooksul on tasuta. Kõik järgmised järeltööd on tasulised.
- Kui õpilasel tuvastatakse kontrolltöö sooritamisel kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine, siis on tal võimalik sooritada vaid tasuline järeltöö.
- Kui õpilane osutab kontrolltöö ajal kaasõpilasele kõrvalist abi ja tema töö hinnatakse hindegaga „puudulik“ või „nõrk“, on tal võimalik sooritada vaid tasuline järeltöö.
- Positiivne järeltöö hinne kantakse töö hindegaga samasse päeviku ruutu, kasutades märki ”/”. Kursusehinde väljapanekul arvestatakse mõlema töö hinnet.

2.4 Kokkuvõtva hindamise põhimõtted

2.4.1 Kursusehinne arvutatakse kursuse jooksul saadud hinnete aritmeetilise keskmisena.

2.4.2 Kooliastmehinne arvutatakse 10.–12. klassi õppeaine positiivsete kursuste hinnete aritmeetilise keskmisena.

2.4.3 Kui õpilane jäetakse täiendavale õppetööle, parandatakse õppeaine kursuse- või kooliastmehinne pärast täiendava õppetöö lõppu, arvestades täiendava õppetöö tulemusi.

2.4.4 Kursusehinde aluseks võivad olla ainult järgmised hinnatavad tegevused:

- Kontrolltööde hinne, mida võib olla kursuse jooksul kuni 3.
 - Positiivse kursusehinde saamiseks peab õpilane kõik kontrolltööd ja teised samaväärsed tööd sooritama vähemalt hindele „rahuldav“.
 - Kui õpilane puudub kontrolltöö ajal, siis tema kontrolltöö hinnatakse hindegaga „nõrk“. Juhul kui õpilane esitab enne kontrolltööd või hiljemalt vahetult peale kontrolltöö toimumist klassijuhatajale puudumise kohta tõendi ning klassijuhataja fikseerib e-koolis õpilase puudumise kontrolltöö päeval haigusest või reisimisest (reisimine on eelnevalt korra kohaselt kooskõlastatud) tingituna, paneb aineõpetaja e-kooli märke „x“, mis tähistab tegemata tööd. Muudel põhjustel puudumist ei aktsepteerita.
- Kodutööde kokkuvõttev hinne.
- Tunnikontrollide, tunnitööde ja suuliste vastuste kokkuvõttev hinne.
- Positiivse kursuse hinde saamiseks peab õpilane 35-tunnise kursuse korral osalema vähemalt 25 tundi õppetöös. Kui ühest kursusest on puudunud rohkem kui 10 tundi, hinnatakse kursus hindegaga «nõrk».

2.4.5 Gümnaasiumi lõpetamisel peavad kõik kursusehinded, üleminekueksamite ja koolieksamite hinded olema positiivsed. Samuti peavad olema positiivselt sooritatud riigieksamid.

2.4.6 Kui kursusehinne on jäänud välja panemata ja õpilane ei ole kasutanud võimalust järele vastata, loetakse kooliastmehinde väljapanekul asjaomase kursuse vältel omandatud teadmised ja oskused vastavaks hindele «nõrk».

2.4.7 Juhul, kui õppeaines on kursusehinne negatiivne, on kooliastmehinne selles õppeaines „puudulik” ja õpilane ei saa gümnaasiumi lõpetada.

2.4.8 Kursusehinnet parandatakse täiendava õppetöö raames vastavalt õppeaasta esimeses õppenõukogus sätestatud graafikule.

2.4.9 Täiendav õppetöö on tasuline (vt. Lisa 3 „Tugiõppe korraldus”).

2.4.10 Juhul, kui õpilane soovib parandada positiivset kursusehinnet, esitavad õpilane ja lapsevanem avalduse õppenõukogule. Õppenõukogu positiivse otsuse korral saab õpilane parandada hinnet ühe kuu jooksul alates õppenõukogu otsusest.

2.4.11 Positiivse kursusehinde parandamiseks tuleb teha tasuline töö, mis hõlmab kogu kursuse materjali. Kursusehinde muutmisel arvestatakse tasulise töö tulemust.

2.4.12 Perioodi jooksul kolme või enama „puuduliku” või „nõrga” kursusehindega hinnatud õpilase võib suunata individuaalõppele või arvata õpilasnimekirjast välja. Lapsevanem peab esitama individuaalõppele asumise avalduse kahe nädala jooksul pärast õppenõukogu otsust. Tasu individuaalõppe eest arvutatakse välja kontrolltööde, konsultatsioonide ja tugiõppe kursuste põhjal, mis on vajalikud kursuse läbimiseks.

2.4.13 12. klassi õpilase puhul, keda on hinnatud lõpuklassis kolme või enama „puuduliku” või „nõrga” kursusehindega, käsitletakse iga juhtumit õppenõukogus eraldi.

2.4.14 Õppeaines, milles riigieksam toimub väljaspool õppeperioodi, pannakse 12. klassi õpilasele kooliastmehinne välja enne riigieksami toimumist. Teiste õppeainete kooliastmehinded pannakse välja enne õppeperioodi lõppu. Õppeainetes, milles õpilane jäetakse täiendavale õppetööle, pannakse kooliastmehinne välja pärast täiendava õppetöö lõppu.

2.5 Eksamid

2.5.1 EBS Gümnaasiumis korraldatakse üleminekueksamid 10. ja 11. klassis.

2.5.2 Õpilased sooritavad kolm üleminekueksami: emakeeles, inglise keeles ja matemaatikas. Üleminekueksami ja koolieksami negatiivse tulemuse korral on õpilasel vastavas õppeaines võimalik sooritada tasuline järeleksam.

2.5.3 Enne riigieksami või koolieksami peavad aine õpivõlgnevused olema kõrvaldatud. Juhul, kui vastavas õppeaines on enne eksami mõni kursusehinne „nõrk”, „puudulik” või „x”, hinnatakse see aine kooliastmehindega „nõrk” ja õpilast koolieksamile ei lubata.

2.5.4 Gümnaasiumi lõpetamiseks sooritavad EBS Gümnaasiumi lõpetajad kolm kohustuslikku riigieksami, koolieksami ning viivad läbi uurimistöö.

3. ÕPILASE TÄIENDAVALLE ÕPPETÖÖLE JÄTMINE NING JÄRGMISSE KLASSI ÜLEVIIMINE

3.1 Õpilase täiendavale õppetööle jätmise. Õpilase klassikursust kordama jätmise

3.1.1 Perioodi jooksul omandamata jäänud õppekavaga nõutavate teadmiste ja oskuste omandamise toetamiseks võib õpilase jätta täiendavale õppetööle kahe kursuse ulatuses, mis on hinnatud hindega „nõrk” või „puudulik”. Täiendav õppetöö toimub pärast perioodi lõppu. Täiendava õppetöö raames täidab õpilane õpetaja vahetul juhendamisel spetsiaalseid õppeülesandeid. Täiendava õppetöö tulemusi kontrollitakse ja hinnatakse. Täiendava õppetöö raames sooritatud kontrolltööd ja tugiõppe kursused on tasulised.

3.1.2 Täiendavale õppetööle jätmise otsustab õppenõukogu.

3.1.3 Täiendava õppetöö põhivormiks on õpetajate konsultatsioonid, kontrolltööd ja tugiõppekursused.

3.1.4 Gümnaasiumiastmel õppivaid õpilasi klassikursust üldjuhul kordama ei jäeta.

3.2 Õpilase järgmisse klassi üleviimine

3.2.1 Õpilase järgmisse klassi üleviimise otsustab õppenõukogu hiljemalt õppeaasta viimasel õppenõukogul.

3.2.2 Järgmisse klassi üleviimiseks peab kõikide õppeaasta jooksul läbitud kursuste ja üleminekueksamite hindad olema vähemalt „rahuldav”.

4. HINNETE JA HINNANGUTE VAIDLUSTAMISE KORD

Hinnete ja hinnangute vaidlustamine, sh vaide esitamine ning vaidemenetlemine toimub haldusmenetluse seaduse vaidemenetluse regulatsioonist lähtuvalt.

4.1 Õpilasel või tema seaduslikul esindajal on õigus hinnet vaidlustada kolme päeva jooksul pärast hinde teadasaamist, esitades kooli õppealajuhatajale kirjaliku taotluse koos põhjendustega.

4.2 Kooli õppealajuhataja teeb otsuse ja teavitab sellest nimetatud taotluse esitajat kirjalikult ühe kuu jooksul alates kirjaliku taotluse saamise kuupäevast.

5. HINDAMISE KORRALDUS ÕPILASUURIMUSE JA PRAKTILISE TÖÖ HINDAMISEL, SEALHULGAS RETSENSEERIMISEL JA KAITSMISEL

Õpilasuurimuse ja praktilise töö hindamine toimub kooskõlas haridus- ja teadusministri 12. oktoobri 2011. a määrusega nr 62 „Õpilasuurimuse ja praktilise töö ettevalmistamise ning hindamise tingimused ja kord”.

Õpilasuurimuse ja praktilise töö hindamisel kasutatakse väljundipõhist hindamist arvestades hindamiskriteeriumidega. Hindamiskriteeriumid esitatakse uurimistöö juhendis. Gümnaasiumi riikliku õppekava lisa 14 punkti 1.2 kohaselt koostatakse koolis õppeasutusesisene uurimistööde juhend, kus on fikseeritud uurimistöö struktuur, viitamise ja vormistamise nõuded ning esile toodud juhendaja ja retsensendi roll ning hindamise põhimõtted.

LISA 18. ÕPILASUURIMUSE JA PRAKTILISE TÖÖ ETTEVALMISTAMISE NING HINDAMISE TINGIMUSED JA KORD EBS GÜMNAASIUMIS

EBS Gümnaasiumi õpilasuurimuse ja praktilise töö ettevalmistamise ning hindamise tingimused ja kord on kehtestatud Haridus- ja teadusministri 12. oktoobri 2011 määruse nr 62 alusel direktori 18. detsember 2019 käskkirjaga nr. 12-4/21.

Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määruse nr 2 „Gümnaasiumi riikliku õppekava“ §11 lõige 31 Õpilase minimaalse kohustusliku õppekoormuse hulka arvatakse valikkursusena õpilasuurimus või praktiline töö, mille maht sätestatakse kooli õppekavas, kusjuures see ei tohi olla lühem kui 35 õppetundi.

1. Üldsätted

1.1. Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 31 lõige 6 punkt 2 ja Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määruse nr 2 „Gümnaasiumi riikliku õppekava“ §18 lõige 4 peab õpilane gümnaasiumi lõpetamiseks sooritama õpilasuurimuse või praktilise töö.

1.2. Vastavalt Haridus- ja teadusministri määrusele nr 62 „Õpilasuurimuse ja praktilise töö ettevalmistamise ning hindamise tingimused ja kord“ §1 lõige 3 on EBS Gümnaasiumis õpilasuurimuste ja praktiliste tööde väljundiks majandusalane uurimustöö, õpilasfirma loomine või äriplaani koostamine.

1.3. Õpilasuurimus või praktiline töö sooritatakse üldjuhul gümnaasiumi 2. õppeaastal (11. klassis).

1.4. Õpilane valib septembrikuu jooksul töö teema ja juhendaja ning esitab vastava avalduse (Lisad 1) õppealajuhatajale.

1.5. Uurimistöö kaitstakse üldjuhul 5. perioodil vastavalt konkreetse õppeaasta üldtööplaanis kinnitatud kuupäevale.

1.6. Õpilasuurimuse või praktilise töö vastutav juhendaja on kooli töötaja. Lisaks kooli töötajale võib kaasata juhendaja väljastpoolt kooli.

2. Õpilasuurimuse ja praktilise töö eesmärk

Õpilasuurimuse ja praktilise töö ettevalmistamisel ja hindamisel on eesmärgiks õpilase loova eneseväljenduse, koostöö ja iseseisvalt töötamise oskuse arendamine ning järgmiste oskuste omandamine:

- 1) uuritava probleemi või loodava praktilise töö kohta taustinformatsiooni ja andmete kogumise ja analüüsimise oskus;
- 2) teoreetiliste teadmiste praktilise rakendamise oskus;
- 3) töö eesmärgi ja probleemile vastavate uurimisküsimuste sõnastamise ning sobiva meetodi ja analüüsivahendite valimise ja rakendamise oskus;
- 4) tegevuse ajalise kavandamise ja kavandatu järgimise oskus;
- 5) teadusteksti koostamise (eelkõige õpilasuurimuse puhul) oskus;
- 6) oma tegevuse ja töö analüüsimise oskus;

- 7) töö korrektse vormistamise oskus;
- 8) kokkuvõtte ja resümee koostamise oskus;
- 9) töö kaitsmise oskus.

3. Uurimus-ja praktilise töö juhendamine

3.1. Juhendaja roll:

- aitab püstitada töö eesmärgi ja kavandada töö ülesehitust;
- aitab koostada uurimistöö kalenderplaani;
- annab suuna teemakohase kirjanduse ja algallikate otsimiseks;
- jälgib töö vastavust sisulistele ja vormilistele nõuetele;
- konsulteerib õpilast uurimistöö käigus;
- kontrollib töö valmimist osade kaupa;
- hindab õpilase tööprotsessi;
- annab kirjaliku hinnangu õpilase tööle;
- kinnitab allkirjaga töö kaitsmisele lubamise.

3.2. Juhendajal on õigus keelduda õpilase valitud teema juhendamisest:

- kui õpetaja ei ole töö valdkonna asjatundja;
- kui õpilane ei ole suuteline püstitama teema kohta eesmärgi ja uurimusküsimusi.

3.3. Uurimistöö on õpilase iseseisev töö, mis toimub koostöös juhendajaga.

3.4. Üks õpetaja võib ühe õppeaasta jooksul juhendada kuni viis uurimistööd.

4. Uurimustöö ja praktilise töö etapid

1. Töö liigi ja konkreetse teema valik septembris.
2. Töö kava ja kalenderplaani koostamine.
3. Taustinformatsiooni kogumine, teiste uurijate ja loojate töödega tutvumine.
4. Uurimistöö / praktilise töö vahekaitsmine (oma töö eesmärkide, uurimisküsimuste ja allikate tutvustus).
5. Uuringu või praktilise töö teostamine.
6. Tulemuste analüüsimine.
7. Uurimuse kirjutamine, viimistlemine ja töö lõplik vormistamine või praktilise töö kirjaliku kokkuvõtte koostamine.
8. Töö esitamine retsenseerimiseks
9. Kaitsekõne ettevalmistamine
10. Uurimistöö kaitsmine

5. Uurimistööle kehtivad üldtunnustatud nõuded

5.1. Töö lubatakse kaitsmisele, kui selles on arvestatud üldtunnustatud nõudeid:

- Uurimistöö peab sisaldama midagi uut ja aktuaalset, mida varasemates töödes pole esitatud
- Äriplan peab olema koostatud uue firma kohta

- Autor peab käsitletavasse teemasse suhtuma objektiivselt, järeldused peavad olema kooskõlas tulemustega.
- Kõik esitatud väited peavad olema tõestatavad ja toetuma faktidele.
- Töö tulemusi peab olema võimalik kontrollida ja algallikatele peab olema täpselt viidatud.
- Töö peab olema andmete poolest ja terminoloogiliselt täpne, loogiline ja selge.
- Töö peab olema vastuoludeta terviklik süsteem.
- Töö ülesehituses, sisus, mõistetes, arutlustes, sõnastuses peab valitsema selgus.
- Töö sisu peab olema mõistetav kõigile, mitte ainult valdkonna spetsialistile.
- Teiste autorite seisukohtadesse, samuti enda arvamusse peab suhtuma kriitiliselt.
- Materjalide hulgast tuleb selekteerida antud teema käsitlemiseks kõige olulisem.

5.2. Uurimis- ja praktilisele tööle esitatavad eetilised nõuded:

- Lubamatu on teiste autorite andmete, tekstide ja tsitaatide kasutamine algallikale viita- mata.
- Mõne teise uuringu raames kogutud andmete kasutamisel oma töös peab olema luba andmete valdajalt (va avalikud materjalid).
- Uuringus osalemine peab olema vabatahtlik.
- Uuritavate isikute anonüümsus peab olema tagatud.
- Isikute personaalsete andmete, fotode, videosalvestuste, joonistuste jm materjali avaldamiseks peab olema vastava isiku kirjalik nõusolek vastavalt autorikaitsele.

5.3 Uurimis- või praktiline töö on kindla struktuuriga ja vormistatakse vastavalt konkreetsele tööle kehtestatud nõuetele (Lisa 5).

5.4. Uurimis- või praktilist tööd võib mitte lubada kaitsmisele, kui õpilane ei täida kalenderplaanis kokkulepitut või töö vahekaitsmise ajal või peale esitamist selgub, et töö ei vasta kehtestatud nõuetele.

6. Uurimistööde kaitsmine, hindamine ja hinde apelleerimine

6.1. Kaitsmisel esineb õpilane lühiettekandega, töö juhendaja annab ülevaate tööprotsessist. Kaitsmisel peab õpilane välja tooma: töö vastavuse püstitatud eesmärgile; meetodika valiku põhjenduse; uurija/praktilise töö teostaja enda panuse; töö peamisi väärtusi ja puudusi.

6.2. Praktiliste tööde ja õpilasuurimuste kaitsmine toimub kooli direktori poolt kinnitatud hindamiskomisjoni ees.

6.3. Praktilise töö või uurimuse hinnet arvestatakse gümnaasiumi lõpuhindena. Kaitsmise ebaõnnestumise korral antakse õpilasele võimalus töö täiendamiseks ja määratakse uus kaitsmise aeg.

6.4. Uurimuse ja praktilise töö kaitsmisel arvestab komisjon: püstitatud eesmärgi täitmist; teema valdamist; töö tulemuste vormistamist; õpilase esinemist kaitsmisel.

6.5. Retsenseerimisel hinnatakse:

- uuritava probleemi või loodava praktilise töö kohta taustinformatsiooni ja andmete kogumise ja analüüsimise oskust;
- oskust seostada teoreetilisi teadmisi ja praktilisi oskusi;
- korrektse teadusteksti koostamise oskust (uurimistöös);
- töö korrektse vormistamise oskust;

6.6. Hindamisel lähtutakse järgmistest kriteeriumidest (Lisa 2: uurimis- ja praktiliste tööde hindamismudelid):

- töö uudsus ja aktuaalsus, tema teoreetiline ja praktiline tähendus ning probleemiseade põhjendatus;
- sisu vastavus teemale ja pealkirjale, püstitatud eesmärkidele ning ülesannetele; autori omapoolne intellektuaalne panus;
- töö ülesehituse terviklikkus ja selle osade omavaheline seotus, ülesehituse loogilisus ja liigenduse otstarbekus;
- teemale vastava kirjanduse ja teoreetiliste käsitluste tundmine, materjali läbitöötamine ja selle süstemaatiline, selge ja loogiline esitamine;
- kasutatud meetodite valik;
- andmete esinduslikkus ja kontrollitavus, andmeanalüüsi kvaliteet;
- töö vormistuslik külg;
- töö keeleline korrektsus;
- töös kirjeldatud seisukohtade esitamine ja argumenteerimine ning küsimustele vastamine avaliku kaitsmise käigus.

6.7. Nõuded töö esitamisele

- Kaitstav töö esitatakse väljaprintituna ja pehmes spiraalköites kantseleisse ning .pdf failina kooli e-maili aadressile vähemalt kaks nädalat enne kaitsmist. Töö esitamise tähtaeg konkreetsel õppeaastal kinnitakse üldtööplaanis. Tähtajaks esitamata tööd kaitsmisele ei pääse.
- Juhendaja hinnang tööle (Lisa 3) esitatakse komisjonile vähemalt nädal enne kaitsmist. Juhendaja kinnitab oma allkirjaga töö lubamise kaitsmisele. Juhendaja poolt kaitsmisele mittelubatud tööd võib töö autor kaitsta omal vastutusel.

6.8. Retsenseerimine

- Retsensendiks on üldjuhul EBS Gümnaasiumi õpetaja, aga retsensent võib olla ka vastava ala spetsialist väljastpoolt kooli.
- Retsensioon (Lisa 4) tuleb esitada komisjonile ja kaitsjale tutvumiseks hiljemalt kaks päeva enne kaitsmist.

6.9. Uurimistööde kaitsmine

- Kaitsmisel arvestatakse ühe töö jaoks maksimaalselt 15 minutit, mis jaguneb kaitsekõne ja retsensendi ning komisjoni arvamuste ja küsimuste vahel.
- Töö kaitsmine on avalik. See toimub suulise ettekandena, mida on soovitav illustreerida korrektse akadeemilise multimeedia esitlusprogrammiga.

- Kui õpilasuurimust või praktilist tööd on hinnatud mitterahuldava hindega, antakse õpilasele võimalus korduvaks õpilasuurimuse või praktilise töö ettevalmistamiseks ja kaitsmiseks.

6.10. Hinde apelleerimine

- Kaitsmiskomisjoni otsusega mittenõustumisel võib esitada kirjaliku apellatsiooni komisjoni esimehe nimele 3 tööpäeva jooksul pärast kaitsmist.
- Esitatud apellatsioonide läbivaatamiseks moodustab direktor kolmeliikmelise apellatsioonikomisjoni, kes võib kaasata eksperte väljastpoolt kooli.
- Apellatsioonikomisjon teeb vaidlustatud töö hinde kohta 10 päeva jooksul apellatsiooni esitamisest arvates ühe järgmistest otsustest:
 1. jätta töö hinne muutmata;
 2. tõsta töö hinnet;
 3. langetada töö hinnet.
- Apellatsioonikomisjoni otsus koos põhjendusega saadetakse avalduse esitajale 10 tööpäeva jooksul arvates avalduse laekumisest kirjalikult e-postiga avaldusel toodud aadressil.

Lisa 1. Avaldus uurimis- või praktilise töö teema ja juhendaja valimiseks

Lisa 1a. Avaldus uurimistöö teema ja juhendaja valimiseks

Uuriija nimi Klass.....

Uuriija e-post.....

Uurimistöö on eesti keelne ☐ ingliskeelne ☐

Töö teema (pealkiri):

Töö eesmärk (milleni soovitakse jõuda ja millist probleemi soovitakse lahendada)

Uurimist ja lahendamist vajavad küsimused

Andmed või materjalid mille põhjal uuritavale probleemile lahendust otsitakse

Ajakava

Periood/ täpsustatud aeg	Aeg	Tegevus
	september	Uurimistöö teema valik ja eesmärgi püstitus
	oktoober- detsember	Töö kava ja kalenderplaani koostamine. Uuringu ettevalmistamine. Teoreetilise tausta uurimine, allikatega tutvumine.
	detsember	vahekaitsmine
	jaanuar-märts	Uuringu teostamine. Andmete läbitöötamine. Tulemuste analüüsimine. Töö kirjutamine ja vormistamine vastavalt nõuetele. Töö esialgse variandi esitamine juhendajale
	aprill	Töö viimistlemine. Lõpliku töö esitamine kaitsmisele
	mai	Töö kaitsmine

Juhendaja (nimi, kuupäev, allkiri)

Õpilane (kuupäev, allkiri)

Lisa 1b. Avaldus äriplaani koostamiseks ja juhendaja valimiseks

õpilase nimi Klass.....

õpilase e-post.....

Ettevõtte nimi

.....

Ettevõtte tegevusvaldkond

.....

.....

Ajakava

Periood/ täpsustatud aeg	Aeg	Tegevus
	september	Äriplaani teema valik
	oktoober- detsember	Töö kava ja kalenderplaani koostamine. Äriidee kirjeldamine, ettevõtluskeskkonna kirjeldus, teenus/toode, klient/turg, turundus/müük, riskianalüüs, finantsplaan, kokkuvõte.
	detsember	vahekaitsmine
	jaanuar-märts	Teksti kirjutamine ja vormistamine vastavalt nõuetele. Töö esialgse variandi esitamine juhendajale
	aprill	Töö viimistlemine. Lõpliku töö esitamine kaitsmisele
	mai	Töö kaitsmine

Juhendaja (nimi, kuupäev, allkiri)

Õpilane (kuupäev, allkiri)

Lisa 1c. Avaldus õpilasfirma loomiseks ja juhendaja valimiseks

Õpilasfirma liige 1 Klass.....

e-post

Õpilasfirma liige 2 Klass.....

e-post

Õpilasfirma liige 3 Klass.....

e-post

Õpilasfirma liige 4 Klass.....

e-post

Õpilasfirma liige 5 Klass.....

e-post

Õpilasfirma nimi

Õpilasfirma tegevusvaldkond (toode/teenus)

.....

.....

Ajakava

Periood / täpsustatud aeg	Aeg	Tegevus
	september	
	oktoober - märts	Töö kava ja kalenderplaani koostamine. Toote/teenuse arendus, tootmine ja müük/teenuse pakkumine. Õpilasfirma dokumentatsiooni korrashoid. Aruande kirjutamine ja vormistamine vastavalt nõuetele. Õpilasfirma aruande esialgse variandi esitamine juhendajale
	aprill	Õpilasfirma aruande viimistlemine. Lõpliku töö esitamine kaitsmisele
	mai	Töö kaitsmine

Juhendaja (nimi, kuupäev, allkiri)

Õpilane (nimi, kuupäev, allkiri)

Õpilane (nimi, kuupäev, allkiri)

Õpilane (nimi, kuupäev, allkiri)

Õpilane (nimi, kuupäev, allkiri)

Õpilane (nimi, kuupäev, allkiri)

Lisa 2. Uurimis- ja praktilise töö hindamismudelid

Lisa 2a. Uurimistöö hindamismudel

Juhendaja hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv
Teemavalik, selle täpsustamine	3
Töö teostamine, isiklik panus	4
Töö taustmaterjalidega	3
Omaalgatus ja aktiivsus	3
Kontakt juhendajaga	3
Planeerimine	2
Tähtaegadest kinnipidamine	2

Juhendaja punktid (20 p): _____

Retsensendi hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv
Teemavalik (2 punkti)	
Aktuaalne, uudne ja originaalne	1
Isiklik suhe temaga	1
Uurimistöö sisu (12 punkti)	
Töö sisu vastab teemale	2
Võrdlus teiste uurijate uurimuste tulemustega	2
Ülevaade kasutatud meetoditest	3
Uurimistulemuste analüüs ja autori järeldused	3
Nõuetekohane sissejuhatuse ja kokkuvõtte	2
Vormistus ja viitamine (6 punkti)	
Kasutatud on akadeemilist kirjakeelt, sõnastus on loogiline ja puuduvad kirjavead	2
Tööl on nõuetekohased tiitelleht, sisukord, liigendus, pealkirjad ja korrektne võõrkeelne resümee	2
Kasutatud materjalid on nõuetekohaselt vormistatud. Viidatud on kõigile kasutatud materjalidele ja viited on kontrollitavad. Töös on kasutatud ühtset viitamissüsteemi	2

Retsensendi punktid (20 p): _____

Kaitsmiskomisjoni hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv
Kaitsekõne ja esitlus annavad uurimistööst ammendava ülevaate, ajast on kinni peetud	3
Esinemine on veenev ja nauditav	3
Kaitsja vastab küsimustele asjatundlikult	4

Kaitsmiskomisjoni punktid (10 p): _____

Lisa 2b. Äriplaani hindamismudel

Juhendaja hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv
Teemavalik, selle täpsustamine	3
Töö teostamine, isiklik panus	4
Töötaustmaterjalidega	3
Omaalgatus ja aktiivsus	3
Kontakt juhendajaga	3
Planeerimine	2
Tähtaegadest kinnipidamine	2

Juhendaja punktid (20 p): _____

Retsensendi hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv
Teemavalik (2 punkti)	
Aktuaalne, uudne ja originaalne	1
Isiklik suhe teemaga	1
Töö sisu (12 punkti)	
Seosed äriidee ja äriplaanis esitatud informatsiooni vahel on selged	2
Eesmärgid on mõõdetavad ja realistlikud	1
Sihtgrupid on kirjeldatud ja nende suurused on määratletud	2
Konkurentide tegevust ja asendustooteid on analüüsitud	2
Finantsprognosis on kooskõlas äriplaanis esitatuga	2
Kõikide äritegevuse käigus tekkivate kuludega on arvestatud	1
Järgitavad on kehtivat seadusandlust	1
Kasutatud on ajakohast/päevakohast informatsiooni	1
Vormistus ja viitamine (6 punkti)	
Nõuetekohane tiitelleht, sisukord, kokkuvõte (äriplaani algab kokkuvõttega, puudub sissejuhatus), liigendus, pealkirjad, võõrkeelne (inglisekeelne) resümee	2
Kasutatud on akadeemilist kirjakeelt, sõnastus on loogiline ja puuduvad kirjavead	2
Viidatud on kõigile kasutatud materjalidele ja viited on kontrollitavad	1
Kasutatud materjalid on nõuetekohaselt vormistatud	1

Retsensendi punktid (20 p): _____

Kaitsmiskomisjoni hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv
Kaitsekõne ja esitlus annavad uurimistööst ammendava ülevaate, ajast on kinni peetud	3
Esinemine on veenev ja nauditav	3
Kaitsja vastab küsimustele asjatundlikult	4

Kaitsmiskomisjoni punktid (10 p): _____

Lisa 2c. Õpilasfirma hindamismudel

Juhendaja hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv
Õpilasfirma arendamine (12 punkti)	
Tähtaegadest kinnipidamine, kontakt juhendajaga	3
Isiklik motivatsioon ja aktiivsus	3
Toote/teenuse müük	3
Õpilasfirma areng vastab püstitatud eesmärkidele	3
Õpilasfirma toimimine meeskonnana (12 punkti)	
Isiklik panus aruande koostamisel	3
Suhtlemisoskus	3
Koostööoskus (probleemide, tülide ennetamine, konfliktide lahendamise oskus, kompromissi leidmine)	6
Aruande koostamine (6 punkti)	
Eneseanalüüs	3
Finantsanalüüs	3

Juhendaja punktid (30 p): ____

Retsensendi hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv
Toote/teenuse valik (2 punkti)	
Toote/teenuse aktuaalsus, kontseptsioon.	1
Toote/teenuse valiku põhjendamine	1
Aruande vormistus ja viitamine (5 punkti)	
Kasutatud on akadeemilist kirjakeelt, sõnastus on loogiline ja puuduvad kirjavead	2
Tööl on nõuetekohased tiitelleht, sisukord, liigendus, pealkirjad ja korrektne võõrkeelne resümee. Kasutatud materjalid on nõuetekohaselt vormistatud. Viidatud on kõigile kasutatud materjalidele ja viited on kontrollitavad. Töös on kasutatud ühtset viitamissüsteemi	3
Aruande sisu (3 punkti)	
Aruanne annab põhjaliku ülevaate õpilasfirma arengust. Õpilasfirma tegevust puudutavad otsused lähtuvad firma arenguvõimalustest ning on tekstis hästi põhjendatud.	3

Retsensendi punktid (10 p): ____

Kaitsmiskomisjoni hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv
Kaitsekõne ja esitlus annavad uurimistööst ammendava ülevaate, ajast on kinni peetud	3
Esinemine on veenev ja nauditav	3
Kaitsja vastab küsimustele asjatundlikult	4

Kaitsmiskomisjoni punktid (10 p): ____

Lisa 3. Juhendaja kirjalik hinnang töö valmimise protsessile

Lisa 3a. Uurimistöö juhendaja kirjalik hinnang töö valmimise protsessile

Juhendaja nimi..... amet

Õpilase nimi Klass

Töö pealkiri:

.....
.....

Uurimistöö valmimise protsess, ajakavast ja kokkulepetest kinnipidamine:

Juhendaja hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv	Antud punkte
Teemavalik, selle täpsustamine	3	
Töö teostamine, isiklik panus	4	
Töö taustmaterjalidega	3	
Omaalgatus ja aktiivsus	3	
Kontakt juhendajaga	3	
Planeerimine	2	
Tähtaegadest kinnipidamine	2	

Märkused:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Koondhinnang töö protsessile: punkti

kuupäev

Juhendaja nimi ja allkiri

Lisa 3b. Äriplaani juhendaja kirjalik hinnang töö valmimise protsessile

Juhendaja nimi amet

Õpilase nimi Klass

Töö pealkiri:

.....

.....

Äriplaani valmimise protsess, ajakavast ja kokkulepetest kinnipidamine:

Juhendaja hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv	Antud punkte
Teemavalik, selle täpsustamine	3	
Töö teostamine, isiklik panus	4	
Töötaustmaterjalidega	3	
Omaalgatus ja aktiivsus	3	
Kontakt juhendajaga	3	
Planeerimine	2	
Tähtaegadest kinnipidamine	2	

Märkused:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Koondhinnag töö protsessile: punkti

kuupäev

Juhendaja nimi ja allkiri

Lisa 3c. Õpilasfirma juhendaja kirjalik hinnang töö valmimise protsessile

Juhendaja nimi amet

Õpilase nimi Klass

Õpilase nimi Klass

Õpilase nimi Klass

Õpilase nimi Klass

Õpilase nimi Klass

Õpilasfirma nimi:

.....

Juhendaja hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv	Antud punkte
Õpilasfirma arendamine (12 punkti)		
Tähtaegadest kinnipidamine, kontakt juhendajaga	3	
Isiklik motivatsioon ja aktiivsus	3	
Toote/teenuse müük	3	
Õpilasfirma areng vastab püstitatud eesmärkidele	3	
Õpilasfirma toimimine meeskonnana (12 punkti)		
Isiklik panus aruande koostamisel	3	
Suhtlemisoskus	3	
Koostööoskus (probleemide, tülide ennetamine, konfliktide lahendamise oskus, kompromissi leidmine)	6	
Aruande koostamine (6 punkti)		
Eneseanalüüs	3	
Finantsanalüüs	3	

Märkused:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Koondhinnang töö protsessile: punkti

kuupäev

Juhendaja nimi ja allkiri

Lisa 4. Retsensioon

Lisa 4a. Uurimistöö retsensioon

Retsensendi nimi amet

Õpilase nimiKlass

Töö pealkiri:

.....
.....

Retsenseeritava uurimistöö maht on lehekülge, millest põhiosa on lk,
lisad lk, materjali illustreerimiseks on kasutatud joonist jatabelit.
Kasutatud kirjanduse loetelus on nimetust.

Sisuline hinnang tööle (töö tugevad ja nõrgad kohad):

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Märkused ja/või ettepanekud töö autorile:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Küsimused töö autorile:

1.
2.
3.

Hinnang töö erinevatele komponentidele:

Retsensendi hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv	Antud punkte
Teemavalik (2 punkti)		
Aktuaalne, uudne ja originaalne	1	
Isiklik suhe teemaga	1	
Uurimistöö sisu (12 punkti)		
Töö sisu vastab teemale	2	
Võrdlus teiste uurijate uurimuste tulemustega	2	
Ülevaade kasutatud meetoditest	3	
Uurimistulemuste analüüs ja autori järeldused	3	
Nõuetekohane sissejuhatus ja kokkuvõte	2	
Vormistus ja viitamine (6 punkti)		
Kasutatud on akadeemilist kirjakeelt, sõnastus on loogiline ja puuduvad kirjavead	2	
Tööl on nõuetekohased tiitelleht, sisukord, liigendus, pealkirjad ja korrektne võõrkeelne resümee	2	
Kasutatud materjalid on nõuetekohaselt vormistatud. Viidatud on kõigile kasutatud materjalidele ja viited on kontrollitavad. Töös on kasutatud ühtset viitamissüsteemi	2	

Koondhinnang tööle: punkti (maksimaalselt 20 p)

kuupäev

Retsensendi nimi ja allkiri

Lisa 4b. Äriplaani retsensioon

Retsensendi nimi amet

Õpilase nimiKlass

Töö pealkiri:

.....
.....

Retsenseeritava äriplaani maht on lehekülge, millest põhiosa on lk,
lisad lk, materjali illustreerimiseks on kasutatud joonist jatabelit.
Kasutatud kirjanduse loetelus on nimetust.

Sisuline hinnang tööle (töö tugevad ja nõrgad kohad):

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Märkused ja/või ettepanekud töö autorile:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Küsimused töö autorile:

1.
2.
3.

Hinnang töö erinevatele komponentidele:

Retsensendi hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv	Antud punkte
Teemavalik (2 punkti)		
Aktuaalne, uudne ja originaalne	1	
Isiklik suhe temaga	1	
Töö sisu (12 punkti)		
Seosed äriidee ja äriplaanis esitatud informatsiooni vahel on selged	2	
Eesmärgid on mõõdetavad ja realistlikud	1	
Sihtgrupid on kirjeldatud ja nende suurused on määratletud	2	
Konkurentide tegevust ja asendustooteid on analüüsitud	2	
Finantsprognosid on kooskõlas äriplaanis esitatuga	2	
Kõikide äritegevuse käigus tekkivate kuludega on arvestatud	1	
Järgitud on kehtivat seadusandlust	1	
Kasutatud on ajakohast/päevakohast informatsiooni	1	
Vormistus ja viitamine (6 punkti)		
Nõuetekohane tiitelleht, sisukord, kokkuvõte (äriplaan algab kokkuvõttega, puudub sissejuhatus), liigendus, pealkirjad, võõrkeelne (inglisekeelne) resümee	2	
Kasutatud on akadeemilist kirjakeelt, sõnastus on loogiline ja puuduvad kirjavead	2	
Viidatud on kõigile kasutatud materjalidele ja viited on kontrollitavad	1	
Kasutatud materjalid on nõuetekohaselt vormistatud	1	

Koondhinnang tööle: punkti (maksimaalselt 20 p)

kuupäev

Retsensendi nimi ja allkiri

Lisa 4c. Õpilasfirma retsensioon

Retsensendi nimi amet

Õpilase nimiKlass

Õpilase nimiKlass

Õpilase nimiKlass

Õpilase nimiKlass

Õpilase nimiKlass

Töö pealkiri:

.....

.....

Retsenseeritava õpilasfirma aruande maht on lehekülge, millest põhiosa on lk, lisad lk, materjali illustreerimiseks on kasutatud joonist jatabelit.

Kasutatud kirjanduse loetelus on nimetust.

Sisuline hinnang tööle (töö tugevad ja nõrgad kohad):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Märkused ja/või ettepanekud töö autoritele:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Küsimused töö autoritele:

1.
2.
3.

Hinnang töö erinevatele komponentidele:

Retsensendi hinnatavad aspektid	Maksimaalne punktide arv	Antud punkte
Toote/teenuse valik (2 punkti)		
Toote/teenuse aktuaalsus, kontseptsioon.	1	
Toote/teenuse valiku põhjendamine	1	
Aruande vormistus ja viitamine (5 punkti)		
Kasutatud on akadeemilist kirjakeelt, sõnastus on loogiline ja puuduvad kirjavead	2	
Tööl on nõuetekohased tiitelleht, sisukord, liigendus, pealkirjad ja korrektne võõrkeelne resümee. Kasutatud materjalid on nõuetekohaselt vormistatud. Viidatud on kõigile kasutatud materjalidele ja viited on kontrollitavad. Töös on kasutatud ühtset viitamissüsteemi	3	
Aruande sisu (3 punkti)		
Aruanne annab põhjaliku ülevaate õpilasfirma arengust. Õpilasfirma tegevust puudutavad otsused lähtuvad firma arenguvõimalustest ning on tekstis hästi põhjendatud.	3	

Koondhinnang tööle: punkti (maksimaalselt 20 p)

kuupäev
(maksimaalselt 10 p)

Retsensendi nimi ja allkiri

Lisa 5. Nõuded uurimistööle ja praktilise töö kirjalikule osale

Lisa 5a EBS Gümnaasiumi UURIMISTÖÖ JUHEND

EBS Gümnaasiumi uurimistöö nõuded lähtuvad kehtivatest rahvusvahelistest nõuetest ning EBS Ülikooli kirjalike tööde vormistamise juhistest.

1. Uurimistöö olemus ja eesmärgid

Uurimistöö on õppekava raames koostatud õpilasuuring, mis on gümnaasiumi lõpetamise eelduseks. Uurimistöö on õpilase poolt iseseisvalt kirjutatud teaduslik töö, mis on koostatud õpilase valitud või juhendaja poolt soovitatud teemal ja mis vastab uurimistöö juhendi nõuetele. Uurimistööd hinnatakse püstitatud sisuliste eesmärkide saavutamise, töö valmimise protsessi ja kaitsmise põhjal. Uurimistöös tuleb selgelt välja tuua käsitletava teema teaduslik põhjendus, üldteoreetiline taustkoos viidetega, uurimisküsimus, põhieesmärgid ja tööhüpoteesid, uurimismetoodika ja tulemused, tulemuste analüüs ja järeldused. Uurimistöö oluline osa on koostaja poolt planeeritud ja läbiviidud uurimuslik osa.

Uurimistöö põhieesmärkideks on:

erialase teaduskirjanduse ning andmete kogumise ja nendega töötamise kogemuste omandamine;

- korrektse kirjaliku väljendusoskuse (teaduskeeles ja erialase terminoloogia) omandamine;
- töö korrektse (juhendi nõudeid rangelt järgiva) vormistamisoskuse omandamine.

2. Uurimistöö struktuur

- Tiitelleht (märgitakse kooli nimi, autori ees- ja perekonnanimi, klass, töö pealkiri, töö iseloom (uurimistöö), juhendaja ees- ja perekonnanimi, töö valmimise koht ja aasta).
- Sisukord, mis peab vastama töös leiduvatele pealkirjadele ja leheküljenumbritele.
- Sissejuhatus/eessõna, kus põhjendatakse teemavalikut ja selgitatakse probleemi laiemat tausta, tutvustatakse konkreetset kitsamat probleemi ja sõnastatakse eesmärk (esitatakse küsimus, millele otsitakse töö käigus vastus) selgitatakse töömeetodeid (valim, tööplaneerimine) ning töö sisulist liigendust. Hea tava kohaselt avaldatakse tänu juhendajale ja muudele abilistele.
- Sisu/põhiosa, s.o uurimus, mille käigus tuuakse selgesti välja uurimistöö autori isiklik panus. Analüüs peab olema esitatud loogilises ja põhjendatud järjekorras: 1) ülevaade kirjandusest ja olulisemate autorite seisukohtadest, 2) uurimus, 3) analüüs ja järeldused.
- Kokkuvõte (1-2 lk), kus võetakse kokku põhiosas kirjeldatud analüüsi tulemused ning antakse vastus sissejuhatuses tõstatatud probleemistikule. Kokkuvõttes ei tooda enam uusi, põhiosas varem esitamata andmeid ja järeldusi. Kokkuvõte ei sisalda viiteid tekstile ega kirjandusele.

- Võõrkeelne resümee on sissejuhatuse ja kokkuvõtte süntees. Resümee eesmärk on anda tööst üldistatud ja ammendav ülevaade isikule, kes töö keelt ei valda.
- Kasutatud kirjanduse ja teiste allikate loetelu.
- Lisad (vajadusel) sisaldavad töö põhiosa täiendavaid lisamaterjale: illustratsioonid, joonised, tabelid vms ning neile tuleb põhitekstis viidata.

3. Juhendaja ja õpilase roll

Juhendaja on enamasti EBS Gümnaasiumi õpetaja. Kui juhendaja on väljaspool kooli, lisandub õpilasele ka koolipoolne juhendaja. Õpilasel ja juhendajal on õigus kasutada konsultantide abi.

Juhendaja:

- aitab sõnastada töö eesmärgi ja kavandada töö ülesehituse;
- annab metoodilisi nõuandeid, jälgib töö koostamise käiku;
- nõustab teemakohase kirjanduse ja allikate otsimisel;
- abistab probleemide lahendamisel, konsulteerib õpilast regulaarselt;
- selgitab uurimistöö sisule ja vormistamisele esitatavaid nõudeid;
- kontrollib töö valmimist osade kaupa ja tervikuna;
- valmistab õpilast ette töö kaitsmiseks;
- annab hinnangu uurimistöö koostaja tegevusele ja tema töö tulemusele tervikuna ning annab tööle soovitusliku hinde.

Õpilane:

- leiab juhendaja;
- otsib teemakohase kirjanduse ja allikad;
- valib oma uurimistööle sobiliku metoodika;
- kogub ja analüüsib uurimismaterjali sisuliselt;
- annab perioodiliselt juhendajale aru töö käigust;
- vastutab töös esitatud andmete õigsuse eest;
- vormistab töö nõuetekohaselt;
- esitab uurimistöö paberkandjal ühes eksemplaris ja pdf-failina kaks nädalat enne kaitsmise kuupäeva;
- kaitseb uurimistöö kaitsmiskomisjoni ees.

4. Uurimistöö keel ja stiil

Töö korrektne vormistus eeldab veatut kirjakeelt, lubamatud on ka trükivead. Töö keel on rangelt teaduslik ja selle tagamisel peetakse silmas järgmisi nõudeid:

1. Sõnastus peab olema korrektne ja loogiline ning vastama kasutatava keele ortograafiale.
2. Töös kasutatakse üldtunnustatud terminoloogiat ja lühendeid.
3. Väljenduslaad peab olema lihtne, tuleb hoiduda paljusõnalisusest.

4. Vältitakse võõrsõnadega liialdamist ja tõlkevääratusi.
5. Sõnakorduste asemel kasutatakse rikkalikumat sõnavara.
6. Hoidutakse üliemotsionaalsetest väljenditest.

Valitud vorm on ühtne kogu töö ulatuses. Uurimistöös soovitatakse kasutada umbisikulist tegumoodi (töös käsitletakse, vaadeldakse, analüüsitakse jne) või kindlat kõneviisi (töö käsitleb, autor vaatlleb, analüüsib jne). Töö kirjutamisel vältitakse nii kõne- kui konspektistiili. Kõnestiilile on omane liialdamine mina-vormi kasutamisega, konspektistiili iseloomustavad liiga lakooniline sõnastus ja lühendite rohkus.

Võõrkeelse materjali tõlkimisel tuleb muuta lausete struktuuri vastavalt eesti keele süntaksile ning kasutada käsitletava valdkonna termineid õiges tähenduses ja kontekstis. Arusaamatuste vältimiseks on otstarbekas eestikeelsele terminile lisada sulgudes selle võõrkeelne nimetus. Tõlkimisel tuleb taotleda mõtestatud lauset, mitte sõnasõnalist tõlget.

Lühendi esmakordsel kasutamisel tuleb see defineerida täieliku kirja pildi kaudu, nt ERA (Eesti Riigiarhiiv), erandi moodustavad üldlevinud lühendid, nt NATO, ÜRO, õa jne. Lühendite järele punkti ei panda. Kui punktita lühend langeb kokku mõne eestikeelse sõnaga, pannakse lühendisse sõnavahet märkiv punkt nt e.m.a (enne meie aega). Kogu töö ulatuses tuleb kinni pidada kõikidest kasutusele võetud terminitest ja lühenditest. Kui neid on üle kahekümne, on vaja koostada lühendite ja terminite loetelu ja paigutada see sisukorra järele.

5. Uurimistöö üldine vormistamine

Töö esitatakse väljatrükituna ja köidetuna pehmesse spiraalköitesse. Töö vormistatakse arvutil lehe ühele küljele, kasutatakse paberi formaati A4.

Teksti kirjastiil ja suurus: Times New Roman 12 punkti (v.a. pealkirjad). Reavahe 1,5 tähe kõrgust. Väiksema tekstiga esitatakse allmärkused, viited jooniste ja tabelite allikatele ning tabeli sisu. Tekstis esiletõstmist vajavaid sõnu või lauseid võib vormistada paksus kirjas. Võõrkeelsed sõnad vormistatakse kaldkirjas.

Tekst esitatakse plokkstiilis, kus tekstilõigu alustamiseks ei kasutata taandridu, vaid tühja rida kahe tekstilõigu vahel. Tekst joondatakse mõlemalt servalt (rööpselt), vasakust servast jäetakse 3,8 cm ruumi, paremalt, alt ja ülalt 2,5 cm.

Leheküljed nummerdatakse alates tiitellehest, kuigi tiitellehele ja sisukorrale lehekülje numbrit välja ei trükita. Lehekülje number paigutatakse lehekülje alumise serva keskele alates sissejuhatusest.

Töö põhitekst liigendatakse peatükkideks, alapeatükkideks ja punktideks, mis pealkirjastatakse ning nummerdatakse hierarhilise numeratsiooniga ja araabia numbritega (peatükk 1, alapeatükk 1.1). Pealkirjades sõnu ei poolitata, lühendeid ja ühesõnalisi pealkirju ei kasutata. Pealkirjade lõppu ei panda punkti. Peatüki pealkiri joondatakse keskele, alapeatükkide ja punktide pealkirjad esitatakse vasakpoolse joondusega. Töö iseseisvad osad (peatükid, sisukord, sissejuhatus, kokkuvõte) algavad uuel lehelt, jättes ülalt vabaks 5 cm. Alapeatükid jätkuvad samalt leheküljelt.

Pealkirjad vormistatakse kasutades eelnevalt vormistatud pealkirjastiili (Heading) järgnevalt:

PEATÜKI PEALKIRI (Heading 1), 16 pt, Arial, rasvane, kõik suured tähed.

Alapeatüki pealkiri (Heading 2), 14 pt, Arial, rasvane, esimene suurtäht.

Punkti pealkiri (Heading 3), 12 pt, Arial, rasvane, esimene suurtäht.

Kui pealkirjas on mitu lauset, siis pannakse lausete vahele punkt, rea lõppu aga mitte. Mitmerealised pealkirjad (ka sisukorras) kirjutatakse reavahega 1,0. Uut pealkirjastatud jaotist ei alustata lehekülje alläärest, kui pealkiri jääb lehekülje lõppu või kui pealkirja alla mahub ainult üks rida teksti.

Kõikide töö iseseisvate osade: sisukorra, sissejuhatuse, kokkuvõtte, võõrkeelse resümee, kasutatud kirjanduse ja lisa pealkirjad vormistatakse esimese astme pealkirjadena (Heading 1), kuid neid ei nummerdata.

Peatüki ja alapeatükkide pealkirja ning sellele järgneva teksti vahele jäetakse vähemalt kaks tühja rida. Alapealkirja ja sellele eelneva ning järgneva teksti vahele jäetakse üks tühi rida.

Töö ühtki osa ei alustata ega lõpetata joonise, tabeli või loeteluga.

Arvude kirjutamisel tekstis kirjutatakse ühekohalised arvud tavaliselt sõnadega, v.a kui arvule järgneb mõõtühik või märgid, nt: *osales seitse õpilast; 6%, 7°C; 3 kg; 1 km*. Ühikute märkimisel jäetakse numbri ja sõna vahele tühi. Erandiks on protsendi- ja kraaditähiste kokkukirjutamine eesoleva arvuga. Käändelõppe ei lisata põhi ega järgarvudele, kui kääne selgub järgnevast nimisõnast, nt *2014. aastal (mitte 2011-ndal aastal), 50 vastajast (mitte 50-st vastajast), 13. korrusele (mitte 13-ndale korrusele)*. Aastaarvud märgitakse ainult arvudega. Miljonite ja miljardite puhul kasutatakse arvude ja sõnade kombinatsioone, nt: *2,35 miljonit dollarit või 34,2 tuhat veist*.

Lauset alustatakse üldjuhul sõnaga, erandi moodustavad aastaarvud. Võõrkeelsed sõnad tuuakse tekstis kaldkirjas, v.a kirjanduse loetelus.

6. Töö iseseisvate osade vormistamine

6.1. Tiitelleht

Tiitellehel on töö kohta järgmised andmed: kooli nimi, autori nimi, töö pealkiri ja liik (uurimistöö), juhendaja nimi, töö valmimise koht ja aastaarv. Tiitellehe iga element on omaette real, koht ja aastaarv on samal real. Koha ja aastaarvu vahele koma ei panda. Tiitellehe teksti võib kirjutada suurtähtede või väiketähtedega. Väiketähtede kasutamise korral algab iga rida tiitellehel suurtähega, välja arvatud uuele reale üleminev pika pealkirja jätk. Tiitellehel sõnu ei poolitata. Ükski rida ei lõpe punktiga. Autori ja juhendaja ees- ja perekonnanimi kirjutatakse välja. Kooli nimi paigutatakse lehe ülemise serva keskele. Autori ees- ja perekonnanimi paiknevad pealkirja kohal. Töö pealkiri kirjutatakse lehe esimese kolmandiku lõppu. Pealkirja alla märgitakse töö liik (uurimistöö). Töö juhendaja kutse (lühendina: õp, mag, prof jne) ja nimi trükitakse lehe teise kolmandiku lõppu paremasse serva. Töö valmimise koht ja aasta paigutatakse lehe alumisse serva keskele. Tiitellehel ei ole lausete lõpus punkti. Kiri kirjutatakse stiilis Normal. Tavaliselt on tähesuurus 14 pt. Tiitellehe näidis (lisa 1).

6.2. Sisukord

Tiitellehe järel asub sisukord, milles näidatakse kõik töö alajaotused ranges vastavuses töös kasutatud pealkirjade, alajaotuste järjenumbrite ning leheküljenumbritega. Töö

põhiteksti täiendavad osad (tabelid, joonised, pildimaterjal jne), mis on liiga mahukad, paigutatakse lisadena töö lõppu. Lisad pealkirjastatakse ja nummerdatakse eraldi araabia numbritega (Lisa 1, Lisa 2 jne). Lisade pealkirjad esitatakse sisukorras. Kui töö osade pealkirjad on vormistatud õigete stiilidega (*headings*), siis saab sisukorra genereerida arvutitekstiredaktori abil automaatselt. Sisukorra näidis (lisa 2).

6.3. Sissejuhatus

Sissejuhatus on põhiteksti osa, millel on järgmised peamised ülesanded:

1. teema valiku argumenteeritud põhjendus; aktuaalsus, tähtsus ja uudsus;
2. töö eesmärk ja ülesanded (mida tööga tõestatakse või kummutatakse, kuivõrd ja kelle poolt on antud teemat uuritud); hüpotees (kui see püstitatakse);
3. valdkond ja uurimisobjekt (uurimisülesannete piiritlemine);
4. töö ülesehituse selgitamine ja meetodite tutvustus;
5. peamiste lähtematerjalide ja allikate tutvustus.

Sissejuhatuses võiks autor juhtida tähelepanu olulisematele nüanssidele, mille teadmine aitab lugejal töö sisu paremini mõista. Sissejuhatuses ei esitata tulemusi ja järeldusi, milleni on jõutud töö käigus ning üldjuhul ei tooda viiteid kirjandusele. Sissejuhatuses võib avaldada tänu isikutele ja institutsioonidele, kes autorit juhendasid, abistasid andmete kogumisel, nende valimisel ja läbitöötamisel. Sissejuhatus ei täida peatüki ülesandeid, sisukorras ja põhitekstis seda ei nummerdata, see ei tohiks sisaldada liigseid andmeid ega ületada kümnendikku töö põhiosa mahust. Sobiv maht on ligikaudu 1-1,5 lehekülge.

6.4. Töö põhiosa

Õpilasuurimuse maht on 15-20 lehekülge ning see koosneb 2-3 peatükist. Uurimus peab olema oma olemuselt empiiriline ja see viiakse läbi mingi teadusliku probleemi lahendamiseks, mis tugineb teaduslikul oletusel ehk hüpoteesil või otsitakse vastust püstitatud uurimisküsimusele. Et seda kontrollida, viiakse läbi empiiriline uuring, milleks koostatakse vastav metoodika. Saadud tulemusi analüüsitakse püstitatud hüpoteesist või uurimisküsimusest lähtudes.

Empiirilise uurimuse puhul esitatakse töö tavaliselt kolme peatükina:

1. teoreetiline osa ehk ülevaade teemakohasest kirjandusest (mida teised on teinud);
2. uuringute kirjeldus, andmete kogumise ja töötlemise meetodid (mida töö autor on teinud);
3. uurimise käigus saadud tulemused ning neist tehtud järeldused ja üldistused (teiste poolt tehtu ja töö autori poolt tehtu võrdlus).

Kui töös kasutatakse andmete töötlemisel andmetöötlust, tuleb viidata andmetöötlus-programmidele ja esitada tulemuste korrektne tõlgendus. Probleemide käsitlemine uurimistöö põhiosas peab olema võimalikult terviklik ja süsteemne. Peatükid ja alapeatükid peavad olema sisuliselt ja loogiliselt üksteisega seotud ja moodustama teemale vastava terviku. Töö tulemused esitatakse kokkuvõtlikult eraldi peatükkidena.

6.5. Tabelid

Tabelid võimaldavad arvandmeid esitada süstematiseeritult ja ülevaatlikult. Kõik töös esinevad tabelid nummerdatakse araabia numbritega, kas kogu töö ulatuses, nt Tabel 1, või üksikute peatükkide ulatuses, nt Tabel 3.4, kusjuures viimane tähendab kolmanda peatüki neljandat tabelit. Sama moodust on soovitatav kasutada ka jooniste tähistamisel.

Teksti paigutatavad tabelid peavad kandma nende sisu lakooniliselt lahtimõtestavat pealkirja. Pealkirja sõnastamisel tuleb alustada tabeli sisust, millele järgneb objekti (ettevõtte, riigi jm) nimetus ja lõpuks ajavahemik. Pealkiri trükitakse rasvaselt ja paigutatakse vasakusse serva. Kui tabel pole ise koostatud, tuleb märkida allikas (vt tabel 1). Tabel tuleb esitada kirjasuurusega 11 punkti ja paigutada keskele. Kõigil tabeli veergudel peab olema nimetus, mis paigutatakse veeru keskele. Üldreeglina veerge ei nummerdata, välja arvatud juhud, kui töö tekstis viidatakse tabeli teatud veergudele. Kui tabel jätkub teisel leheküljel, tuleb tabeli nimetusi korrata. Tabelites esitatud andmed tuleb siduda töö tekstiga. Selleks kasutatakse: otsest viitamist (alljärgnev tabel 3 iseloomustab ...), kaudset viitamist (vt tabel 8). Peale sellist viidet peab töös kas kohe või järgmisel leheküljel järgnema tabel.

Näide:

Tabel 1. Eesti elanike arv aastatel 2005-2010 seisuga 1. jaanuar

Aasta	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Elanikke	1347510	1344684	1342409	1340935	1340415	1340127

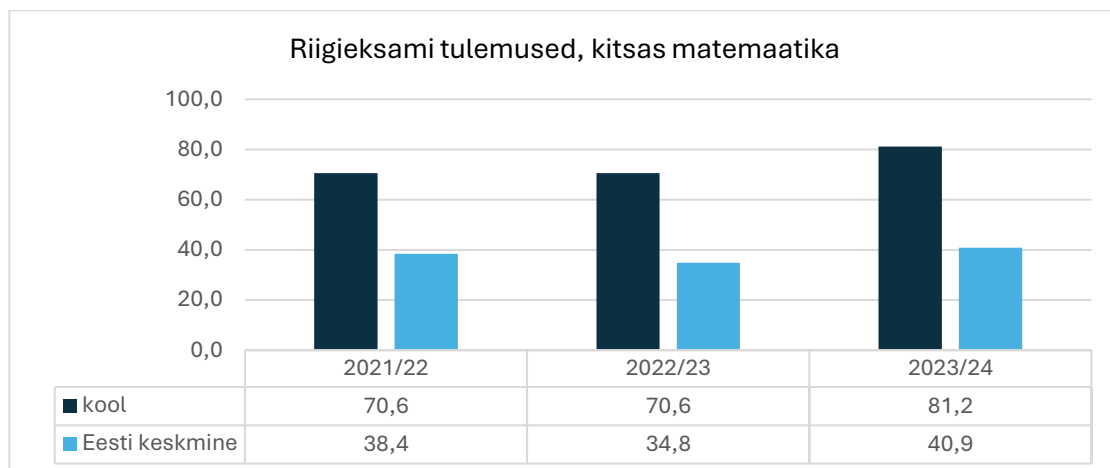
Allikas: Eesti statistikaamet <http://www.stat.ee/>

Töö teksti paigutatavad tabelid olgu võimalikult lihtsad ja lühikesed. Tekstis esitatakse tavaliselt tabelid, mille maht ei ületa ühte lehekülge. Mahukamad tabelid tuuakse lisades.

6.6. Joonised

Jooniste alla kuuluvad kõik töös sisalduvad illustratsioonid, olgu need siis diagrammid, graafikud, geograafilised kaardid, joonistused, skeemid või fotod. Igal joonisel peab olema allkiri, mis sellel kujutatut lakooniliselt sõnastab. Joonis paigutatakse lehe keskele ja allkiri joondatakse vasakule (vt joonis 1). Kõik joonised nummerdatakse analoogiliselt tabelitega kogu töö ulatuses, nt Joonis 1, või üksikute peatükkide ulatuses, nt Joonis 2.4. Järjekorranumber kirjutatakse allkirja ette ja eraldatakse sellest punktiga (Joonis 1. ...). Joonisel kasutatud tähiseid tuleb selgitada kas joonise väljal või tekstis joonise juures.

Näide:



Joonis 1. Gümnaasiumi kitsa matemaatika riigieksamite tulemused võrrelduna Eesti keskmisega aastatel 2021-2024

6.7. Valemid

Valemid esitatakse omaette real, paigutatuna soovitatavalt lehe keskele. Valemid eraldatakse muust tekstist kirjavahemärkidega, mis vastavad üldistele eesti keele reeglitele. Kõik märgid, arvud ja tähed tuleb paigutada valemis korrektselt ning kooskõlas valemi sisuga. Valemite vormistamiseks tuleb kasutada valemiredaktorit. Kogu töö ulatuses tuleb järgida valemite ühtset kirjutusviisi. Valemid kirjutatakse kaldkirjas kirja suurusega 12 punkti. Vältida tuleb definitsioonide esitamist valemi kujul. Üksikud sümbolid ja lihtsad matemaatilised avaldised esitatakse reeglina teksti sees omaette reale viimata. Kui töös on mitu valemit, tuleb need nummerdada. Valemi number paigutatakse valemiga samale reale paremale sulgudesse. Viidates tekstis valemile, paigutatakse selle number sulgudesse. Valemites ei tooda mõõtühikuid, need esitatakse valemites kasutatud sümbolite seletustes. Valemi sümbolite seletus algab sõnaga “kus” ning seletused kirjutatakse üksteise alla.

Näide:

Ajakirja 2009. aasta impaktfaktor (C) avaldub valemiga:

$$C = \frac{A}{B}, \text{ kus} \quad (1)$$

A on 2009. aasta viidete arv artiklitele, mis on ilmunud aastatel 2007 – 2008;

B on 2007 – 2008. aastatel ilmunud artiklite arv.

6.8. Loetelud

Loetelud, mis koosnevad üksikutest sõnadest või lühikestest fraasidest, kirjutatakse üksteise järel ja eraldatakse komaga.

Näide:

Modernistlikud kunstivoolud on sümbolism, impressionism, ekspressionism, kubism ja konstruktivism.

Pikematest fraasidest koosnevad loetelud eraldatakse semikooloniga. Järjekorda tähistatakse ümarsulgudega varustatud numbrite (näide 1) või tähtedega (näide 2). Kui loetelu punktideks on üksikud laused või lauseosad, võib need kirjutada üksteise järele

või alustada iga lauset uuest reast. Numbri või tähe järel on ümarsulg, alustatakse väiketähega ja laused eraldatakse üksteisest semikooloniga.

Näide 1:

1996-1997. aastal viidi läbi uurimus, mille eesmärgid olid:

- 1) diagnoosida 3.-6. klasside õpilaste mõtlemisoskuse taset;
- 2) uurida õpilaste oskusi koostada ise mõtlemisülesandeid;
- 3) analüüsida ja võrrelda õpetaja sihipärase töö tulemusi õpilaste mõtlemise arendamisel matemaatikatundides.

Näide 2:

1996-1997. aastal viidi läbi uurimus, mille eesmärgid olid:

- a) diagnoosida 3.-6. klasside õpilaste mõtlemisoskuse taset;
- b) uurida õpilaste oskusi koostada ise mõtlemisülesandeid;
- c) analüüsida ja võrrelda õpetaja sihipärase töö tulemusi õpilaste mõtlemise arendamisel matemaatikatundides.

Kui kasvõi üks loetelu punktidest koosneb kahest või enamast lausest, siis asendatakse sulg järjekorranumbri järel punktiga. Kui mõni loetelu punkt sisaldab omakorda loetelu, siis tähistatakse üldisema loetelu punktide järjekorda tingimata numbritega, alluva loetelu punkte aga tähtedega (koos suluga).

Näide:

Õpiülesanded I klassi kunstiõpetuse tundides vormi õpetamiseks on järgmised:

1. Vorm, selle elemendid.
2. Oskus edasi anda üldvormi, selle iseloomu. Üldvorm ja detailid.
3. Joon ja selle liigid.

Loetelus kasutatakse nummerdamist tavaliselt siis, kui on oluline nende järjekord või arv, kui tekstis mõnele neist viidatakse. Muudel juhtudel võib järjekorra tähistuse asendada mõttekriipsuga (kui loetelu punktid on eelneva teksti otseseks jätkuks) või mõne muu tähistusega.

Näide:

Aastapäevaga seoses andis kool välja mitmesuguseid trükiseid ja meeneid:

- kooli almanahh Briis 3;
- kooli tutvustav voldik;
- aastapäevalogoga kutsekaart;
- 9. klasside poiste poolt valmistatud kooli logoga suveniirkell;
- kooli logoga pastapliats.

Tuleb silmas pidada, et erinevalt vormistatud loetelud annavad edasi erinevat sisu ning et kirjavahemärgid ei oleks vastuolus eesti keele grammatika reeglitega. Loetelu igal tasandil peab olema vähemalt kaks alapunkti. Kogu töö ulatuses tuleks kasutada ühtset loetelude esitust ning vältida liiga paljude erinevate stiilide kasutamist.

6.9. Viitamine

Viidata tuleb allikatele, mida autor tegelikult on kasutanud. Viide peab olema täpne ja selge. Kõik teistele autoritele kuuluvad seisukohad ja andmed tuleb töös esitada kas

täpselt viidatud tsitaatidena või refereeringutena. Kõik töö sisulises osas kasutatud teiste autorite originaalsed seisukohad, probleemipüstitused, tsitaadid, arvandmed jm peavad olema viidatud. Üldtuntud seisukohtadele ei viidata.

Tsiteerimisel esitatakse autori tekst sõna-sõnalt. Tsitaati on mõtet kasutada neil juhtudel, kui on oluline edasi anda sõnastust, kui see on eriti tabav. Tsitaat pannakse jutumärkidesse ja väljajäetavad sõnad asendatakse mõttepunktidega (/.../). Mitmest kohast võetud lausekatkendeid ei tohi meelevaldselt üheks tervikuks liita. Iga eraldiseisev lauseosa tuleb varustada omaette jutumärkidega ja viitega originaalile. Tsiteerimisel võõrkeeltest tuleb tsitaat eesti keelde tõlkida võimalikult adekvaatselt, vajaduse korral esitatakse originaalsõnastus joonealusena. Tsitaadi lõppu lisatakse viide originaalile ja viites tuuakse kindlasti tsitaadi paiknemise lehekülg.

Refereering annab teise autori mõtet edasi vabas vormis, oma sõnadega. Autor võib seejuures refereeringu sisu kommenteerida ja lisada omapoolseid seisukohti, sulatades selle teksti vastavalt oma sõnastusstiilile. Refereeringu puhul jutumärke ei kasutata, küll on aga vajalik viitamine allikale või autorile. Ulatuslikum refereering algab autori nime mainimisega ja lõpeb viitega kasutatud kirjandusele. Kui refereering koosneb ühest lausest, siis paikneb viide enne lauset lõpetavat punkti, kui aga tervest lõigust, siis pärast punkti. Lubamatu on esitada refereeringu pähe jutumärkideta tsitaati või refereeringut, kus on originaaltekstiga võrreldes asendatud ainult mõni sõna või sõnavorm.

Näide tsiteerimise ja refereerimise kohta Martin Ehala õpikust "Kirjutamise kunst".

Ehala toob näite Kristjan Jaak Petersoni käsitlevast artiklist "Eesti kirjanduse biograafilises leksikonis".

Tsitaat:

"Andeka noormehena ilmutas P. silmatorkavat iseseisvust nii oma vaadetes kui ka kirjanduslikes taotlustes. Tema filoloogilised huvid ulatusid kuni Aasia ja Aafrika keelteni; artiklid eesti lauseõpetuse alal kannavad tõsist uurimuslikku iseloomu. P. Filosoofilistes ja kirjanduslikes põhimõtetes põimuvad klassikalised hariduselemendid Euroopa XVIII saj. teise poole vaimuelule iseloomulike uute tendentsidega." (EKBL 1975, 272)

Refereering:

Kuigi noor, olid Kristjan Jaak Petersoni vaated ja kirjanduslikud taotlused märkimisväärselt iseseisvad: neis olid ühendatud klassikalise hariduse väärtused Euroopa XVIII sajandi teise poole uuenduslike ideedega. Kristjan Jaak Peterson huvitus tõsiselt ka filoloogiast, niihästi eesti keelest kui ka eksootilistest Aasia ja Aafrika keeltest. Tema uurimused eesti süntaksist annavad tunnistust niihästi andekusest kui ka tõsisest teaduslikust suhtumisest. (EKBL 1975, 272)

Kõige enam kasutatakse viitamist autori nime ja aastaarvuga: viide esitab autori nime (autorita allika korral pealkirja lühend või esimene sõna) ja allika ilmumisaasta. Viide paigutatakse tsitaadi või refereeringu järele sulgudesse. Viidete koostamisel on soovitatav kasutada tekstiredaktori vastavat töövahendit. Täpne viite koosseis ja paigutus sõltuvad sellest, mis tüüpi allikale viidatakse:

- ainult allikale (Allik 2003),
- allikale ja selle teatud lehekülgedele: (Allik 2003, 18) või (Allik 2003, 18–19);
- allikale, mille autori nimi sisaldub töö kirjutaja lauses (2003, 18) või mitte (Allik 2003, 18);
- ühele või mitmele teosele (Allik 2003; Tamm 2007);

Tsitaadi ja ühelauselise refereeringu puhul paikneb viide lause lõpus enne punkti.

Näide: Sellest sai alguse uus suund tema loomingus (Allik 2003).

Mitmelauselise refereeringu puhul asub viide lause lõpu punkti järel.

Näide: Sellest sai alguse uus suund tema loomingus. Kirjanik viljeles seda oma teostes tervelt kümme järgnevat aastat. (Allik 2003, 18)

Viite järel punkti ei ole. Ulatuslike refereeringute korral tuleb viide lisada iga lõigu lõppu.

Viidatud allikad esitatakse kasutatud allikate (kirjanduse) loetelus. Allikate loendi saab koostada arvuti tekstiredaktori töövahendi abil (juhul kui viitekirjete koostamisel on kasutatud vastavat tarkvara). Kui tekstis, millele viidatakse, on autori nimi, siis viites pole seda vaja korrata.

Näide: Anti Kidron esitab koolitaja võtmeküsimused (1999: 9) ja rõhutab naeru tervistavat osa (1997b: 151).

Entsüklopeediale või sõnaraamatule viidates märgitakse selle teose nimi või lühend, ilmumisaasta ja viide märksõnale koos lühendiga s.v.

Näide: Igasugune informatsioon esineb ja säilib (püsib mälus) põhimõtteliselt teksti kujul (EE 1996 s.v haldus.)

Kui viidatakse autorita publikatsioonile, siis tuuakse viites pealkirja esimesed sõnad ja kolm punkti ning ilmumisaasta.

Näide: Kaugõppe korraldust on käsitletud ka A. Kana ja M. Udam (Õppimine ja õpetamine...: 2005).

Kui viidatakse ilma pealkirja ja autorita Interneti materjalile, siis märgitakse viitesse kodulehe nimi.

Näide: Eesti Draamateatri teatrijuht on Rein Oja (Eesti Draamateatri kodulehekülg).

Ühe lause kohta käiv sulgudes toodud viide asetatakse enne lauset lõpetavat punkti, pikema teksti kohta käiv viide pannakse pärast viimast lauset lõpetavat punkti.

Joonealust viitamist kasutatakse seadustele jm dokumentidele viitamisel, mingi termini täiendaval selgitamisel või ääremärkusena. Sellisel juhul märgitakse ülaindeksiga viite number viidatava teksti lõppu.

Näide: Finantsjuhtimise valdkonna ees seisab strateegiliselt olulise ülesandena linnaeelarve finantsmudeli rakendamine ja rahavoogude ohjamine ¹.

6.10. Kokkuvõte

Töö tulemused ja järeldused esitatakse kokkuvõtlikult eraldi peatükina. Kokkuvõte koosneb tööst tulenevatest teaduslikult argumenteeritud olulisematest järeldustest ja ettepanekutest. Järeldustest peab selguma, kuidas on lahendatud töö sissejuhatuses formuleeritud ülesanded, milliste tulemusteni jõuti, kas püstitatud hüpoteesid leidsid kinnitust või need kummutati. Kokkuvõttes ei tooda enam uusi, tekstis varem esitamata andmeid ja järeldusi. Samuti ei sisalda kokkuvõte viiteid tekstile ega kirjandusele. Järeldusena tuuakse välja töö kõige olulisemad tulemused. Ettepanekutes esitab töö autor seisukohad ja lahendused olukorra parandamiseks uuritavas valdkonnas, välja võib tuua edaspidist lahendamist vajavad probleemid. Töö kokkuvõttes tuleb märkida töö teoreetiline uudsus ja praktiline väärtus. Sissejuhatus ja kokkuvõte peavad olema esitatud nii, et kõrvalseisja saaks neid lugedes ülevaate töö probleemidest, üldisest käigust ja tulemustest ilma põhiteksti lugemata. Kokkuvõte moodustab umbes 10-15 protsenti töö sisulise osa mahust ehk 1,5 - 2 lk.

6.11. Resümee

Töö peab sisaldama võõrkeelset lühikokkuvõtet ehk resümeed. Resümee on sissejuhatuse ja kokkuvõtte süntees. See peab edasi andma töö pealkirja täpse tõlke; töö aktuaalsuse põhjenduse; püstitatud eesmärgi ja ülesannete kirjelduse; ülevaate saadud tulemustest, järeldustest ja lahendustest. Resümee eesmärk on anda tööst üldistatud ja ammendav ülevaade isikule, kes töö keelt ei valda. Võõrkeelse lühikokkuvõtte mahuks on 1-2 lehekülge. Resümees võib esitada ka olulisemaid arvandmeid.

6.12. Kasutatud materjalid

Igas uurimistöös kasutatakse teiste autorite materjale: ajalooürikuid, kirju, fotosid, raamatuid, ajakirjandust, filme, mõõtmis- või küsitlustulemusi, vaatlusandmeid, suulisi mälestusi, intervjuusid jne. See on vajalik taustsüsteemide kirjeldamiseks ning oma järelduste ja seisukohtade võrdlemiseks. Kasutatud materjalidest koostatakse tekstiredaktori töövahendi abil viitekirjete (kasutatud kirjanduse) järgi loetelu, mis sisaldab ainult ja kõiki töös viidatavaid materjale. Viidete järgi on võimalik töös esitatut kontrollida. Seepärast kuulubki kasutatud materjali loetelu kohustusliku osana uurimistöö juurde

6.13. Lisad

Lisad (vajaduse korral) sisaldavad tekstiga väheseotud materjale ja paigutatakse töö lõppu kasutatud materjalide loetelu taha. Erineva sisuga materjal vormistatakse erinevate lisadena. Lisadele tuleb põhitekstis viidata. Lisad loetletakse sisukorras ühekaupa, nummerdatakse iseseisvalt vasakusse ülanurka (Lisa 1) ja pealkirjastatakse, lisade pealkirjad märgitakse ka sisukorda. Lisades esitatud joonised, tabelid, fotod jne allkirjastatakse, millest selgub materjalide päritolu (Autori erakogu; Autori andmete alusel koostatud tabel; J. Tamme eraarhiivist).

Lisadena esitatakse:

1. ankeetküsitluse vorm ja vajadusel ka vastatud ankeedid;
2. andmete statistilise töötamise tulemused koondtabelina;
3. graafikud ja diagrammid, kui neid on palju ja neile suhteliselt vähe viidatakse;
4. suuremad plaanid ja kaardid;
5. keeleuurimustes kasutatud sedelid;
6. mõõtmis- ja vaatlusprotokollid;
7. töös kasutatud kirjad, memuaarid, intervjuude tekstid;
8. skeemid ja joonised;
9. pildid ja fotod;
10. reproduktsioonid.

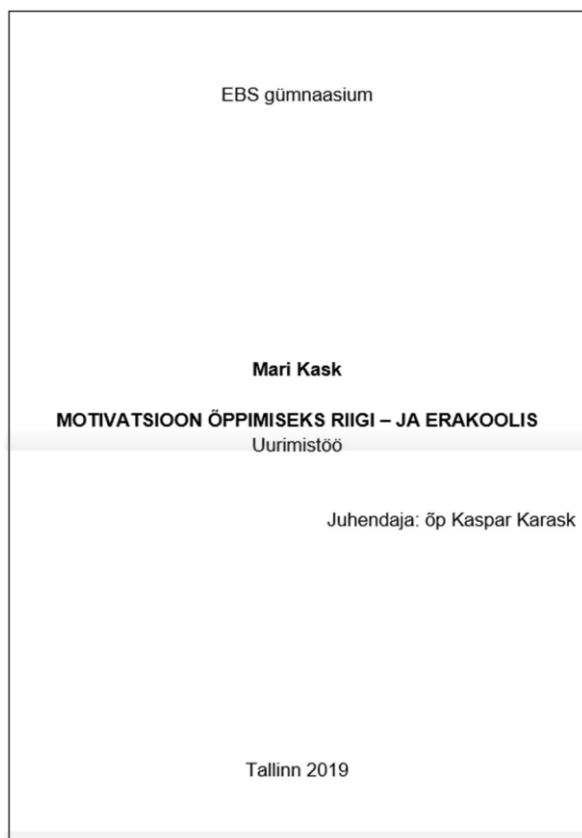
7. Kaitsmine

Õpilane lubatakse kaitsmisele juhul, kui järgmised tingimused on täidetud:

- õpilasuuring on korrektselt vormistatud;
- juhendaja ja retsensendi arvamus tähtjaks esitatud tööst on positiivne.

Uurimistöö kaitsmisel esitab õpilane komisjonile lühikokkuvõtte tööst. Kohustuslik on kasutada näitlikku abimaterjali (multimeedia, audiovisuaalsed materjalid ja muu). Ettekande pikkus on kuni seitse minutit. Kaitsekõne peab olema arusaadav ja tooma välja peamise. Tähtis on esinemisoskus (soovitavalt peast) kui ka asjatundlikkus küsimustele vastamisel.

Lisa 1. Tiitellehe näidis



Lisa 2. Sisukorra näidis

SISUKORD	2
LUHENDID JA TERMINID	3
SISSEJUHATUS	5
ESIMESE PEATUKI PEALKIRI	7
TEISE PEATUKI PEALKIRI	7
Teise peatüki esimene alapeatükk	8
Teise peatüki teine alapeatükk	9
Teise peatüki kolmas alapeatükk	9
Kolmanda alapeatüki esimene alapunkt	9
Kolmanda alapeatüki teine alapunkt	12
KOLMANDA PEATUKI PEALKIRI	19
Kolmanda peatüki esimene alapeatükk	22
Kolmanda peatüki teine alapeatükk	23
Teise alapeatüki esimene alapunkt	24
KOKKUVOTE	29
RESUMEE	30
KASUTATUD MATERJALID	31
LISAD	32
Lisa 1. Pealkiri	32
Lisa 2. Pealkiri	33

Lisa 5b. EBS Gümnaasiumi ÄRIPLAANI JUHEND

EBS Gümnaasiumi äriplaani koostamise nõuded lähtuvad äriplaanile kui dokumendile kehtestatud nõuetest ning EBS Ülikooli kirjalike tööde vormistamise juhistest.

1. Äriplaani olemus ja eesmärgid

Äriplaan on dokument, mis vaatab ettevõtte kõiki olulisi külgi, analüüsib oletatavaid probleeme ja pakub nende lahendamise võimalusi. Äriplaan tuleb koostada loodavale ettevõttele – äriplaani ei saa olla juba turul tegutseva ettevõtte eduloo kirjeldus. Äriplaani koostamise kergendamiseks on olemas töövihik, mille küsimustikud aitavad oluliselt kirjutamisele kaasa.

2. Juhendaja ja õpilase roll

Juhendaja on enamasti EBS Gümnaasiumi õpetaja. Kui juhendaja on väljaspool kooli, lisandub õpilasele ka koolipoolne juhendaja. Õpilasel ja juhendajal on õigus kasutada konsultantide abi.

Juhendaja:

- aitab sõnastada äriidee kirjelduse ja kavandada töö ülesehituse;
- annab metoodilisi nõuandeid, jälgib töö koostamise käiku;
- nõustab teemakohaste allikate otsimisel;
- abistab probleemide lahendamisel, konsulteerib õpilast regulaarselt;
- selgitab töö sisule ja vormistamisele esitatavaid nõudeid;
- kontrollib töö valmimist osade kaupa ja tervikuna;
- valmistab õpilast ette töö kaitsmiseks;
- annab hinnangu uurimistöö koostaja tegevusele ja tema töö tulemusele tervikuna ning annab tööle soovitusliku hinde.

Õpilane:

- leiab juhendaja;
- mõtleb välja äriidee ja ettevõtte nime;
- töötab oma loodava ettevõtte idee kohta välja kõik nõutavad struktuursed osad
- annab perioodiliselt juhendajale aru töö käigust;
- vastutab töös esitatud andmete õigsuse eest;
- vormistab töö nõuetekohaselt;
- esitab uurimistöö paberkandjal ühes eksemplaris ja pdf-failina kaks nädalat enne kaitsmise kuupäeva;
- kaitseb uurimistöö kaitsmiskomisjoni ees.

3. Äriplaani struktuur

1. Kokkuvõte/ülevaade
2. Ettevõtte üldandmed

- 3. Ettevõtte kirjeldus
 - 3.1. Ajalugu ja taust
 - 3.2. Missioon, visioon ja põhiväärtused
 - 3.3. Konkreetsed taktikalised eesmärgid missiooni ja visiooni täitmiseks
 - 3.4. Juhtkond ja personal
- 4. Ettevõtluskeskkonna kirjeldus
- 5. Tooted ja teenused
 - 5.1. Toodete/teenuste kirjeldus
 - 5.2. Tootmisprotsess
- 6. Klient, turg ja konkurents
 - 6.1. Tüüpkliendi profiil
 - 6.2. Turg
 - 6.3. Turundus- ja jaotuskanalid
 - 6.4. Konkurents
 - 6.5. Konkurentsieelised
 - 6.6. Hinnapoliitika
 - 6.7. SWOT-analüüs
 - 6.8. Turundus
- 7. Finantsplaan
 - 7.1. Stardikapital, investeeringud ja rahastamine
 - 7.2. Müügitulu ja müügikulu
 - 7.3. Tegevuskulud
 - 7.4. Finantsproгноosid
- 8. Tegevusplaan
- 9. Riskianalüüs

4. Äriplaani keel ja stiil

Töö korrektne vormistus eeldab veatut kirjakeelt, lubamatud on ka trükivead. Äriplaani kirjutamisel ei kasutata mina-vormi. Vältida tuleb tingivat kõneviisi (vorme “oleks”, “peaks”, “teeks”), mis jätab ebakindla mulje.

Peetakse silmas järgmisi nõudeid:

- 1. Sõnastus peab olema korrektne ja loogiline ning vastama kasutatava keele ortograafiale.
- 2. Töös kasutatakse üldtunnustatud terminoloogiat ja lühendeid.
- 3. Väljenduslaad peab olema lihtne, tuleb hoiduda paljusõnalisusest.
- 4. Välditakse võõrsõnadega liialdamist ja tõlkevääratusi.
- 6. Hoidutakse üliemotsionaalsetest väljenditest.

Võõrkeelse materjali tõlkimisel tuleb muuta lausete struktuuri vastavalt eesti keele süntaksile ning kasutada käsitletava valdkonna termineid õiges tähenduses ja kontekstis.

Arusaamatuste vältimiseks on otstarbekas eestikeelsele terminile lisada sulgudes selle võõrkeelne nimetus. Tõlkimisel tuleb taotleda mõtestatud lauset, mitte sõnasõnalist tõlget. Lühendi esmakordsel kasutamisel tuleb see defineerida täieliku kirja pildi kaudu nt ERA (Eesti Riigiarhiiv), erandi moodustavad üldlevinud lühendid nt NATO, ÜRO, õa jne. Lühendite järel punkti ei panda. Kui punktita lühend langeb kokku mõne eestikeelse sõnaga, pannakse lühendisse sõnavahet märkiv punkt nt e.m.a (enne meie aega). Kogu töö ulatuses tuleb kinni pidada kõikidest kasutusele võetud terminitest ja lühenditest. Kui neid on üle kahekümne, on vaja koostada lühendite ja terminite loetelu ja paigutada see sisukorra järel.

5. Äriplaani üldine vormistamine

Töö esitatakse väljatrükituna ja köidetuna pehmesse spiraalköitesse. Töö vormistatakse arvutil lehe ühele küljele, kasutatakse paberi formaati A4.

Teksti kirjastiil ja suurus: Times New Roman 12 punkti (v.a pealkirjad). Reavahe 1,5 tähe kõrgust. Väiksema tekstiga esitatakse allmärkused, viited jooniste ja tabelite allikatele ning tabeli sisu. Tekstis esiletõstmist vajavaid sõnu või lauseid võib vormistada paksus kirjas. Võõrkeelsed sõnad vormistatakse kaldkirjas.

Tekst esitatakse plokkstiilis, kus tekstilõigu alustamiseks ei kasutata taandridu, vaid tühja rida kahe tekstilõigu vahel. Tekst joondatakse mõlemalt servalt (rööpselt), vasakust servast jäetakse 3,8 cm ruumi, paremalt, alt ja ülalt 2,5 cm.

Leheküljed nummerdatakse alates tiitellehest, kuigi tiitellehele ja sisukorrale lehekülje numbrit välja ei trükitakse. Lehekülje number paigutatakse lehekülje alumise serva keskele alates kokkuvõttest.

Töö põhitekst liigendatakse peatükkideks, alapeatükkideks ja punktideks, mis pealkirjastatakse ning nummerdatakse hierarhilise numeratsiooniga ja araabia numbritega (peatükk 1, alapeatükk 1.1).

Pealkirjades sõnu ei poolitata, lühendeid ja ühesõnalisi pealkirju ei kasutata. Pealkirjade lõppu ei panda punkti. Peatüki pealkiri joondatakse keskele, alapeatükkide ja punktide pealkirjad esitatakse vasakpoolse joondusega. Töö iseseisvad osad (peatükid, sisukord, sissejuhatus, kokkuvõte) algavad uuel lehelt, jättes ülalt vabaks 5 cm. Alapeatükid jätkuvad samalt leheküljelt.

Pealkirjad vormistatakse kasutades eelnevalt vormistatud pealkirjastiile (Heading) järgnevalt: PEATÜKI PEALKIRI (Heading 1), 16 pt, Arial, rasvane, kõik suured tähed.

Alapeatüki pealkiri (Heading 2), 14 pt, Arial, rasvane, esimene suurtäht.

Punkti pealkiri (Heading 3), 12 pt, Arial, rasvane, esimene suurtäht.

Uut pealkirjastatud jaotist ei alustata lehekülje alläärest, kui pealkiri jääb lehekülje lõppu või kui pealkirja alla mahub ainult üks rida teksti. Töö ühtki osa ei alustata ega lõpetata joonise, tabeli või loeteluga. Lauset alustatakse üldjuhul sõnaga, erandi moodustavad aastaarvud. Võõrkeelsed sõnad tuuakse tekstis kaldkirjas, v.a kirjanduse loetelus.

Kõikide töö iseseisvate osade: sisukorra, kokkuvõtte, kasutatud kirjanduse ja lisa pealkirjad vormistatakse esimese astme pealkirjadena (Heading 1), kuid neid ei

nummerdata.

Peatüki ja alapeatükkide pealkirja ning sellele järgneva teksti vahele jäetakse vähemalt kaks tühja rida. Alapealkirja ja sellele eelneva ning järgneva teksti vahele jäetakse üks tühi rida.

Arvude kirjutamisel tekstis kirjutatakse ühekohalised arvud tavaliselt sõnadega, v.a kui arvule järgneb mõõtühik või märgid, nt: *osales seitse õpilast; 6%, 7°C; 3 kg; 1 km*. Ühikute märkimisel jäetakse numbri ja sõna vahele tühi. Erandiks on protsendi- ja kraaditähiste kokku kirjutamine eesoleva arvuga. Käändelõppe ei lisata põhi ega järgarvudele, kui kääne selgub järgnevast nimisõnast, nt *2014. aastal (mitte 2011-ndal aastal), 50 vastajast (mitte 50-st vastajast), 13. korrusele (mitte 13-ndale korrusele)*. Aastaarvud märgitakse ainult arvudega. Miljonite ja miljardite puhul kasutatakse arvude ja sõnade kombinatsioone, nt: *2,35 miljonit dollarit või 34,2 tuhat veist*.

6. Töö iseseisvate osade vormistamine

6.1. Tiitelleht

Tiitellehel on töö kohta järgmised andmed: kooli nimi, autori nimi, töö pealkiri ja liik (äriplaan), juhendaja nimi, töö valmimise koht ja aastaarv. Tiitellehe iga element on omaette real, koht ja aastaarv on samal real. Koha ja aastaarvu vahele koma ei panda. Tiitellehe teksti võib kirjutada suurtähtede või väiketähtedega. Väiketähtede kasutamise korral algab iga rida tiitellehel suurtähega, välja arvatud uuele reale üleminev pika pealkirja jätk. Tiitellehel sõnu ei poolitata. Ükski rida ei lõpe punktiga. Autori ja juhendaja ees- ja perekonnanimi kirjutatakse välja. Kooli nimi paigutatakse lehe ülemise serva keskele. Autori ees- ja perekonnanimi paiknevad pealkirja kohal. Töö pealkiri kirjutatakse lehe esimese kolmandiku lõppu. Pealkirja alla märgitakse töö liik (äriplaan). Töö juhendaja kutse (lühendina: õp, mag, prof jne) ja nimi trükitakse lehe teise kolmandiku lõppu paremasse serva. Töö valmimise koht ja aasta paigutatakse lehe alumisse serva keskele. Tiitellehel ei ole lausete lõpus punkti. Kiri kirjutatakse stiilis Normal. Tavaliselt on tähesuurus 14 pt. Tiitellehe näidis (Lisa 1).

6.2. Sisukord

Tiitellehe järel asub sisukord, milles näidatakse kõik töö alajaotused ranges vastavuses töös kasutatud pealkirjade, alajaotuste järjenumbrite ning leheküljenumbritega. Töö põhiteksti täiendavad osad (tabelid, joonised, jne), mis on liiga mahukad, paigutatakse lisadena töö lõppu. Lisad pealkirjastatakse ja nummerdatakse (Lisa 1, Lisa 2 jne). Lisade pealkirjad esitatakse sisukorras. Kui töö osade pealkirjad on vormistatud õigete stiilidega (*headings*), siis saab sisukorra genereerida arvutitekstiredaktori abil automaatselt. Sisukorra näidis (Lisa 2).

6.3. Kokkuvõte / Ülevaade

Äriplaan algab kokkuvõttega, milleks on äriidee kirjeldus, kus igast peatükist on välja toodud kõige olulisem, et lugeja saaks kiire ülevaate, kust ta midagi leiab. Äriidee kirjeldus peab äriplaani lugejale andma võimaluse saada ülevaade ideest ja ettevõtte toimimise põhimõtetest ka siis, kui ülejäänud osi ei loeta. Soovituslik pikkus on üks lehekülg, kuid samas peab see olema väga sisukas ja andma ülevaate kogu tööst.

6.4. Töö põhiosa

Äriplaanid võivad üksteisest erineda nii ülesehituse kui ka sisu poolest. Oluline on see, et kirjapandu rõhutaks ettevõtte eripära ehk seda, mille poolest ta teistest erineb. Osutada tuleb nii positiivsetele kui ka negatiivsetele külgedele, kirjeldatakse nii võimalusi kui ka väljakutseid.

6.5. Tabelid

Tabelid võimaldavad arvandmeid esitada süstematiseeritult ja ülevaatlikult. Kõik töös esinevad tabelid nummerdatakse araabia numbritega. Teksti paigutatavad tabelid peavad kandma nende sisu lakooniliselt lahtimõtestavat pealkirja. Pealkirja sõnastamisel tuleb alustada tabeli sisust, millele järgneb objekti (ettevõtte, riigi jm) nimetus ja lõpuks ajavahemik. Pealkiri trükitakse rasvaselt ja paigutatakse vasakusse serva. Kui tabel pole ise koostatud, tuleb märkida allikas (vt näide tabel 1). Tabel tuleb esitada kirjasuurusega 11 punkti ja paigutada keskele. Kõigil tabeli veergudel peab olema nimetus, mis paigutatakse veeru keskele. Üldreeglina veerge ei nummerdata, välja arvatud juhud, kui töö tekstis viidatakse tabeli teatud veergudele. Kui tabel jätkub teisel leheküljel, tuleb tabeli nimetusi korrata.

Tabelites esitatud andmed tuleb siduda töö tekstiga. Selleks kasutatakse: otsest viitamist (alljärgnev tabel 3 iseloomustab ...), kaudset viitamist (vt tabel 8). Peale sellist viidet peab töös kas kohe või järgmisel leheküljel järgnema tabel.

Näide:

Tabel 2. Eesti elanike arv aastatel 2005-2010 seisuga 1. jaanuar

Aasta	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Elanikke	1347510	1344684	1342409	1340935	1340415	1340127

Allikas: Eesti statistikaamet <http://www.stat.ee/>

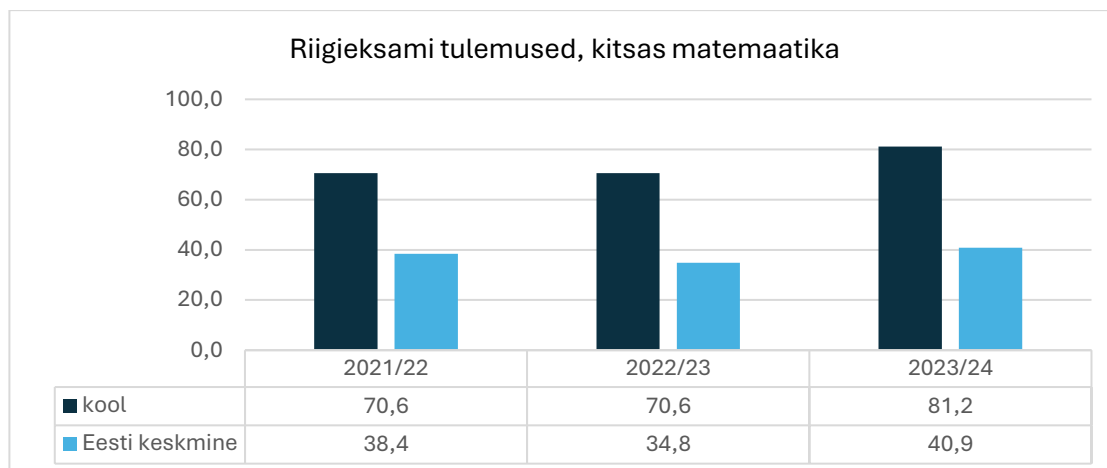
Töö teksti paigutatavad tabelid olgu võimalikult lihtsad ja lühikesed. Tekstis esitatakse tavaliselt tabelid, mille maht ei ületa ühte lehekülge. Mahukamad tabelid tuuakse lisades.

6.6. Joonised

Jooniste alla kuuluvad kõik töös sisalduvad illustratsioonid, olgu need siis diagrammid, graafikud, geograafilised kaardid, joonistused, skeemid või fotod. Igal joonisel peab olema allkiri, mis sellel kujutatut lakooniliselt sõnastab.

Joonis paigutatakse lehe keskele ja allkiri joondatakse vasakule (vt joonis 1). Kõik joonised nummerdatakse analoogiliselt tabelitega kogu töö ulatuses. Järjekorranumber kirjutatakse allkirja ette ja eraldatakse sellest punktiga (vt näide). Joonisel kasutatud tähiseid tuleb selgitada kas joonise väljal või tekstis joonise juures.

Näide:



Joonis 2. Gümnaasiumi kitsa matemaatika riigieksamite tulemused võrrelduna Eesti keskmisega aastatel 2021-2024

6.7. Viitamine

Viidata tuleb allikatele, mida autor tegelikult on kasutanud. Viide peab olema täpne ja selge. Kõik teistele autoritele kuuluvad seisukohad ja andmed tuleb töös esitada kas täpselt viidatud tsitaatidena või refereeringutena. Kõik töö sisulises osas kasutatud teiste autorite originaalsed seisukohad, probleemipüstitused, tsitaadid, arvandmed jm peavad olema viidatud. Üldtuntud seisukohtadele ei viidata.

Kõige enam kasutatakse viitamist autori nime ja aastaarvuga: viide esitab autori nime (autorita allika korral pealkirja lühend või esimene sõna) ja allika ilmumisaasta. Viide paigutatakse tsitaadi või refereeringu järele sulgudesse. Viidete koostamisel on soovitatav kasutada tekstiredaktori vastavat töövahendit. Täpne viite koosseis ja paigutus sõltuvad sellest mis tüüpi allikale viidatakse.

6.8. Kasutatud materjalid

Kui äriplaani koostamisel on kasutatud teiste autorite materjale (tekste, andmetabeleid, fotosid, raamatuid, ajakirjandust jne), tuleb need allikad vormistada kasutatud materjalidena. Kasutatud materjalidest koostatakse tekstiredaktori töövahendi abil viitekirjete (kasutatud kirjanduse) järgi loetelu, mis sisaldab ainult ja kõiki töös viidatavaid materjale. Viidete järgi on võimalik töös esitatut kontrollida. Seepärast kuulubki kasutatud materjali loetelu kohustusliku osana töö juurde.

6.9. Lisad

Lisad (vajaduse korral) sisaldavad tekstiga väheseotud materjale ja paigutatakse töö lõppu kasutatud materjalide loetelu järele. Erineva sisuga materjal vormistatakse erinevate lisadena. Lisadele tuleb põhitekstis viidata. Lisad loetletakse sisukorras ühekaupa, nummerdatakse iseseisvalt vasakusse ülanurka (Lisa 1) ja pealkirjastatakse, lisade pealkirjad märgitakse ka sisukorda. Lisades esitatud joonised, tabelid, fotod jne allkirjastatakse, millest selgub materjalide päritolu (Autori erakogu; Autori andmete alusel koostatud tabel; J. Tamme eraarhiivist).

Lisadena esitatakse:

1. graafikud ja diagrammid, kui neid on palju ja neile suhteliselt vähe viidatakse;
2. suuremad plaanid ja kaardid;
3. skeemid ja joonised;
4. pildid ja fotod;

7. Kaitsmine

Õpilane lubatakse kaitsmisele juhul, kui järgmised tingimused on täidetud:

- Äriplaani on korrektselt vormistatud;
- Juhendaja ja retsensendi arvamus tähtjaks esitatud tööst on positiivne.

Äriplaani kaitsmisel esitab õpilane komisjonile lühikokkuvõtte tööst. Kohustuslik on kasutada näitlikku abimaterjali (multimeedia, audiovisuaalsed materjalid ja muu). Ettekande pikkus on kuni seitse minutit. Kaitsekõne peab olema arusaadav ja tooma välja peamise. Tähtis on esinemisoskus (soovitavalt peast) kui ka asjatundlikkus küsimustele vastamisel.

8. Ülevaade vigadest, mida tuleb vältida:

- 1) kirjavigu on palju, kuigi tekstiredaktori kasutamine aitaks suurest hulgast vigadest hoiduda;
- 2) kasutatakse võõrsõnu vales kontekstis, sest nende tegelikku tähendust ei teata;
- 3) ei peeta kinni äriplaani akadeemilisest laadist ning teksti lisatakse rahvalikke ütlusi, slängi jms;
- 4) kirjutajal on oma parasiitsõnad või -väljendid, mida korratakse lausest lausesse;
- 5) esitatakse retoorilisi küsimusi;
- 6) lähtutakse rangelt äriplaani küsimustikust ning seetõttu kasutatakse palju eitavaid lauseid.

Töövihik ehk äriplaani küsimustik on koostatud võimalikult laiapõhjalisena. See ei sobi kellelegi 100%-liselt. Seega ei ole tarvis vastata nendele küsimustele, mis äriideega ei haaku. Näiteks, konsultatsioonifirma puhul ei ole vaja eitavalt vastata laovarused puudutavatele küsimustele, vaid need tuleb lihtsalt vahele jätta.

Toote kirjelduse koostamise peamised vead tulenevad sellest, et äriplaani koostaja:

- 1) teab, mida ta pakkuda kavatseb, aga arvab, et pole mõtet detailidesse laskuda, kuid lugeja ei pruugi sellest valdkonnast teadmisi omada;
- 2) pole endalegi toodete spetsiifikat selgeks teinud.

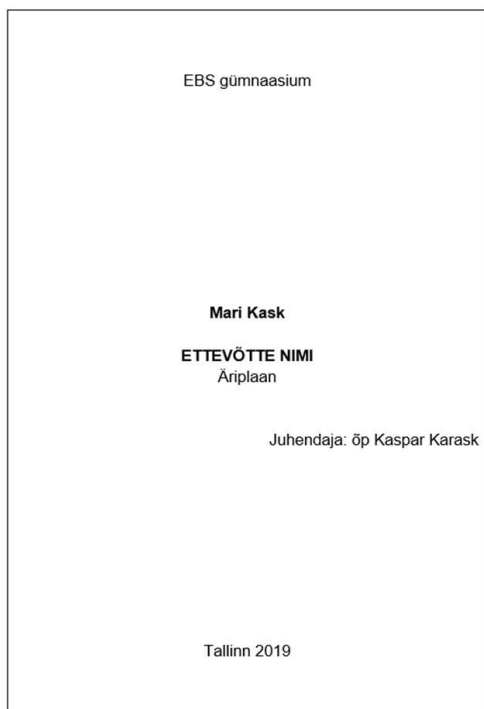
Fotod tuleb paigutada äriplaani lissasse, kuid nendega peab piiri pidama, sest äriplaani ei ole tootekataloog. Spetsiifilised andmed ja pildid tootmisprotsessidest tuleb samuti panna äriplaani lissasse.

Eeldatakse, et toode sobib kõigile. Oma klientideks loetakse kõik inimesed linnas, piirkonnas või riigis. Tegelikult ei ole see võimalik. Piirkonna rahvaarv ei ole automaatselt potentsiaalsete klientide arv.

Ei tohi unustada, et väga paljud asjad on üksteisega seotud ning seega muudatus ühes aspektis nõuab paratamatult muudatuste ja paranduste tegemist töö mitmetes teistes osades. Kui need aga tegemata jäävad, tekivad äriplaanis vastuolud.

Finantsosa koostamisel on soovitatav kasutada EAS-i pool väljatöötatud Exceli faile isegenereeruvate finantsproгноosidega. Tegemist on tabelitega, mis lihtsustavad oluliselt äriplaani finantspoole koostamist ja need leiab EAS-i kodulehelt.

Lisa 1. Tiitellehe näidis



Lisa 2. Sisukorra näidis

Sisukord	2
Kokkuvõte	3
1. Ettevõtte üldandmed	4
2. Ettevõtte kirjeldus	4
2.1. Ajalugu ja taust	5
2.2. Missioon, visioon ja põhiväärtused	5
2.3. Konkreetseid taktikaliseid eesmärgid missiooni ja visiooni täitmiseks	6
2.4. Juhtkond ja personal, meeskond	7
3. Ettevõtluskeskkonna kirjeldus	8
4. Tooted ja teenused	10
4.1. Toodete/teenuste kirjeldus	10
4.2. Tootmisprotsess	11
5. Klient, turg ja konkurents	13
5.1. Tüüpkliendi profi	13
5.2. Turg	13
5.3. Turundus- ja jaotuskanalid	14
5.4. Konkurents	15
5.5. Konkurentsielised	15
5.6. Hinnapoliitika	16
5.7. Swot-analüüs	17
5.8. Turundus	18
6. Tegevusplan	19
7. Riskianalüüs	20
8. Finantsplan	21
8.1. Stardikapital, investeeringud ja rahastamine	21
8.2. Müügitulu ja müügikulu	21
8.3. Tegevuskulud	21
9. Finantsproгноosid	22
Kasutatud materjalid	23
Lisad	24
Lisa 1. Pealkiri	24
Lisa 2. Pealkiri	25

Lisa 5c. EBS Gümnaasiumi ÕPILASFIRMA JUHEND

EBS Gümnaasiumi õpilasfirma nõuded lähtuvad **Junior Achievement Eesti SA** ettevõtlusõppe gümnaasiumiastme programmi nõuetest ning EBS Ülikooli kirjalike tööde vormistamise juhistest.

1. Õpilasfirma olemus ja eesmärgid

JA õpilasfirma on ettevõtlusõppe programm gümnaasiumiastme õpilastele. Õpilasfirma on JA programmide tähtsa põhimõtte – tegevuse kaudu õppimise - üks kõige ilmekam realiseerimis vorm. Õpilasfirma (ÕF) luuakse ettevõtlusõppe programmi osana selleks, et:

1. paremini omandada äritegevuse põhimõtteid,
2. arendada õpilastes algatusvõimet
3. arendada soovi ise probleeme lahendada.

Programmi jooksul rakendatakse mitmeid teooriast tuttavaid kontseptsioone ja õpitakse praktiliselt tundma majandusmõistete tõelist tähendust. Õpilasfirma programm on ehitatud üles väikefirma tegutsemise põhimõtetele.

1. Õpilased loovad oma firma,
2. valivad toote,
3. jagavad ametid ja tööülesanded.

Alustamisel koostatakse äriplaan või ärimudel, mida tegevuse käigus järgitakse ja arendatakse. Õpilased toodavad ja müüvad oma tooteid või osutavad teenuseid.

2. Õpilasfirma toimimine

Tõelisest ärifirmast erineb ÕF selle poolest, et ta on õppeprotsessi osa. ÕF registreeritakse JA Eesti juures. Ta tohib tegutseda üksnes JA Eesti koolituse läbinud ja õpetamise õiguse omandanud õpetaja/konsultandi juhendamisel, kes vastutab ÕF tegevuse eest. ÕF lõpetatakse kooliaasta lõppedes. Minimaalne õpilasfirma liikmete arv on kolm. Õpilasfirmasse võivad kuuluda ainult õpilased.

3. Õpilasfirma praktilise tööna

- ÕF programm aktsepteeritakse praktilise tööna juhul, kui kõik õpilasfirmaliikmed on EBS Gümnaasiumi 11 klassi õpilased.
- Lepingu sõlmimine toimub esimese perioodi jooksul.
- Õpilane tutvub ÕF programmi etappidega ja mõtleb hoolega enne lepingu sõlmimist.
- Peale lepingu sõlmimist õpilane ei saa oma otsust ära muuta ja läbib ÕF programmi lõpuni.
- Õpilasel on kohustus registreerida ÕF opilasfirma.ee portaalis esimese perioodi jooksul.
- Kui õpilasfirma registreerimine ei toimu õigeaegselt, on juhendajal õigus loobuda õpilasfirma juhendamisest.
- Meeskonnatöö oskus on oluline ÕF programmi osa ja mõjub lõpphindadele.

- Õpilasfirma liige läbib läbib kursuse „Õpilasfirmad“ (35 tundi aastas), mille hindamine ja puudumiste arvestamine toimub vastavalt EBS Gümnaasiumi hindamiskorrale.
- Õpilasel on õigus saada juhendaja abi õpilasfirmade tundide ajal ja kokkuleppel tööaja jooksul.
- Õpilasfirma liikmed peaksid osalema vähemalt ühel õpilasfirmade laadal, koostama oma töö kohta kirjaliku aruande koos lisadega, koostama eneseanalüüsi oma isikliku panuse ja kogu meeskonna panuse kohta. Koostama kaitsmiseks esitluse ja kaitsekõne.
- Väga edukad õpilasfirmad saavad kaitsekõnest vabastuse ja saavad oma töö kaitstud osalemisega vabariiklikul õpilasfirmade võistlusel.

4. Õpilasfirma aruande struktuur

- Tiitelleht . (märgitakse kooli nimi, autori ees- ja perekonnanimi, klass, töö pealkiri (Firma nimetus), tööiseloorm (Õpilasfirma), juhendaja ees- ja perekonnanimi, töö valmimise koht ja aasta.
- Sisukord , mis peab vastama töös leiduvatele pealkirjadele ja leheküljenumbritele.
- Sissejuhatus
- Õpilasfirma toote või teenuse, juhtide ja nime valik.
- Õpilasfirma liikmete rollide ja töökoormuse selgitus.
- Õpilasfirma toote või teenuse turu-uuring (küsitlused, internetiuuring jms)
- Õpilasfirma äriplaani, mis põhineb turu-uuringul ja sisaldab SWOT analüüsi ning kasumiplaani, bilansiproгноosi ning aja plaani.
- Õpilasfirma registreerimine (asutamisdokumentide täitmine) www.opilasfirma.ee lehel
- Õpilasfirma tegutsemise ülevaade. Toote tootmine või tellimine oma kavandi põhjal, teenuse osutamine.
- Ülevaade turundustegevusest ja müügist.
- Finantsarvestus.
- Osavõtt vähemalt ühest laadast või müük muul avalikul üritusel. (Toote või teenuse iseloomust sõltuvalt võivad olla erandid lubatud).
- Analüüs õpilasfirma tegevuse kohta, majandusaruanded (kasumiaruannet ja lõppbilanssi).
- Lisad (vajadusel) sisaldavad töö põhiosa täiendavaid lisamaterjale: illustratsioonid, joonised, tabelid vms ning neile tuleb põhitekstis viidata

5. Juhendaja ja õpilase roll

Juhendajaks saab olla üksnes JA Eesti koolituse läbinud ja õpetamise õiguse omandanud õpetaja/konsultant, kes on ka EBS gümnaasiumi õpetaja. Õpilasel ja juhendajal on õigus kasutada kooliväliste konsultantide/mentorite abi.

Juhendaja:

- aitab kavandada tööprotsessi;
- annab metoodilisi nõuandeid, jälgib töö koostamise käiku;
- abistab probleemide lahendamisel, konsulteerib õpilast regulaarselt;
- selgitab aruande sisule ja vormistamisele esitatavaid nõudeid;

- kontrollib töö valmimist osade kaupa ja tervikuna;
- valmistab õpilast ette töö kaitsmiseks;
- annab hinnangu õpilase tegevusele firma liikmena ja tema töö tulemusele tervikuna ning annab tööle soovitusliku hinde.

Õpilane:

- leiab kaaslased ja juhendaja;
- registreerib õigeaegselt firma
- mõtleb koostöös kaaslastega välja toote/teenuse
- tegeleb toodete disainimise/tootmise/tellimise/transportimise jms
- osaleb laatadel selleks ettenähtud aegadel
- annab perioodiliselt juhendajale aru töö käigust;
- vastutab töös esitatud andmete õigsuse eest;
- vormistab töö nõuetekohaselt;
- esitab töö paberkandjal ühes eksemplaris ja pdf-failina kaks nädalat enne kaitsmise kuupäeva;
- kaitseb uurimistöö kaitsmiskomisjoni ees.

6. Aruande keel ja stiil

Töö korrektne vormistus eeldab veatut kirjakeelt, lubamatud on ka trükivead. Sõnastus peab olema korrektne ja loogiline ning vastama kasutatava keele ortograafiale. Töös kasutatakse üldtunnustatud terminoloogiat ja lühendeid. Väljenduslaad peab olema lihtne, tuleb hoiduda paljusõnalisusest. Vältitakse võõrsõnadega liialdamist ja tõlkevääratusi. Hoidutakse üli-emotsionaalsetest väljenditest. Valitud vorm on ühtne kogu töö ulatuses.

Võõrkeelse materjali tõlkimisel tuleb muuta lausete struktuuri vastavalt eesti keele süntaksile ning kasutada käsitletava valdkonna termineid õiges tähenduses ja kontekstis. Arusaamatuste vältimiseks on otstarbekas eestikeelsele terminile lisada sulgudes selle võõrkeelne nimetus. Tõlkimisel tuleb taotleda mõtestatud lauset, mitte sõnasõnalist tõlget.

Lühendi esmakordsel kasutamisel tuleb see defineerida täieliku kirja pildi kaudu nt ERA (Eesti Riigiarhiiv), erandi moodustavad üldlevinud lühendid nt NATO, ÜRO, öa jne. Lühendite järele punkti ei panda. Kui punktita lühend langeb kokku mõne eestikeelse sõnaga, pannakse lühendisse sõnavahet märkiv punkt nt e.m.a (enne meie aega). Kogu töö ulatuses tuleb kinni pidada kõikidest kasutusele võetud terminitest ja lühenditest. Kui neid on üle kahekümne, on vaja koostada lühendite ja terminite loetelu ja paigutada see sisukorra järel.

7. Kirjaliku aruande üldine vormistamine

Töö esitatakse väljatrükituna ja köidetuna pehmesse spiraalköitesse. Töö vormistatakse arvutil lehe ühele küljele, kasutatakse paberi formaati A4.

Teksti kirjastiil ja suurus: Times New Roman 12 punkti (v.a. pealkirjad). Reavahe 1,5 tähe kõrgust. Väiksema tekstiga esitatakse all märkused, viited jooniste ja tabelite

allikatele ning tabeli sisu. Tekstis esiletõstmist vajavaid sõnu või lauseid võib vormistada paksus kirjas. Võõrkeelsed sõnad vormistatakse kaldkirjas.

Tekst esitatakse plokkstiilis, kus tekstilõigu alustamiseks ei kasutata taandridu, vaid tühja rida kahe tekstilõigu vahel. Tekst joondatakse mõlemalt servalt (rööpselt), vasakust servast jäetakse 3,8 cm ruumi, paremalt, alt ja ülalt 2,5 cm.

Leheküljed nummerdatakse alates tiitellehest, kuigi tiitellehele ja sisukorrale lehekülje numbrit välja ei trükita. Lehekülje number paigutatakse lehekülje alumise serva keskele alates sissejuhatusest.

Töö põhitekst liigendatakse peatükkideks, alapeatükkideks ja punktideks, mis pealkirjastatakse ning nummerdatakse hierarhilise numeratsiooniga ja araabia numbritega (peatükk 1, alapeatükk 1.1). Pealkirjades sõnu ei poolitata, lühendeid ja ühesõnalisi pealkirju ei kasutata. Pealkirjade lõppu ei panda punkti. Peatüki pealkiri joondatakse keskele, alapeatükkide ja punktide pealkirjad esitatakse vasakpoolse joondusega. Töö iseseisvad osad (peatükid, sisukord, sissejuhatus, kokkuvõte) algavad uuel lehelt, jättes ülalt vabaks 5 cm. Alapeatükid jätkuvad samalt leheküljelt.

Pealkirjad vormistatakse kasutades eelnevalt vormistatud pealkirjastiili (Heading) järgnevalt: PEATÜKI PEALKIRI (Heading 1), 16 pt, Arial, rasvane, kõik suured tähed.

Alapeatüki pealkiri (Heading 2), 14 pt, Arial, rasvane, esimene suurtäht.

Punkti pealkiri (Heading 3), 12 pt, Arial, rasvane, esimene suurtäht.

Uut pealkirjastatud jaotist ei alustata lehekülje all äärest, kui pealkiri jääb lehekülje lõppu või kui pealkirja alla mahub ainult üks rida teksti.

Kõikide töö iseseisvate osade: sisukorra, sissejuhatuse, kokkuvõtte, kasutatud kirjanduse ja lisa pealkirjad vormistatakse esimese astme pealkirjadena (heading 1), kuid neid ei nummerdata.

Peatüki ja alapeatükkide pealkirja ning sellele järgneva teksti vahele jäetakse vähemalt kaks tühja rida. Alapealkirja ja sellele eelneva ning järgneva teksti vahele jäetakse üks tühi rida.

Töö ühtki osa ei alustata ega lõpetata joonise, tabeli või loeteluga.

Arvude kirjutamisel tekstis kirjutatakse ühekohalised arvud tavaliselt sõnadega, va kui arvule järgneb mõõtühik või märgid, nt: *osales seitse õpilast; 6%, 7°C; 3 kg; 1 km*. Ühikute märkimisel jäetakse numbri ja sõna vahele tühi. Erandiks on protsendi- ja kraaditähiste kokku kirjutamine eesoleva arvuga. Käändelõppe ei lisata põhi ega järgarvudele, kui kääne selgub järgnevast nimisõnast, nt *2014. aastal (mitte 2011-ndal aastal), 50 vastajast (mitte 50-st vastajast), 13. korrusele (mitte 13-ndale korrusele)*. Aastaarvud märgitakse ainult arvudega. Miljonite ja miljardite puhul kasutatakse arvude ja sõnade kombinatsioone, nt: *2,35 miljonit dollarit või 34,2 tuhat veist*.

Lauset alustatakse üldjuhul sõnaga, erandi moodustavad aastaarvud. Võõrkeelsed sõnad tuuakse tekstis kaldkirjas, va kirjanduse loetelus.

8. Töö iseseisvate osade vormistamine

8.1. Tiitelleht

Tiitellehel on töö kohta järgmised andmed: kooli nimetus, autorite nimed, töö pealkiri (Firma nimi) ja liik (Õpilasfirma), juhendaja nimi, töö valmimise koht ja aastaarv. Tiitellehe

iga element on omaette real, koht ja aastaarv on samal real. Koha ja aastaarvu vahele koma ei panda. Tiitellehe teksti võib kirjutada suurtähtede või väiketähtedega. Väiketähtede kasutamise korral algab iga rida tiitellehel suurtähega, välja arvatud uuele reale üleminev pika pealkirja jätk. Tiitellehel sõnu ei poolitata. Ükski rida ei lõpe punktiga. Autorite ja juhendaja ees- ja perekonnanimed kirjutatakse välja. Kooli nimi paigutatakse lehe ülemise serva keskele. Autorite ees- ja perekonnanimed paiknevad pealkirja kohal. Töö pealkiri kirjutatakse lehe esimese kolmandiku lõppu. Pealkirja alla märgitakse töö liik. Töö juhendaja kutse (lühendina: õp, mag, prof jne) ja nimi trükitakse lehe teise kolmandiku lõppu paremasse serva. Töö valmimise koht ja aasta paigutatakse lehe alumisse serva keskele. Tiitellehel ei ole lausete lõpus punkti. Kiri kirjutatakse stiilis Normal. Tavaliselt on tähesuurus 14 pt. Tiitellehe näidis (lisa1).

8.2. Sisukord

Tiitellehe järel asub sisukord, milles näidatakse kõik töö alajaotused ranges vastavuses töös kasutatud pealkirjade, alajaotuste järjenumbrite ning leheküljenumbritega. Töö põhiteksti täiendavad osad (tabelid, joonised, pildimaterjal jne.), mis on liiga mahukad, paigutatakse lisadena töö lõppu. Lisad pealkirjastatakse ja nummerdatakse eraldi araabia numbritega (Lisa 1, Lisa 2 jne). Lisade pealkirjad esitatakse sisukorras. Kui töö osade pealkirjad on vormistatud õigete stiilidega (headings) siis saab sisukorra genereerida arvuti tekstiredaktori abil automaatselt. Sisukorra näidis (lisa2).

8.3. Sissejuhatus

Sissejuhatuses võiks autor juhtida tähelepanu olulisematele nüanssidele, mille teadmine aitab lugejal töö sisu paremini mõista. Sissejuhatuses ei esitata tulemusi ja järeldusi, milleni on jõutud töö käigus ning üldjuhul ei tooda viiteid kirjandusele. Sissejuhatuses võib avaldada tänu isikutele ja institutsioonidele, kes autorit juhendasid, abistasid andmete kogumisel, nende valimisel ja läbitöötamisel. Sissejuhatus ei täida peatüki ülesandeid, sisukorras ja põhitekstis seda ei nummerdata, see ei tohiks sisaldada liigseid andmeid ega ületada kümnendikku töö põhiosa mahust.

8.4. Töö põhiosa

Põhiosa peab sisaldama peatükke vastavalt õpilasfirma aruande nõuetele (Vt. punkt 4. Õpilasfirma aruande struktuur).

8.5. Tabelid

Tabelid võimaldavad arvandmeid esitada süstematiseeritult ja ülevaatlikult. Kõik töös esinevad tabelid nummerdatakse araabia numbritega, kogu töö ulatuses nt Tabel 1. Teksti paigutatavad tabelid peavad kandma nende sisu lakooniliselt lahtimõtestavat pealkirja. Pealkirja sõnastamisel tuleb alustada tabeli sisust, millele järgneb objekti (ettevõtte, riigi jm) nimetus ja lõpuks ajavahemik. Kui tabel pole ise koostatud, tuleb märkida allikas (vt näide). Tabel tuleb esitada kirjasuurusega 11 punkti ja paigutada keskele. Kõigil tabeli veergudel peab olema nimetus, mis paigutatakse veeru keskele. Üldreeglina veerge ei nummerdata, välja arvatud juhud, kui töö tekstis viidatakse tabeli teatud veergudele. Kui tabel jätkub teisel leheküljel, tuleb tabeli nimetusi korrata. Tabelites esitatud andmed tuleb siduda töö tekstiga. Selleks kasutatakse: otsest viitamist (Alljärgnev tabel 3 iseloomustab ...), kaudset viitamist (vt tabel 8). Peale sellist viidet peab töös, kas kohe või

järgmisel leheküljel järgnema tabel.

Näide:

Tabel 3. Eesti elanike arv aastatel 2005-2010 seisuga 1. jaanuar

Aasta	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Elanikke	1347510	1344684	1342409	1340935	1340415	1340127

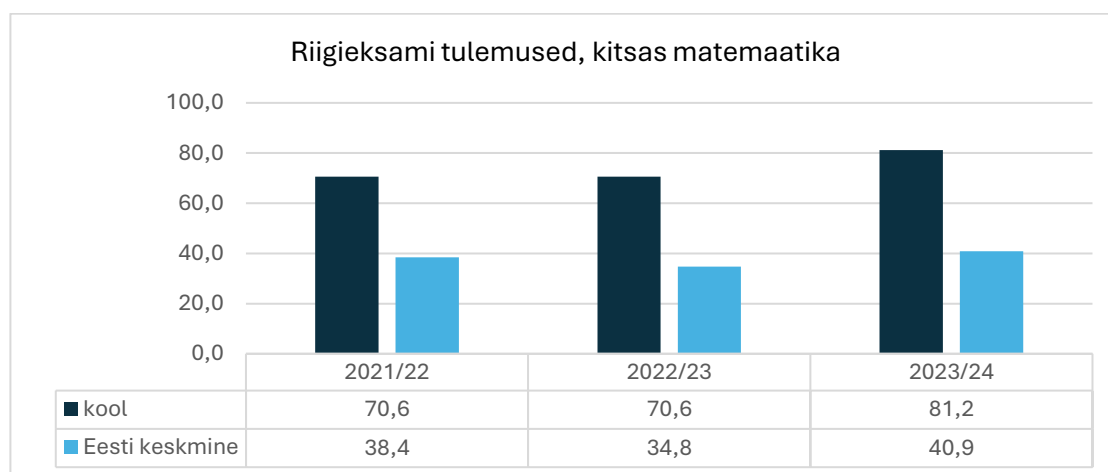
Allikas: Eesti statistikaamet <http://www.stat.ee/>

Töö teksti paigutatavad tabelid olgu võimalikult lihtsad ja lühikesed. Tekstis esitatakse tavaliselt tabelid, mille maht ei ületa ühte lehekülge. Mahukamad tabelid tuuakse lisades.

8.6. Joonised

Jooniste alla kuuluvad kõik töös sisalduvad illustratsioonid, olgu need siis diagrammid, graafikud, joonistused, skeemid või fotod. Igal joonisel peab olema allkiri, mis sellel kujutatut lakooniliselt sõnastab. Joonis paigutatakse lehe keskele ja allkiri joondatakse vasakule (vt näide). Kõik joonised nummerdatakse analoogiliselt tabelitega kogu töö ulatuses (nt Joonis 1). Joonisel kasutatud tähiseid tuleb selgitada, kas joonise väljal või tekstis joonise juures.

Näide:



Joonis 3. Gümnaasiumi kitsa matemaatika riigieksamite tulemused võrrelduna Eesti keskmisega aastatel 2021-2024

8.7. Loetelud

Loetelud, mis koosnevad üksikutest sõnadest või lühikestest fraasidest, kirjutatakse üksteise järel ja eraldatakse komaga. Pikematest fraasidest koosnevad loetelud eraldatakse semikooloniga. Järjekorda tähistatakse ümarsulgudega varustatud numbrite (näide 1) või tähtedega (näide 2). Kui loetelu punktideks on üksikud laused või lauseosad, võib need kirjutada üksteise järele või alustada iga lauset uuest reast. Numbri või tähe järel on ümarsulg, alustatakse väiketähga ja laused eraldatakse üksteisest semikooloniga. Tuleb silmas pidada, et erinevalt vormistatud loetelud annavad edasi erinevat sisu ning et kirjavahemärgid ei oleks vastuolus eesti keele grammatika reeglitega. Loetelu igal tasandil peab olema vähemalt kaks alapunkti. Kogu töö ulatuses tuleks kasutada ühtset loetelude esitust ning vältida liiga paljude erinevate stiilide kasutamist.

8.8. Viitamine

Viidata tuleb allikatele, mida autor tegelikult on kasutanud. Viide peab olema täpne ja selge. Kõik teistele autoritele kuuluvad seisukohad ja andmed tuleb töös esitada kas täpselt viidatud tsitaatidena või refereeringutena. Kõik töö sisulises osas kasutatud teiste autorite originaalsed seisukohad, probleemipüstitused, tsitaadid, arvandmed jm. peavad olema viidatud. Üldtuntud seisukohtadele ei viidata.

Kõige enam kasutatakse viitamist autori nime ja aastaarvuga: viide esitab autori nime (autorita allika korral pealkirja lühend või esimene sõna) ja allika ilmumisaasta. Viide paigutatakse tsitaadi või refereeringu järele sulgudesse. Viidete koostamisel on soovitatav kasutada tekstiredaktori vastavat töövahendit. Täpne viite koosseis ja paigutus sõltuvad sellest mis tüüpi allikale viidatakse.

8.9. Kasutatud materjalid

Kui aruande koostamisel kasutatakse teiste autorite materjale: raamatuid, ajakirjandust, fotosid, mõõtmis- või küsitlustulemusi, vaatlusandmeid, intervjuusid jne, tuleb need koondada kasutatud materjalide loendisse. Kasutatud materjalidest koostatakse tekstiredaktori töövahendi abil viitekirjete (kasutatud kirjanduse) järgi loetelu, mis sisaldab ainult ja kõiki töös viidatavaid materjale. Viidete järgi on võimalik töös esitatut kontrollida.

8.10. Lisad

Lisad (vajaduse korral) sisaldavad tekstiga väheseotud materjale ja paigutatakse töö lõppu kasutatud materjalide loetelu taha. Erineva sisuga materjal vormistatakse erinevate lisadena. Lisadele tuleb põhitekstis viidata. Lisad loetletakse sisukorras ühekaupa, nummerdatakse iseseisvalt vasakusse ülanurka (Lisa 1) ja pealkirjastatakse, lisade pealkirjad märgitakse ka sisukorda. Lisades esitatud joonised, tabelid, fotod jne allkirjastatakse, millest selgub materjalide päritolu (Autori erakogu; Autori andmete alusel koostatud tabel; J. Tamme eraarhiivist).

9. Kaitsmine

Õpilasfirma meeskond lubatakse kaitsmisele juhul, kui järgmised tingimused on täidetud:

- Õpilasfirma aruanne on korrektselt vormistatud;
- Juhendaja ja retsensendi arvamus tähtjaks esitatud tööst on positiivne.

Töö kaitsmisel esitavad õpilased meeskonnana komisjonile lühikokkuvõtte tööst. Kohustuslik on kasutada näitlikku abimaterjali (multimeedia, audiovisuaalsed materjalid ja muu). Ettekande pikkus on kuni seitse minutit. Kaitsekõne peab andma lühiülevaate firma tegevusega seonduvast ja tooma välja iga meeskonnaliikme rolli. Tähtis on esinemisoskus (soovitatavalt peast) kui ka asjatundlikkus küsimustele vastamisel.

Lisa 1. Tiitellehe näidis

EBS gümnaasium

**Mari Kask, Jüri Kuusk
Tõnu Tamm, Anu Tamm**

FIRMA NIMI
Õpilasfirma

Juhendaja: Õp. Kaspar Karask

Tallinn 2019

Lisa 2. Sisukorra näidis

Sisukord	2
Sissejuhatus	3
1. Õpilasfirma toote / teenuse ja nime valik.	4
2. Õpilasfirma liikmete rollide ja töökoormuse selgitus.	4
3. Õpilasfirma toote / teenuse turu-uuring	5
4. Õpilasfirma äriplaan	6
5. Õpilasfirma tegevuse ülevaade.	7
6. Ülevaade turundustegevusest ja müügist.	9
7. Finantsarvestus.	11
8. Osavõtt laadadest	12
9. Analüüs õpilasfirma tegevuse kohta	15
10. Majandusaruanded (kasumiaruannet ja lõppbilanssi).	16
Kasutatud materjalid	17
Lisad	18

